

Ferdynand A. Ossendowski - Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar

Samsara

(Sanskrit dilinden bir kelime...)

ES Yolculuk, yolda olmak; S Doğum, ölüm, genedoğum çarkı; 51 Tüm varoluşların döngüsü;

S İnsanın, mutlak gerçek ile birliğini anlayıp aydınlanmaya ulaşınca dek yaşadığı farklı varoluş biçimleri...

Dharma Bildirisi

... Oralarda bir yerlerde,

Kaderinde, okuyabilmek için bizim yardımımızı alması yazılı olan bir çocuğun,

Büyüyüp, yok olan doğaya katkı sağlayarak varoluş amacım gerçekleştirmek için kendisini toprağa ekmemizi bekleyen bir fidenin, OHürünün varlığını sürdürebilmek için bizim gibi kişi ve kuruluşların maddi ve manevi desteğine ihtiyaç duyan bir canlı türünün, Başını sokacak bir barınağa ihtiyacı olan bir evsizin var olduğunu biliyoruz.

Biliyoruz ki, bu dünyaya çıplak geldik ve bu dünyadan ayrılırken gene çıplak olacağız. Evrenin bize sunduklarının sadece kendimize değil tüm insanlığa ait olduğuna inanıyoruz. Bu nedenle, Dharma Yayınları olarak kazancımızın bir bölümünü yardım amaçlı bir fonda toplama karan aldık. Bu yardım fonuna hiçbir şekilde kişi ve kuruluşlardan bağış kabul etmiyoruz. Kazancımızdan ayırdıklarımızla kurmakta olduğumuz bu fon, hiçbir dini ya da siyasi amaca hizmet etmemektedir. Bu, tümüyle Dharma çalışanları olarak bizim, özgür irademizle verdiğimiz bir karardır. Siz değerli okuyucularımız zaten satın almış olduğunuz her kitabımızla bu fona

katkıda bulunmuş oluyorsunuz.

Bu, tümüyle evrene sunulan bir mesaj ve dilektir. Evreni yöneten ve

2/96

farklı adlarla anılan Yüce Gücün bu arzumuzu yerine getirmemiz için, önümüzü açık etmesini diliyoruz; "Eğer bu arzunun gerçekleşmesi, bizler ve tüm yaşam adına en iyisi olacaksa..."

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR

Esrarengiz Agarta'mn Kapılarında Ferdynand A. Ossendowski

Türkçesi: Cem Çobanlı

Gördüklerimin yansını bile anlatmadım. Çünkü kimse bana inanmayacaktı.

Marko Polo

İÇİNDEKİLER

Ferdynand A. Ossendowski'nin Yaşam Öyküsü.....	11
Türkçe Baskıya Sunuş.....	13
I Ölümle Kucak Kucağa	17
1 Ormanda.....	19
2 Yol Arkadaşının Sırrı.....	25
3 Yaşam Mücadelesi.....	31
4 Bir Balıkçı	37
5 Tehlikeli Bir Komşu.....	39
6 İşi Çok Zahmetli Bir Irmak.....	43
7 Sovyet Sibiry'a'nın İçinden.....	47
8 Bir Uçurumun Kıyısında Üç Gün	51
9 Sayan Dağlan'na ve Güvenliğe Doğru.....	57
10 Seybi Üzerinde Çatışma	65
11 Kızıl Partizanlar Engeli.....	73
12 Sonsuz Barış Diyarında.....	77
13 Gizemler, Mucizeler ve Yeni Bir Çatışma.....	85
14 İeytan Nehri.....	93
15 Hayaletlerin Yürüyüşü.....	99
16 Esrarengiz Tibet'te.....	105
II Cinler ve Periler Ülkesi.....	113
17 Esrarengiz Moğolistan.....	115
18 İntikamcı Esrarengiz Lama.....	127
19 Çahar'lar.....	137
20 Yagastay'ın Cini.....	141
21 Ölüm Yuvası	151
22 Katiller Arasında	155
23 Bir Yanardağın Üzerinde.....	163
24 Vahşi Cezalandırma	171
25 Tedirginlik Günleri.....	177
26 Beyaz Hong'lar Çetesi.....	189
27 Küçük Bir Tapınağın Sırrı.....	193

28 Ölümün Nefesi.....	19 9
m Gergin Asya'nın Orta Yerinde.....	207
29 Büyük Fatihlerin Yolu Üzerinde	209
30 Tutuklandım!.....	223
31 "Urga" İle Yolculuk.....	227
32 Yaşlı Bir Falcı.....	2 33
33 "Ölüm, Bir Beyaz Adam Biçiminde Karşına Çıkacak!"	237
34 Savaş Felaketi	243

3/96

35 Yaşayan Tanrılar, Otuz Bin Buddha ve Altmış Bin Keşiş.....	2 49
36 Haçlıların ve Korsanların Çocuğu	255
37 İehitler Kampı.....	267
38 Buda'nın Huzurunda.....	273
39 Eyer Biçimli Kafası Olan Adam.....	285
IV Yaşayan Buddha.....	289
40 Binbir Sevincin Mutluluk Bahçesinde.....	291
41 Yüzyılların Tozu.....	299
42 Mucize Kitapları.....	3 03
43 Yaşayan Buddha'nın Doğumu.....	307
44 İimdiki Yaşayan Buddha'nın..... Tarihinden Bir Sayfa	309
45 Yaşayan Buddha'nın Gördüğü Vizyon 17 Mayıs 1921.....	313
V Sırların Sun Dünyanın Hâkimi.....	315
46 Yeraltı Hükümdarlığı.....	317
47 Dünyanın Hâkimi "Tanrı'nın Yüzü"nün Karşısında.....	325
48 Gerçek mi yoksa Dinsel Bir Fantezi mi?	329
49 Dünyanın Hâkimi'nin 1890'daki Kehaneti	333
Ek "Gizli Öğreti"de Dünyanın Hâkimi	336
Sözlükçe	338
Harita	

Ferdynand Antoni Ossendowski
(1875, Rusya - 1945, Varşova, Polonya)

Polonya asıllı maden mühendisi, doğabilimci, gezgin ve yazar. Uzakdoğu mistisizmi, sosyal antropoloji, madencilik, dilbilim ve toplumbilim gibi geniş bir yelpazede yazı ve kitaplarıyla tanınır. St. Petersburg'da öğrenim gördü. 1900'de Sorbonne Üniversitesi'nde fizik ve kimya laboratuvarlarında çalışmaları yaptı. Bir süre Sibirya'da öğretmenlik yaptıktan sonra, Bering Boğazı'ndan Kore'ye kadar Büyük Okyanus kıyısındaki tüm kömür madenlerini araştırdı ve bu alanda uzmanlaştı. Sibirya'ya ve Rusya içlerine bilimsel amaçlı çok sayıda keşif gezisi düzenledi.

Rus-Japon savaşı sırasında (1904-1905), General Kuropotkin'in emrinde Rus ordusunun kimya danışmanlığını yaptı ve Yakıt Yüksek Komiseri olarak görev aldı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, özel bir araştırma göreviyle Moğolistan'a gönderildi ve o yıllarda Moğolca'yı öğrenerek, yalnızca madencilik konusunda değil kültürel konularda da araştırmalar yaptı. Daha sonra Petrograd Politeknik Enstitüsü'nde Endüstriyel Kimya Profesörlüğüne atandı ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü'ne başkanlık yaptı. Rus Hükümeti Maden Komitesi adına, altın ve platin madenleri konusunda elde ettiği bulgular, bu alanda önemli gelişmelerin yolunu açtı. Aynı dönemde "Altın ve Platin" adlı bir gazetenin yöneticiliğini üstlendi; Rus ve Leh dillerinde yaptığı teknik inceleme ve çalışmaları kitaplaştırarak yayımladı.

1917'de Ekim Devrimi'nden sonra karşıdevrimci Amiral Alek-sandr Kolçak'ın yanında yer aldı ve Sibirya Maliye ve Tarım Ba-kanlığı'na atandı.

Kolçak'ın Bolşeviklere teslim olmasından sonra bir süre cezaevinde kaldı.

1920 yılı başlarında Bolşeviklerden kaçarak Büyük Okyanus kıyılarına ulaşmak üzere giriştiği Orta Asya yolculuğu büyük bir serüvene dönüştü ve birçok kez ölümle karşı karşıya geldi.

1920'lerin ortasında Senegal, Sudan, Yeni Gine, Fildişi Kıyısı gibi birçok Afrika ülkesini gezdi, yaptığı incelemelerde 4000 tür böcek ve 550 tür deniz böceği topladı ve bunları tanımlayarak kaydetti. Fas, Tunus ve Cezayir'deki deneyimlerini, gezi yazılan biçiminde çeşitli kitaplarında biraraya getirdi. Daha sonraları, Varşova Harp Okulu ve Yüksek Ticaret Okulu'nda profesör olarak bulundu. Yaşamının son yıllarına ilişkin belirgin bilgiler olmamakla birlikte, dünyanın çeşitli ülkelerini dolaşırken gizli servisler adına çalıştığı söylenmektedir.

Yapıtm:

- Çöl İlahini (?)
- Man, Beasts and Gods (1922, Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar)
- Man and Mystery in Asia (1924, Asya'da İnsan ve Gizem)
- From President to Prison (1925, Başkanlıktan Cezaevine)
- The Shadow of Gloomy East (1925, Umutsuz Doğunun Gölgesinde)
- The Nineteenth Century and After (1926, Ondokuzuncu Yüzyıl ve Sonrası)
- Çin Seddi'nin Ötesi (?)
- The Fire of Desen Folk (1927, Çöl Halkının Ateşi)
- The Breath of the Desert - A Journey Through Algeria and Tunisia (1927, Çölün Soluğu - Tunus ve Cezayir Yolculuğu)
- Slaves of the Sun (1928, Güneşin Köleleri)
- Riff Dağları'nın Aslanları (1929)
- Lenin (1929)
- İempanze Ket'in Günlüğü (1930)
- Kaptan Blanco (?)

E linizdeki kitap, "Hayvanlar, İnsanlar ve Tannlar"da., Polonya asıllı maden mühendisi, doğabilimci, gezgin ve yazar Ferdynand Antony Ossendowski'nin, 1917'de Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi sonrasında, Büyük Okyanus kıyılarına doğru Bolşeviklerden kaçışı sırasında yaşadığı ölüm kalım mücadelesi ve ummadığı olaylarla karşılaşması anlatılmaktadır. Önceleri, bir rejim karşıtlığından kaynaklanan basit bir kaçış gibi başlayan Ossendowski'nin öyküsü, bir yandan Asya'nın çetin ve acımasız, bir o kadar da görkemli doğa koşullarının; bir yandan da Moğolistan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen öncesindeki siyasal ve askeri koşulların arka fonunda değil, tam orta yerinde geçen bir varoluş mücadelesidir. Bir araştırmacı bu mücadele için, "Nefes kesen inisiyatif bir serüven" ifadesini kullanmaktadır. Yazar, bu serüven sırasında karşısına çıkan "Sırların Sırn"nın, yüzyılların efsanesi Agarthi'nin peşine düşüyor; bu konuya ilişkin olarak, "resmî tarih kitapları"nın ötesinde hatta, bir söylence ya da bir folklorik öge olmanın da ötesinde, İç Asya'nın yaşayan en kutsal kişilerinin sözel tanıklıklarını aktarıyor.

13

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

A garthi, Agharta, Agarththa, Agarta, Shambala, Belovod-ye, Belogorye, Beyaz Ada, Kaf Dağı'nın ötesi... Himala-ya Dağları'nın altındaki esrarengiz yeraltı ülkesi!..

Yüzyıllardır, başta Tibet, Hint ve Moğol tradisyonları olmak üzere yeryüzünün hemen hemen tüm kültürlerinde, masal, öykü, söylence, özdeyiş düzeylerinde olmak üzere bir yeraltı ülkesinden, hükümdarlığından söz edilir.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyıl boyunca, Rus ressam ve kâşif Nicholas Roerich, Batı teozofisinin kurucusu Madam H.P. Blavatsky, Fransız gezgin, yazar ve ilk Batılı kadın guru Alexandra David-Nöel, Fransız asıllı Mısırlı düşünür ve yazar René Guenon, Fransız yazar Serge Hutin, İspanyol asıllı Fransız okültist ve yazar Papus (Gérard Encausse), Fransız yazar Robert Charroux, çeşitli yapıtlarında, Asya'daki esrarengiz bir yeraltı ülkesinin varlığından, dolaylı ya da dolaysız biçimde söz etmişlerdir.

Agarta'nın varlığını açık biçimde Batı'ya bildiren ilk kişi ise, Fransız ezoterist ve simyacı Marki Saint Yves d'Alveydre (1842-1909) olmuştur. D'Alveydre'nin, ölümünden sonra yayımlanan (1910) "Hint Misyonu" adlı kitabında Agarta'ya ilişkin olarak kullandığı ifadeler, Ossendowski'nin "Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar"daki anlatımlarıyla büyük benzerlikler taşır. Hatta kimi araştırmacılar Ossendowski'yi, kaynak belirtmeden d'Alveydre'nin kitabından alıntı yapmakla suçlar. D'Alveydre, Hindu kaynaklarından yararlandığı için "Agartha", Ossendowski, Moğol kaynaklarından yararlandığı için "Agarthi" sözcüğünü kullanmaktadır. Kimi yazarlara göre "Agarthi" sözcüğü Tibetçedir ve "Dünyanın merkezindeki yeraltı krallığı"; kimilerine göre, Sanskrit bir sözcüktür ve "ele geçirilemeyen, ulaşılamayan,

14

- TÜRKÇE BASKIYA SUNU

Şiddetin erişemeyeceği yer" gibi anlamlara gelir. Orta Asya Türkçeleri ve Hinduizm üzerinde odaklanmış olan belirli bir etimolojik incelemeye göre, Agarthi/Agarti sözcüğünün Türkçe kökenli "ak-ağartı" sözcüğünden geldiği

varsayılır, ki "ağartı", karanlıkta uzaktan güçlkle seçilebilen, belli belirsiz aydınlık, anlamlarını taşımaktadır. (Bu noktada, Van'm 35 km doğusunda, Van gölü kıyısında bulunan "Agarti" adlı bir köyden ve burada bulunan Urartu kalesi Ayanis'ten söz edilebilir. Van bölgesine ilişkin İngilizce yazılmış bir yazıda ise Ayanis/Agarti sözcükleri birlikte verilmekte ve bu ad İngilizceye "Ağartı" olarak aktarılmaktadır.) Öte yandan ilgili çevrelerde bir de Agarta-İambala ayrımı "çatışması" yaşanmaktadır, ki bir kesim, bu türlü iki merkezin varlığının ve onların birbirleriyle çatışma halinde oldukları iddiasının satanist ekollerden kaynaklandığını ve asla böyle bir ayrımın olmadığını öne sürmektedir. Kimileri ise, kutupsallık olmamakla birlikte, anlamlı bir ayrım öne sürer: Agarta, tanrısal sevgiyi, İambala tanrısal iradeyi sunar, ki bu da 'Tek' indinde bir ayrım değildir!

<<j yayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar", ilk kez yayımlandığı ±~lyıl olan 1922'den itibaren, aralarında, Lehçe ve İsveççe de olmak üzere onlarca dile çevrilmiştir. Kitap, son bölümünde aktarılan kehanetin içeriği bakımından ve 21. yüzyılın eşiğindeki dünyanın toplumsal ve siyasal kargaşa koşullarıyla yakından bağlantılı biçimde, olanca güncelliğiyle anlamını sürdürmektedir.

"Dünyanın Hâkimi'nin 1890'daki Kehaneti" başlıklı bu son bölüm, ilk bakışta ünlü Fransız kâhin Nostradamus'un kimi ifadeleriyle büyük benzerlikler göstermektedir. Ancak,

15

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

burada bir kehanetten çok, bugün bütün özellikleriyle ortaya çıkan ve dünyanın her yanında açıkça yaşanan "Kali-Yuga" (Demir Çağı) dönemi anlatılmaktadır. Hinduizmde ve budizmde bu dönemin tanımı tüm açıklığıyla yapılmıştır.

Böylesine bir Kali-Yuga döneminde bu tanımı yapan "Dünyanın Hâkimi"

5/96

ashında, bu küresel kargaşadan çıkış yolunu da göstermektedir. Bu da insanın iç dünyasında bulunmaktadır. İnsan, aklını ve en önemlisi vicdanını kullanarak, ne kölelikle ne de ölümle karşılaşmayıp, Kali-Yuga döneminin tüm negatif etkilerini kendisinin lehine çevirebilir. Bu da, bireyin, tamamen kendisine bağlıdır.

Orta Asya budizminde, Kali-Yuga dönemi hoşnutlukla karşılanmaktadır. Çünkü bu müthiş basıncı sayesinde insanlar -biraz da "bir dış zorlama"yla- kendi içlerine dönebileceklerdir.

Kimbilir, belki de Himalayalar'ın ya da daha başka dağ dizilerinin altında hiçbir zaman böylesi "fiziksel bir yeraltı ülkesi" olmadı! "Agarta" belki, C.G. Jung'un "kolektif bilinçaltı" olgusuyla tanımladığı derin bir sembolizmi barındırmaktadır. Eskilerin "Anima Mundi" (Dünya Canı), mikro-kozmos-makrokozmos öğretileri düzeyinde bakılırsa, "Agarta" belki de bugünün Dünya insanının, fiziksel bedeninin "yeraltı"nda, üzeri kat kat dünyasal kabaklıklarla, nefsanîyet-lerle örtülmüş, saklanmış ve artık en içte belki de en uzakta kalmış öz varlığıdır; ışığı henüz sönmemiş, çok uzaklardan zorlukla seçilen ama hâlâ, daha güzel bir dünya umudunu canlı tutan o öz varlığın "ağartı"sıdır.

Cem Çobanlı
Samsara Kitapları Editörü
Nisan 2002

16

I

Ölümle Kucak Kucağa

1 Ormanda

-j a20 yılının başlarında, Sibirya'nın, Krasnoyarsk kentin-1.J7 de bulunuyordum. Kent, Yenisey nehrinin kıyılarında kuruludur. Yenisey, güneş ışığıyla yıkanan Moğolistan dağlarının oluşturduğu Kuzey Buz Denizi'ne hareket ve yaşam götüren soylu bir nehirdir. Nansen,* Avrupa ticaretine As-yanın kalbine doğru bir yol açmak üzere onun doğduğu yere iki kez gelmişti. Rusya'ya intikam, kin, ölüm ve yasaların cezalandıramadığı türlü cinayetler saçarak, bu zengin ve sakin ülkenin bütün genişliği içinde uğuldayan ihtilal kasırgasına, Sibirya'nın durgun kışı ortasında, işte burada yakala-nıverdim. Kaderimi belirleyecek olan saati hiç kimse tahmin edemezdi. Evlerini terkeden insanlar günübirlik yaşıyorlar, tekrar geri dönüp dönemeyeceklerini ya da sokak ortasında yakalanıp, Ortaçağ'ın engizisyonundan daha korkunç ve daha kan dökücü bir adalet mekanizmasının gülünç taklidi Devrim Komitesi'nin zindanlarına atılıp atılmayacaklarını bilmeksizin evlerinden ayrılıyorlardı. Bu endişe dolu ülkenin yabancıları olmakla birlikte, bizler de bu zulüm ortamının dışında değildik.

* Fridtjof Nansen (1861-1930). Norveçli Kutup araştırmacısı, bilim adamı, devlet adamı ve yazar. (Çev.n.)

I19

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir sabah dostlarımdan birini ziyarete gitmiştım. Birdenbire beni tutuklamak üzere gelen yirmi Kızıl Ordu askeri tarafından evimin çevrilmiş olduğunu öğrendim. Mutlaka kaç-mahydım. Aceleyle dostumun eski av giysileriyle, biraz para alarak, kentin dar sokaklarından koşarak kaçtım. Biraz sonra yola vardım. Yanıma aldığım bir köylü beni, dört saat içerisinde otuz kilometre kadar uzağa götürerek sık ağaçlık bir bölgenin kıyısına bıraktı. Yolda bir tüfek, üçyüz mermi, bir balta, bir bıçak, koyun postundan bir palto, çay, tuz, peksimet ve bir de çay satın almıştım. Terk edilmiş, yarı yarıya yanmış bir kulübe buluncaya kadar ormanın derinliklerine doğru ilerledim. Ve o günden başlamak üzere bir vahşi hayvan avcısı yaşamı sürmeye başladım. Fakat, bunca zaman bu rolü oynayacağımı o sırada asla düşünmemiştim. Ertesi sabah ava çıktım ve şansım varmış ki iki yaban horozu vurdum. Aynı gün, çok sayıda geyik izine rastlayarak yi-yceksiz kalmayacağımdan emin oldum. Bununla birlikte, bu kulübede kalmam çok uzun sürmedi. Beş gün sonra, avdan dönerken, kulübemin bacasmdan duman çıktığını far-kettim. Çevreyi dikkatlice kolaçan ederek kulübeme yaklaştım ve eyerli iki atla eyerlere bağlı iki asker tüfeği gördüm. Silahsız iki kişi, silahlı olan benim için hiçbir tehlike oluşturmayaçağından hızla kulübeye daldım. İçerideki sıranın üzerinde oturmakta olan iki asker ürkerek ayağa kalktılar. Bunlar Bolşevik'tiler.* Astragan kalpaklarında kızıl yıldız ve uzun etekli paltolarının omuz bölümlerinde kırmızı şeritler göze çarpıyordu. Selamlaşıp oturduk. Kendilerine çay hazırlamışlardı. Bir yandan ara ara birbirimizi kuşkulu bakışlarla tepeden tırnağa incelerken, bir yandan da

ay içip Ŗundan

* BolŖevik: Rus Sosyal Demokrat İŖŖi Partisi içinde, Lenin'in önderliğinde 1903'te oluŖan ve 1917 Ekimi'nde iktidara gelen siyasi güç. RuŖa'da "oğunlukta Olanlar" anlamına gelir. KarŖıt grup ise MenŖevikler (Azınlıkta Olanlar) adıyla anılıyordu. (ev.n.)

20

- ORMANDA

bundan söz ettik. Benden kuŖkulanmamaları için kendilerine, bu bölgede çok sayıda samur bulunduğu için uzak bir yerden buraya gelen bir avcı olduğumu anlattım. Onlar da bana, kuŖkulu kiŖileri yakalamak için ormanlık bölgelere gönderilen bir müfrezenin askerleri olduklarını söylediler. Biri bana dönerek, "Sizin anlayacağınız YoldaŖ, kuŖsuna dizek üzere karŖı devrimci arıyoruz."

6/96

Hangi gerekçeyle burada olduklarını anlamak için bu tür açıklamalara hiç ihtiyaım yoktu.

Sıradan bir köylü avcı olduğuma ve karŖı devrimcilerle hiçbir iliŖkimin olmadığına dair, gerek sözlerim, gerekse davranıŖlarımla gücümün yettiği kadar onları inandırmaya gayret ettim. Sürekli olarak, davetsiz konuklarımı çekip gittikten sonra nereye gitmem gerektiğini dŖnyordum. Gece oluyordu. Yüzleri karanlıkta daha az sevimli idi. Votka ŖiŖelerini çıkartıp içmeye koyuldular. Alkolün etkisi kısa sürede gözle görülür biçimde ortaya ıktı. Seslerinin tonu yükseldi. Sürekli birbirlerinin sözünü keserek Krasnoyarsk'ta kaç tane burjuva öldürdüklerini ve nehre, buzlanı arasına kaç tane Kazak attıklarını tartıŖıp duruyorlardı. Sonra, itiŖip kaıŖmaya baŖladılar, fakat bir süre sonra takatleri kesilerek uyuklamaya baŖladılar. Ansızın kulübenin kapısı, sert bir darbeye hızla açıldı. İyice ısınmıŖ olan odadaki buhar, dev bir bulut gibi bir anda dıŖarı hücum etti. Masallardaki cinler gibi, dağılmakta olan dumanın arasında uzun boylu, zayıf yüzlü, köylü kıyafetinde, astragan kalpaklı ve koyun postundan uzun paltolu bir adam belirdi. Elinde, ateŖe hazır tüfeğiyle kapının eŖiėinde dikiliyordu. Bir Sibiry köylüsünün asla yanından ayırmayacağı keskin baltası belinde asılıydı. VahŖi bir hayvaninkini andıran canlı ve parlak gözleri hızla bizim üzerimizde dolaŖıp duruyordu. Bir anda kalpa-

21

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gını çekip baŖından alarak çıkardı. Sonra göğsünün üzerinde ha çıkardı ve sordu:

"Buranın sahibi kim?"

"Benim," dedim.

"Geceyi burada geçirebilir miyim?" diye sordu.

"Evet, hepimize yer var. Bir bardak çay içiniz. Henüz sıcak, " diye yanıt verdim.

Yabancı, bakıŖlarını bizim ve odanın içindeki her Ŗeyin üzerinde gezdirdi. Sonra tüfeğini bir kŖeye bırakıp kürkünü çıkarmaya baŖladı. Krkn altından, eski bir deri ceket ve konları çizmesinin içine sokulmuŖ yine deriden bir pantolon ortaya ıktı. Yüzü geç, ince çizgili ve biraz da

alaycı idi. Beyaz ve sivri dişleri parlarken, gözleri de sanki baktığı her şeyi delip geçiyor gibiydi. Karmakarışık saçları arasında kır teller farkettim. Ağzının iki kenarındaki derin kırışıklıklar, fırtınalarla ve tehlikelerle dolu geçmekte olan bir yaşamı ele veriyordu. Tüfeginin yanına bir sandalye çekti, baltasını da ayağının dibine yere bıraktı. Sarhoş askerlerden biri, baltayı göstererek sordu: "Ne bu? Yoksa senin karın mı o?"

Adam, kalın kaşlarının altındaki donuk bakışlı gözlerini sükûnetle askere dikip aynı sükûnetle yanıt verdi:

"Bu günlerde her tür insana rastlamak var hesapta... Sağlam bir balta ise çok fazla güven verici."

Çayını oburca içerken bakışlarıyla beni sorguya çekiyormuş gibi gözleri üzerime çevriliyor, sonra, kaygılarına yanıt alıyormuşçasına kulübenin içinde gezinip duruyordu. Askerlerin tüm sorularını ağır ağır, temkinli bir tavırla yanıt-

22

- ORMANDA

larken yudum yudum sıcak çayı içiyordu. Bardağı baş aşağı getirerek başka çay istemediğini belirtip geri kalan küçük şeker parçasını da üstüne koydu ve askerlere, "Gidip atıma bakayım, sizinkilerin de eyerlerini alayım," dedi.

Uyumak üzere olan daha genç görünümlü asker, "İyi olur. Tüfeklerimizi de getir bari," diye yanıtladı.

Sıralara uzanmış olan erler, oturmamız için bize kulübenin zeminini bırakmışlardı. Yabancı az sonra geri döndü ve getirdiği tüfekleri karanlık köşeye bıraktı. Eyer takımlarını yere koyup üzerlerine oturarak çizmelerini çıkardı. Askerlerle yeni konuğum az sonra horuldamaya başladılar. Ben ise bundan sonra ne yapmam gerektiğini düşünerek uyanık kalmaya çalıştım. Nihayet, tanyeri ağanyordu ki uyuyakalmışım ve ortalık iyice aydınlandıktan sonra uyandım. Yabancı ortada yoktu. Kulübeden çıktım ve kendisini çok güzel bir damızlık atı eyerlerken buldum.

"Gidiyor musunuz?"

Fısıltıyla, "Evet, ama birlikte gitmek üzere yoldaşları bekliyorum. Sonra geri döneceğim," dedi.

Daha fazla bir şey sormadım, sadece, kendisini bekleyeceğimi söyledim.

Eyere bağlı heybeleri çıkarıp kulübenin yanık bir köşesine gizledi.

Üzengilerle yulan kontrol etti ve işini bitirdikten sonra gülümseyerek,

"Hazırım," dedi, "Gidip yoldaşları uyandırırım."

Çaylarını içtikten yarım saat sonra üç konuğum izin isteyip gittiler.

Soba için odun kırmak üzere dışarıda kalmıştım. Ansızın uzakta bir yerden, kısa aralıklarla iki el tüfek sesi geldi. Sonra, her şey yine sessizliğe büründü. Tüfegin atılmış olduğu yerden ürküp uçan yaban horozları tepemden geçtiler. Bir çanım başında bir alakarga acı acı öttü. Kulü-

23

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

beye kimsenin yaklaşıp yaklaşmadığını anlamak için uzun süre ortalığı

Yenisey'in aŞağısına akŞam erken iner. Sobayı yakıp dıŞarıdan gelen en ufak bir gürültüye bile dikkat kesilerek çorbamı piŞirmeye baŞladım. Elbette, açıkça anlıyordum ki ölüm hep yanıbaŞımdaydı ve beni her vesileyle, insan, hayvan, soğuk, kaza veya hastalıkla yakalayıp eline geçirebilirdi. Biliyordum ki bana yardım edecek hiç kimse yoktu. Her tür yardım bana yalnızca Tann'dan, ellerimdeki ve bacaklarımdaki takatten, tüfeğimi dikkatlice ve tam isabetle kullanmaktan ve aklımin baŞımda olmasından gelebilirdi. Ve bu sırada boşuna ortalığı dinliyormuşum, yabancının geri dönüşünü sezemedim. Bir gün önce olduğu gibi ansızın kapı eŞiğinde ortaya çıkıverdi. Dumanların arasında gülümseyen gözlerini ve ince yüzünü farkettim, Kulübenin içine girdi ve elindeki üç tüfeği köŞeye doğru yere attı.

Gülerek, "İki at, iki tüfek, iki eyer, iki kutu peksimet, yarım paket çay, bir kese tuz, elli mermi, iki çift çizme..." dedi, "İyi bir av oldu, bugün..."

İaşkınılık içerisinde ona bakıyordum.

Gülerek, "Niçin Şaşırıyorsunuz ki?" dedi, Komu nujny eti tovarischi? Böyle herifler kimin umurunda ki? Hadi çay içip yatalım. Yarın sizi daha güvenli bir yere götürürüm. Böylelikle yolunuza devam edebilirsiniz."

24

2 Yol ArkadaŞının Sırrı

G ün ağarıırken ilk sığmağımından ayrılarak yola çıktık. Tüm kişisel eşyamızı çuvalara doldurup eyerlerden birine bağladık.

Adi İvan olan ve her iki kişiden birinin mutlaka bu adla anıldığı bir ülkede, bu adıyla da ne zihnime ne kalbime bir Şey ifade etmeyen yol arkadaşım gayet sakin bir tavırla:

"Dörtyüz, beŞyüz verst* yol almalıyız," dedi.

Sıkıntıyla sordum:

"Demek ki uzun zaman yolculuk edeceğiz?"

"Bir haftadan fazla sürmez, belki de daha az," dedi.

O geceyi ağaçlar arasında, çamların geniş dalları altında geçirdik. Bu benim, ormanda, açık havada geçirdiğim ilk ge-cemdi. Birbuçuk yıldır sürmekte olan gezgin yaŞantım sırasında, kaderimde böyle daha kaç gece geçirmek vardı acaba! Gündüzler çok soğuk oluyordu. Atlarımızın toynakları altmda donmuş kar gıcırıyor, nalların içine doluyordu. Yaban horozlan ağaçtan ağaca tembelce uçuyor, tavŞanlar yaz-
' Verst: Rus mili. 1 verst 1.066 metredir. (Çev.n.)

25

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

dan kalma çay yataklarında sıçraŞıp duruyorlardı. AkŞamları, ağaçların tepesinde, iç geçirir gibi inleyen rüzgar, esmeye baŞladığında aŞağıda tam bir durgunluk ve sessizlik hüküm sürüyordu. Yanlan kalın gövdeli ağaçlarla çevrili derin bir dere yatağında mola verdik ve burada bulunan devrilmiş ağaçların dallarını topladık ve ateŞ yaktık. Çayı hazırladıktan sonra akŞam yemeğimizi yedik.

İvan, iki ağaç kütüğü getirdi, bunların birer tarafını bal-tasıyla düzeltti, düz yanlan birleştirek kütükleri üst üste koyduktan sonra baŞlarına birer kocaman kama sokup sekiz on santimetre genişliğinde bir yarıkla ikiye böldü.

Bu iş bitince yarığa kor doldurup ateŞin, düzeltilmiş yüzeyinin üzerine

bir anda yayılmasını seyre başladık.

"İşte böylelikle yarın sabaha kadar da ateşimiz olacak," dedi. "Bu, altın arayıcıların naida 'sidir. Biz maden arayıcı-lan, yaz olsun kış olsun, ormanlarda dolaşırken, daima bir naida'nın yanıda uyarız. Bunun ne kadar harika bir şey olduğunu kendi gözlerinizle göreceksiniz."

Çam dallan keserek bunlan iki direğe dayayıp naida yönünde bir tür eğimli çatı oluşturdu. Dallardan yapılma çatımızın ve naida'nın üzerine de koruyucu çamın oluşturduğu geniş gölge kaplıyordu. Daha başka dallar taşdık ve kann üzerine, çatının altına serdik. Bunların üzerine de eyerlerde-ki battaniyeleri serdikten sonra oluşan sedire İvan yerleşti ve gömleğine kadar, sırtında ne kadar giysi varsa tümünü çıkarmaya başladı. Az sonra gördüm ki ter içindeydi ve alnını ve boynunu kolunun tersiyle siliyordu.

"İşte şimdi epeyce ısındık," dedi soluk soluğa.

Bir süre geçmemişti ki ben de paltomu çıkarıp, üzerime örtü bile almaksızın, uyumak üzere uzandım. Dalların ara-

26

- YOL ARKADAşIMIN SIRRI

sında ve naida'mın ötesinde hükmünü sürmekte olan soğuğa karşı rahatça korunmuştuk. O geceden sonra soğuktan yana hiç korkum kalmadı. Gündüzleri at sırtında donuyor, geceleyin naida ile iliklerimize kadar ısıyor ve çam dalından çatımızın altında, ağır gocuğumu çıkarıp sırtımda yalnızca gömlekle kalıyor ve her zaman keyifli bir bardak çay içip dinleniyordum. Günlük yürüyüşlerle süren zorlu yolculuğumuz sırasında İvan bana, Transbaykal dağlarında ve ormanların derinliklerinde altın aramakla geçen yolculuklarının öyküsünü anlattı. Bu öyküler oldukça canlı bir yaşantının izlerini taşıyan, heyecanlı maceralarla, tehlikelerle ve mücadelede doluydu. İvan, Rusya'da ve olasılıkla başka ülkelerde de son derece zengin altın madenlerini keşfettikleri halde, sefalet içerisinde yaşayan maden arayıcılarının iyi bir örneği idi. Transbaykal-lar'ı bırakıp Yenisey'e

8/96

niye gelmiş olduğunu söylemekten çekindi. Sırrını gizlemek istediğini anladığımdan kendisini hiç zorlamadım. Bununla birlikte, yasanımın bu bölümünü örten esrar perdesi bir gün raslantı eseri olarak kalkıverdi. Henüz, yolculuğumuza hedef tutmuş olduğumuz noktada bulunuyorduk. Yenisey'in sağındaki, büyük kolu Mana'nın kıyılarına doğru ilerlerken, tüm gün boyunca sık söğüt ağaçları arasmda güçlkle yol almıştık. Buralarda yaşayan tavşanların izlerine her yanda rastlıyorduk. Ormanların bu beyiz ve küçük sahipleri önümüz sıra, ürkmeksizin, şuraya buraya koşuşuyorlardı. Bir başka kez, bir kayanın arkasına saklanıp bizi gözetlemekte olan bir tilkinin kırlı kuyruğunu gördük. İvan'm ağzmdan bir süredir tek bir sözcük çıkmıyordu. Nihayet konuştu ve biraz ilerimizde Mana'ya dökülen küçük bir çay ve bunun ağzmda da bir kulübe bulunduğunu söyledi.

27

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Ne dersiniz? Oraya kadar gidelim mi, yoksa geceyi na-ida 'nın yanmda mı geçirelim?" Yılanmak istediğim ve geceyi gerçek bir çatının altmda

geçirmenin zevkli olacağını düşündüğüm için kulübeye kadar gitmeyi önerdim. İvan kaşlarını çattı ama kabul etti.

Sık ormanlar ve yabani ahududularla çevrili bir kulübeye yaklaştığımızda, akşam oluyordu. Kulübenin çok küçük iki penceresiyle, kocaman bir Rus fırını bulunan tek bir küçük odası vardı. Bir sundurma ile bir Şarap mahzeninin yıkıntılarının duvardaki izleri fark ediliyordu. Fırını yakıp mütevazı yemeğimizi hazırladık. İvan, askerlerden miras kalan votkayı içti ve biraz sonra dili çözülde, gözleri parladı ve elleri uzun saçları arasında sık sık gezinmeye başladı. Maceralarından birini naklederken birdenbire durup, gözlerini korku içinde kısıp, karanlık bir köşeye doğru dikti.

"Fare mi var?"

"Bir Şey görmedim," dedim.

Yine sustu ve kaşlarını çatarak düşündü. Kimi zamanlar saatlerce hiçbir Şey konuşmadığımız oluyordu. Bu yüzden sessizliğine hiç Şaşırmadım. İvan bana doğru eğilip fısıltıyla konuşmaya başladı:

"Size eski bir hikaye anlatmak istiyorum. Transbaykal-lar'da bir dostum vardı. Sürgün edilmiş eski bir hayduttu. Adı Gavronski idi. Altın peşinde, çeşit çeşit ormanları ve dağları dolaşıyorduk. Bütün kazancımızı aramızda yan yarıya paylaşmayı kararlaştırmıştık. Ancak Gavronski, Yenisey üzerinden birdenbire Tayga'ya hareket etti. Beş yıl kadar sonra öğrendik ki zengin bir altın madeni bulmuş, servet ve mal sahibi olmuştu. Bir süre sonra da, kendisi ve karısı katledilmişti.

- YOL ARKADAŞIMIN SIRRI

İvan bir an sustuktan sonra devam etti:

"Bu onların kulübesidir. Karısı ile birlikte burada yaşıyordu ve burada, bu nehrin kıyılarında bir yerde, altın buluyordu. Fakat, nerede bulunduğunu kimseye söylemiyordu. Bütün çevre halkı onun bankada parası olduğunu, hükümete altın sattığını biliyordu. Onları burada öldürdüler."

İvan fırına doğru ilerledi. Alev alev yanan bir odun parçası çıkardı ve eğilerek yerdeki bir lekeyi aydınlattı.

"Yerdeki ve duvardaki Şu lekeleri görüyor musunuz? Onların kanı...

Gavronski'nin kanı... Öldüler ama altının bulunduğu yeri asla söylemediler. Nehir yatağında kazmış oldukları derin bir delikten alıyorlar ve sundurmanın altında gizli mahzende saklıyorlardı onu. Fakat Gavronski hiçbir Şey söylemek istemedi... Tanrım onlara nasıl işkence ettim! Yaktım onları. Parmaklarım tersine çevirdim. Gözlerini çıkardım. Ama Gavronski yine de hiçbir Şey söylemeden öldü."

Bir an düşündü, sonra, hızlı hızlı, "Bütün bunları bana köylüler anlattı," dedi.

Yanar odunu sobaya atıp sıraya uzandı. Sadece, "Uyuma zamanıdır," deyip sustu.

Piposunu içerek bir yandan öte yana dönerken soluyup mırıldandığını uzun zaman işittim.

Ertesi sabah, bunca ıstırap ve cinayete sahne olmuş bu kulübeden ayrıldık ve yolculuğumuzun yedinci günü, uzun sıradağların dayandıkları ilk tepeleri kaplayan sedir ağaçlarından oluşan sık bir ormana vardık.

İvan bana Şu açıklamayı yaptı:

"En yakın evler, buradan en az seksen verst uzakta bulunuyor. Köylüler ormana gelip sedir fıstığı toplarlar, ama

29

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yalnızca sonbaharda... Bu mevsimden önce kimseye rastlayamazsınız buralarda. Pek çok kuş, hayvan ve çok bol sedir fıstığı bulacaksınız ve böylelikle burada yaşamanız mümkün olabilir. İu ırmağı görüyor musunuz? Köylüleri görmek istediğinizde ırmağı izleyin, köylülere ulaşırsınız." İvan, bir toprak kulübe kurmama yardım etti. Fakat bu gerçek bir toprak kulübe değildi. Bu, sanırım Şiddetli bir kasırgada devrilip topraktan sökülmiş olan büyük bir sedir ağacının köklerinden oluşan bir kulübe idi. Sedirin koca deliği, yukarı kalkık köklerle desteklenen bir toprak duvarla bir yandan bir yana kapanarak benim için bir oda işlevi görecekti. Havadan sarkan diğer kökler, bir tavan oluşturmaya üzere birbirine geçen kazıklarla dalların birleştikleri çatı iskeletine biçim verdiler. Tavana düzen vermek için onu taşlarla ve sıcaklık vermek için

9/96

de karla tamamladım. Kulübenin ön tarafı hep açıktı, fakat naida ile her zaman korunuyordu. Karla örtülü bu inde hiçbir insan görmeden, çok önemli nice olayların cereyan ettiği dış dünyayla hiç temas etmeden yaz ortasında iki ay geçirdim.

Bu mezar-kulübede, devrilmiş bir ağacın kökleri arasında, bana arkadaşlık eden türlü zorluklar, aileme ilişkin tasalarım ve çetin yaşam mücadelesiyle başbaşa, yüz yüze yaşadım. İvan, ikinci gün, bana bir torba peksimetle biraz Şeker bırakıp gitti. Kendisini bir daha hiç görmedim.

30

3 Yaşam Mücadelesi

-rralınız başıma kalmıştım. Çevremi yalnızca, sonsuzluğa X uzanıyormuşçasına yeşillikle ve karlarla örtülü sedir ormanı, çıplak çalılıklar, donmuş bir ırmak ve ağaç dallarıyla gövdeleri arasından görebildiğim kadar uzaklara uzanan uçsuz bucaksız bir sedir ve kar okyanusu çevreliyordu. Burası Sibiryaya taygasıydı ve ben burada daha ne kadar zaman yaşamak zorunda kalacaktım? Bolşevikler beni burada bulacaklar mı, yoksa bulamayacaklar mı? Dostlarım nerede olduğumu öğrenecekler mi? Ailem ne durumda? Bu sorular, sürekli olarak beynimin içini yakıp kavuruyordu. İvan'ın bana bunca zaman niçin kılavuzluk yaptığını bir süre sonra anladım. O denli gizli, insanlardan o denli uzak öyle yerlerden geçmiştik ki İvan beni buralarda bir yere güven içerisinde bırakabilirdi. Fakat beni, yaşamamı kolay olduğu bir yere götüreceğini durmadan tekrarlamıştı. Ve gerçekten de böyleydi. Bu تنها sığınağın tılsımı, sedir ağaçları ve her yönden ufka kadar uzanan bu ağaçlarla kaplı dağlardı. Sedir, sonsuza uzanan yeşil bir çadır şeklinde, genişliğine serili dallarıyla yaşayan her canlı varlığı himayesine alan kudretli ve haşmetli bir ağaçtır. Sedirler arasında yaşam coşkuyla, durmaksızın sürmekteydi. Sincaplar ağaçtan ağaca atla-

31

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yıp zıplayıyorlar, birbirleriyle oynayıp kıyameti koparıyor; ağaçkakanlar tiz çılgınlıklarla bağınşıyor; parlak kırmızı ger-danlı Şakrak kuşu ağaçlar arasından sürekli alev gibi geçiyor; minik saka orduları hiç durmadan

Şakıyarak ormanı bir amfiteatra çeviriyorlardı. Bir tavşan bir kütükten ötekine sıçırıyor ve onun ardı sıra da, gizlice, kar üzerinde sürünen, beyaz bir kakım'ın güçlkle görülür gölgesi geliyordu ve ben, kuyruğunun ucu olduğunu bildiğim kara noktayı uzun süre izliyordum. Katılaşmış kar üzerinde ihtiyatla ilerleyen soylu bir geyik yaklaşıyordu. Nihayet, dağların tepesinden inen, Sibiry ormanlarının kralı boz ayı ziyaretime geliyordu.

Tüm bunlar beni avutuyor, zihnimdeki kara düşünceleri kovuyor, dayanabilmem için bana cesaret veriyorlardı. Güç olmakla birlikte, dağın tepesine kadar tırmanmaktan hoşlanıyordum. Böylelikle, Yenisey'in karşı kıyısında, ufukta oluşan kızıl tepelere kadar olan uzak mesafeyi görebiliyordum. Orada ülkeler ve kentler uzanıyor, düşmanlar ve dostlar yaşıyorlardı; hatta ailemin oturduğu noktayı keşfetmiş olduğumu sanıyordum. Olasılıkla İvan bu yüzden beni buraya getirmişti. Günlerim yalnızlık içinde geçerken bu arkadaşı üzüntüyle anmaya başlamıştım. Bu adam Gavronski'nin katili olmakla birlikte, hep benim için atımı eyerleyerek, odun kesip rahatımı sağlamak için elinden geleni yaparak bana bir baba gibi özen göstermişti. Düşünceleriyle başbaşa, yalnız, doğayla yüz yüze ve Tanrı ile karşı karşıya birçok kışlar geçirmişti. Yalnızlığın korkularını çekmiş ve bunlara tahammül etmeyi öğrenmişti. Bazen, sonum burada gelecek olursa, bedenimde kalabilecek son gücü, ölürken, sevdiklerimin bulundukları noktayı bu dağ ve ağaç okyanusu üzerinden görebilmek umuduyla, kendimi dağın tepesine kadar sürüklemeye ayırmam gerektiğini düşünüyordum.

32

L- YAIAM MÜCADELESİ

Bununla birlikte, bu yaşam tarzı bana derin düşünme ve daha çok fiziksel uğraş olanağı tanıyordu. Bu, sert ve çetin ve sürekli bir varoluş savaşıydı. En güç iş nalda, için kaim odunlar hazırlamaktı. Ağaçlardan kopmuş başıboş kaim dallar, karla örtülü ve buz kestikleri için toprağa yapıştı. Bunları karların altından çıkarmak, sonra, manivela niyetine kullandığım uzun bir sopa aracılığıyla yerden kaldırmak zorundaydım. İş kolaylaştırmak için odun ihtiyacımı dağdan sağlıyordum. Çünkü dağa tırmanmak güç bir iş olsa da kütükleri bayır aşağı yuvarlamak çok kolaydı. Bir süre sonra harika bir keşifte bulundum. Sığmağımın yakınlarında bir yerde çok miktarda lariks* kütüğü buldum. Sanırım, bu görkemli orman devleri bir fırtına sonrasında devrilerek bu hazin sona uğramışlardı. Kütükler karın altında olmakla birlikte, düşüp kırılmış oldukları yerde henüz köklerine bağlı bulunmaktaydılar. Bunlara baltayı indirdiğim zaman demir iyice içlerine giriyordu ve baltayı güçlükle çekilip çıkarabili-yordum. En önemli şey ise kütüklerin içinin reçine ile dolup çıralaşmış olmalarıydı. Alev almaları için sadece bir kıvılcım yeterliydi. O günden sonra her av dönüşünde ellerimi ısıtmak ya da çay kaynatmak için çabucak yakılabücek olan bu lariks kütüklerinden büyük bir yığmak yapmıştım.

Günlerimin büyük bir bölümü avlanmakla geçiyordu. Sonunda, üzücü ve sıkıntı verici düşüncelerden kurtulmak için günlük bir çalışma programı düzenlemem gerektiğini anladım. Genellikle, sabah çayından sonra, yaban

10/96

horozu aramaya ormana gidiyordum. Bunlardan bir iki tane vurduktan sonra, öyle çok da karışık bir liste oluşturmayan akşam yemeğimi hazırlamaya başlıyordum. Bu yemek, hep av eti suyu ile bir avuç peksimetten ve ondan sonra da bardak bardak çaydan, yani ormanın bu zorunlu içkisinden ibaretti.

* Lariks: Melez kuzey çamı. Kozalaklı, parlak yeşil iğne yapraklı, dik ve uzun bir ağaç türüdür. Kerestesi sert ve dayanıklıdır. (Çev.n.)

33

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir gün, avda, kendime kuş ararken sık ağaçların arasında bir pıtırı işittim. Ve etrafıma dikkatle bakarak bir geyiğin boynuzlarının ucunu gördüm. Oraya doğru süründüm, fakat tedbirli hayvan kendisine yaklaştığımı sezdi. Gürültü ve aceleyle çalılıkların arasından fırladı. Üçyüz adım kadar koştuktan sonra dağın eteğinde durduğunda, onu iyice gördüm. Bu, koyu kül rengi tonda, sırtı hemen hemen kara, küçük bir inek boyunda, nefis bir hayvandı. Tüfeğimi bir dala dayayıp ateş ettim. Hayvan yerinden zıpladı. Birkaç adım koştı ve düştü. Tüm gücümle ona doğru fırladım. Fakat kalkındı ve yan zıplayıp yan sürünerek dağa tırmanmaya başladı. İkinci bir kurşun geyiği durdurdu. Sığınağım için sıcak bir post ve kendim için de bol et edinmiştim. Boynuzlan ise sığınağımın duvarına mükemmel bir elbise askısı olmuştu.

Sığınağımdan birkaç kilometre ötede tanık olduğum ilginç ama bir o kadar da vahşi bir sahneyi hiç unutamiyorum. Burada, ot ve çalılarla kaplı, yaban horozlarıyla kekliklerin gelip böğürtlen yedikleri küçük bir bataklık bulunuyordu. Ağaçların arasında sessizce ilerledim ve karlan kazıyıp böğürtlen arayan bir sürü yaban horozu gördüm. Bu sahneyi seyrediyordum ki kuşlardan biri havaya fırladı ve geri kalanlar da ürküp hemen uçtu. İlk kuşun dimdik yükseldiğini ve sonra birdenbire yere ölü olarak düştüğünü gördüm. Kuşun yanma yaklaştığımda yırtıcı bir kakım birden zıpladı ve devrilmiş bir ağaç gövdesinin altına gizlendi. Zavallı kuşun boynu paramparça idi. O zaman anladım ki kakım, yaban horozunun üzerine atılmış ve gırtlığından kanını emdiği ve böylece ölümüne neden olduğu kuşla birlikte, boynunda asılı olduğu halde havaya yükselmişti. Kakımın bu havacılık yeteneğine teşekkür borçluydum.

34

- YAİAM MÜCADELESİ

İşte böylece, acı ve keskin düşüncelerin zehiri her geçen gün biraz daha içime zerkolurken, ben bir sonraki gün için yaşama mücadelemi sürdürdüm. Günler ve haftalar geçiyordu. Bir süre sonra havanın ılıdığını hissettim. Ormanlık alanda karlar erimeye başlamıştı. Yer yer derecikler ortaya çıkıyordu. Her gün yeni bir canlı, bu sert kışın ardından uyanmış bir sinek veya bir örümcek görüyordum. İlkbahar yaklaşıyordu. Çok iyi anlıyordum ki bu mevsimde ormandan çıkmak olanaksızdı. Bütün akarsular yatağından taşıyor, bataklıklar geçilmez duruma geliyor, hayvanların açtığı tüm patikalar derelerin yatağına dönüşüyordu. Yaz gelinceye kadar yalnız başıma yaşamaya mahkum olduğumu anlamıştım. İlkbahar, ormanı çok hızlı biçimde kucaklayıverdi. Benim dağım, kar örtüsünden sıyrıldı ve üzerinde yalnızca küçük taşlar kaldı. Karınca yuvalarının girişindeki minik tepelikler görüldü. Irmak yer yer, buzdan yüzeyini kırıyor ve

aceleci dalgalan köpükler saçarak, başıboş koşuyordu.

35

4 Bir Balıkçı

Bir gün, avda, ırmak kıyısına yaklaştığımda, kırmızı sırtlı bir sürü kocaman balık gözüme çarptı. Sanki içleri kanla doluydu. Akan suyun yüzeyinde güneş ışınlarının tadını çıkararak yüzüyorlardı. Irmak buzdan tümüyle kurtulunca çok büyük miktarda balık ortaya çıktı. Bir süre sonra, bunların, küçük akarsularda yumurtlama mevsimini geçirmek üzere, akıntıyla birlikte ilerlediklerini gördüm. O anda tüm ülkelerde yasaklanan bir avlanma yöntemini kullanmaya karar verdim. Eminim ki tüm yasa adamları, o mantıklı yasalarını bozmaya cesaret eden ama devrilmiş ağaç kökleri arasında yaşayan bu adama merhamet göstereceklerdi. Çok ince kayın ve kavak dalları toplayarak ırmağın yatağında balıkların delip geçemeyeceği bir set kurdum. Fakat bir süre sonra balıkların bunun üzerinden atlamaya çabaladıklarını gördüm. Kıyı yakınında, su yüzeyinden elli santimetre kadar aşağıda seti delip ağzına esnek söğüt dallarından ördüğüm bir sepeti yerleştirdim. Balıklar, delikten geçip sepete giriyorlardı. Ben de dikkatlice bekliyor ve onlar geçerken başlarına büyük bir sopayı şiddetle indiriyordum. Yakaladığım balıkların her biri on kilodan fazla ağırlıktaydı; bazıları ise onbeş kiloyu geçiyordu. Bu balık cinsinin adı taimen 'di. Alabalık soyundandır ve Yenisey'de daha iyileri de yoktur. İki hafta sonra bütün balıklar geçip gitmişlerdi. Sepetten artık bir şey alamaz olduğumdan tekrar avcılığa başladım.

37

5 Tehlikeli Bir Komşu

Baharın çevreyi canlandırdığı ölçüde avcılık da verimli ve zevkli geçiyordu. Orman, sabahları gün ağarır ağarmaz, bir kentli için tuhaf ve anlaşılmasız seslerle doluyordu. Bir sedir dalına konup, aşağıda kuru yaprakları kemirmekte olan kül rengi dişisini hayranlıkla seyre dalan yabanhorozu kendine özgü sesiyle öterek ona aşk sarkılan söylüyordu. Bu bol tüylü tenor "Caruso"ya yaklaşmak ve onu bir kurşunda bu şairane

11/96

durumundan kurtanp daha yararlı işler için aşağıya indirmek çok kolay olmuştu! Derin aşk hâli içerisinde hiçbir şeyin farkına varmamıştı. Geniş kuyrukları benekli yaban-horozları, alanda döğüşürken dişileri de, oracıkta, boyunlarını uzatıp kuşkusuz bu savaşçı sevdalıları hakkında dedikodu ederek büyük bir gururla onlara bakıyorlardı. Uzaklardan, bir geyiğin derin, muhabbet ve arzu dolu aşk davetinin sesi geliyordu. Buna yanıt olarak da, dişinin kısa ve titrek bağırtısı duyuluyordu. Fundalıklar arasında tavşanlar zıplıyorlar ve genellikle de yakınlarında, yerde sürünerek kendisini gözetleyen bir kızıl tilki bulunuyordu. Kurt sesini hiç işitmiyordum, çünkü Sibiry'a'nın dağlık ve ormanlık bölgelerinde kurt pek bulunmaz.

Fakat, komşum olarak başka bir hayvan vardı ve ikimizden biri o bölgeden çekilmek zorundaydı. Bir gün, büyük bir yabanhorozuyla avdan dönerken, ağaçlar arasında, birdenbi-

39

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

re, siyah ve hareketli bir kütle farkettilim. Durdum ve dikkatle bakınca olanca gücüyle bir karınca yuvasını eŞelemekte olan bir ayı gördüm. Beni hissetti, vahŞice homurdandı. Çok ŞaŞırmıŞtım, çünkü o hantal yürüyüşüne hiç uymayacak bir hızla çabucak uzaklaŞıvermiŞti. Ertesi sabah, henüz gocuğumun altında yatıyordum ki bu kez kulübemin arka tarafından gelen bir gürültüyle irkildim. İhtiyatla çevreye bakındım ve yine onu gördüm. Arka ayaklan üzerinde dikilmiŞti. Sanki, kış, kendi türünün geleneklerine uyarak, devrilmiŞ bir ağaç kütüğünün altmda geçiren bu yaratığın (yani benim) kim olduğunu sorguluyor gibiydi. Öfkeyle soluyordu. Bir feryat kopardım ve çaydanlığıma balta ile vurdum ve ilk ziyaretçim var gücüyle kaçtı. Bu olay baharın ilk günlerinde olmuŞtu. Kış uykusuna yattığı yeri bu kadar erken terketme-meliydi. Bu karıncalara düşkün ayı, hemcinslerinin gurur verici üstün özelliklerinden yoksun anormal bir ayıydı.

Karmca yiyan ayıların pek hiddetli ve cüretkâr olduklarını bildiğimden, hem saldırıya hem de savunmaya hemen hazırlandım. Hazırlıklarımı hızla tamamladım. Mermilerimden beŞinin uçlarını sivrilterek dum-dum kurŞununa* dönüştürdüm, ki bu davetsiz ziyaretçinin anlayacağı en iyi dildi.

Gocuğumu giyerek hayvana ilk kez rastladığım, çok sayıda karmca yuvasının bulunduğu yere gittim. Dağın çevresini dolaŞtım, bütün dereleri gezdim, fakat konuğumu hiçbir yerde bulamadım. Düşkırıklığına uğramıŞ ve yorgun biçimde çekinmeksizin kulübeme yaklaŞıyordum ki birden bu orman kabadayısının, orayı burayı koklayarak mütevazı konutumdan çıkmakta olduğunu gördüm. Hemen ateŞ ettim. KurŞun böğrünü delip geçti. Acı ve öfke dolu bir bağırıtıyla arka ayaklan üzerine dikildi. İkinci kurŞun pençesini kırıncaya

Dum-dum kurŞunu: Bir nesneye çarpınca yayılarak açılan yumuşak uçlu mermi. (Çev.n.)

40

- TEHLİKELİ BİR KOMİÜ

çömeldi, fakat derhal bacağını sürüyerek ve ayak üstü durmaya çabalayarak bana hücum etmek üzere atıldı. Ancak tam göğsünün ortasına isabet eden üçüncü kurŞun kendisini olduğu yerde durdurdu. Yanılmıyorsam en azından yüzon, yüzyirmi kilo ağırlığındaydı. Eti çok lezzetliydi. Kızgın taş üzerinde kızarttığım ayı külbastısı, Petrograd, Med-ved'teki incecik sufle omletler kadar hafif, en azından Hamburg'daki biftekleri aratmayacak denli lezzetliydi. Mutlulukla kabul ettiğim bir raslantı sonucu kilerimi zenginleştiren bu etle; o günden, toprağın katılaŞıp ve suların yeterince alçalıp İvan'm sözünü ettiği bölgeye ırmak yoluyla erişeceğim mevsime kadar karnımı doyurdum.

Hep tedbirli bir biçimde seyahat ederek ırmak boyunca yürüdüm. Geyik postunu kaba bir ilmekle bağlayıp yaptığım çantaya tüm eŞyayı doldurarak taŞıdım. Sırtımdaki bu yükü küçük çayları geçit verdikleri yerlerden aŞıyor, yolumun üzerindeki bataklıklarda zar zor ilerliyordum. Doksan kilometre kadar süren bir yürüyüşten sonra Sifkova adında bir köye vardım. Burada Tropof adlı bir köylünün kulübesini buldum. Kulübe, benim doğal yaşam alanım olan ormanın kenarında idi. Bir süre bu adamla birlikte yaŞadım.

Bugün, içinde bulunduğum ve o günlerde asla düşleye-meyeceğim güven ve banŞ ortamında, Sibirya taygasında geçirdiğim deneyimlerden bazı sonuçlar

çıkartıyorum. Zamanımızda, eğer koşullar zorunlu kılırsa, en sağlıklı bireyde bile, doğaya karşı olan savaşımında yardımcı olmak üzere, ilkel insanın avcılık ve savaşçılık içgüdüğü ortaya çıkmakta. Zihni ve ruhu eğitilmiş kimsenin, eğitimsiz kişi karşılarındaki

41

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ayrıcalığı Şudur: O, üstünlük sağlamada, bilgi ve iradesinin gücüne sahiptir. Ancak kültürlü insan bu ayrıcalığın bedelini her zaman pahalı öder. Öyle ki, mutlak bir yalnızlık içerisinde hiçbir Şey, herhangi bir insan topluluğundan, her türlü manevi ve estetik kültürden soyutlanmış olmak duygusu kadar korkunç olamaz. Herhangi bir zayıflık ve çılgınca bir davranış, bu tür bir insanı ansızın yakalayıp asla önlenemez müthiş bir çöküşe sürükleyebilir. Soğukla ve açlıkla savaşarak çok kötü günler geçirdim; ne var ki, beni çökertecek düşüncelere karşı tüm irademle karşı koyarak daha da kötü günler geçirdim. O günlerin anısı yüreğimi yakıyor ve

12/96

başımından geçenlerin öyküsünü yazarken, onların çok net bir biçimde gözlerimin önüne geldiği Şu anda bile tüylerim ürperiyor. İnu da söylemeliyim ki, oldukça ileri bir uygarlık düzeyine gelmiş olan ülkeler, ayakta kalmak için doğayla mücadelenin ilkel koşullarına dönen insanlar için gereken eğitimi gözden geçiriyorlar. Oysa güçlü, sağlıklı, çelik gibi insanlardan oluşan yeni bir kuşak yetiştirmenin biricik doğal yolu budur. Doğa, zayıf olanı çökertir, fakat kent yasanımın modern koşullarında uyşukluk içerisindeki ruhsal duygulan uyandırmada da güçlü olana yardım eder.

42

İşi Çok Zahmetli Bir Irmak

o ifkova'da çok fazla kalmadım. Bununla birlikte bu süreyi iJiyi değerlendirdim. İlk önce, kendisine güvendiğim bir kişiyi kentteki dostlarıma gönderdim. Onlar da bana çamaşır, çizme, para, ilkyardım malzemeleri, bazı ilaçlar ve en önemlisi de -Bolşevikler beni ölmüş farzettiklerinden- bir sahte pasaport gönderdiler. Sonra, içinde bulunduğum duruma en uygun bir hareket tarzı tasarladım. Bir süre sonra Sifkovah-lar, Bolşevik komiserinin, Kızıl Ordu için davarlara el koyacağını öğrendiler. Burada daha fazla kalmak tehlikeli olacaktı. Yalnızca, küçük çayların çoktan buzlarının çözüldüğü ve ağaçlar ilkbahar kılıklarına bürünmüş oldukları halde Yeni-sey'i hâlâ hapseden kalın buz tabakasının kalkmasını bekliyordum. Bin ruble karşılığında bir balıkçıyla anlaştım. Bu adam, ancak bazı kısımları açılmış olan ırmak, buz parçalarından tümüyle kurtulur kurtulmaz beni doksan kilometre kadar ileriye, terk edilmiş bir altın madenine doğru götürmeye razı olmuştu. Bir sabah, Şiddetli bir top sesini andıran sağır edici bir gürültüyle sıçradım. Nihayet, ırmak, üzerindeki dev buz tabakasını kaldırmış ve sonra da bırakıp tuz buz etmişti. Hızla ırmağın kıyısına koştum ve korku ve hayranlıkla karışık müthiş bir doğa olayının görüntüsüne tanık oldum.

43

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Irmak, güney tarafında kütleden ayrılmış büyük hacimde buzu sürükleyip

getirmişti ve bunu, henüz bazı bölümlerini örten kalın tabakanın altından kuzeye doğru götürüyordu. Ne var ki bu itiş, kuzeydeki kış setini yıkmış ve bu devasa kütleyi son bir hamle ile Kuzey Buz Denizi'ne doğru serbest bırakmıştı. Yenisey ya da "Baba Yenisey", "Kahraman Yeni-sey", bir kanyonda ymışçasına yüksek dağlar arasına sıkışmış olduğu orta bölümü boyunca Asya'nın, derin ve görkemli, en uzun ırmaklarından biridir. Devasa buz kütlesi, Şelalelerle tek başına kayaları bizzat kendisi parçalayarak, onları hiddetli akıntılarda fini fini döndürerek, uğursuz kış yollarını yer yer kaldırıp atarak, bu mevsimde donmuş ırmak üzerinden Minusinsk'ten Krasnoyarsk'a giden kervanlar için kurulmuş çadırları da alıp götürerek kilometrelerce genişlikte buz alanları taşımıştı. Zaman zaman akış kesiliyor, homurtu başlıyor ve ezilip yığılan buz alanları bazen on metreye kadar yükselerek arkadaki suyun önünde bir baraj oluştururken, su da hızla yükselerek, fırlatıp attığı büyük buz parçalarıyla birlikte alçak toprakları istila ediyordu. O zaman, güçlenen su, sete hücum ederek ve kırılan bir cam çatırtısı sesiyle onu alıp akıntı yönünde sürüklüyordu. Dönemeçlerde, kayalıklarda olup bitenler ürkütücü bir kaostu. Dev gibi buz blokları birbirine giriyor, birbirine çarpıyor, bazdan havaya fırlıyor, sonra gelip orada bulunmakta olan her Şeye muazzam bir gürültüyle çarparak paramparça oluyor; ya da, kıyıdaki kayalıklara ve sarp kıyıya vurarak buralardaki taşları, toprağı ve yamacın en yüksek noktasından ağaçları söküp kopuyordu. Alçak kıyılar boyunca, insanı bir cüceye dönüştüren bir ânilikle, bu doğa devi, köylülerin "Zaberega" adını verdikleri ve ırmağa erişebilmek için, içinden bir yol açmak zorunda oldukları dörtbuçuk, beş metre yüksekliğinde büyük bir buz duvan yükseltiveriyordu. O sırada bu Dev'in

44

- İİİ ÇOK ZAHMETLİ BİR IRMAK

inanılmaz bir işine tanık oldum: Birkaç metre eninde, birkaç metre karelik bir blok havaya fırladı ve kıyıda onbeş metre kadar içeriye düşerek küçük ağaçları ezdi.

Buzun bu zafer kazanmışçasına geri çekilişini seyrederken, Yenisey'in bu yıllık çekilişi sırasında sürüklendiğini gördüğüm Şeyler karşısında içim korku ve isyan doluydu. Bunlar, Bolşeviklik karşıtı Rusya'nın genel valisi Amiral Kol-çak'ın* eski ordusuna mensup subay ve erlerin, Kazaklar'ın, karşı-devrimcilerin cesetleriydi. Bu, Minusinsk Çeja'sının kanlı eseri idi. Başları ve elleri kesilmiş, yüzleri parçalanmış, vücutları yarı yarıya kömürleşmiş, kafatasları parçalanmış olan bu cesetlerden yüzlercesi suda yüzüyor ve bir mezar bulmak umuduyla buz kütlelerine karışıyorlardı; ya da kudurmuş akıntılarda, parça parça bloklar arasında fini fini dönüyor, eziliyor, parçalanıyor ve gördüğü işlevden tiksinen ırmak, artık biçimini yitirmiş bu kütleleri adacıklara ve kumluklara kusuyordu. Yenisey'in bütün orta bölümünü geçtim ve Bolşeviklerin yaptıklarının, kokuşup dağılan korkunç ta-nıklanıyla sürekli karşılaşmıştım. İrmağın bir dönemecinde bir at cesetleri yığını gördüm, en az üç yüz kadar vardılar. Bir kilometre kadar aşağıdaki iğrenç bir manzara midemi bulandırdı: Kıyı boyunca bir grup söğüt, akıntıdan kurtanp dala-nnın araşma, bir elin parmaklarının araşma alı gibi her şekilde ve her durumda insan cesetlerini sıralamış ve

13/96

bunlara öyle doğal bir görüntü vermişti ki bu müthiş manzara sonsuza kadar belleğime kazınacaktı. O gün, bu acıklı ölümler kalabalığında yetmiş kadar ceset saymıştım.

Nihayet dev buz gelip geçti ve ardından da ağaç kütükleri, dallar ve cesetler, cesetler... bitmek tükenmek bilmeyen cesetler sürükleyen çamurlu taşkın sular geldi. Yükümle bir-

' Aleksandr Vasilyeviç Kolçak (1874-1920): Beyaz Ordu komutanlarından Rus amiral. Ekim Devrimi'nden sonra Sibirya'da öldürüldü. (Çev.n.)

45

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

likte, balıkçı ile oğlunun, kayın kütüğünden oyularak yapılmış kayıklarına bindim. Sarp kayalık kıyı boyunca sılıkla yol almaya başladık. Hızlı bir akıntıyı bu şekilde geçmek çok zordur. Ani dönemeçlerde akıntının şiddetine karşı tüm gücümüzle sııklara asılmak zorundaydık. Hatta, bazı yerlerde yalnızca kayalıklara tutunarak ilerleyebiliyorduk. İvinti yerlerinde* ise beş, altı metre ilerlemek çok zamanımızı alıyordu. İki günlük bir yolculuk sonrasında hedefimize vardık. Bekçi ile ailesinin yaşadığı altın madeninde günlerce kaldım. Yiyecekleri olmadığından bana verecek bir şeyleri yoktu ve hem kendimin hem de ev sahiplerinin karınlarını doyurmak üzere yine tüfeğime başvurdum. Bir gün bir ziraat mühendisi geldi. Gizlenmedim, çünkü ormanda geçirdiğim kış boyunca sakalım uzamıştı, annem bile beni bu halde tanıyamazdı. Bununla birlikte ziyaretçimiz pek zeki idi ve hemen kim olduğumu sezdi. Kendisinden korkmadım, çünkü Bolşevik olmadığını anlamıştım ve daha sonra, bunun kanıtlarını da gördüm. Ortak dostlarımız ve o dönemin olaylarına ilişkin ortak düşüncelerimiz olduğunu keşfettik. Altın madeninin yakınında küçük bir köyde yaşıyor ve burada bayındırlık işlerini yönetiyordu. Birlikte kaçmayı kararlaştırdık. Uzun zamandan beri bunu düşünüyordum ve şimdi bir firar planım vardı. Si-birya'daki durumu ve coğrafyayı bildiğimden en uygun yol, Moğolistan'ın kuzeyinde, Yenisey'in kaynağı civarındaki Ur-yanhay'dan geçip sonra Moğolistan'ı katederek Uzak Do-ğu'ya ve Büyük Okyanus'a varan yol olmalıydı. Kolçak hükümeti devrilmeden önce Uryanhay ile Batı Moğolistan'ı inceleyen bir komisyonda görev almıştım. O zaman bu vesileyle bulabildiğim tüm haritaları ve kitapları dikkatlice incelemiştım. Bu cesaret isteyen planı başarıyla sonuçlandırmak için kendi güvenliğim açısından büyük bir istek taşıyordum. * İvinti yeri: Bir nehrin özerinde, suların kayalar üzerinden çok hızla aktığı yer. (Çev.n.)

46

Sovyet Sibirya'nın İçinden

Birkaç gün sonra, Yenisey'in sol kıyısı üzerindeki orman içinden güneye doğru, izlenmemize neden olabilecek bir iz bırakmak korkusuyla, köylere uğramaktan olabildiğince kaçınarak yola çıktık. Köylere girmek zorunda kaldığımız her seferinde, gerçek kimliğimizi bilmeyen köylüler tarafından iyi karşılanıyorduk. Ve görüyorduk ki köylüler, birçok köyü yakıp yıkan Bolşevikler'den nefret ediyorlardı. Bir yerde bize, Minusinsk'ten, Beyazlar'ı* kovalayan bir Kızıl Ordu** birliğinin gönderildiği haberi geldi. Yenisey kıyılarından uzaklaşıp ormanda ve dağlarda gizlenmek zorunda kaldık. Onbeş günlük bir süreyi buralarda geçirdik. Bu sırada

Kızılar bölgeyi dolaşıyor ve ormanlarda silahsız subayları ele geçiriyorlardı. Yan çıplak olan bu subaylar Bolşevikler'in acımasız intikamından korkarak gizleniyorlardı. Daha sonraları, bir ormandan geçerken yüzleri ve vücutları parçalanmış Beyazlar / Beyaz Ordu: 1917'deki Ekim Devrimi sonrasında, 1918'de Volga nehrinin doğusundaki geniş topraklarda doğan iktidar boşluğundan yararlanarak Omsk kentinde ortaya çıkan ve Çarlık Rusyası generallerince yönetilen karşı-devrimci güç odağı. (Çev.n.) "Kızıl Ordu / Kızılar: Ekim Devrimi sonrasında, Bolşevik yönetiminin, 1918'de L. Troçki'nin sorumluluğunda kurduğu, yalnızca işçilerle köylülerden oluşan ve 1946'ya kadar bu adı kullanan Sovyet Ordusu. (Çev.n.)

47

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

biçimde ağaçlara asılmış yirmiyedi subayın cesedini gördük. Sağ olarak Kızılar'ın eline geçmemeye and içtik. Bunun için de silahlarımız ve bir miktar siyanürümüz vardı.

Bir gün, Yenisey'in bir kolundan geçerken, dar ve bataklık bir geçite geldik. Geçitin girişi insan ve at cesetleriyle doluydu. Biraz daha ileride kırılmış bir kızak, açılıp içleri boşaltılmış sandıklar ve sağa sola saçılmış kağıtlar bulduk. Hemen yalanda yırtık giysiler ve cesetler vardı. Bu zavallılar kimlerdi? Bu doğal ortamda nasıl bir trajedi olmuştu? Yerdeki belge ve kağıtlardan bu sırrı çözmeye çalıştık. Bunlar general Pepelayef'in karargâhına gönderilmiş resmî belgelerdi. Olasılıkla, Kolçak ordusunun gerileyişi sırasında, askerlerin bir kısmı her yandan yaklaşan düşmandan saklanmaya çalışarak bu ormanlardan geçmişti. Fakat, Kızılar tarafından yakalanıp öldürülmüşlerdi. Buradan uzak olmayan bir yerde zavallı bir kadının cesedini gördük, ki durumu, kurtarıcı kurşun gelip kendisini öldürmeden önce olup bitenlerin kapsamını açıkça anlatıyordu. Ceset, dallardan oluşan bir barınağın yanında, bu yaşamın sona ermesinden önce olup bitenlerin tanığı olan şişeler ve konserve kutuları arasında uzanıyordu.

14/96

Güneye doğru ilerledikçe, bize karşı daha konuksever, Bolşevikler'e ise daha düşmanca bir halkla karşılaşıyorduk. Nihayet, ormandan çıktık ve Kızıl-Kaya adı verilen, kırmızı bir dağ silsilesinin katettiği, yer yer tuz gollarıyla dolu, geniş Minnusinsk bozkırlarına girdik. Burası mezarlar ve irili ufaklı binlerce dolmenlerle* bu toprakların ilk sahiplerine ait ölüm anıtları bölgesidir. On metre yüksekliğinde taş piramitler, önce Cengiz Han'ın daha sonra da Timur leng'in ' Dolmen: Yanyana aralıklı olarak dizilmiş birkaç büyük yassı taşla, bunların üzerine yatay olarak yerleştirilmiş yassı taşlardan oluşan tarihöncesi yapı. (Çev.n.)

48

- SOVYET SİBİRYA'NIN İÇİNDEN

bu topraklardaki ilerleyişlerini belirtmek için buralara dikilmişlerdir. Binlerce dolmen ve piramit, sonu gelmez taş dizileri halinde, kuzeye doğru uzar gider. İmdi Tatarlar, işte bu ovalarda yaşıyorlar ve bu

yapılar BolŞeviklerce yağmalandığı için onlardan nefret ediyorlar. Kaçmakta bulunduğumuzu kendilerine açıkça bildirdik. Bize bedava yiyecek ve kılavuz verdiler. Kimlere konuk olabileceğimizi ve tehlike durumunda nerelerde gizleneceğimizi söylediler.

Birkaç gün sonra, Kızıl askerlerle dolu olarak Krasno-yarsk'tan Minusinsk'e doğru yol alan ilk gemiyi, "Oriol"u Ye-nisey'in yüksek kıyılarından görebiliyorduk. Uryanhay'ın başladığı Sayan Dağları'na kadar güneye doğru olan izleyeceğimiz Tuba'ya bir süre sonra erişiyorduk. Yolculuğumuzun, Tuba nehri ve bunun bir kolu olan Amil boyunca devam eden evresini, yolun en tehlikeli bölümü sayıyorduk. Çünkü bu iki ırmağın kıyılarında yaŞayan halk, İtinkin ve Krafçen-o gibi ünlü komünist partizanlara çok sayıda asker vermişti.

Bir Tatar bizi ve atlarımızı Yenisey'in karşı kıyısına geçirdi. Tatarın, Şafak vakti gönderdiği Kazaklar bize Tuba'nın ağzına kadar eşlik ettiler. Tüm gün dinlendik ve yaban üzümü ve kirazlarıyla kendimize gerçek bir ziyafet çektik.

49

8 Bir Uçurumun Kıyısında Üç Gün

fı eplerimizde sahte pasaportlar, Tuba vadisi boyunca yu-V-zkanya doğru çıktık. Her on ya da onbeş versr'te büyük köylere rastlıyorduk. Bunlardan bazdan altıyüz hane kadardı. Tüm yönetim Sovyetlerin* elindeydi ve casuslar yolcuları titizlikle izliyordu. İki nedenle bu köylerden geçmek zorundaydık: İlki, sürekli bu bölge köylüleriyle karşılaşılıyordu ve onlardan kaçmak gibi bir davranışta bulunmamız kuşku uyandırabilirdi. Bir sovyet de bizi tutuklayıp Minusinsk Çe-ia'sına gönderebilirdi ve böylece son sabahımızı görmüş olurduk. İkincisine gelince, yol arkadaşımın belgeleri, kendisine seyahatinde postalardan** yararlanma hakkım veriyordu. Böylece, at değiştirmek için köy sovyetini ziyaret etmek zorundaydık. Atlarımızı Tuba'nın ağzında bize yardım etmiş olan Tatarla Kazağa vermiştik. Kazak, bizi postadan atlarımızı almış olduğumuz ilk köye kadar arabasmda getirmiŞti. Kü-

' Sovyet: Rusça "sovet", meclis. SSCB döneminde birlik, cumhuriyet, bölge, il, kent ve köy düzeylerinde hem yasama, hem de yürütme işlevini yerine getiren temel yönetim birimi. (Çev.n.)

"Posta: Konaklama yeri. Eskiden, uzun bir yolculuk sırasında, belirli noktalarda bulunan; yolcuların ve habercilerin dinlendiği, at değiştirdiği ya da mektupların yeni bir posta taşıyıcısına aktarıldığı duraklar. (Çev.n.)

51

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

çük bir azınlığı saymazsak, tüm köylüler BolŞevikler'e düşmandı ve bize kendi arzularıyla yardımda bulunuyorlardı. Ben, hastalarımı tedavi ederek, arkadaşım da ziraat işleriyle ilgili öğütler vererek onlara olan borçlarımızı ödüyorduk. Bize özellikle yardım edenler, yaşlı muhaliflerle Kazaklar'dı.

Kimi zaman da tümüyle komünist olan köylere geliyorduk. Ancak, bir süre sonra, bu köyleri birbirinden ayırmayı öğrendik. Atlarımızın çingirak sesiyle bir köye girdiğimizde, her an ayağa kalkmaya hazır, kaşları çatık, "Yine bu iblisler geldi" diye homurdanan köylülerle karşılaştığımızda anlı-yorduk ki o köy komünistlere karşıdır ve biz de burada güven içinde

kalabiliriz. Ancak, bizi karşılayan köylüler sevinç gösterileriyle, bize "Yoldaşlar" diye hitap edecek olurlarsa dost olmayan bir köyde bulunduğumuzu anlıyor ve ona göre önlem alıyorduk. Bu köylerde oturanlar özgürlük dostu Sibiryalıları değil, Ukrayna göçmenleriydiler. Köyleri bozkırın kara ve verimli topraklarıyla çevrili olduğu halde, tembel ve sarhoş bir şekilde ortalıkta dolaşıyorlar, sefil ve iğrenç kulübelerde yaşıyorlardı. Karatuz köyünde, daha doğrusu kasabasında tehlikeli ama hoş anlar geçirdik. Burası Güney Yenisey Kazakları'nın başkentidir. 1912'de burada iki kolej açılmıştı ve o zamanlar nüfusu da 15 bini buluyordu. Fakat, şimdi bu kasabayı tanımak çok güçtü. Ukraynalı köylü göçmenler ve Kızılar bütün Kazak halkı öldürmüş ve evlerden çoğunu yakmışlardı. İmdi burası Minusinsk'nin doğu bölgesinin Bolşevizm ve komünizm merkezi olmuştu. Atlarımızı değiştirmek üzere geldiğimiz sovyet binasında çeka'nın toplantısı vardı. Etrafımız derhal çevrilip belgelerimiz incelendi. Edinebilecekleri izlenimden pek emin olmadığımız için bu kontrolden kaçınmak istedik. Yol arkadaşım, daha sonraları, bana hep Şunları

15/96

söylemiştir:

52

- BİR UÇURUMUN KIYISINDA ÜÇ GÜN

"Biz çok şanslıyız. Çünkü, Bolşevikler arasında dünün bir ayakkabı tamircisi bile olamayacak denli yeteneksiz kişiler, bugünün yöneticisi olmuş durumdadırlar. Bunun tersine bilim adamları da sokakları süpürmede veya Kızıl Ordu süvarisinin ahırlarını temizlemede kullanılmaktadır.

Bolşeviklerle çok rahat bir biçimde konuşabilirim. Çünkü onlar, 'dezenfekte etmek' ile 'difteri' ya da 'antrasit' ile 'apandisit' arasındaki farkları bilmezler. Onları, her zaman kendi görüşüme uydurur, hatta beni kurşuna dizmemelerinin gerekli olduğuna bile inandırırım."*

Böylelikle, tüm ihtiyacımız olan şeyleri bize vermeleri konusunda çeka üyesini ikna ettik. Bölgelerinin örgütlenmesi konusunda kendilerine mükemmel bir proje sunduk. Onlara Uryanhay kerestelerini, Sayan- dağları altınıyla demirini ve Moğolistan kürklerini ihraca olanak verecek köprüler ve yollar yapacaktık. Bu yaratıcı girişim Sovyetler hükümeti için bir zaferdi! Bu Şairane övgüler bir saatimizi almıştı ve ondan sonra da çeka üyesi evrakımızı artık düşünmeyerek bize yeni atlar verilmesini uygun gördü. Eşyalarımızı arabaya yerleştirdiler ve bize iyi şanslar dilediler. Bu bizim Rusya sınırları içinde geçirdiğimiz son sınav oldu.

Amil nehri vadisini aştıktan sonra şans bize bir kez daha güldü. Salın yakınlarında Karatuz milislerinden birine rastladık. Arabasında çok sayıda tüfekle otomatik tabancalar ve özellikle de, Bolşevikler'e hayli zorluk çıkarmış olan bazı Kazak subaylarını arayıp bulacak bir keşif kolunu donatacak

' Yazarın yol arkadaşı olan bu meçhul kişinin, 1920'lerde o günün koşullarında öne sürdüğü bu öznel eleştirileri, sonraki yaran yüzyıl içerisinde, Bolşevikler'in kurduğu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin, dünyanın bilim, sanat, spor ve hayatın öteki alanlarında öncü iki ülkesinden biri konumuna gelmiş olması bakımından, nesnellikten ve tarih biliminin ilke ve gerçeklerinden çok uzakta bulunmaktadır.

(Çev.n.)

53

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

sayıda mavzer vardı. Basiretli davrandık. Bu keşif koluna rastlama olasılığımız çok yüksekti ve bu taktirde, askerler güzel sözlerimizi çeka. üyesi kadar kolaylıkla beğenmeyebilirlerdi. Adamı dikkatlice sorguya çektikten sonra keşif kolunun nereden geçeceğini kendisine söyledik. İlk köyde onun indiği eve indik. Çantamı açmam gerekti ve o zaman, çantanm içindekilere nasıl hayranlıkla bakmakta olduğunu farkettilim.

"Hoşuna giden nedir?" diye sordum.

Mırıldandı:

" Pantolon, pantolon..."

Dostlarım bana ata binerken giymek üzere, kalın siyah çuhadan yepyeni bir uzun külot göndermişlerdi. Bu külot milisin dikkatini çekmişti.

Bu yeni dostuma bir taarruz planı tasarlayarak, "Pantolonun yoksa," dedim.

Mahzun bir tavırla açıkladı:

"Hayır, Sovyet bize pantolon vermiyor. Kendileri de pantolonsuz gezdiklerini söylüyorlar. Benimki ise epeyce eskidi. Bakınız."

Bu sözlerin ardından paltosunun eteğini kaldırdı. Kumaştan fazla deliği olan böyle bir pantolon içinde nasıl barındığına Şaştım.

Yalvancı bir sesle mırıldandı: "Bana satsanıza, bunu." Kararlı bir ifadeyle yanıtladım: "Kesinlikle olmaz. Bana lazım."

54

- BİR UÇURUMUN KIYISINDA ÜÇ GÜN

Birkaç dakika düşündü, sonra bana yaklaşıarak, "Çıkalm, olmaz mı? Burada konuşulmaz," dedi.

Dışarı çıkınca, "Ne dersiniz? dedi. "Uryanhay'a gidiyorsunuz. Sovyet banknotlarının orada hiç değeri yoktur. Hiçbir Şey satın alamazsınız bunlarla. Oysa birçok kişi size tüfek ve mermi karşılığında kakım, tilki postlarıyla altın tozu satmak isteyeceklerdir. Her birinizin birer tüfeğiniz var. Eğer bana pantolonu verirseniz ben de size yüz kadar kurşunu ile bir tüfek daha veririm."

Teklifini anlamamış görünerek, "Bizim silaha ihtiyacımız yok. Belgelerimiz bizi yeterince korur," dedim.

Sözümü kesti:

"Hayır, hayır. Bir tüfeği kürk veya altınla değıştirebilirsiniz. Tüfeği size hemen vereyim."

"İyi ama yeni bir pantolon için bu az," dedim. "İimdi Rusya'nın hiçbir yanında bunun benzerini bulamazsın. İimdi bütün Rusya pantolonsuz geziyor. Tüfeklere gelince; buna karşılık bana olsa olsa bir sansar postu verirler. Tek bir post benim ne işime yarar?"

Yavaş yavaş istediğim oldu. Milis, pantolonu aldı, ben de karşılığında bir tüfek, yüz kurşun, iki otomatik tabanca ile her biri için kırkar kurşun aldım. Bunların dışında, pantolonumun yeni sahibini bize bir silah taşıma belgesi verme konusunda ikna ettilim. Yasalar da güç de, Şimdi bizden yana geçmişti.

Uzakça bir köyden üç at, bir kılavuz, peksimet, et, tuz, tereyağı aldık ve yirmidört saat dinlendikten sonra, Uryan-hay sınırından Sayan Dağları'na

16/96

doğru Amil kıyısını katet-mek üzere yola çıkık. Artık, akıllı veya aptal olsun, hiçbir

55

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

BolŞeviğe rastlamayacağımızı umuyorduk. Tuba'nın ağzından ayrıldıktan üç gün sonra, Moğolistan-Uryanhay sınırının yakınlarında, son Rus köyünden geçiyorduk. Azgm ve yasa-tanıma insanlarla temas, sürekli tehlikeler ve her an kazara bir ölümle karŞılaŞma olasılığıyla geçen üç gün! Yalnızca çelik gibi bir irade, soğukkanlılık ve dayanıklılık bizi bu tehlikelerden koruyabilir, özgürlüğün zirvesine doğru tırmanma girişimlerinde başarılı olamamış nice bahtsızın yattığı uçurumun dibine düşmekten kurtarabilirdi. Bunların belki akıllan; belki "köprüler, yollar ve altın madenleri"ne ilişkin methiyeler düzecek Şairane yetenekleri ve belki de sadece yedek pantolonları yoktu!..

56

Sayan Dağlan'na ve Güvenliğe Doğru

B alta değmemiş sık ağaçlarla çevriliydik. Yüksek ve Şimdiden sararmış otlar içinde ve çalılıklar ve renk renk yaprakları yeni dökülmeye başlayan ağaçlar arasında izlediğimiz patika, güçlükle görünür halde, kıvınlı kıvınlı uzanıyordu. Bu, artık unutulmuş olan, eski Amil vadisi yoluydu. Yirmibeş yıl önce, Şimdi terkedilmiş bulunan sayısız altın madenine malzeme, makine ve işçi bu yoldan taşınırdı. Yol, burada geniş ve hızlı olan Amil'in ivintili akısına uyarak ilerliyor, sonra sık ağaçlıklar içine dalıp dağlar ve geniş çayırlardan geçerek Sibirya'ya özgü tehlikeli yarıllarla dolu bir bataklık çevreliyordu. Kılavuzun, asıl amacımıza ilişkin, açıkça söyleyebilirim ki, hiçbir kuşku yoktu. Bazen, yere kuşku ile bakarak, "Atlarının ayakları naili üç süvari geçmiş buralardan. Bunlar asker olmalı," diyordu. Ayak izlerinin bir yanı takip ettikten sonra geri gelip keçi yoluna sapmış olduklarını anlayınca bu tasası geçti. Kurnazca gülümseyerek Şöyle dedi: "Daha ileriye gitmemişler."

57

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Talihimiz yokmuş. Birlikte yolculuk etmemiz daha zevkli olurdu," dedim. Fakat, köylü sadece gülüp sakalını sıvazlamakla yetindi. Belli ki bu sözlerimize katılmıyordu.

Zamanında en son gelişmelere göre donatılmış, ancak Şimdi terkedilmiş, binaları da yıkılmış bir altın madeninin yanından geçtik. BolŞevikler makineleri, araç-gereci, hatta barakaların bir kısmını alıp götürmüşlerdi. Biraz ötede pencereleri kırılmış, üzerindeki haçı koparılmış, çan kulesi yakılmış, bugünkü Rusya'nın tipik örneği, karanlık ve hazine bir kilise vardı. Bekçi ile ailesi, açlıktan neredeyse ölmek üzere, sürekli yoksunluk ve tehlike içinde madende yaşıyorlardı. Bize anlattıklarına göre, bir Kızıl çete, maden arazisinde ne kalmışsa hepsini çalarak, ne çıkarabilirlerse her Şeyi alarak, bu ormanlık bölgeyi dolaşıyordu. Çeteciler burada buldukları altın tozları yanlarında olduğu halde, çevredeki köylere gidip içiyor, kumar oynuyor ve köylüler de bunlara yabancı yemiŞlerle patatesten yaptıkları kaçak votkaları altm

karşılığında satıyorlardı. Bu çeteyle karşılaşacak olursak öldük demekti. Üç gün sonra Sayan dağlarının kuzey yanını aşıyor ve Al-giak adını taşıyan ve sınır oluşturan ırmağı geçerek, o günden itibaren Uryanhay topraklarına girmiş bulunuyorduk.

Doğal kaynakların her türlüünü barındıran bu harikulade topraklarda, henüz altmış bin^nüfusu olan, fakat yavaş yavaş yok olmaya yüz tutmuş bir Moğol kabilesi yaşamaktadır. Bunlar, aynı halkın lehçelerinden tamamıyla farklı başka bir dil konuşurlar ve yaşam felsefeleri ise "Sonsuz Ba-rıŞ"tır. Uryanhay, uzun bir zamandır, bu bölge üzerinde hak iddiasında bulunan Ruslar, Moğollar ve Çinliler için bir yönetme sevdası alanı olmuştur. * Buranın talihsiz halkı olan

* Uryanhay, bugün Tuva Özerk Cumhuriyeti olarak bilinmektedir. Bölgede yaşayan Tuvalar (Soyotlar olarak da bilinirler), Moğolca'dan etkilenmiş bir Türk dili konuşurlar. (Çev.n.)

58

- SAYAN DAĞLARI'NA VE GÜVENLİCE DOĞRU

Soyotlar, bu üç işgalciye sürekli haraç vermek zorunda kalmışlardır. Bunun içindir ki burası bizim için henüz güvenli bir sığınak olamazdı. Uryanhay'a girmeye hazırlanmakta olan keşif kolundan kılavuzumuz bize daha önce söz etmişti. Köylülerden de öğrendik ki, aŞağı Yenisey ile daha güneydeki köylerin halkından oluşturulan Kızıl müfrezeler ellerine düşenleri soyup öldürüyorlardı. Yalan zamanda, bunlar Uryanhay'dan geçerek Moğolistan'a gitmeye niyetlenen altmışyedi subayı katletmişler, bir Çinli tüccar kervanını soyup kervandakileri öldürmüşlerdi. Sovyet cennetinden kaçmak isteyen Alman savaş suçlularını kılıçtan geçirmişlerdi. Dördüncü gün, açık ağaçlık bir alanın ortasında bir tek Rus evinin bulunduğu, bir bataklık vadiye eriştik. İşte burada, kar, Sayan geçitlerini kapamadan, köyüne dönmekte acele eden kılavuzumuzdan ayrıldık. Evin sahibi, onbin ruble karşılığında, bizi Seybi nehrine kadar götürmeye razı oldu. Yorgun atlarımızı dinlendirmek zorundaydık. Bu nedenle yirmi-dört saat burada kalmayı karar verdik.

Çay içiyorduk ki ev sahibimizin kızı bağırdı: "Soyotlar geliyor!" Ansızın, ellerinde tüfekleri ve başlarında sivri başlıklarıyla dört kişi

17/96

içeri girdi. Bize, "Mende, " deyip hepimizi teklifsizce aramaya başladı. Etkili bakışlarından giysilerimizin ne bir düğmesi, ne bir dikişi kurtulabildi. Bundan sonra, "Merin", yani Şefleri olduğu anlaşılan biri siyasi düşüncelerimiz hakkında bizi sorguya çekti. BolŞevikleri eleştirdiğimizi işitince belirgin bir hoşnutluk gösterdi ve açıkça konuşmaya başladı:

"Sizler dost kişilersiniz. BolŞevikleri sevmiyorsunuz. Size yardım edeceğiz."

59

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Kendisine teşekkür ederek belimdeki kemer işlevi gören kalın ipek kordonu armağan ettim. Ertesi sabah geleceklerini söyleyerek ayrıldılar. Gece oluyordu. Otlayan yorgun atlarımıza bakmak üzere çayıra kadar gidip döndük. Sevimli ev sahibi ile neşeli neşeli konuşuyorduk ki avluda nal

sesleri ve boğuk konuşmalar işittik ve bir an sonra, tüfekli ve kılıçlı beş Kızıl askerin içeriye girdiğini gördük. Boğazım düğümlendi ve kalbim çarpmaya başladı. Kızılların düşmanlarımız olduğunu biliyorduk. Askerlerin başlarındaki astragan kalpaklarda kızıl yıldız ve kollarında da üçgen vardı. Bunlar Kazak subayların peşinden gönderilmiş olan müfrezedendiler. Bizlere suratsız suratsız bakarak kaputlarını çıkarıp oturdular.

Kendilerine yolculuğumuzun konusu olan köylerden, yollardan ve altın madenlerinden söz ettik. Komutanlarının diğer yedi askerle birlikte az sonra geleceğini ve Kazak subaylarının gizlenmiş olduklarını sandıkları Seybi nehrine kadar kılavuzluk etmesi için ev sahibimizi yanlarına alacaklarını öğrendik. Bu durumda işimizin iyi gittiğini görerek birlikte yolculuk edeceğimizi söyledik. Askerlerden biri buna ancak "Yoldaş-Komutan"ın karar verebileceğini söyledi.

Biz konuşurken Soyotlann Şefi içeriye girdi. Yeni gelenleri baştan aşağı iyice bir süzdükten sonra sordu:

"Niçin Soyotlar'm iyi atlarını alıp kötülerini bıraktınız?"

Askerler gülüştüler.

Soyot tehdit edici bir sesle Şöyle dedi:

"Unutmayın ki yabancı bir ülkede bulunuyorsunuz!"

Askerlerden biri bağırdı:

"Haydi oradan, sen de!"

60

- SAYAN DAĞLARI'NA VE GÜVENLİĞE DOĞRU

Fakat, Soyot son derece sakın bir biçimde bir sandalye çekip masaya oturdu ve ev sahibinin karısı tarafından ikram edilen çayı içti. Konuşma kesildi. Soyot çayını içti, uzun piposunu yaktı ve sonra kalkarken, "Eğer yarın sabah atlar sahiplerine verilmezse biz gelir, alırız," dedi ve çıktı gitti.

Askerlerin yüzlerinde endişe sezdim. Biraz sonra, aralarından biri haberci olarak komutana gönderildi. Ötekiler başlarını önlerine eğip sustular. Gecenin geç vakitlerinde komutanları yedi süvariyle geldi. Olup bitenleri öğrenince kaşlarını çatı:

"Pis iş! Öyle bir bataklıktan geçeceğiz ki her tepenin ardında bizi gözetleyecek bir Soyot bulunacak," dedi.

Komutan gerçekten de endişeli görünüyordu ve neyse ki, bu telaş arasında bizimle uğraşacak zaman bulamadı. Kendisine sakın olmasını söyleyerek, bu meseleyi ertesi gün Soyot-larla halledeceğimi ifade ettim. Subay kaba saba, acımasız bir adamdı ama aptalın tekiydi. Tek derdi terfi etmek amacıyla Kazak subaylarını ele geçirmektir. Bir yandan da Seybi'ye kadar gitmesine Soyotlann engel olacağından korkuyordu.

İfakta Kızıl müfreze ile yola çıktık. Onbeş kilometre kadar ilerlemiştik ki sık çahlıklann arasında iki atlı gördük. Bunlar Soyotlardı. Sırtlarında çakmaklı tüfekleri asılıydı.

Subaya, "Beni bekleyin, onlarla anlaşmaya gidiyorum," dedim.

Atımı tüm gücüyle dörtlüye kaldırdım. Süvarilerden biri, Soyotlann Şefi olan adamdı.

Bana, "Müfrezenin arkasında kalıp bize yardım ediniz," dedi.

61

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Tamam ama bir süre konuşalım ki görüşme yaptığımızı sansımlar," diye yanıt

verdim.

Kısa bir süre geçtikten sonra Soyot'un elini sıktım ve askerlerin yanına döndüm.

"Tamam her Şey yolunda," diye bağırdım. Yolculuğumuza devam edebiliriz. Soyotlar bizi engellemeyecekler."

İlerlemeye devam ettik ve açıklık bir alandan geçerken uzaktan iki Soyot'un dağın yamacına büyük hızla tırmandıklarını gördük. Yol arkadaşım ile birlikte müfrezenin gerisinde kalmak için gereken dönüşü adım adım yaptım. Hemen arkamızda, bize düşman olduğu her halinden belli bir asker kalmıştı. Arkadaşıma usulca, tek bir sözcük, "mavzer" diyecek kadar zaman buldum ve onun da eyer çantasını ihtiyatla açarak tabancasının kabzasını ortaya çıkardığını gördüm. Ormanda yolculuğa ne kadar alışık olurlarsa olsunlar bu askerlerin Seybi'ye kadar niçin kılavuzla seyahat etmek istediklerini bir süre sonra anladım. Algiak ve Seybi arasındaki tüm bölge, birbirinden, derin ve bataklık vadilerle ayrılmış dar ve yüksek sıradağlardan oluşmaktadır. Burası lanetli ve tehlikeli bir yerdir. Önce atlarımız dizlerine kadar bataklıkla gömüldü, çalıkların köklerine

18/96

takılarak zorlukla adım atıyorlardı. Daha sonra düşüp süvarilerini de düşürdüler, eyerlerini ve yularlarını koparıp parçaladılar. Daha ileride bizler de dizlerimize kadar çamura battık. Atımın göğsü ve başı yivli kızırmızı çamura gömüldü. Binbir zahmetle hayvanı kurtarabildik. Subayın atı yere kapaklanırken süvarisini de sürükleyerek başının bir taşla çarpmasına neden oldu. Yol arkadaşım ise bir ağaca çarparak dizinden yaralandı. Erlerden de birkaçı düşüp yaralandı. Atlar gürültü ile soluyordu. Biraz sonra yol daha da kötüleşti. Patika aynı bataklık izliyordu ama her yanı devrilmiş ağaçlarla kapanmış-

62

- SAYAN DAĞLARI'NA VE GÜVENLİĞE DOĞRU

ti. Atlar ağaçların üzerinde atlıyor ve atladıkları ağacın öte yanında nallan havaya dikerek bir çukura yuvarlanıyorlardı. Biz de, askerler de çamur ve kan içinde kalmıştık. Hayvanlarımızın takatini büsbütün tüketmekten korkuyorduk. Uzun bir mesafe boyunca, inip atlarımızı yedeklemek zorunda kaldık. Sonunda çalıklarla dolu ve kayalıkla çevrili geniş ve açıklık bir alana girdik. Dipsiz gibi görünen çamura yalnızca atlar değil, bizler de gömülüydük. Çayırlığın yüzeyini örten ince otların altında simsiyah ve suyu kokmuş bir göl saklıydı. Birbirimizden hayli uzak bir dizi halinde ilerleyerek yağ gibi kaygan yüzeyde tutunmayı sonunda başardık. Bazı noktalarda toprak yükselip çatırdıyordu.

Birdenbire üç tüfek sesi işitildi. Bunlar Flober tüfeklerinin patlayışından daha kuvvetli değildi, fakat içinden çıkanlar gerçek mermiydi; çünkü, subayla iki er yere yuvarlandılar. Öteki erler tüfeklerini doğrultup kimin ateş ettiğini anlamak için korka korka çevrelerine batandılar. Ansızın arkamızdaki budalanın baha nişan almak üzere tüfeğini doğrulttuğunu gördüm. Fakat, mavzerim onunkinden önce davrandı. Böylelikle öykümü anlatmaya devam edebildim!

Yol arkadaşşıma, "Ateşe başla!" diye bağırdım ve böylece biz de, çatışmaya

katılmış olduk.

Az sonra çayırılık alan Soyotlarla dolmuştu. Bunlar ölüleri soyuyor, mallarını paylaşıyor ve atlarını ele geçiliyorlardı. Kimi çatışmalarda, düşmana ezici kuvvetlerle çarpışmaya tekrar başlama olanağı tanınmamalıdır.

Bir saatlik zorlu bir yürüyüşten sonra dağa tırmanmaya başladık ve bir süre sonra da ağaçlarla kaplı yüksek bir yaylaya vardık.

Soyot Şefe yaklaşıarak, "Soyotlar da öyle pek barışçı değillermiş," dedim.

63

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Sert sert yüzüme bakarak karşılık verdi: "Onları öldürenler Soy otlar değil ki."

İef haklıydı. BolŞevikleri öldürenler Soyot kılığına girmiş Abakan Tatarları idi. Bu Tatarlar, öküz ve at sürülerini Rusya'dan Uryanhay yoluyla Moğolistan'a götürüyorlardı. Kılavuzları ve çevirmenleri lamacı bir Kalmuk'tu. Ertesi sabah küçük bir Rus yerleşimine yaklaştık ve ormanda gözcülük yapan birkaç süvari farkettilik. Bizim genç ve cesur Tatarlar-'dan biri, atını bu adamlara doğru dört nala kaldırdı. Fakat az sonra dudaklarında güven verici bir gülümsemeyle geri döndü. Gülerek, "Her Şey yolunda," diye bağırdı. "İleri!"

İçinde bir elk* sürüsünün otladığı bir çayın çevreleyen uzun bir çit boyunca, iyi ve geniş bir yolda yürüyüşe devam ettik. Ruslar bu tür geyikleri Tibetli ve Çinli ilaç tüccarlarına, tüyleri henüz üzerlerinde iken yüksek fiyata sattıkları boynuzları için yetiştiriyorlar. Bu boynuzlar suda kaynatılıp kurutulduktan sonra pânti adını alır ve çok pahalı olarak Çinliler'e satılır.

Rus yerleşimciler bizi korkuyla karşıladılar. Ev sahibinin karısı bağırdı: "Tann'ya Şükürler olsun! Bizde sanmıştık ki..." Ve kocasına bakarak sözünü yarıda kesti.

* Elk: Avrupa'da ve Asya'da yaşayan, yassı, büyük çatalı boynuzları olan çok iri bir geyik türü. (Çev.n.)

64

10 Seybi Özerinde Çatışma

çı ürekli tehlike içerisinde bulunmak, insanın hep ihtiyatlı iJ olmasını sağlıyor ve algılama keskinliğini geliştiriyor. Çok yorgun olmamıza karşın, giysilerimizi çıkarmadık, atlarımızın eyerlerini de indirmedik. Mavzerimi gocuğumun iç cebine yerleştirip insanları incelemek amacıyla çevreme bakınmaya başladım. Gözüme ilişen ilk Şey, köylülerin geniş yataklarının üzerindeki her yastık yığmm altına gizlenmiş bir tüfek dipçığı oldu. Sonra, ev sahibimizin hizmetçilerinin, hep odaya gelip kendisinden emirler aldıkları dikkatimi çekti. Bunların, sakallan uzun ve kirli olsa da basit köylü halleri yoktu. Beni dikkatlice incelediler ve ne beni ne de yol arkadaşımı ev sahibiyle hiç yalnız bırakmadılar. Bununla birlikte, onlara ilişkin herhangi bir tahminde bulunamadık. Biraz sonra Soyot Şef içeriye girdi ve bunlarla ilişkimizin gergince olduğunu farkederek bizimle ilgili bildiklerini Soyot dili ile yerleşimcilere anlatmaya başladı.

Adamlardan biri, "Kusura bakmayın," diye söze başladı. "Fakat siz de çok iyi biliyorsunuz ki Şu günlerde karşımıza çıkan bir namuslu insana karşılık on bin katil veya hırsız dolaşıyor ortalıkta."

19/96

65

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bu sözler üzerine daha rahatlamış biçimde konuşmaya başladık. Zaman zaman burada saklanan Kazak subaylarını izleyen bir Bolşevik çetesinin, ev sahibine saldırmaya niyetlendiğini öğrendik. Bir müfrezenin de tümüyle yok olduğuna ilişkin kendisine bilgi gelmişti. Ancak, bizim verdiğimiz haberlere karşın ihtiyar yine de pek emin değildi. Çünkü, sığırlarını sürerek güneye, Moğolistan'a doğru kaçmakta olan Tatarların peşini bırakmayan güçlü bir Kızıl müfrezenin Usins-ki bölgesi sınırlarından yaklaştakta olduğunu duymuştu.

"Birdenbire gelip karşımıza çıkacaklarından her an korkuyoruz," dedi.

"Bizim Soyot, az önce, Kızılların Seybi'yi geçmekte olduklarını ve Tatarların da onlarla savaşmaya ha-zırlandıkları haberini verdi."

Hemen dışarıya fırlayıp, binek ve yük hayvanlarımızın durumuna bakmaya gittik. Bunları götürüp, biraz ötede, sık çaldıkların arasına gizledik. Tüfeklerimizle tabancalarımızı hazırladık, ortak düşmanı bekleyerek avluda mevzi aldık. Sabırsızlık içerisinde yaklaşık bir saat geçti. Sonra, işçilerden biri koşarak geldi ve haberi verdi:

"Bizim bataklığı geçiyorlar!.. Kavga başlıyor!.."

Gerçekten de, sanki bu sözleri onaylarmışçasına, ormandan önce tek tük, sonra giderek artan tüfek sesleri duyuldu. Sesler yavaş yavaş eve yaklaşıyordu. Çok kısa bir süre sonra at nallarıyla askerlerin vahşi bağırtilarını işittik. Bir an sonra, Tatarların ateşiyle her taraftan sarılan yoldan kaçan üç tanesi bağıra çağıra eve daldı. Bunlardan biri ev sahibimizin üzerine ateş etti. Yaşlı adam sallandı, diz üstü sendelerken eli de yastıkların altında saklı tüfeğini aradı.

Askerlerden biri bizlere doğru dönüp tüfeğini üzerimize çevirirken sordu:

66

- SEYBİ ÜZERİNDE ÇATIİMA

"Kimsiniz?"

Kendisine mavzer ateşiyle ve başarılı bir şekilde karşılık verdik; çünkü, kapıdan kaçmayı beceren yalnızca en gerideki oldu. Bunun da, avluda eline düştüğü işçilerden biri icabına baktı. Çatışma kızışıyordu. Askerler bağırarak yardım istediler. Kızıllar, evden yüz metre ötede, yol kenarında, hendeğin içine dizilmişler, etraflarını çevirmekte olan Tatarların ateşine karşılık veriyorlardı. Birçok asker, yoldaşlarına yardım için eve doğru koştularsa da bu kez bir yaylın ateşi sesi işittik. Ev sahibimizin işçileri, sanki bir askerî tatbikat-taymışlar gibi, sükûnetle nişan alıp ateş ediyorlardı. Askerlerden beşi yol üstüne serilmişler, diğerleri hendeğin dibine yapışıp kalmışlardı. Çok geçmeden anladık ki bunlar hendeğin öteki ucuna, atlarını bırakmış oldukları ağaçlığa doğru sürünerek ilerlemeye çalışıyorlardı. Tüfek sesleri giderek uzaklaşıyordu. Sonra, elli ya da altmış kadar Tatarın, Kızılları çayırdaki önlerine katıp geri sürdüklerini gördük.

Dinlenmek üzere iki gün Seybi'de kaldık. Ev sahibimizin, sayısı sekizi bulan işçileri, aslında burada gizlenen subaylardı. Bizimle birlikte gelmeyi önerdiler, biz de kabul ettik.

Arkadaşım ile ben, tekrar yola çıktığımız zaman yanımızda sekiz subaydan oluşmuş bir muhafız kirasıyla üç yük beygirimiz vardı. Seybi ile Ut arasında çok güzel bir vadiden geçtik. Her tarafta, Şahane otlaklar ve hayvan sürüleri görüyorduk. Bu arada, yol kenarında, terkedilmiş iki üç ev gördük. Bunların sakinleri Kızılalarla olan çatışmada silah seslerinden ürkererek kaçıp gizlenmişlerdi. Ertesi gün Daban adını taşıyan yüksek dağ silsilesini aştık ve kütükler arasında at koşturduğumuz yanık ağaçlı geniş bir alanı geçtikten sonra tepeciklerin gözlerimizden sakladıkları bir vadiye doğru inmeye başladık. Asıl Moğolistan'a varmadan önceki büyük

67

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nehirlerin sonuncusu olan, Küçük Yenisey bu tepelerin ardında akıyordu. Irmağın on kilometre kadar ötesinde ormandan yükselen bir duman sütunu gördük. Subaylardan ikisi ayrılıp keşfe çıktılar. Fakat, uzun bir süre geri gelmeyince, başlarına kötü bir şey gelmiş olabileceğini düşünerek, her an kavgaya hazır bir biçimde dumanın yükseldiği yere doğru dikkatlice ilerledik. Nihayet, hayli büyük bir kalabalığın seslerini ve kalabalık arasında da keşifçilerimizin birinin gürültülü kahkahasını işitecek kadar yaklaştık. Bir çayır ortasında küçük bir çadır ile ağaç dallarından yapılmış iki sığınak ve bunların çevresinde de altmış, yetmiş kişilik bir kalabalık vardı. Biz ormandan çıkınca herkes neşeyle bize doğru koştu. Burası, Sibirya'dan kaçtıktan sonra Uryanhay'da-ki Rus yerleşimcilerin ve zengin köylülerin evlerinde kalmış olan Rus subayların ve erlerin kamp alanıydı.

İlaşıklık içerisinde sorduk: "Burada ne yapıyorsunuz?" Albay Ostrovski denilen yaşlıca bir kişi yanıtladı:

"Demek ki olup bitenler hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Uryanhay'daki askerî yetkili, yirmisekiz yaşını geçmiş tüm erkeklerin silah altına alınmaları emretti. İmdi, Belot-zarsk kentine doğru her yandan bu partizan birlikleri yürüyorlar. Yerleşimcileri ve köylüleri soyuyorlar ve ellerine geçirdikleri herkesi öldürüyorlar. Bu çetelerden saklanıyoruz." Tüm kampta, Batı Moğolistan'daki sürülerini Kalmuk kı-lavuzuyla birlikte görmeye giden bir Tatar'a ait yalnızca onaltı tüfekle üç adet bomba vardı.

20/96

Yolculuğumuzun amacını ve Moğolistan'ı geçerek Büyük Okyanus kıyısındaki en yakın limana varmak istediğimizi anlattık. Subaylar bizimle birlikte gelmek istediler. Ben de kabul ettim. Küçük bir araştırmaya sonrasında, bizi Küçük Yenisey'den geçirecek olan köylü-

68

- SEYBİ ÜZERİNDE ÇATIİMA

nün evinin yakınlarında hiçbir partizanın bulunmadığından emin olduk. Yenisey'in bu tehlikeli bölgesini olabildiğince çabuk geçip ormana dalmak için hemen yola çıktık. Kar yağıyor, fakat hemen eriyordu. Gece karanlığı basmadan önce buz gibi bir kuzey rüzgarı çıktı ve küçük bir tipiye de beraberinde getirdi. Gecenin geç saatlerinde ırmağa eriştik. Orada bizi bekleyen yerleşimci, bize çok yalan davrandı ve ırmağın kaynağından gelen buz parçaları olmasın karşın hiç zaman yitirmeden sal ile karşı kıyıya

geçirmeyi önerdi. Konuşmamız sırasında köylünün, kızıl saçlı ve gözleri Şaşlı olan bir işçisi dikkatle bizi dinliyordu. Birdenbire ortadan kayboldu.

Ev sahibi, ürkek bir sesle, "İşçi koşarak köye gitti. Sanırım partizanlara haber verecek. Irmağı hemen geçmeliyiz," dedi.

İşte o zaman, tüm yolculuğumun en korkunç gecesi başladı. Yerleşimciye yalnızca yiyeceklerimizle cephanemizi sala yüklemeyi önerdik. Birkaç sefer yaparak zaman yitireceğimize, at sırtında karşıya geçmek daha doğru olacaktı. Yenisey'in genişliği burada üç yüz metre kadardı. Akıntı çok hızlı, kıyı ise ırmak yatağına doğru oldukça dik biçimde iniyordu.

Ortalık gerçekten zifiri karanlıktı ve gökyüzünde tek bir yıldız görünmüyordu. Rüzgar delicesine esiyor, kar sert biçimde yüzümüzü kamçılıyordu. Önümüzdeki simsiyah suyun hızlı akışı, bıçak gibi keskin ince buz parçalarını fırlatıp finiş döndürüp kaya parçalarına çarparak daha da incelterek alıp götürüyordu. Atım, burnundan soluyordu ve dik kıyıda inmemek için uzun zaman direndi. Elimdeki kırbaça boynuna öyle çok vurdum ki, nihayet, acınacak bir iniltiyle, buz gibi nehre kendini attı. İkimiz de sulara gömüldük. Bu sırada eyerin üzerinde güçlkle duruyordum. Biraz sonra kıyıda birkaç metre uzaklaşmıştım ve atım, ilerlemek için büyük bir çaba harcayarak başımı ve boynunu olabildiğince ile-

69

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ri ve yukarı uzatıyor, durmaksızın gürültüyle soluyordu. Suyu girip çıkan bacalarının her bir hareketini ve bu inanılmaz çetin koşullarda tüm vücudunun titreyişini hissediyordum. Nihayet, akıntının daha da hızlandığı ve bizi alıp sürüklediği ırmağın orta yerine geldik. Gecenin uğursuz karanlığı içinde yol arkadaşlarımla bağrışmalarını ve atların acı ve korkuyla kişnemelerini işittim. Belime kadar buzlu suyun içindeydik. Arasına yüzen buz parçaları gelip bana çarpıyor, dalgalar tokat gibi yüzüme vuruyordu. Ne çevreme bakına-cak, ne de soğuğu hissedecek halim vardı. Hayvanın yaşama arzusu tüm benliğimi ele geçirmişti. Aklımda bir tek şey vardı: Eğer atım, akıntı ile olan savaşını kaybedecek olursa mahvolurdum. Tüm dikkatimi onun gayretine ve ürkmeme-sine odaklamıştım. Birdenbire inledi. Sulara gömülmekte olduğunu farkettilim. Belli ki, su burun deliklerini tıkıyordu; çünkü soluduğunu eskisi kadar sık işitmiyordum. Başına vurup duran büyük bir buz parçası yönünü değiştirdiğinden o da akıntıyı izlemek zorunda kaldı. Yularını çekerek onu kıyıya doğru yönelttiysem de artık gücünün tükenmeye başladığını hissettim. Başlı birkaç kez delice çırpınan sulara gömüldü. Başka bir çarem kalmamıştı. Eyerin üzerinden kendimi yavaşça suya bıraktım. Sol elimle eyere yapışarak ve sesimle de atımı cesaretlendirmeye çalışarak sağ elimle yüzmeye çabaladım. Bir an, dudaklarını yan açıp, dişlerini sıkarak su üstüne çıktı. İyice açtığı gözlerinde asla anlatılamaz müthiş bir korku okunuyordu. Eyerden ayrıldığım andan itibaren hızla yüzeye çıkmış, sakince ve hızlı bir biçimde yüzmeye başlamıştı. Nihayet, bitkin atımla nallarının kayalara çarpma çıkardığı sesi işittim. Yol arkadaşlarımla birer birer kıyıya çıkıyorlardı. İyi terbiye görmüş atlar, binicilerini sudan geçirmeyi başarmışlardı. Daha ileride, aşağıda, bizim yerleşimci, malzemelerle birlikte kıyıya çıkıyordu. Bir an yitirmeksizin

70

- SEYBİ ÜZERİNDE ÇATIİMA

hızla eŞyamızı atlara yükleyip yolumuza devam ettik. Rüzgar giderek daha hızlı ve daha dondurucu esiyordu. Tanyeri ağırırken soğuk korkunçtu. Islak giysilerimiz donmuş ve kösele kadar sertleşmişti. Dişlerimiz birbirine çarpıyordu. Ve gözlerimiz kan çanağına dönmüştü. Bununla birlikte, partizanlarla aramızda olabildiğince fazla mesafe bulunması için hiç durmadan ilerliyorduk. Ormanda yaklaşık onbeş kilometrelik bir yürüyüşten sonra Yenisey'in karşı kıyısını görebileceğimiz açıklık bir vadiye çıktık. Saat sekiz olmalıydı. Irmağın karşı kıyısı boyunca süvari ve arabalardan oluşan uzun bir yürüyüş kolunun yılan gibi kıvrılarak uzandığını gördük. Bunlar Kızıl askerlerle taşıtlarıydı. Görülmekten korkarak hemen yere atlayıp çalılıkların arasına gizlendik. Tüm gün boyunca termometre sıfırı ve sıfırın altını gösterdiği halde biz yolumuzdan geri kalmadık ve ancak gece olduğunda karaçamlarla örtülü dağlara vardık. Büyük bir ateş yaktık, elbiselerimizi kurutup kendimiz de epeyce ısındık. Aç atlarımız ateşten hiç uzaklaşmadılar, arka tarafımızda, başlarını önlerine eğip uyudular. Sabah, çok erken bir saatte, birkaç Soyot kamp alanımıza geldi. İçlerinden biri sordu:

21/96

"Man?" (Kızıl?)

Bütün arkadaşlar hep bir ağızdan bağırdılar:

"Hayır, hayır!.."

Tekrar sordu:

"Çağan?" (Beyaz?)

Tatar, "Evet, evet, hepsi Beyaz," dedi.

Soyotlar, "Mende, mende," dedikten sonra çay içerek bize çok ilginç ve önemli haberler vermeye başladılar. Öğrendik ki Kızıl partizanlar, Tannu Ola dağlarından ayrılarak ora-

71

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ya hayvan sürülerini götüren köylülerle Soyotlan tutuklamak için tüm Moğolistan sınırını öncü birlikleriyle işgal ediyorlardı. Tannu Ola'yı geçmek artık olanaksızlaşıyordu. Bence tek çare Şuydu: Güneydoğuya doğru gitmek, bataklık Buret Hei vadisini aşmak ve asıl Moğolistan topraklarında bulunan KoŞu gölünün güney kıyısına erişmek. Haberler kötüydü. Moğolistan'ın ilk yerleşim merkezi Samagaltay, doksan kilometreden fazla uzaklıkta olmadığı halde KoŞu gölü, en kısa yoldan yaklaşık dört yüz elli kilometre ötedeydi. Arkadaşımın benim bindiğimiz atlar kötü yollarda, yeterince dinlenmeden ve beslenmeden dokuzyüz kilometre kadar yol almışlardı ve daha fazla uzun yol alamazlardı. Böylece, koşullar ve yeni yol arkadaşlarımm durumunu gözönüne alarak Tannu Ola dağlarını geçme girişiminde bulunmamaya karar verdim. Bu adamlar manen bıkkın, sinirli, kötü giyimliydi. Silahları kötüydü, hatta bazdan silahsızdı. Savaş koşullarında silahsız adamların bulunmasından daha büyük bir tehlikenin olmadığını biliyordum. Böyleleri hemen paniğe kapılır, Şaşırır ve ötekileri de Şaşırtırlar. Bu nedenle, dostlarımla da görüştüğümüzden sonra KoŞu gölüne gitmeye karar verdim. Herkes bu karara uymayı kabul etti. Büyük et parçalarıyla pişirilmiş bir çorba, peksimet ve çaydan oluşan

yemeğimizi yedikten sonra yola çıktık. Saat ikiye doğru dağlar önümüze dikilmeye başladılar. Bunlar, arkalarında Buret Hei vadisinin uzandığı Tannu Ola dağlarının kuzeybatı tepeleriydi.

72

11 Kızıl Partizanlar Engeli

I " ki sarp sıradağ arasındaki bir vadide, atlı on Soyot'un hızla kuzeye doğru sürdükleri bir yak ve öküz sürüsü gördük. Çobanlar bize ihtiyatla yaklaşarak Toci Noyon 'unun, Kızılların bu sürüleri yağmalamasından korktuğu için Buret Hei boyunca Moğolistan'a götürmelerini emrettiğini anlattılar. Bunlar yola çıkmışlar, fakat Tannu Ola dağlarının bu bölümünün, Vladimirovka'dan gelen partizanlarca işgal edilmiş olduğunu öğrendikten sonra yollarını değiştirmek zorunda kamuslardı. Öncü birliklerin nerede bulunduğunu ve dağlardaki geçitleri kaç tane partizanın tuttuğunu sorduk. Tatarla Kalmuk arkadaşımı keşfe gönderirken, biz de hayvanlarımızın ayaklarına gömleklerimizi sarıp, kişnememeleri için de kayış ve ip parçalarıyla burunlarını bağlayarak hareket etmeye hazırladık. Keşfe gönderdiklerimiz gelip de, on kilometre ileride Soyotlar'ın yurta lannı işgal eden otuz kadar partizanın kamp kurmuş olduğunu haber verdiklerinde gece olmuştu. Geçitte, biri iki diğeri üç kişilik iki posta bulunuyordu. İleri postalardan kampa kadar olan mesafe bin beşyüz metre kadardı. İzlediğimiz keçi yolu iki nöbet yerinin arasından geçiyordu. Dağın tepesinden bunlar açıkça

73

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

görüliyordu. Bir kurşunla öldürülmeleri çok kolaydı. Tepeye vardığımız zaman gruptan ayrılıp ve yanıma dostumla Tatar'ı, Kalmuğu ve genç subaylardan ikisini alıp ilerledim. Dağın tepesinden, beş yüz metre kadar ötede iki ateş gördüm. Bu iki ateşten her birinin yanında tüfekli bir asker nöbet tutuyor, ötekiler ise uyuyordu. Partizanlarla çatışmak istemiyordum ama bu küçük postalardan, ateş etmeden kurtulmak gerekiyordu, yoksa geçidi kesinlikle aşamazdık. Ondan sonra Kızılların izimizi bulamayacaklarına inanıyordum; çünkü yolda, çok sayıda at ve öküzün izleri vardı.

Arkadaşım, soldaki nöbetçileri göstererek, "Ben bunları alıyorum," dedi. Bizler de öteki posta ile ilgilenecektik. Sık ağaçlar arasından sürünerek, gerektiğinde kendisine yardım için yol arkadaşımın ardısıra ilerledim; fakat itiraf etmeliyim ki ondan yana hiçbir kaygım yoktu. Boyu 2,20'ye yalandı ve o kadar güçlü kuvvetliydi ki, örneğin atlardan biri gem almayacak olsa boynuna kolunu doluyor, ön ayaklarını tekmeliyor ve onu yere yuvarladıktan sonra kolayca başlığı kafasına geçiriyordu. Otuz metre kadar yaklaşıncı çalılıkların ardında durup baktım. Ateşi ve uyuklayan nöbetçiye görebiliyordum. Er bağdaş kurup oturmuş, tüfeğini de dizlerinin üzerine yerleştirmişti. Yanında uyumakta olan arkadaşı hiç kımıldamıyordu. Beyaz aba çizmeleri karanlıkta parlıyordu. Arkadaşımı uzun süre göremedim. Ateşin çevresinde her şey sakın görünüyordu. Ansızın öteki postanın olduğu yandan birtakım boğuk bağırıtlar geldi ve sonra yine sessizlik başladı. Bizim nöbetçi ağır ağır başını kaldırdı. Tam bu sırada dostumun dev cüssesi, benimle ateş arasına dikildi ve göz açıp kapayıncaya kadar nöbetçinin bacakları şimşek gibi havaya fırladı. Arkadaşım, askeri gırtlğından yakalayıp

22/96

- KIZIL PARTİZANLAR ENGELİ

çalıhlkların içine çekmişti... Bir an sonra tekrar ortaya çıktı. Tüfeğinin dipçığı ile öteki Kızılın kafasına Şiddetli ama sessiz bir darbe indirdi. Sonra yine mutlak sessizlik başladı. Bana doğru gelirken mahcup bir tavırla gülümsedi:

"Tamam," dedi. "İu işe bak!" Ben çocukken annem rahip olmamı isterdi. Büyüdüm, ziraat mühendisi oldum... İnsanları boğup kafalarını kırmak için sanki... Devrim çok aptalca bir şey!.."

Öfke ve tiksintiyle yere tükürdükten sonra piposunu doldurup dumanını çekmeye başladı.

Öteki küçük postada da iş bitmişti. O gece Tannu Ola'-nm tepesine çıktıktan sonra küçük çayların birbirine girdiği sık ağaçlık bir vadiye indik. Burası Buret Hei'in kaynağıydı. Saat bir'e doğru mola verip atlarımızı otlamaya saldı, çünkü buradaki otlar nefisti. Bazı güven verici işaretlerden tehlikede olmadığımızı anlıyorduk; dağlarda yak ve geyik sürüleri görüyorduk. Yanımıza gelen Soyotlar da tahminlerimizi doğruladılar. Tannu Ola dağlarının ardında Kızıl asker görmemişlerdi. Bu Soyotlara bir paket çay ikram ettik ve bizim "çağan ", yani "iyi insanlar" olduğumuzdan emin olarak geri döndüler.

Atlarımız dinlenirken ve yüksek çayırlar arasında otlarken, biz de ateşin başında, izleyeceğimiz yol hakkında tartışıyorduk. Gruptaki iki karşı görüş arasında Şiddetli bir tartışma çıktı. Bunlardan birinin başında bir albay vardı. Tannu Ola'nın güneyinde Kızılann olmadığına ilişkin haberin kesinlikle etkisi altında kalan diğer dört subayla birlikte, bu grup batıya doğru Kobdo'ya kadar gitmeye karar verdi. Bu grup, daha sonra, Emil ırmağı üzerinde, Moğol topraklarına girmiş olan general Bakiç kuvvetlerinden altı bin kişi-

75

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nin Çinli yetkililerce gözetimine alındığı kampa doğru ilerleyecekti. Ben ve arkadaşım, onaltı subayla birlikte, Koşu gölüne ve oradan da Uzakdoğu'ya varmaktan ibaret olan ilk projemizde ısrar ediyorduk. İki gruptan biri ötekini fikrinden caydırmayı başaramadığından ayrılmaya karar verdik ve ertesi gün öğle saatlerinde birbirimize veda ettik. Bizim onsekiz kişilik grup, arkadaşlarımızdan altısının yaşamına malolan birçok çatışmaya girip büyük güçlüklerle karşılaştı. Ancak, karşılıklı özveri duygusu bağlarıyla birbirlerine sıkıca bağlı, yaşamlarının sözkonusu olduğu çatışmalarda ortak tehlike karşısında bu bağlar daha da güçlendirmiş olan geri kalanlarla yolculuğun sonuna varıp, sürekli olarak sıcak dostluk duygularıyla yaşamımızı sürdürdük. Albay Yu-kof 'un yönettiği öteki grup mahvoldu. Kuvvetli bir Kızıl süvari birliğine rastladılar ve bu birlik tarafından iki çarpışmada yok edildiler. Yalnızca iki subay kurtuldu. Bunlar bana, dört ay sonra Urga'da* buluştuğumuzda, bu üzücü haberi verip çatışmanın ayrıntılarını anlattılar. Onsekiz süvariden oluşan grubumuz, beş yük beygiriyle, Buret Hei vadisini geçti. Bataklıklara batıp çıktık. Sayısız çamurlu çaylar aştık. Soğuk

rüzgarlar altında donduk. Karlar ve buz gibi yağmurlar iliklerimize işledi. Fakat Koşu gölünün güney kıyısına doğru, yorulmaksızın yolumuza devam ettik. Tatar kılavuzumuz, Uryanhay'dan Moğolistan'a götürülen pek çok hayvan sürüsünün izlediği yollardan bizi güven içerisinde sevk ediyordu.

' Urga: Moğolistan'ın başkenti. Bugünkü adı Ulan Bator'dur. (Çev.n.)

76

12 Sonsuz Barış Diyarında

T yryanhay'ın yerleşik halkı olan Soyotlar, gerçek budist ol-kJ makla, kutsal Rama'nın saf öğretisini ve Sakkia-Mo-uni'nin derin bilgeliğini korumuş olmakla gurur duyarlar. Bunlar savaşa ve kan dökmeye kesinlikle karşıdirlar. Önü-çüncü yüzyılda, bu mükemmel süvarileri ve maharetli okçuları kendi kuvvetlerine katmak isteyen kan dökücü Cengiz Han'la savaştan veya onun imparatorluğunun bir parçası durumuna gelmekten, topraklarını bırakıp kuzeye yerleşmeyi seçmişlerdi. Bunlar, tarihleri boyunca üç kez, savaştan kaçınıp hep kuzeye doğru çıkmışlardır. Bugün hiç kimse So-yotlar'ın ellerini insan kanına buladıklarını söylemez. Onlar barış tutkusıyla savaş denilen belaya karşı hep mücadele vermişlerdir. Sert Çinli yöneticiler bile bu barış ülkesinde, acımasız yasalarını uygulayamamışlardır. Kana ve cinayete susamış biçimde, ülkelerini yağmalamaya gelen Ruslara karşı da böyle davrandılar. Kızıl birliklerle veya partizanlarla karşılaşmaktan çekinerek aileleri ve süvarileriyle birlikte Kemçik ve Soldyak gibi uzak prensliklere doğru göç ettiler. Hayvan sürüleriyle birlikte ilerleyen bu göçmen topluluğunun doğu kolu, geride bıraktığımız Buret Hei vadisinden geçti.

77

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Kıvnlı kıvnlı uzanıp giden Buret Hei vadisini hızla geçtik ve iki gün sonra Buret Hei ve Kharga vadileriyle birleşen geçitlere ulaştık. Yol yalnızca sarp değil, devrilmiş ağaç kütükleriyle kesilmiş ve inanılmaz gibi görünse de, atların büyük zorluklarla batıp çıktıkları bataklıklarla kaplıydı. Bir süre sonra, atlarımızın ayaklarının altında kayıp, kıyısından geçmekte olduğumuz uçuruma fırlayan taşlarla dolu tehlikeli bir yolu geçmek zorunda kaldık. Dağ etekleri boyunca eski buzullardan arta kalan bu kayalıklardan geçerken atlarımız hemen yoruluyorlardı. Yol

23/96

bazen uçurumun tam kenarından geçiyor ve atlar burada büyük miktarda kum ve çakılın aşağıya dökülmesine neden oluyorlardı. Bu kaygan kumlarla örtülü bir dağ anımsıyorum. Atlardan inip yularları elimize alarak bu hareketli yataklarda, zaman zaman dizlerimize kadar kumlara gömülerek ve kimi kez kendimiz de aşağıdaki uçuruma doğru kayarak iki kilometre kadar bu durumda ilerlemek durumunda kaldık. Dikkatsizce bir hareket hepimizi uçurumun dibine gönderebilirdi. Atlarımızdan birinin başına gelen bu oldu. Karnına kadar bu kaygan tuzağa gömüldükten sonra yönünü rahat biçimde değiştiremeyerek uçurumun dibine kadar taşlarla ve toprakla birlikte, bir daha çıkmamak üzere kayıp aşağıya yuvarlandı. Yalnızca, ölümle sona eren düşüşü sırasında çarptığı dalların çatırtısını işittik. Eyerle üzerindeki eşyayı kurtarmak için büyük güçlüklerle uçuruma indik. Uryanhay'ın kuzey

sınırından beri bizimle birlikte yolculuk etmiş olan zavallı yük hayvanlarımızdan birini, biraz ileride bırakmak zorunda kaldık. İlk önce sırtındaki yükten kendisini kurtardık, sonra itip kakmalarımız, gayret sözcüklerimiz de bir işe yaramadı. Hiç hareket etmeden, başı önünde, öyle bitkin bir durumdaydı ki zahmetli yaşamının sonuna gelmiş olduğu her halinden belliydi. Bizimle beraber olan birkaç Soyot onu muayene ettiler.

Ön

78

- SONSUZ BARI DİYARINDA

ve arka ayaklarının kaslarını yokladılar, başını elleri arasına alıp sağa sola salladılar, sonra hükümlerini verdiler:

"Bu at daha ileri gidemez. Beyni kurumuş!" Bu durumda onu kendi haline bıraktık.

Bir tepeye varıp karaçamlarla örtülü geniş bir yaylaya gelince manzarada fevkalâde bir değişiklik gördük. Burada, birkaç Soyot avcının, her zamanki gibi damlan abadan değil, ağaç kabuklarından yapılmış yurta larını bulduk. Bunlardan tüfekli on kadarı karşımıza çıktı. Soldyak prensinin bu bölgeden hiç kimsenin geçmesine izin vermediğini, çünkü topraklarına katillerle hırsızların girmesinden korktuğunu söylediler. Gözleri korku içinde, Şöyle demişlerdi:

"Geldiğiniz yere dönünüz!"

Yanıt vermedim, fakat yaşlı bir Soyot ile subaylardan biri arasındaki olası bir kavganın çıkmasını önledim. Karşımızda, vadide akan küçük çayı gösterip bunun adının ne olduğunu kendisine sordum. Soyot Şöyle dedi:

"Onun adı Oyna'dır. O, prensliğin sinindir ve geçilmesi de yasaktır.

"Tamam. Fakat biraz ısınıp dinlenmemize izin verirsiniz, değil mi?"

Konuksever Soyot, "Peki peki," diyerek bizi çadırlarına götürdüler.

Yolda, fırsattan yararlanarak, yaşlı Soyota bir sigara ve bir başkasına da bir kutu kibrit ikram ettim. Arkamızda, sü-rünürcesine gelirken eliyle de burnunu tutmakta olan bir Soyot'u saymazsam hep birlikte yürüyorduk.

"Hasta mı bu?" diye sordum.

79

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Evet, oğlumdur o. İki günden beri burnu karıyor. Çok zayıf düştü," diye yanıtladı. —

Geri dönüp delikanlıyı yanıma çağırdım:

"Paltonun düğmelerini çöz. Boynunu ve göğsünü aç. Başını olabildiğince fazla havaya kaldır."

Başının iki yanından Şah damarını birkaç dakika sıktıktan sonra, "Artık burnun kanamayacak. Çadırına gidip bir süre dinlen," dedim.

Parmaklarımın "gizemli" etkisi yaşlı Soyotu iyice Şaşırttı. Korku ve saygıya karışık mırıldandı:

"Ta Lama, Ta Lama!" (Büyük hekim, büyük hekim)

İhtiyar Soyot derin düşüncelere dalmış susarken bize de yurta 'da çay ikram ettiler. Sonra, yaşlı adam arkadaşlarına danıştı ve nihayet bana Şöyle dedi:

"Bizim prensin karısı gözlerinden rahatsızdır. Eğer Ta Lama'yı kendisine götürürsem prens memnun olur ve beni cezalandırmaz. Çünkü bana 'kötü adamları' buradan geçirmememi emretti. Fakat bu, 'iyi adamlar'ın bize gelmeyeceği anlamına gelmez."

Kayıtsız görünerek, "Nasıl uygun görürseniz öyle yapın," dedim. "Aslında göz rahatsızlıklarının nasıl iyileştirileceğini bilirim ama öyle diyorsanız yine geri dönerim."

Korkuya kapılan yaşlı adam bağırdı: "Hayır, hayır! Sizi kendim götüreceğim."

Ateşin yanında oturduğu halde piposunu bir çakmak taşıyla yaktı, ucunu giysisinin yeniyle sildi ve içten bir konukseverlik belirtisi olarak pipoyu bana uzattı. Sonra, her biri-

80

- SONSUZ BARI DİYARINDA

miz sırayla çubuğu aramızda dolaştırdık. Karşılığında da her birimizden de birer sigara, bir parça tütün ve kibrit aldı. Dostluğumuz artık resmîyet kazanmıştı. Bir süre sonra, erkek, kadın, çocuk ve köpeklerden oluşan sayısız ziyaretçi çevremizi sardı. Aralarında tıraş olmuş, saçlarını dibinden kesmiş, ait olduğu kast'm kırmızı geniş entarisini giyinmiş bir Lama göze çarpıyordu. Genellikle ne kadar temiz olduğu kuşkulu saçlarını uzun uzun ören ve başlarına da uçlarında sincap kuyrukları sallanan kalpaklar takan Soyotlar'ın içinde bu kişi, hem giysileri, hem de davranışlarıyla dikkat çekiyordu. Lama bize karşı pek iyimser görünüyordu.

24/96

Bununla birlikte altın yüzüklerimizle saatlerimize de gıpta ederek bakıyordu. Kendisine peksimetle çay ikram ettikten sonra ata ihtiyacımız olduğunu söyledim. Öyle yanıt verdi:

"Bir atım var. Satın almak ister misiniz? Fakat, Rus banknotlarını kabul etmem. Değiş tokuş yapalım."

Uzun süre pazarlık ettim ve sonunda, altın nişan yüzüğüm, bir yağmurluk ve deri eyer çantası karşılığında kaybettiğimiz yerini tutan güzel bir Soyot atı ile bir de genç keçi aldım. Geceyi onlarla birlikte geçirdik. Bize bir koyun kızartması ikram edildi. Ertesi sabah, yaşlı Soyotun öncülüğünde, tepelerin ve bataklıkların olmadığı Oyna vadisini izlemek üzere yola çıktık. Fakat aramızdan kimilerine ait atların Koşu gölüne kadar ulaşamayacağını bildiğimizden burada başka atlar satın almayı kararlaştırdık. Biraz sonra, sığırları ve atlarıyla Soyot yurta larından oluşan küçük topluluklara rastlamaya başladık. Nihayet, prensin sürekli yer değiştiren başkentine yaklaştık. Prens, Ta Lama 'yi kabul etmekten hoşnut olacağını sağlamayı unutmaksızın, kendisiyle görüşmek üzere yola çıkan kılavuzumuzun yüzünde korku ve sıkıntı belirtileri gördüm. Çahlarla örtülü geniş bir ovaya çıktık. Ir-

81

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mak kıyısında tepelerindeki sanlı mavili bayraklarla, büyük yurta lar karşımıza çıktılar. Burasının yönetim merkezi olduğunu tahmin ettik. Az sonra kılavuzumuz geldi. Yüzü neşe içinde gülümsüyordu. Ellerini sallayarak bağırdı:

"Noyon, hemen gelmenizi istiyor. Çok neşeli."

İimdiye kadar bir savaşçı olan ben, artık bir diplomat gibi davranacaktım. Prens yurta 'sına gelince, arka taraflarından tutturulmuş tavus tüyleriyle süslü sivri uçlu kalpaklar giyinmiş iki

görevli tarafından karşılandık. Derin reveranslar yaparak "yabancı Noyon 'un" yurta 'ya girmesini rica ettiler. Dostum Tatarla ben içeri girdik. İçi fevkalade güzel bir ipekli kumaşla kaplı olan görkemli yurta 'da soluk benizli, saç ve sakalı tamamen tıraşlı, ortasına koyu kırmızı bir düğme yerleştirilmiş al ipek tepeli, kunduz derisinden yüksek ve sivri kalpaklı, ve kalpağının arka tarafı da uzun tavus kuşu tüyleri içinde, kısa boylu yaşlı bir adamla karşılaştık. Gözlerinde kocaman Çin gözlükleri vardı. Alçak bir sedire oturmuş, tespihinin taşlarını sinirli sinirli şakırdatıyordu. Bu adam, Ta Lama, Soldyak Prensi ve Budist Tapınağının Baş-rahibi idi. Bizi çok içten bir biçimde karşıladı ve bakır mangaldaki ateşin karşısına oturmaya davet etti. İlaştırmacı bir güzelliğe sahip olan prenses ise bize çay, Çin Şekerlemeleri ve pastalar getirdi. Karşısında çubuklarımızı tutturdüğümüz prens, Lama sıfatıyla bizi taklit etmemekle beraber, kendisine sunduğumuz çubukları dudaklarına kadar götürdü ve karşılık olarak da bize yeşil nefritten enfiye kutusunu uzatarak ev sahipliği görevini yerine getirdi. Kabul usul ve âdabını böylece yerine getirdikten sonra prensin söz söylemesini bekledik. Bize, yolculuğumuzun iyi geçip geçmediğini ve sonraki planlarımızın neler olduğunu sordu. Kendisiyle açıkça konuşarak kendisinden, grubumuzu ve atlarımızı ko-

82

- SONSUZ BARI DİYARINDA

nuk etmesini istedim. Bu isteğimi hemen kabul ederek bizim için dört yurta hazırlanmasını emretti.

- Yabancı noyon 'un mükemmel bir hekim olduğunu öğrendim.

- Evet, bazı hastalıklardan anlarım. Ve yanımda da bazı ilaçlar vardır. Fakat hekim değilim. Başka alanlarda bilginim.

Prens bu sözlerimi anlamadı. Onun basit düşüncesine göre bir hastalığı tedavi edebilen her insan hekimdi.

Bana, "Karım iki aydan beri hep gözlerinden rahatsız. Ona yardım edin," dedi.

Prensesten bana gözlerini göstermesini istedim ve gördüm ki yurta 'nın içini dolduran devamlı dumanla her tarafındaki pislikten ötürü konjonktivit olmuştu. Tatar bana ecza çantamı getirdi. Prensesin gözlerini asitborikli su ile yıkadıktan sonra biraz kokainle hafif bir çinko tuzu karışımı uyguladım.

Prenses bana Şöyle dedi:

"Size yalvarırım, beni iyileştiriniz. İyileştirmeden de gitmeyiniz. Size bütün dostlarınız için koyun, süt ve un veririz. İmdi sık sık ağlıyorum, çünkü eskiden güzel gözlerim vardı ve kocam bana onlarm yıldızlar gibi parladıklarını söylerdi. İmdi kıpkırmızı oldular. Buna tahammül edemem. Hayır, dayanamam..."

Ayağını yere vurarak, "Beni iyileştirmek istersiniz, değil mi?" dedi.

Sevgi dolu bir kadının karakteri de, hal ve tavırları da her yerde birdir: Işıklar içinde Broadway'de, görkemli Thames boyunda, Şen Paris'in bulvarlarında veya karaçamlarla örtülü Tannu Ola dağlarının ardında Soyot prensinin ipek astarlı yurta'stnda....

83

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Yeni göz hekimi, güven verici bir şekilde yanıt verdi: "Kesinlikle elimden geleni yapacağım."

Burada, prens ailesinin samimi dostluk ortamında, on gün geçirdik. Prensesin, sekiz yıl önce, oldukça yaşlı Lama prensini baştan çıkaran gözleri iyileşmişti. Neşesinden kabına sığmıyor ve aynasından da

25/96

ayrılmıyordu.

Prens bana beş tane sağlam at, on koyun ve hemen peksimet yaptığımız bir çuval un verdi. Dostum kendisine Büyük Petro'nun resmini taşıyan beşyüz rublelik bir Romanoff rublesi armağan etti. Ben de, bir dere yatağında bulduğum altın tozunu sundum... Prens, soyotlardan birine Koşu gölüne kadar bize kılavuzluk etmesini emretti. Prens bütünü ailesi, başkentten on kilometre ötedeki manastıra kadar bize eşlik etti. Manastırı ziyaret etmedik ama bir Çin ticaret kurumu olan "dugun"da. durduk. Çinli tüccar bize düşmanca bir tavırla bakmakla birlikte, yine her çeşit mal ve yuvarlak şişelerde (lanhon) maygolo ya da anasondan yapılmış tatlı brandi sunarak bizi etkileyeceklerini sandılar. Ne külçe halinde gümüş paramız, ne de Çin dolarlarımız vardı. Bu çekici şişelere, prens imdadımıza gelip bunlardan beş tanesini eyer çantalarımıza yerleştirmelerini Çinlilere emredince-ye kadar, ancak gıpta ile baktık.

84

13

Gizemler, Mucizeler ve Yeni Bir Ça

Aynı günün akşamı, yaklaşık sekiz kilometrekare genişliğinde, kıyılan son derece itici ve büyük çukurlarla dolu, çamurlu ve sarımsı bir su kütlesi olan kutsal göl Teri'ye ulaştık. Gölün ortasında eskiden varolan, ancak şimdi kaybolmak üzere olan bir adanın kalıntıları uzanıyordu. Bu adada birkaç ağaçla yıkıntılar vardı. Kılavuzumuz bize, iki yüzyıl önce bu gölün varolmadığını ve ovada, onun yerinde çok önemli bir Çin kalesinin bulunduğunu anlattı. Bu kalenin komutanı olan Çinli Şef, yaşlı bir Lama'ya hakaret etmişti. Lama da ona kalenin yıkılacağı kehanetinde bulunmuş. Ertesi gün yerden su fışkırmaya başlamış. Kale yıkılmış ve içindeki askerler boğularak ölmüş. İmdi bile, gölde fırtına olunca, burada ölmüş olan insanlarla atların kemiklerini dalgalar kıyıya atıyormuş. Teri gölü, her yıl biraz daha genişleyerek dağlara yaklaşmaktadır. Gölün doğu kıyısını izleyerek zirveleri karlı dağlara doğru tırmanmaya başladık. Yol, başlangıçta kolaydı ama kılavuzumuz, asıl zorlu bölümün daha ileride olduğunu bildirdi. Bu noktaya iki gün sonra eriştik ve burada karlar altmda, sık ağaçlarla örtülü sarp bir yamaç bulduk. Daha ileride, sonsuz kar çizgisi, koyu

85

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

renkli kayaların lekelediği beyaz mantosunu giymiş, parlak güneş altında pırıldayan sıradağlar uzanıp gidiyorlardı. Bunlar, Tannu Ola Dağları'nın en doğuda bulunan en yüksek tepeleriydi. Geceyi ormanda geçirip tırmanışa ertesi sabah başladık. Öğle zamanı, kılavuz bizi, derin yarıkların, dağ yamacından yuvarlanırken durmuş ağaç veya kaya döküntülerinin kestiği zigzaglı bir keçi yoluna soktu. Hayvanlarımızı yorgunluktan iyice bitkin duruma getirerek saatlerce tırmandık ve son kez mola vermiş olduğumuz yere geliverdik. Belli ki Soyot yolu şaşırması, yüzünde de korku

okunuyordu. Dudakları titreyerek mırıldandı:

"Lanet olası orman cinleri geçmemizi istemiyorlar. Kötüye alâmet.

Kharga'ya dönüp Noyon'u görmeliyiz.

Fakat onu tehdit ettim. Kesinlikle yolu bulacağından umutsuz ve isteksizce grubun başına geçti. Neyse ki aramızdan biri, Uryanhay'lı bir avcı, kılavuzumuzun kaybetmiş olduğu yolu gösteren işaretleri ağaçlarda buldu. Bunları izleyerek ormandan geçtik. Yanık karaçamlı bir bölgeyi de geçtikten sonra zirveleri erimez karlarla örtülü dağların eteklerini sınırlayan bir koruya daldık. Karanlık basıyordu, geceyi geçirmek üzere burada kamp kurmaya verdik. Rüzgar serindi ve büyük bir kar tabakasını kaldırıp her yandan ufukumuzun kaplanmasına neden oldu. Kampımız ak kıvamlarının altında kaldı. Atlarımız beyaz hayaletler gibi arka tarafımızda duruyor, karınlarını doyurmak ve ateş çemberinden ayrılmak istemiyorlardı. Rüzgar, atların yelelerini ve kuyruklarını savurup birbirine karıştırıyor, dağın kovuklarında kükreyip ıslık çalıyordu. Uzaklarda bir kurt sürüsünün uluması işitildi ve bunu, zaman zaman, uygun bir rüzgarın oldukça yüksek perdeden bir staccato* ile getirdiği tek bir uluma izledi.

* Staccato: Müzikte, notaların birbirinden ayrı, tek tek çalınacağını belirten terim. Genellikle keman gibi yaylı çalgılarda kullanılır.

(Çev.n.)

86

- GİZEMLER, MUCİZELER VE YENİ BİR ÇATIİMA

Ateşin kenarında dinlenirken Soyot yanıma gelip, "Noyon benimle beraber obo 'ya gel," dedi. Sana bir şey göstermek istiyorum. Onu izledim ve dağa çıkmaya başladık. Sarp bir yamacın eteğinde, ağaç gövdeleriyle kayalar, yaklaşıp üç metre yükseklikte bir koni oluştaracak biçimde üst üste yığılmıştı. Bu obo lar Lamaların tehlikeli noktalara koydukları kutsal işaretler, bu yerlerin hâkimi olan iblisler için kurulmuş sunaklardır. Yolcular, Soyot veya Moğol olanlar, obo'-nun dallarına hatikle, yani mavi ipekten uzun bezler, paltolarının astarından koparılmış parçalar veya sadece atlarının yelelerinden kesilmiş kıllar asarlar; taşlara da et parçaları, bardaklarla çay veya tuz bırakırlar. Soyot, "Bakınız," dedi. "Hafik'ler sökülmiş. Cinler kızgın, geçmemize izin vermek istemiyorlar. Noyon..."

Elimi yakalayıp yalvaran bir sesle mırıldandı:

26/96

"Geri dönelim, Noyon, geri dönelim! Cinler dağı geçmemizi istemiyorlar. Yirmi yıldan beri kimse buradan geçmeye cesaret edemedi ve bu işe girişmiş olan cüretkârlar burada can verdi. Cinler onlara kar tipisi arasmada çullandılar. Bak işte başlıyor bile. Bizim Noyon'un yanma dönelim. Daha sıcak günleri bekleyelim. O zaman..."

Soyot'u daha fazla dinlemedim. Gözlerimi kör eden karlar arasında hayal meyal görebildiğim ateşin başına döndüm. Kılavuzun bizden ayrılacağından kuşkulananarak adamlarımızdan birini başına diktim. Gecenin daha geç bir saatinde nöbetçi beni uyandırarak, "Belki yanıliyorum ama bir tüfek sesi işittiğimi sandım," dedi.

Ne diyebilirdim? Belki bizim gibi yollarını şaşırması olanlar,

kaybettikleri arkadaşlarına böylece durumlarını bildiriyor, belki de nöbetçi, bir kayanın veya bir buz kütesinin,

87

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

düşerken çıkardığı gürültüyü tüfek sesi sanmıştı. Tekrar uyudum. Uykumda bir rüya gördüm: Karla örtülü ovada atlılar ilerliyordu. Bunlar yük hayvanlarımız, bizim Kalmuk, komik koca burunlu atımızdı. Karlı yayladan, birkaç karaçamın yükseldiği ve açıkta bir çaym Şınl Şırl aktığı bir dağ kıvrımına doğru inmekte olduğumuzu gördüm. Sonra ağaçlar arasında parlak bir ateş farkederek uyandım.

Gündüz olmuştu. Ötekileri sarsıp uyandırarak zaman kaybetmeksizin yola çıkmamız için hızla hazırlanmalarını istedim. Fırtına olanca Şiddetiyle sürüyordu. Soğuk da giderek artıyordu. Kar, izleri hemen örterek gözlerimizi kör ediyordu. Nihayet atlara bindik. Soyot yolu görmeye çabalayarak önde gidiyordu. Dağa çıktıkça kılavuzumuz sık sık Şaşı-nyordu. Karla dolu derin çukurlara düşüyor, kaygan kütleler üzerinde tökezliyorduk. Nihayet, Soyot atını döndürüp bana doğru geldi ve kararlı bir ifade ile, "Sizinle birlikte ölmek istemiyorum; daha ileri gitmeyeceğim," dedi.

İlk hareketim kamçıma el atmak oldu. Moğolistan'a, "Vaad Edilen Toprağa" o kadar yaklaştım ki umutlarımın gerçekleşmesine engel olmaya kalkışan bu Soyot bana en azdı düşmanımı gibi görünüyordu. Fakat, kalkan elimi indirdim. Aklıma birdenbire umutsuz bir fikir geldi.

"Dinle," dedim. "Eğer atını geriye döndürecek olursan arkana kurşunu yiyecek ve dağın tepesinde değil, eteğinde gebereceksin. İmdi sana bundan sonra neler göreceğimizi söyleyeyim. Yukarıdaki kayalıklara vardığımız zaman rüzgar duracak ve tipi de dinecek. Üst taraftaki karlı yaylayı geçtiğimiz sırada güneş çıkacak ve daha sonra, karaçamları ve açıkta akan bir çayı olan küçük bir vadiye ineceğiz. Orada ateş yakıp geceyi geçireceğiz."

88

1 - GİZEMLER, MUCİZELER VE YENİ BİR ÇATIİMA

Soyot korkudan titremeye başladı. İaşkınlık içinde sordu: "Noyon bu Darkat Ola dağlarından hiç geçti mi?"

"Hayır, ama dün gece bir rüya gördüm. Bu tepeyi kolayca geçeceğimizi biliyorum."

Soyot bağırdı:

"Size kılavuzluk yapacağım!"

Ve atını kamçılıyarak ucsuz bucaksız karlı dağlara götüren sarp yamaca doğru grubun basma geçti.

Bir ucurumun dar kenarından geçerken durdu ve patikayı dikkatle kontrol etti. Fırtınanın uğultusu arasında bağırdı:

"Bugün buradan ayaklan naili birçok at geçmiş. Kar üstünde sürünmüş bir kırbacın izi var. Bunlar Soyot değil!"

Olayın sırrını çok çabuk öğrendik. Ansızın bir yaylın ateşi patladı.

Arkadaşlarımdan biri bağırarak elini sağ omzuna götürdü. Yük beygirlerinden biri kulağma yediği bir kurşunla düşüp öldü. Hızla yere atlayıp kayalıkların arkasına gizlendik, durumu inceledik. Bir dağ çıkıntısından yaklaşık yüz metre genişliğinde küçük bir vadi ile ayrılmıştık. Otuz kadar süvarinin mevzi alıp üzerimize ateş ettiğini

gördük. Karşı taraf ilk atışı yapınca ya değin çatışmaya girmeye izin vermemiştim. Düşmanlarımız bize saldırınca arkadaşlarıma karşılıkta bulunma emrini verdim.

Albay Ostrovski bağırdı: "Atlara nişan alın!" Sonra So-yotla Tatarla atlan yere yatırma emrini verdi. Düşmanlarımızın atlarından altısını öldürdük ve sanırım birkaçını da yaraladık ama bundan emin olma fırsatını bulamadık. Tüfeklerimiz kayaların ardından başım çıkarma cüretini gösteren herkesi deviriyordu. Bulunduğumuz yere giderek daha yo-

89

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ğün biçimde ateş eden Kızıl askerlerin, hiddet ve küfürle bağırdıklarını işitiyorduk.

Bir anda bizim Soyotun atlardan üçünü tekmeleyip ayağa kaldırarak bunlardan ikisini yedeğine alıp üçüncüye atladığını gördüm. Tatarla Kalmuk da peşinden fırladılar. Tüfeğimi Soyota doğru döndürmüştüm ki Tatarla Kalmuğun o hayran olduğum atlarına binip bunun ardı sıra gitmekte olduklarını anlayınca tüfeğimi indirip her Şeyin yolunda olduğunu anladım. Kızıllar bu üçlüyü yayım ateşine tuttular ama berikiler kayalıklar ardına gizlenip gözden kayboldular. Ateş gittikçe Şiddetleniyor, ben ne yapacağıma karar vere-miyordum. Bizimkiler mermi

27/96

tasarrufu yapıyordu. Büyük bir dikkatle düşmanı izlediğimden Kızılların üst tarafında, karlar üstünde, iki kara noktanın belirdiğini gördüm. Bu kara noktalar ağır ağır düşmanlarımıza yaklaştılar. Ve sonra, tepeciklerin arkasında kayboldular. Tekrar meydana çıktıklarında, eteğinde Kızılların mevzi almış oldukları sarp kayalığın tam üst kenanndaydılar. O anda bu iki kara noktanın iki insan başı olduğuna dair hiç kuşku kalmadı. Birdenbire bu adamların ayağa kalkıp kollarını taş atar gibi uzatarak aşağıya bir Şey fırlattıklarını gördüm. Hemen sonra kulakları sağır edici iki patlama sesi duyuldu. Üçüncü bir patlamayı, Kızılların vahşi bağırtılan arasında rasgele atışlar izledi. Atlardan birkaçı karlar arasında yamaçtan yuvarlandı ve ateşimizin altındaki askerler de gelmiş olduğumuz vadiye ne kadar hızla inmek mümkünse öyle kaçtılar.

Daha sonra Tatar bana, Soyotun, Kızıllara arkadan bomba ile saldırabilecekleri bir yere kadar götürmeyi önerdiğini anlattı. Subayın yaralı kolunu sardıktan ve ölmüş hayvanların sırtından eşyalarımızı aldıktan sonra yolumuza devam ettik. Durumumuz oldukça karmaşıktı. Hiç kuşku yok ki,

90

- GİZEMLER, MUCİZELER VE YENİ BİR ÇATIİMA

Kızıl müfreze Moğolistan'dan geliyordu. Demek ki Moğolistan'da Kızıllar vardı. Kuvvetleri ne kadardı? Onlarla nerede karşılaşmamız sözkonusuydu? İu halde Moğolistan "Vaad Edilmiş Toprak" değildi. Kederli düşüncelere daldık.

Bununla birlikte doğa bizi sevindirdi. Rüzgar yavaş yavaş durdu. Fırtına dindi. Güneş, rüzgarla sürüklenen bulutların arasından daha sık ortaya çıkmaya başladı. Karla örtülü yüksek bir yayladan geçiyorduk. Rüzgar

yaylayı yer yer yalayarak kar yığınlarını süpürüyor, atlarımıza zahmet verip ilerlemelerine engel oluyordu. Atlardan inerek, bellerimize kadar içine gömüldüğümüz kar kümeleri arasından kendimize bir yol açmak zorunda kaldık. Zaman zaman içimizden biri ya da bir at yere düşüyordu. Durup bunların kalkmalarına yardım etmek gerekiyordu. Nihayet, iniş başladı. Bir karaçam korusunda mola verdik. Geceyi ağaçlar arasında ateş başında geçirdik. Dereden aldığımız su ile çay pişirdik. Birçok yerde az önce çarpıştığımız düşmanlarımızın izlerine rastladık. Her şey, doğanın kendisi ve Darkat Ola'nın cinleri bile bize yardım etmişlerdi! Fakat, neşesizdik çünkü bizi yine tehdit eden korkunç bir belirsizlikle dehşetli yeni tehlikeler bizi bekliyordu.

91

14 İeytan Nehri

U lan taygası ile Darkat Ola dağlarını arkamızda bırakıyorduk. Hızla ilerledik, çünkü Moğol ovaları burada başlıyordu ve önümüzde artık dağlık engel kalmamıştı. İurada burada karaçam koruları vardı. Son derece hızla akan, fakat derinliği olmayıp geçitleri kolayca aşılabilen birkaç dereyi geçtik. Darkat ovasında iki gün süren bir yolculuktan sonra kuzeybatı yönünde, Orgorka Ola bölgesine sürülerini götürmekte olan Soyotlara rastladık. Bize keyif kaçıran haberler verdiler.

İrkutsk'lu Bolşevikler Moğolistan sınırını aşmışlar, Koşu gölünün güney kıyısında, Khathyl'deki bir Rus yerleşim merkezini ele geçirmişler ve gölün güneyinde bulunan büyük bir Lama manastırından doksan kilometre ötedeki Mörön Küre Rus yerleşimine yönelmişlerdi. Moğollar bize Khathyl ile Mörön Küre arasında hiçbir Rus birliği bulunmadığını söylediklerinden, daha doğudaki Van Küre'ye ulaşmak üzere bu iki nokta arasından geçmeyi kararlaştırdık. Bizim Soyot, kılavuzundan onay alıp üç kişiyi keşfe çıkardıktan sonra ilerledik. Koşu gölünü çevreleyen dağlar üzerinden, koyu renk ve bol ağaçlı ormanlarla güzellikleri bir kat

93

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

daha artan tepeliklerin saf altına oturtulmuş bir safiri andıran bu geniş, yüksek dağ gölünün görkemli manzarasını büyük bir hayranlıkla seyrettik. Akşamüstü büyük bir dikkatle Khathyl'e yaklaştık ve Koşu gölünden çıkarak akan, Yağa veya Egingöl adındaki akarsu kenarında durduk. Karşılaştığımız bir Moğol, bizi donmuş çayın öte yakasına, Khathyl ile Mörön Küre arasında güvenli bir yoldan götürmeye razı oldu. Kıyı boyunca her tarafta çayın cinine adanmış büyük obo Tarla küçük tepelikler vardı. Moğola sorduk:

"Niye bu kadar çok obo var?" Moğol hemen yanıtladı:

"Bu tehlikeli ve hileci İeytan Nehri'dir. İki gün oluyor ki bir araba kafilesi buzu kırdı ve bunlardan üç hayvanla beş asker boğuldu."

Geçmeye başladık. Çayın yüzeyi, saydam ve karsız, kalın bir cam tabakasına benziyordu. Atlarımız dikkatle ilerliyorlardı. Bazdan düştü ve ayağa kalkmadan önce hayli çırpındılar. Onları yedeğimizde götürüyorduk. Başları eğik, bütün vücutları titriyor ve korkuyla dolu gözlerini buzdan ayırmıyorlardı. Yaklaşık otuz santimetre kalınlığında buzun altında, çayın dibini oldukça net bir biçimde görmek olasıydı. Ay ışığında, taşlar, delikler ve su bitkileri açıkça görülüyordu. On metre ve daha fazlasını bulan derinliklerde Ya-ga'nın kudurmuş dalgaları, uzun köpükler ve dev

kabarcıklarla, ürkütücü bir hızla kıvrıla kıvrık yuvarlanıyorlardı. Ansızın bir top patlamasıyla yerimden zıpladım ve olduğum yere mihlanmış gibi kalakaldım. Hemen ardmdan ikinci, sonra da üçüncü patlama sesi duyuldu.

28/96

Moğol eliyle bize iŞaret ederek, "Daha hızlı, daha hızlı yürüyün!" diye bağırdı.

94

- İEYTAN NEHRİ

Hemen yakınımızda yeni bir top sesinin ardından, bir çatırtı işitildi. Atlar Şaha kalkıp yere kapaklandılar. İçlerinden birçoğu başlarını buza çarptılar. Bir saniye sonra buz, yarım metre genişliğinde bir delik Şeklinde çatladı; öyle ki çatlağı çay boyunca görebiliyordum. Delikten o anda hızla su fıŞ-kırdı.

Kılavuz bağırdı: "Çabuk! Çabuk!"

Atlarımıza bu yarığı atlatıp ilerletmede hayli güçlük çektik. Atlar titriyor, itaatsizlik ediyor ve yalnızca güçlü bir kırbaç darbesi korkularını unutturup onları ilerletebiliyordu.

KarŞı kıyıya sağ salim geçip ağaçların arasına girdiğimiz zaman Moğol kılavuzumuz bize çayın nasıl olup da bazen böyle gizemli bir Şekilde açılarak büyük su kitlelerinin ortaya çıktığını anlattı. O sırada çayın üzerinde bulunan insanlarla hayvanlar, ölüme mahkum bir durumda bulunurlar. Soğuk ve hızlı akıntı onları sürükleyip buz tabakasının altına atar. Çatlama bazen geçmekte olan atın ayaklarının altında gerçekleşir. Öte tarafa atlamayı deneyen at suya düşer ve birdenbire kapanan buzdan çeneler onun iki bacağını kesiverir.

KoŞu gölü vadisi sönmüş bir volkanın krateridir. Bu kraterin çevresini batı kıyısından izlemek olasıdır. Bununla birlikte, cehennemi bir güç, hükmünü daima icra eder, ve Şeytanın zaferini ilan ederek, Moğollar obo' lar oluşturmaya ve onun adına kurulmuş sunaklarda kurbanlar vermeye zorlar.

Ertesi günün gecesiyle gündüzünü, Ruslarla karŞılaŞmamak ve atlarımıza iyi otlaklar aramak için, doğuya doğru kaçmakla geçirdik. AkŞamın dokuzuna doğru ileride bir ateŞin parladığını gördük. Bunun, yakınında konaklayabileceğimiz bir Moğol yurta 'sı olduğunu düşünerek ben ve dostum oraya gittik. Fakat, bizi kimse karŞılamadı, ve daha da tu-

95

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

hafi Moğolların, kara gözlerinden ateŞler saçan, vahŞi köpekletince etrafımız çevrilmedi. Oysa, uzaktan ateŞi görmüştük. İu halde burada birilerinin olması gerekiyordu. Atlarımızdan inip yaklaştık. Yurta 'dan aceleyle iki Kızıl asker çıktı. Bunlardan biri bana ateŞ etti ise de tutturamadı. Yalnızca eyerin altından atımı sırtından yaraladı. Kızılı bir tabanca kurŞunuyla yere serdim; öteki de dostumun bir tüfek dipçiğı darbesiyle öldü. Cesetleri muayene ettik, ceplerinde, İkinci Dahili Savunma Komünist Süvari Bölüğü'ne ait belgeler bulduk. Geceyi burada geçirdik. Belki de yurta lann sahipleri kaçmışlardı, çünkü Kızıl askerler Moğollara ait ne bulmuşlarsa tümünü toplayıp çuvallara doldurmuşlardı. Her

türlü eşyaları üzerlerinde bulunduğuna göre harekete hazır durumda bulundukları kuvvetle olasıydı. Bu işten, ağaçlık içinde bulduğumuz iki at, iki tüfek, iki otomatik tabanca ile mermiler kazandık. Çantalarda, çay, tütün, kibrit ve kurşun gibi değerli malzeme bulduk. İki gün sonra Uri nehri kıyısına yaklaşıyorduk ki, iki Rus athya rastladık. Bunlar, Selenga nehri vadisinde BolŞevikler-le savaşmakta olan Sutunin adında bir atamanın Kazaklarıydı. Altay bölgesi BolŞevik karŞıtlarının Şefi Kaygorodof'a Sutumin'in bir mesajını götürüyorlardı. Kızıl kıtaların Rus-ya-Moğolistan sınırının boyunca her yana dağılmış olduğunu; komünist ajitatörlerin Khathyl, Ulangom ve Kobdo'ya kadar tüm bölgeye girdiğini, Rusya'dan kaçıp buralara sığınmış olan bütün mültecilerin Sovyet yetkililerine teslim edilmesi konusunda Çin makamlarını razı etmiş olduklarını, bu kişilerden öğrendik. Urga ile Van Küre yakınlarındaki Çin birlikleriyle, dış Moğolistan'ın bağımsızlığı için savaşan BolŞevik karŞıtı general Baron Ungern ve albay Kazagrandi birlikleri arasmda çatışmalar yaşandığını haber aldık. Baron Ungern iki kez yenilmişti. Çinliler de tüm yabancıların Rus

96

- İEYTAN NEHİRİ

generali ile ilişkisi olduğundan kuşkulanarak, Urga'da bir tür sıkıyönetim kurmuşlardı.

Gördük ki durum tamamiyle değişmişti. Büyük Okya-nus'a giden yol kapanmıştı. Durumu dikkatle inceledikten sonra bizim için ancak bir tek kaçma olanağı kalmış olduğu sonucuna vardım. Çin'in yönetimi altındaki Moğol kentlerine hiç uğramamamız, Moğolistan'ın kuzeyinden güneyine doğru geçmemiz, çölü Jassaktu Han prensliğinin güneyinden aşmamız, Gobi'ye İç Moğolistan'ın batısından girmemiz ve Kansu eyaletindeki doksan kilometrelik Çin toprağından hızla geçip Tibet'e girmemiz gerekiyordu. Burada, İngiliz konsoloslarından birini bularak, Hindistan'daki herhangi bir İngiliz limanına ulaşmayı umuyordum. Böyle bir girişimin tüm güçlüklerini çok iyi anlamıştım ama yapılacak başka bir şey de yoktu. Geriye, bu son çareye başvurmak, BolŞevik kurşunu ile ölmek veya bir Çin zindanında çürü-mek gibi seçenekler kalmıştı. Bu çılgınca girişimin tüm tehlikelerini hiçbir biçimde gizlemeksizin, düşüncemi arkadaşlarıma açtığım zaman hep bir ağızdan bana Şu yanıtı verdiler: "Rehberlik edin, ardmızdan geleceğiz!"

Bir şey tamamiyle bizden yanaydı: Aç kalmak konusunda korkumuz yoktu; çünkü yanımızda çay, tütün, kibrit, atlar, eyer takımları, tüfekler,

29/96

paltolar ve çizmeler vardı ki bunları gerekirse kolayca değiş-tokuş amacıyla kullanabilirdik. Bunun üzerine yeni sefer programını hazırlamaya başladık. Ulyassutay kentini sağımızda bırakıp Zaganluk'a doğru giderek güneye hareket edecek, sonra Jassaktu Han bölgesinde ıssız Balir topraklarından Naron Khuhu Gobi'den geçerek Boro dağlarına doğru gidecektik. Burada, yorgunluklarımızı gidermek ve atlarımızı dinlendirmek için uzun bir mola verebilirdik. Yolculuğumuzun ikinci bölümü küçük Go-

97

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

bi'den, Torgutlar'ın topraklarından geçecek, Kara Dağlar, Kansu yoluyla İç Moğolistan'ın batı kısmında sürecek ve Kansu'da, Su-chou'nun batısında bir yol seçmemiz gerekecekti. Buradan, Kuku Nor bölgesine girecek, sonra güneye Yangtze nehrinin doğduğu yere kadar ilerleyecektik. Bu noktadan sonra, bildiklerim belirsizleştiyse de subaylardan birine ait bir Asya haritası sayesinde, Yangtze'nin doğduğu yörenin batısındaki sıradağlar bu nehrin havzasını, İngilizlerin yardımını sağlayacağımı umduğum asıl Tibet'teki Brahmaputra havzasından ayırdığımı saptadım.

98

15 Hayaletlerin Yürüyüşü

E ro nehrinden Tibet sınırına yolculuğumuzu Şöyle anlatabilirim. Karla kaplı bozkırları, dağları ve çölleri aşım kırksekiz günde yaklaşık bin sekizyüz kilometre yol aldık. İnsanlardan hep gizlendik ve en tenha yerlerde kısa molalar verdik. Haftalarca tek gıdamız, ateş yakıp dikkati üzerimize çekmemek için çiğ, donmuş et oldu. Bir koyun veya sığır satın almamız gerektikçe, kendilerini Rus yerleşimcilerin yanmda çalışan işçi gibi gösteren iki silahsız adam gön-deriyorduk. En az beş bin baştan oluşun büyük bir antilop sürüsüne rastladığımız halde, avlanmaktan bile korkuyorduk. Balir'in arka taraflarında, "Yaşayan Buddha'nın* emri üzerine Urga'da kardeşini zehirledikten sonra tahta varis olan lama Jassaktu Han'ın topraklarında, Altay ve Abakan-'dan sürülerini getirmekte olan göçebe Rus Tatarlarına rastladık. Bizi büyük bir içtenlikle karşıladılar. Bize sığır ve otuzaltı kutu çay verdiler. Hiçbir otlağı olmayan Gobi çö-

* Yaşayan buddha: Sanskrit bir sözcük olan buddha, "aydınlanmış" anlamına gelir. Teozofide ise "bilginin en yüksek derecesi"ni simgeler. Kimi Batılılar, Tibet'te tulkular olarak bilinen ve sayısız yaşamlar (enkarnasyonlar) boyunca "aydınlanma" sürecini deneyimleyen Lama'lar için, "yaşayan buddha'lar" deyimini kullanır. Metin boyunca, budizmin kurucusu Siddhartha Gautama Buda ile karıştırılmaması için "buddha" olarak kullanılmıştır. (Çev.n.)

99

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

lünden bu mevsimde atların geçmesinin olanaksız olduğunu haber vermekle de bizi olası bir ölümden kurtardılar. Atlarımızla erzakımızdan bir bölümünü değış-tokuş ederek deve almak zorunda kaldık. Tatarlardan biri kampa, zengin bir Moğol getirerek kendisiyle pazarlık işini halletti. Moğol bize ondokuz deve vererek karşılığında bütün atlarımızla bir tüfek, bir tabanca ve en iyi Kazak eyerini aldı. Kutsal NarabanŞi manastırını ziyaret etmemizi ısrarla tavsiye etti. Tibet'e giden bütün yolcuların uğrayıp dua ettikleri bu pek tanınmış manastırı ziyaret etmeyecek olursak Kutsal Hutuk-tu'ya, bu "reenkarne* olmuş Buddha"ya saygısızlık etmiş olacağımızı söyledi. Bizim Lamacı Kalmuk da Moğolun görüşlerine katıldı. Kalmukla beraber oraya gitmeye karar verdim. Tatarlar bana manastıra armağan etmek üzere büyük ipek hâtik'ler verip ödünç dört güzel at ayarladılar. Manastır, doksan kilometre ötede olduğu halde saat dokuzda Kutsal Hutuktu'nun yurta 'sına girdim.

Bu, orta yaşlı, başı tamamiyle tıraşlı, ufak ve zayıf, Jelib Djamsrap Hutuktu adında bir adamdı. Bizi çok samimi bir biçimde kabul ederek, sunduğum hafitlerle Moğol görgü kurallarını çok iyi bildiğimi görmekten

çok mutlu oldu. Gerçekten de, bizim Tatar bunu bana hayli zaman ve bir o kadar da sabır pahasına öğretmişti. Hutuktu beni dikkatle dinledi. Yolculuk hakkında değerli öğütler verdi ve bir yüzük armağan etti, ki bu yüzük o zamandan beri, bütün Lamacı manastırlarının kapılarını bana açtı. Bu Hutuktu'nun adı, yalnızca Moğolistan'da değil, bütün Tibet'te ve Çin'in Lamacı âleminde yüksek bir itibar görür. Geceyi görkemli yur-te'sında geçirdik ve ertesi sabah, gong, tamtam ve düdük eşliğinde müzikli âyinlerin yapıldığı kutsal yerleri gezdik.

* Re-enkarne (Latince re-incarnatio): Yeniden doğmuş, yeniden ete kemiğe bürünmüş dünyada yeniden beden edinmiş (Çev.n.)

100

- HAYALETLERİN YÜRÜYÜŞÜ

Davudi sesli Lamalar dualar okurken izdeşler de nakaratları bir ağızdan tekrarlıyorlardı. Kutsal, "Om! Mâni padme Hung" cümlesi durmaksızın yineleniyordu.

Hutuktu bize iyi yolculuklar diledi, büyük bir san hatik armağan etti ve manastırın dış kapısına kadar eşlik etti. Âtlara bindiğimiz zaman Şöyle dedi:

"Burada her zaman, ağırlanacak konuklar olacağınızı unutmayın. Yaşam karmakarışıklı ve insanın başına her şey gelebilir. İleride Moğolistan'a tekrar dönmek zorunda kalma olasılığı var. Narabanşi Küre'den geçemezlik

30/96

etmeyin."

O gece Tatarlarla buluştuk ve ertesi gün yolumuza devam ettik. Çok yorgun olduğumdan devenin ağır ve esnek yürüyüşü beni sallayıp dinlendirdi. Bütün gün uyukladım ve bazen de derin uykuya daldım. Bu çok kötü oldu. Çünkü uyku sırasında bir ırmağın dik kıyısını çıkmakta olan devemin üstünden düştüm, başımı bir taşa çarptım. Bilincimi yitirmişim. Kendime geldiğimde üstüm başım kan içindeydi. Dostlarım etrafımı çevirmişlerdi ve yüzlerinde korku okunuyordu. Başımı sardılar. Tekrar yola koyulduk. Çok daha sonraları, beni muayene eden bir hekimden öğrendim ki Şekerleme sırasında kafatasımı çatlatmışım.

Önce Büyük Altaylar'ı [Moğol AltaylarJ, ardından Tanrı Dağları'nın doğuda Gobi'ye doğru sürdükleri en son nöbetçi olan Karlık Dağ'ı aştık. Sonra Gashun Gobisi'ni boylu boyunca kuzeyden güneye geçtik. İddetli bir soğuk vardı ve neyse ki soğuk kumlarda daha hızlı ilerlemek olanaklıydı. Kara Dağ'ı geçmeden önce bizleri sahtılarıyla uyutan develerimizi atlarla değiş-tokuş ettik ve bu alışverişte, usta soyguncular olan Turgut'ların utanmazca hırsızlığına uğradık.

101

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Dağların çevresinden geçip Kansu eyaletine geldik. Bu tehlikeli bir manevraydı; çünkü Çinliler bütün mültecileri tutukluyorlardı. Benim de Rus arkadaşlarımdan yana korkum vardı. Gündüzleri derelerde, ormanlarda ve çalılıklarda gizleniyor ve geceleri zorunlu yürüyüşler yapıyorduk. Kansu'yu aşmak için dört güne ihtiyacımız oldu. Rastladığımız Çin köylüleri görünüşe göre barışçı ve pek konuksever kimselerdi. Biraz Çince bilmemden ötürü, özellikle Kalmu-ğa ve benim ecza çantama ilgi

gösteriyorlardı. Her tarafta pek çok cilt hastasıyla karşılaştık. Altındağ silsilesinin kuzeydoğusundaki dağlara, Nan Dağları'na (Altın Dağ, Pamir ve Karakorum dağ sisteminin doğu koludur) yaklaşıyorduk ki Tibet'e gitmekte olan büyük bir Çin tüccar kervanına yetişip takıldık. Üç gün bu dağların bitmez tükenmez dereleri içinde dolaştık veya geçitlerinden aştık. Bu güç yollarda Çinlilerin en iyi patikaları seçmekte olduklarına dikkat ettik. Ben, bütün bu yollardan yarı bilinçli bir halde geçtim. Koko Nor'u ve bütün büyük nehirleri besleyen bataklık göller grubuna doğru gidiyorduk. Yorgunluk, sinir gerginliği ve başıma yemiş olduğum darbe bende sıtma ve titreme nöbetlerine neden olmuştu. Kimi kez ateşler içinde yanıyor, bazen de çenelerim birbirine çarpacak kadar titriyordum; öyle ki, ürken atım beni birkaç kez üzerinden atmıştı. Hezeyanlar geçiriyor, bağılıyor veya ağlıyordum. Ailemi sayıklıyordum, onları yanıma çağırıyordum. Bir rüyadaymışçasına anımsıyorum ki arkadaşlarım beni eyerden alıp yere indirdiler. Bana Çin brendisi içirdiler ve aklım biraz başıma geldikten sonra aramızda şu konuşmaların geçtiğini hayal meyal anımsıyorum:

Bana, "Çinli tüccarlar batıya doğru gidiyorlar, biz ise güneye gitmeliyiz," dediler.

102

- HAYALETLERİN YÜRÜYÜŞÜ

Ben, sert bir ifade ile, "Hayır, kuzeye!" dedim. Arkadaşlarım, "Hayır, güneye!" diye ısrar ettiler.

"Haydi siz de oradan! Daha az önce Küçük Yenisey'i yüzerek geçtik. Oysa Algyak kuzeydedir," dedim

Arkadaşlarım itiraz ettiler:

"Biz Tibet'teyiz. Brahmaputra'ya varmamız gerekiyor."

Brahmaputra!.. Brahmaputra!..

Bu sözcük, alev alev yanan beynimde dönüp dolaşıyor, ve kafamın içinde müthiş gümbürtülerle karışıklıklara neden oluyordu. Ansızın her şeyi anımsayıp birden gözlerimi açtım. Dudaklarımı güçlükle kımıldatabiliyordum. Kendimden geçtim. Arkadaşlarım beni Sharkhe manastırına götürdüler. Burada, bir Lama-hekim, fatil denilen bir tür Çin ginsengii'nin suyunu içererek beni hızla kendime getirdi. Lama-hekim, bizimle planlarımız hakkında tartışırken, Tibet'i geçip geçemeyeceğimize dair ciddi kuşkulana olduğunu belirtti. Fakat bana kuşkulana ilişkin herhangi bir şey açıklamak istemedi.

103

16 Esrarengiz Tibet'te

O lduka uzun bir yol bizi Sharkhe'den dağlar araşma götürdü ve manastırdan ayrıldıktan beş gün sonra, ortasında büyük Koko Nor [Ch'ing Hail gölünün yayıldığı, merdivene benzer dağlara [Nan Dağları] ulaştık. Eğer Finlandiya "bin göller ülkesi" adını hak ediyorsa, Koko Nor bölgesi de "milyon göller diyarı" adını fazlasıyla hak etmektedir. Sayısız bataklıklar, göller, derin ve balıklı çaylar arasından geçen zigzaglı bir yolu izleyerek bu gölün çevresini batıdan dolanarak geçtik. Sular burada henüz buzla örtülü değildi; rüzgarların kamçılایıcı soğuşunu ancak dağların tepesinde hissettik. Yerlilere pek seyrek rastladık ve bizim Kalmuk, yanlarından hiç de sık olmayarak geçtiğimiz çobanlar sorguya çekerek yolumuzu bulmayı başarabildi. T'o-so Hu gölünün doğu kıyısından

sapıp ilerideki bir manastıra kadar gittik ve bir süre burada dinlenmek üzere kaldık. Bu kutsal yerde bizimle birlikte bir başka ziyaretçi kafilesi daha bulunuyordu. Bunlar Tibetli'ydi. Oldukça küstah davranıp bizimle görüşmeyi reddettiler. Hepsi Rus tüfekleriyle silahlanmış, göğüsleri fişeklikli ve mermi yerleştirilmiş olan kemerleri de ikişer

31/96

üçer tabancayla donanmıştı. Bizi dikkatle incelediler. Askerî gücümüzü tahmin etmeye çalıştıklarını hemen anladık. Aynı

105

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gün, adamlar oradan ayrıldıktan sonra, Kalmuktan, tapınağın başrahibinden bunların kim olduğunu öğrenmesini istedim. Rahip uzun süre kaçamak yanıtlar verdi. Fakat, kendisine NarabanŞi Hutuktusu'nun yüzüğünü gösterip ayrıca büyük bir san hatik armağan edince dili çözülverdi: "Bunlar kötü insanlardır, onlardan çekiniriz..."

Bununla birlikte, bunların adlarını söylemiyor ve gerekçe olarak da, bir kimsenin babasının, öğretmeninin veya Şefinin adını bildirmeyi yasaklayan, budist topraklarda geçerli bir yasayı öne sürüyordu. Bu geleneğin, kuzey Tibet'te olduğu gibi kuzey Çin'de de sürmekte olduğunu daha sonra fark ettim. Hong* çeteleri bu bölgelerde dolaşıyorlardı. Tüccarlardan ve manastırlardan topladıkları haraçlarla bölgeye egemen oluyorlardı. Olasılıkla çete, bu Tibet manastırını da ele geçirmişti.

Yolculuğumuza devam ederken uzaklarda, ufukta, hareketlerimizi büyük bir dikkatle gözden geçirmekte olduklarını sandığımız bazı tek tük atlılar sık sık dikkatimizi çekiyordu. Kendilerine yaklaşıp görüşme girişimlerimiz hep boşa çıktı. Küçük hızlı atları üzerinde hayaletler gibi kaybolu-veriyorlardı. Sarp ve geçilmesi güç HamŞan geçidine yaklaşıyor ve geceyi orada geçirmeye hazırlanıyordu ki, ansızın uzaklarda, üst taraf muzdaki bir dağ sırtından, tümüyle beyazlı, kırk kadar atlı görüldü. Önceden hiçbir uyanda bulunmaksızın üzerimize kurşun yağdırdılar. Bizim subaylardan ikisi bağırarak yere yuvarlandı. Bunlardan biri derhal öldü, diğeri ise birkaç dakika daha yaşadı. Adamlarıma kar-Hong: Pinyin yazımında "cohong", Wade-Giles yazımında "kung-hung". Çin'de merkezî yönetimin, 1800'lerin ortasında Kanton'da batılı tüccarlarla ticaret yapmaya yetkili kıldığı Çinli tüccarların oluşturduğu lonca. O yıllarda "hong tüccarları" olarak bilinen bu kesim, 1920'lerde olasılıkla, yazarın "çete" sözcüğüyle tanımladığı tekelci bir gruba dönüşmüştü. (Çev.n.)

106

- ESRARENGİZ TİBET'TE

Şılkta bulunma iznini vermedim ve Kalmuğu yanıma alıp görüşmecisi olarak beyaz bayrak sallaya sallaya kendilerine doğru ilerledim. İlk önce üzerimize iki el ateş ettiler. Fakat sonra ateşi keserek tepeden bize birkaç atlı gönderdiler. Görüşmeye başladık. Tibetliler bize HamŞan'ın kutsal bir dağ olduğunu ve geceyi burada geçirmememiz gerektiğini anlatıp kendimizi güvende sayabileceğimiz bir noktaya kadar yolumuza devam etmemizi söylediler. Nereden gelip nereye gittiğimizi sordular. Yolculuğumuzun hedefi hakkında verdiğimiz ayrıntılı bilgilere yanıt

olarak da BolŞevikleri tanıdıklarını ve onları, beyaz ırkın boyunduruğu altında ezilen Asya halklarının kurtarıcıları olarak kabul ettiklerini söylediler. Hiç kuşkusuz onlarla politik tartışmaya girişme niyetinde değildim. Arkadaşlarımın yanına döndüm. Kamp yerimize doğru inerken her an arkamdan bir kurşun yemeyi bekledim. Fakat, Tibetliler ateş etmediler. İki arkadaşımızın cesetlerini, yolculuğumuzdaki güçlüklerle tehlikelerin hazin bir armağanı olarak taşlar arasında bıraktıktan sonra yolumuza devam ettik. Bitkin atlarımız sık sık durakladıkları, hatta bazıları süvarileri altında yere yattıkları halde biz kendilerini durmadan ilerlemeye zorladık ve tüm gece boyunca yol aldık. Nihayet, güneş yükseldiğinde mola verdik. Eyerlerini sırtlarından almadan atlarımızı biraz yatıp dinlenmeye bıraktık. Karşımızda, Ma-Çu ırmağının bulunduğu bataklık bir ova uzanıyordu. Tezek ateşi yakıp çay kaynatmaya başladık. Yine, habersizce, her yandan üzerimize kurşun yağdı. Hemen kayaların arkasında mevzi alıp bekledik. Ateş daha yoğunlaşıp yakınlaştı. Saldırganlar etrafımızı çevirdi. Kurşun yağmuru sıklaştı. Pusuya düşmüştük ve umutsuz durumdaydık. İyice anladık ki ölüm alnımızın yazısıydı. Adamlarla görüşmeyi tekrar denedim. Ne var ki, beyaz bayraklarla ayağa kalkar kalkmaz yanıt olarak ge-

107

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

len kurşunlardan biri bir kayaya çarpıp sekti ve sol bacağıma girdi. O anda arkadaşlarımızdan biri daha vurulup öldü. Başka seçeneğimiz yoktu, biz de karşılık vermeye başladık. Çatışma iki saat kadar sürdü. Aramızdan üç kişi hafifçe yaralandı. Olanaklarımız ölçüsünde direndik. Hong1ax yaklaşıyor, durum giderek umutsuzlaşıyordu.

Bizlerden biri, deneyimli bir albay, "Hiç Şansımız yok! Atlara atlayıp hemen yola çıkmak gerek... Nereye olursa olsun!.."

"Nereye olursa olsun!" Bu, dehşet bir sözdü! Bir an birbirimize danıştık. Çok açıktı ki, bu haydutlar peşimizi bırakmadıkça, Tibet'in içlerine ne kadar girersek girelim canlı olarak kurtulmamız olanağı da o kadar azalacaktı.

Moğolistan'a dönmeyi karar verdik. Fakat nasıl dönecektik? Bunu biz de bilmiyorduk. İşte böylece geri çekilmeye başladık. Durmadan ateş ederek kuzeye doğru yola çıktık. Birbiri ardına üç arkadaşımız daha düştü. Dostum Tatar, boynunda bir kurşunla yatıyordu. Ondan sonra, iki genç ve güçlü subay acıyla haykırarak eyerlerinden yuvarlanırken ruh halimizin canlı örnekleri olan ürkmüş atlan da, çılgınca bir korku içinde çölde kaçıyorlardı. Bu durum, Tibetlileri daha da cesaretlendirmişti. Bir mermi

32/96

sağ ayak bileğimdeki kayış tokasına çarptı ve onu, tam bileğin üst tarafından, deri ve kumaş parçalarıyla birlikte, içeri soktu. Eski dostum zi-raatçi, omzunu tutarak bağırdı. Sonra, onun, kanlı alnını silip olabildiğince sardığını gördüm. İki saniye sonra bizim Kalmuk arka arkaya iki kez aynı elinin ayasmdan yaralandı. Eli paramparça olmuştu. Tam bu sırada onbeş kadar Hong üzerimize saldırdı.

Albay emir verdi: "Yaylım ateşi açın!"

108

- ESRARENGİZ TİBET'TE

Altı haydut yere serildi. Atlarından yuvarlanan diğer ikisi de kaçmakta olan arkadaşlarına yetişmek için bütün hızlarıyla koşmaya başladı. Birkaç dakika sonra düşman, ateşi kesip beyaz bayrak salladı. İki atlı bize doğru ilerledi. Görüşme sırasında öğrendik ki liderleri göğsünden vurulmuş ve bunlar da bize, adama ilk tedavisini yapmamızı istemek üzere geli-yorlarmış. O anda bir umut ışığı görür gibi oldum. Ecza çantamı alıp Kalmuğu da çevirmen olarak yanımda götürdüm.

Arkadaşıma, "İu iblise potasyum siyanür verin," dedim. Fakat, başka bir planım vardı.

Bizi yaralı liderlerinin yanına götürdüler. Kayalıklar arasında, at örtüleri üzerine yatırmışlardı. Tibetli olduğunu söylediyse de yüz hatlarından olasılıkla Türkistan'm güneyinden gelme bir Türkmen olduğunu hemen anladım. Bana ürkek ve yalvaran bir tavırla baktı. Yaptığım muayene sonucunda kurşunun, göğsünü soldan sağa delip geçtiğini, ve adamın çok kan kaybettiğini, bitkin düştüğünü anladım. Vicdanımın emri doğrultusunda elimden geleni yaptım. Kendisine uygulanacak tüm ilaçları, hatta iyodoformu, zehir olmadığını kanıtlamak amacıyla ilk önce dilimle denedim. Yaralı yeri iyotla yaktım, üzerine iyodoform döktüm, sonra sardım. Yaralıya dokunulmaması, yatmakta olduğu yerden kesinlikle kımıldama-tümamamasını söyledim. Daha sonra, bir Tibetliye pansumanın nasıl değiştirileceğini öğretip pamuk, sargı ve biraz da iyodoform bıraktım. Ateşi şimdiden çıkmakta olan hastaya bolca aspirin verdim. Çok sayıda kinin tableti de bıraktım. Bundan sonra, orada hazır bulunanlara bizim Kalmuk aracılığıyla hitap ederek, çok ciddi bir tavırla şunları söyledim: "Yara çok tehlikeli ama Şefinize çok etkili bir ilaç verdim. Kurtulacağını umarım. Ancak, bunun gerçekleşmesi bir koşula bağlı: Biz, zararsız yolculara, durup dururken saldırma-
109

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

sı için ona musallat olan cinler, bir tek kurşun daha atılacak olursa kendisini derhal öldüreceklerdir. Hatta silahlarınızda mermi bile bırakmamalısınız..."

Bu sözler üzerine bizim Kalmuğa tüfeğini boşaltmasını söyledim. Ben de tabancamdaki bütün kurşunları çıkardım. Tibetliler köle gibi itaat edip benim yaptığının aynısını yaptılar. Sözlerime devam ettim:

"İunları sakın unutmayın: Tam onbir gün ve onbir gece buradan kımıldamayacak ve tüfeklerinizi de doldurmayacaksınız. Yoksa ölüm iblisi Şefinizi ele geçirip sizin de peşinizi bırakmayacak!.."

Sözlerimi bitirir bitirmez Narabanşi Hutuktusu'nun yüzüğünü parmağımdan çekip çıkararak başları üzerinde gezdirdim.

Arkadaşıma yanına dönerek kendilerini yatıştırdım. Haydutların yeni saldırılarına artık hedef olmayacağımızı, ama Moğolistan yolunu tekrar bulmaya çalışmamız gerektiğini söyledim. Atlarımız öyle bitkin, öyle zayıftılar ki etsiz kemiklerine paltolanımızı asmak olasıydı. Burada iki gün kalarak yaralı Şefi sık sık yokladım. Bu iki gün, hafif olan yaralarımızı sanp biraz dinlenmemize olanak sağladı. Ne yazık ki sol baldındaki kurşunla sol bacağımın bileğinde duran bütün o çizme parçalarını çıkarmak için yalnızca bir bıçağım vardı. Kervan yolları hakkında haydutlardan bilgi aldıktan sonra anayollardan birine kısa

zamanda varma olanağı bulduk. Oradan da, Şansımız varmıŞ ki, Urga'daki YaŞayan Buddha'dan Lhasa'daki Dalay Lama'ya bir mesajını ulaŞtırmak üzere kutsal bir görev alan ve yola çıkan genç Moğol prensi Pounzig'in kervanına rastladık. Prens; at, deve ve yiyecek maddeleri satın almak konusunda bize yardım etti.

110

- ESRARENGİZ TİBET'TE

Bütün silahlarımızla eşyalarımız, yolculuk sırasında at, deve ve yiyecek alımında kullanılmış olduğundan Hutuktu'-nun bizi büyük bir sevinçle karşıladığı NarabanŞi manastırına adeta soyulmuş, beŞ parasız bir durumda geldik.

Hutuktu, "Geri geleceğinizi biliyordum," dedi. "İlahi güçler bana her Şeyi bildirdiler..."

Küçük grubumuzdan altı kiŞi, güneye doğru olan cesur seferimizin bedelini yaŞamlarıyla ödeyerek, Tibet'te kalmıŞlardı. Geriye dönen oniki kiŞi, manastırda onbeŞ gün kaldık. Biraz kendimize gelip bu fırtınalı deniz üzerinde, olayların bizi nasıl olup da yüzeyde bırakacağını ve kaderin gösterdiği limana doğru nasıl yönelteceğini düşündük. Subaylar, ülkelerini yok etmeye niyetlenen BolŞeviklerle savaşmak üzere Moğolistan'da kurulmakta olan bir birliğe katıldılar. Yol arkadaşımla ben, daha güvenli bir yere doğru kaçıp kurtulma mücadelesi sırasında yaŞayabileceğimiz her türlü macera ve tehlikeyi göze alarak, Moğolistan

33/96

düzlükleri üzerinden yolumuza devam etmeye hazırlandık.

Bu zahmetli seferin sahneleri Şu anda gözlerim önünde tekrar canlanırken bu satırları dayanıklı dev dostum, felaket yoldaşım ziraat mühendisine, Rus yol arkadaşlarıma, ve özellikle, bedenleri Tibet dağlarında ebedi uykularına dalıp dinlenmekte olanlarımıza; albay Ostrovski, yüzbaşı Zubof ile Turof, teğmen Pisaryevski, Kazak Vernigora ve Tatar Muhammed Spirin'in kutsal anılarına ithaf ediyorum. Göstermiş oldukları yardımlardan ve dostluktan ötürü Noyon ve Ta Lama olan Soldyak prensine, NarabanŞi manastırının Kampo Gelong'u sayın Jelib Djamsrap Hutuktu'ya da derin Şükranlarımı sunmak istiyorum.

111

Cinler ve Periler Ülkesi

I

17 Esrarengiz Moğolistan

U çsuz bucaksız ve sırlarla dolu Asya'nın tam ortasında, zengin bir ülke yer alır. Bu ülke, Tanrı Dağları'nın karlı yamaçlarından, batı Çungarya'nın kızgın kumlarından Sayan Dağları'nın ağaçlı tepelerine ve Çin Seddi'ne kadar, Orta Asya'nın geniş bir bölümünü kaplar.

Halkların, tarihin ve efsanelerin beŞiği; gizemli yüzüklerini, kadim göçebe yasalarını, Gobi'nin kumlarına gömülü başkentlerini buralarda bırakmış olan kan dökücü fatihlerin anayurdu... KeŞişlerin, iblislerin, Kubilay Han'ın ve Cengiz Han'ın soyundan gelme hanlarla prenslerin diyan: Burası Moğolistan'dır.

Rama, Sakkia-Mouni, Djonkapa ve Pasma kültürlerinin Ta Küre ya da Urga'daki YaŞayan Buddha -Lamacı dinsel inançta Buda'nın üçüncü enkarnasyonu- Bogdo

Gheghen'in; esrarengiz hekimlerin, kâhinlerin, büyücülerin, falcıların ve cadıların; geçmişte Asya ile Avrupa'nın yansı üzerinde saltanat sürmüş büyük hükümdarların düşüncelerini unutulmaksızın saklayan esrarlı sıvastika'nın diyan: Burası Moğolistan'dır.

Çıplak dağların, güneş altında yanıp, soğuktan ölüveren yaylalann diyan; sığır ve insan hastalıklarının egemen oldu-

115

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ğu; vebanın, Şarbonun, çiçek hastalığının yuvası; kaynar sular, tekinsiz dağ geçitleri, içlerinde balık kaynaşan kutsal göller diyarı; kurtların, antilopların, dağ keçilerinin, en nadir hayvan türlerinin yurdu; milyonlarca dağsıçanına birden rastlanan, hiçbir zaman yular görmemiş yaban atlarının ve eşeklerinin bulunduğu coğrafya; ovalarda terkedilmiş bedenleri bir çırpıda parçalayıp yutan vahşi köpeklerle yırtıcı kuşların diyarı: Burası Moğolistan'dır.

Zamanında Çin'i, Siyam'ı, kuzey Hindistan'ı ve Rusya'yı fethetmiş ve Leh Şövalyelerinin demir mızraklarına karşı göğüslerini siper etmiş, başıboş ve yabanıl Asya'nın işgal edilmesine karşı tüm Hristiyan âlemine direnen ilkel halkın, Şimdi ölen ovaların kum ve tozu üzerinde atalarının kemiklerinin beyazlanmakta olduğunu gören halkın yurdu.

Doğal zenginliklerle dolu olan, hiç ürün vermeyen, her Şeye muhtaç bulunan, büyük bir dünya felaketinde tümüyle harap olan, ıstırapları artan bahtsız ve esrarengiz diyar: Burası Moğolistan'dır!

Kader beni, Tibet'ten geçip Hint Okyanusu'na erişmek için atıldığım başsımsız girişimden sonra, altı aylık bir yaşam ve özgürlük mücadelesi yapmak üzere işte bu topraklara getirdi, bıraktı. Eski ve vefakâr dostumla ben, 1921 yılında Moğolistan'da yaşanan olaylara* ister istemez karışmak zorunda kaldık. Moğol ulusunun sakinliğini, iyiliğini, dürüst-"1921 olayları": Resmi tarihe göre, Rusya'da, 1917 Ekim Devrimi sonrasındaki gelişmeler üzerine, Çin Moğolistan'ı işgal etti ve yönetimi, Çin Cum-huriyeti'ne katılmaya zorladı. O sırada BolŞeviklerden kaçarak Moğolistan'a giren ve "Deli Baron" (Ungern von Sternberg) komutasındaki Beyazlar, Çin işgaline son vermekle birlikte, Moğol halkına karşı acımasız baskılara giriştiler. 1921 Temmuzunda Kızıl Ordu'dan yardım alan devrimci Moğol güçleri, işgalcileri yenilgiye uğratarak başkenti ele geçirdiler. Bu süreç, 26 Kasım 1924'te Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle son buldu. (Çev.n.)

116

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

lüğünü, bu çırpıntılı devrede takdir etme olanağını buldum. Moğol ulusunun ruhunu okudum; bu ulusun acı ve umutlarının tanığı oldum; gizemin tüm yaşama egemen olduğu, bilinmeyen karşısında insanların yaşadığı baskı ve korkunun yarattığı dehşetin tanığı oldum.

İddetli soğuklar sırasında ırmaklar gördüm, ki üzerlerini kaplayan buz tabakasını gök gürültüsünü andıran çatırtılarla kırdılar; göl kıyılarına insan kemikleri fırlatıp attılar; dağlar arasındaki derin vadilerde bilinmeyen ve yabanıl sesler işittim; çamurlu bataklıklar üzerinde belli belirsiz ateşler dolaştığını gördüm. Yanan göllere tanıklık ettim; erişilmez sivri tepelere gözlerimi dikip baktım; kışın birçok yılının kaynaştığı hendeklere rastladım; ezelden donmuş çayların üzerinden geçtim;

kayaklıklarda, develeri, atlıları ve arabaları taş kesilmiş kervanları çağırıştıran Şekiller gördüm; kıraç dağlar gördüm, ki kıvrımları batan güneşin kana boyadığı, Şeytanın mantosundaki kıvrımlara benziyordu. Yaşlı bir çoban, lanetli Hangaylar'ın yamaçlarını göstererek, "Yukarıya bakın!" diye bağırdı. "Bu dağ değil! Bu, kızıl paltosuna bürünüp uzanan ve iyi ruhlara karıştı olan savaşma yeniden başlamak üzere sabahı bekleyen

34/96

O'nun ta kendisi!.."

Onu dinlerken Vroubel'in mistik tablosunu anımsıyordum. Yaklaşan kurşunî bir bulutun altında, çehresi yan saklı Şeytanın erguvanı ve lacivert mantosuna bürünmüş olan aynı çıplak dağlardı bunlar. Moğolistan, gizemlerin ve iblislerin korkunç ülkesidir.

Bu yüzden, burada, göçebe kabilelerin kadim yaşam düzeninin her bozuluşunun; hüznün ve acının kül rengi pelerinine veya savaşın ve intikamın mor mantosuna bürünüp çıplak dağlara uzanmış olan Şeytanın zevki adma bir kan ve dehşet akıntısına dönüşmesine hiç şaşmamak gerekmektedir.

117

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Koko Nur bölgesinden dönüp NarabanŞi manastırında birkaç gün dinlendikten sonra, Batı Dış Moğolistan'ın başkenti olan Ulyassutay'a gittik. Bu, batıda gerçekten Moğol olan son kenttir. Moğolistan'da tümüyle Moğol olan üç kent vardır: Urga, Ulyassutay ve Ulangom. Dördüncü kent olan Kobdo ise temel olarak Çin özellikleri taşır. Kobdo kenti, Pekin'in veya Urga'nın etkisini ancak ismen bilen göçebe kabilelerin yaşadığı bu bölgenin Çin yönetimi altındaki merkezidir. Ulyassutay ile Ulangom'da, Çinli yöneticilerle, başıbozuk askerî birliklerin dışında, Yaşayan Buddha'nın iradesiyle atanmış valiler veya "sait"ler vardır.

Bu kente gelir gelmez kendimizi bir politik tutkular denizinde bulduk. Moğollar, büyük bir ajitasyon içerisinde, Çinlilerce ülkelerine uygulanan politikayı protesto ediyorlardı. Kızgınlık içinde olan Çinliler de, Moğolistan'ın Pekin'den zorla koparılmış olan özgürlüğünden bu yana geçen döneme ait vergilerin verilmesini istiyorlardı. Kente ve büyük manastırın çevresine yıllardan beri yerleşmiş bulunan Ruslar, hiziplere ayrılmış birbiriyle mücadeleye girişmişlerdi. Dış Moğolistan'ın özgürlüğünü korumak amacıyla Rus generali Baron Ungern von Sternberg'in komutasında başlamış olan çatışmalara ilişkin Urga'dan haberler geliyordu. Rus subay ve mültecilerinden birlikler oluşturuluyor ve bunların varlığını, Çin yetkilileri protesto ederken Moğollar da hoşnutlukla kabul ediyorlardı. Moğolistan'da beyaz Rus birliklerinin oluşturulmasından rahatsızlık duyan Bolşevikler, Ulyassutay ile Ur-ga'ya İrkutsk'tan askerî birlikler gönderiyorlardı. Bolşevik'lerden Çin komiserlerine gelen haberciler bunlara her türlü öneriyi getiriyorlardı. Öte yandan, Moğolistan'daki Çinli yetkililer Bolşeviklerle aşamalı bir şekilde gizli ilişkiler kuruyorlardı. Khathyl ile Ulangom'da bulunan Rus mültecilerini bunlara teslim ediyorlar ve böylelikle de uluslararası hukuku;*,1

118

I- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

ihlâl ediyorlardı. Urga'da BolŞevikler bir Rus komünist belediyesi kuruyorlar, buradaki Rus yetkilileri hiçbir Şey yapmıyorlardı. Kızıl kıtalar, KoŞu gölü ile Selenga vadisi bölgelerinde Beyaz Rus birlikleri ile kanlı çatıŞmalara giriŞiyorlardı. Çin yetkilileri Moğol kentlerine garnizonlar yerleŞtiriyor ve bu karıŞıklığı tamamlamıŞ olmak üzere de, Çin birlikleri durumdan yararlanıp yağma ve hırsızlık amacıyla evlere giriyorlardı.

Uryanhay, Moğolistan, Torguteli, Kansu ve Koko Nor'da Yenisey boyunca sürmüş olan çetin ve tehlikeli yolculuk sonrasında biz nasıl da bir belaya çatmıştık!..

Sadık dostum bana, "Biliyor musun," dedi, "İnsanı böyle her gün biraz daha tasalandıran haberler bekleyeceğime, partizanları boğup hong çeteleriyle dövüşmeyi tercih ediyorum?"

Hakkı vardı, işin en korkunç yanı Şuydu: Olumlu olaylara ait haberlerin bize dedikodularla, söylentilerle karıŞarak geldiği bu kasırga ile bu kargaŞa arasında Kızılar karıŞıklıklardan yararlanarak Ulyassutay'a yaklaŞıp bir tek mermi bile yakmadan herkesi ele geçirebilirlerdi. Bu denli az güvenli olan bir kentten hoşnutluk içinde çıkar giderdik ama nereye gideceğimize dair en ufak bir fikrimiz yoktu. Kuzeyde Kızıl Ordu partizanları bulunuyorlardı. Güneyde arkadaşlarımızı yitirmiş ve kendi kanımızı dökmüştük; batıda Çin yöneticileriyle askerî birlikleri faaliyetliydi. Doğuda savaŞ patlamıştı ve Çin yetkililerinin koydukları sansüre karŞm, gelen haberler Dış Moğolistan'ın bu bölümündeki durumun ciddiliğini dile getiriyordu. Bu durumda, tercih edebileceğimiz bir seçenek yoktu. Ulyassutay'da kalmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Burada birçok Polonyalı askerle iki Polonyalı aile ve iki Amerikan firması vardı ve herkes aynı kötü koŞullar içerisinde bulunmaktaydı. Olayların gelişimini dikkatle izleyerek birleştik ve kendi istihbaratımızı kendimiz kurduk. Gerek Çin komise-

119

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ri, gerek Moğol sait ile iyi ilişkiler kurmayı başardık. Bu da, ne yapacağımızı belirlemede bize çok yardımcı oldu.

Moğolistan'daki tüm bu olayların ardında aslında neler yatıyordu?

Ulyassutay'daki işten anlar Moğol sait bana bu durumu Şöyle açıkladı:

"Moğolistan, Çin ve Rusya arasında 21 Ekim 1912, 23 Ekim 1913 ve 7 Haziran 1915 tarihlerinde yapılmış olan antlaşmalara göre, Dış Moğolistan özgürlüğüne kavuşuyordu. Bizim 'San İncin' ruhani lideri olan YaŞayan Buddha, Bogdo Djebsung Damba Hutuktu Han unvanıyla, Khalkha ile Dış Moğolistan'daki Moğolların hükümdarı oluyordu. Rusya, gücünü sürdürüp Asya

35/96

politikasına özen gösterdiği sürece Pekin hükümeti anlaşılmaya uydu. Fakat, Almanya ile olan savaŞın başlangıcında Rusya, Sibiry'a'dan birliklerini çekmek zorunda kalınca, Pekin, Moğolistan'da kaybetmiş olduğu haklarını geri istemeye başladı. Bunun içindir ki 1912 ve 1913 antlaşmaları, 1915 uzlaşmasıyla tamamlanmıştır. Bu, böyle olmakla birlikte 1916'da, bütün Rus kuvvetlerinin Şanssız bir savaŞta bir yerde toplanması ve daha sonraları, ilk Rus devriminin 1917 İubatı'nda başlayıp Romanof hanedanını

devirmesi üzerine, Çin hükümeti Moğolistan'ı açıkça işgal etti. Bütün Moğol bakanlarla sait lerini azledip Çin'e sempatisi olan kimseleri bunların yerine getirdi; özerklik yanlısı birçok Moğol tutuklanıp Pekin'e cezaevlerine gönderildi. Çin, Urga ile diğer Moğol kentlerinde kendi egemenliğini kurdu. Yönetimi, Kutsal Bogdo Han'ın elinden aldı; onu Çin kararnamelerini imzalayan bir robota dönüştürdü. Sonunda, Moğolistan'a kendi askeri birliklerini soktu. O andan itibaren Moğolistan, yığınla Çinli tüccar ve işçinin akı-nına uğradı. Çinliler, 1912 yılına kadar olan tüm vergi ve ödentileri istemeye başladılar. Moğol nüfusun malları hızla ellerinden alındı. İmdi, kentlerle manastırlar civarında, so-

120

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

yulup iflasa sürüklenmiş Moğol kalabalıklarının yeraltı izbelerinde yaşıdıkları görülüyor. Bütün tezgahlarımıza, bütün hazinemize el konuldu. Bütün manastırlar vergi vermeye zorlandı. Ülkelerinin özgürlüğü için çalışan tüm Moğollara zulüm yapıldı. Çinliler para, nişan ve rütbe vererek satın aldıkları yoksul Moğol prenslerinden kendilerine yandaşlar bulmayı başardılar. Yönetici sınıfın, Hanların, Prenslerin Yüksek Lamaların ve aynı zamanda mağdur ve mazlum halkın geçmişte Moğol hükümdarlarının Pekin'i ve Çin'i ellerine geçirip, onu Asya'da en yüksek düzeye çıkarmış olduğunu anımsayarak davranan Çinli yöneticilere karşı niçin düşmanca davrandıkları kolaylıkla anlaşılır. Ne var ki, ayaklanma olanaksızdı. Silahımız yoktu. Tüm liderlerimiz gözhapsi altındaydılar. Silahlı bir direniş hareketi, Moğolistan'ın özgürlük mücadelesinde daha önceden açlık ve işkence sonucunda seksen soylu Prens ve Lamamızın ölmüş oldukları Pekin cezaevlerinde son bulacaktı. Halkı ayağa kaldırmak için olağanüstü bir şey olması gerekiyordu. Hareketin başlamasına neden olanlar, Çinli yöneticilerin kendileri, general Cheng Yi ile general Chu Chi-hsiang oldu. Kutsal Bogdo Han'ın kendi sarayında tutuklandığını bildirdiler ve kendisine de Moğollarca yasal olarak Kutsal Yaşayan Buddha olduğu kabul edilmeyen, Pekin hükümetinin eski kararnamesini anımsattılar. Bu kadarı fazlaydı. Derhal, halk ile onun Yaşayan Tanrısı arasında gizli ilişkiler kuruldu: Kutsal unvanının kurtarılıp halkımıza bağımsızlık ve özgürlüğünü geri getirecek mücadele planları yapıldı. Buryatlar'ın büyük hükümdarı Djam Bolon'dan yardım gördük. Bu hükümdar o zamanlar Transbaykallar'da Bolşeviklerle savaşmakta olan General Ungern'le müzakereye oturdu. Çinlilere karşı olan savaşımızda bize yardım için kendisini Moğolistan'a çağırırdı. Bağımsızlık mücadelemiz o zaman başladı..."

121

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ulyassutay Sait'i durumu bana işte böyle anlattı. Daha sonra, öğrendim ki Moğolistan'ın bağımsızlığı için savaşmayı kabul etmiş olan Baron Ungern, kuzey eyaleti Moğolların seferberlik emrinin hemen verilmesini istedi ve Kerulen nehri boyunca ilerlemekte bulunan kendi birliğiyle Moğolistan'a girmeye karar verdi. Bir süre sonra da albay Kazagran-di komutasındaki diğer Rus birliğiyle birleşti ve seferber edilen Moğol süvarilerinin yardımıyla Urga'ya saldırdı. İki kez yenildiyse de 3 Şubat 1921 tarihinde kente girmeyi başardı ve Hanlar, Yaşayan Buddha'yı tahtına tekrar oturttu. Ancak, mart sonuna gelindiğinde, bu olaylar Ulyassu-tay'da henüz bilinmiyordu. Ne Urga'nın düştüğünden, ne de Tuul nehri kıyısı ile Urga ve

Ude Iulan-Ude] arasındaki yollarda cereyan etmiş olan çatışmalarda yaklaşık 15 bin kişilik Çin ordusunun yok edildiğinden haberimiz vardı. Çinliler, hiç kimseyi Urga'nın batısına geçirmemekle gerçeği özenle sakladılar. Bu sırada, ortalığı karıştıran söylentiler dolaşıyordu. Durum ciddileşiyordu. Bir yandan Çinliler, öte yandan Moğollarla Ruslar arasındaki ilişkiler giderek gergin-leşiyordu. O devirde Ulyassutay'daki Çin komiseri Wang Tsao-tsun ve yardımcısı Fu Hsiang'dı ve ikisi de genç ve deneyimsizdi. Çinli yetkililer Ulyassutay Sait'i, Moğol yurtsever Prens Chultun Beyli'yi azletmişler, yerine Çin yanlısı bir Lama prensini, Urga'daki eski savaş bakanının yardımcısını getirmişlerdi. Gerilim giderek artıyordu. Rus subay ve yerleşimcilerinin evleri arandı, Bolşevik'lerle açıkça ilişkilere girildi, tutuklamalar oldu ve insanlara meydan dayakları atıldı. Rus subayları kendilerini savunmak amacıyla gizlice almış kişilik bir birlik kurdular. Fakat, bu birlikte, Yarbay M.M. Michailof ile subaylarından birkaçı arasında anlaşmazlık çıktı. Belli ki en gereken anda birlik, birbirine rakip hiziplere bölünecekti.

122

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

Biz yabancılar Kızıl kıtalarının gelip gelmediklerini anlamak üzere bizzat keşfe çıkmayı kararlaştırdık. Arkadaşım ben, bu işi kendimiz halletmeye karar verdik. Prens Chultun Beyli bize, Rusça'yı mükemmel biçimde okuyup yazabilen Tzeren adında yaşlı bir Moğolu kılavuz olarak verdi. Bu, bazen Moğol bazen de Çin yetkilileri için çevirmenlik yapan ve

36/96

önemli bir konumda bulunan bir kişiydi. Bir süre önce, çok önemli belgelerle özel bir görev için Pekin 'e gönderilen bu kişi, Ulyassutay ile Pekin arasındaki mesafeyi, yani üç bin kilometreyi, ne kadar inanılmaz görünürse görünsün yalnızca dokuz günde almıştı. Bu yolculuğa karnını, göğsünü, bacaklarını ve boynunu pamuklu bezlerle sararak, eyer üzerinde geçecek uzun saatlerin neden olacağı kas gerilmeleri ve benzeri sorunlardan kendini korumuştı. Kalpağında, kuş kadar hızlı gitmek emrini aldığı bir belirtisi olarak, üç kartal tüyü taşıyordu. Her posta menziline, biri kendisine ait ve diğeri eyerlenmiş olarak yedeğinde götürdüğü iki atla hem muhafızlık etmek hem de bir sonraki duraktan atlan geri getirmek için iki ulaçen alma hakkını veren Çara adındaki özel belgeye sahipti. Her menzil arasındaki yirmibeş ile kırk kilometreyi -at ve muhafız değiştirerek- dörtnala katetti. Önü sıra, en iyi atlarla, bir ulaçen gidiyor ve geleceğini haber verip sonraki menzilde yeni atlar hazırlıyordu. Her ulaçen 'in üç atı vardı; böylelikle takati kalmayan attan iner ve dönüşte bulup geri getirmek üzere bu atı otlamaya bırakabilirdi. Her üç menzilde bir, eyer üstünde, kendisine sıcak ve tuzlu bir yeşil çay veriliyor ve o da güneye doğru koşuya devam ediyordu. Onyed, onsekiz saat at koşturduktan sonra menzilde geceyi veya gecenin kalan kısmını geçirmek üzere konaklıyor, bir koyun budu haşlaması yiyip uyuyordu. Böylelikle günde bir öğün yemek yiyor, beş kez de çay içiyordu. Bu mesafeyi dokuz günde işte böyle geçmişti!

123

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

İşte bu adamla, soğuk bir kış sabahı, beş yüz kilometre ötedeki Kobdo'ya doğru yola çıktık. Çünkü, Kızıllar Ulan-gom'a girmiş ve. Çinli yetkililerin kentte bulunan bütün Avrupalıları kendilerine teslim etmiş olduklarına dair kaygılan-dıncı söylentiler bize ulaşmıştı. Dzaphan nehrini buz üstünde geçtik. Bu korkunç bir ırmaktır. Yatağı yerinde dur-mayan kumlarla doludur ve burada yazın, sayısız deve, at ve insanlar kaybolur. Uzun ve yılan gibi kıvrılan bir vadiye girdik. İki taraftaki dağlar kalın bir kar tabakasıyla örtülüydü ve çevremizde tek tük karaçamlar vardı. Kobdo'nun yan yolunda, karanlığının çökmesi ve Şiddetli bir tipinin başlaması üzerine küçük Bağa gölünün kıyısında bulduğumuz bir çoban yurta '-sına girdik. Yurta 'nın yakınında eyeri gümüş ve mercanlarla süslü güzel bir doru at duruyordu. Yoldan ayrılıyorduk ki iki Moğol aceleyle yurta 'dan çıktılar. Bunlardan biri eyere atlayıp ovada karlı tepeler ardında hızla kayboldu. Geniş gocuğu altında sarı giysisinin parlak kıvrımlarını fark edebiliyorduk. Yeşil deriden kını içinde kılıcını da gördük; kabzası boynuz ve fil dişindendi. Öteki adam, yerel bir Prens'in çobanıydı. Bizi görünce bir hayli sevindi ve yurta 'sına aldı. Sordum: "Doru atlı süvari kimdi?"

Bakışlarım yere indirdi ve sustu. Israrla, "Onun kim olduğunu söyleyin," dedim. "Eğer söylemezseniz bu, tehlikeli bir adamla ilişkide bulunduğunuz anlamına gelir."

Ellerini kaldırıp, "Hayır! Hayır!" dedi. "O iyi adam... O harika bir adamdır... Fakat yasa onun adını söylememe izin vermez..."

Anlamıştık. Adam ya bu çobanın efendisi ya da büyük bir lama idi. Bu yüzden daha fazla ısrar etmeyerek geceyi geçirmeye hazırlandık. Ev sahibimiz, iri bıçağını büyük bir

124

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

ustalıkla kullanarak kemiklerinden sıyırdığı, üç koyun budunu bizim için haşlamaya koydu. Sohbet ettik. Öğrendik ki bölgede hiç kimse Kızılları görmemişti; fakat Ulangom'la Kobdo'da Çin askerleri halka zulmediyor ve kadınlarını Çin askerlerinin kötü niyetlerine karşı koruyanları da döverek öldürüyorlardı. Moğollardan kimileri dağlara çıkmışlar ve kendilerine silah vermekte olan Altaylı Tatar subayı Kayga-rodof'un birliğine katılmışlardı.

125

\

i

18

İntikama Esrarengiz

Buz gibi bir soğukta karlar arasında iki gün sürmüş olan yaklaşık üç yüz kilometrelik bir yolculuktan sonra bu yurta 'da, gerçekten hakettiğimiz bir istirahat çekildik. Serbestçe ve kayıtsızca görüşüp akşam yemeğimizin lezzetli koyun etinden tadıyorduk ki boğuk ve kalın bir ses işittik:

"Sayn (İyi akşamlar)..."

Başımızı korluktan [mangaldan] kaldırıp kapıya doğru çevirdik. Karşımızda orta boylu ve topluca, sırtına geyik derisinden başlıklı bir gocuk giymiş, bir Moğol duruyordu. Oldukça acele gitmiş olan atının üzerinde gördüğümüz! yeşilden kınalı geniş kılıcı kemerindeydi. Karşılık verdik:

" Omursayn..."

Kemerini hızla çözüp gocuğunu attı. Dövmeye altm gibi sapsarı uzun ipek giysisi ve son derece güzel parlak mavi kuşağıyla karşımızda duruyordu. Tümüyü tıraş edilmiş yüzü, kısa kesilmiş saçları, sağ elinde kırmızı mercandan tespihi, uzun san giysisi her şeyi bize anlatıyordu. Karşımızda, mavi kuşağına sokulu büyük Kolt tabancasıyla, büyük bir Lama rahibi bulunuyordu.

37/96

127

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ev sahibimizle Tzeren'in bulundukları yöne baktım ve yüzlerinde korku ve saygı okunuyordu. Yabancı, ateşin yanına gelip oturdu. Bir et parçası alarak, "Rusça konuşalım," dedi.

Konuşmaya başladık. Yabancı'nın ilk sözü Urga'daki Yaşayan Buddha yönetimini eleştirmek oldu:

"Orada, Moğolistan'ı kurtarıyorlar, Urga'yı alıyorlar, Çin ordusunu kaçırmıyorlar ve sonra, burada, batıda, bize durumu bildirmiyorlar.

Çinliler yurttaşlarımızı öldürüp soyarken biz burada kımıldamıyoruz. Bogdo Han, eminim ki, bize haberciler gönderebilirdi. Nasıl oluyor, da Çinliler Urga ile Kyakhta'dan Kobdo'ya haberci gönderiyor da Moğol hükümeti aynı şeyi yapamıyor? Niçin?"

Sordum: "Çinliler Urga'ya takviye gönderebilecekler mi? Ziyaretçimiz boğuk bir sesle güldü:

"Bütün habercileri yakaladım, götürdükleri belgeleri elle-riden aldım ve kendilerini de gönderdim... yerin dibine."

Tekrar gülüp ateş saça gözleriyle çevreye baktı. Ancak o zaman dikkat ettim ki elmacık kemikleri ve gözleriyle Orta Asya Moğollarına pek benzemiyordu. Daha çok Tatar'a veya Kırgız'a benziyordu. Susuyor ve çubuklarımızı çekiyorduk.

"Çahar birliği Ulyassutay'dan ne zaman ayrılacak," diye sordu.

Bundan söz edildiğini duymadığımızı söyledim. Lama-ra-hip, Çin yetkililerinin, Çin Seddi'nin dışında dolaşan savaşçı Çahar kabileleri mensuplarından seferber edilen kuvvetli bir birliği gönderdiklerini anlattı. Birliğin komutanı, Kobdo ve Uryanhay bölgelerinden bütün kabileleri Çin'e bağlayacağını vaatmesinden ötürü Çin hükümetince kendisine

128

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

yüzbaşı rütbesi verilmiş olan tanınmış bir Hong lideriydi. Lama, nereye hangi nedenlerle gitmekte olduğumuzu öğrenince, en doğru haberleri verebileceğini ve daha ilerilere gitmekten bizi kurtaracağını söyledi.

"Ayrıca pek tehlikeli bir iştir bu," dedi. "Çünkü Kobdo yakılacak ve katliam olacak. Bunu biliyorum."

Tibet'ten geçmek için girişmiş olduğumuz umutsuz yolculuğu öğrenince bize oldukça yakın bir ilgi gösterdi ve samimi üzüntü duygularıyla şöyle dedi:

"Bu işte size yardım edebilecek tek kişi bendim. Nara-banşi Hutuktusu bir şey yapamazdı. Benim 'bırakın geçsinler' sözümle Tibet'te istediğiniz yere gidebilirdiniz. Ben Tuşgun Lama'yım..."

TuŞgun Lama! Ona dair nice müthiş maceralar dinlemiŞtim! Bu bir Rus Kalmuğudur. Kalmuk halkının bağımsızlığı uğruna yaptığı propagandaları nedeniyle, Çarlık döneminde birçok Rus cezaeviyle tanıştı. BolŞevik yönetiminde de, aynı amaç uğrunda çalışmalarına devam etti. Moğolistan'a kaçtı ve Moğollar arasında büyük bir etki kazandı. Gerçekten, Lamacılığın en bilgili ve ünlü bir keramet sahibi ve hekim olarak tanınan Potala'daki Dalai Lama'nın yakın dostu ve öğrencisiydi. YaŞayan Buddha ile olan ilişkilerinde hemen hemen ayrıcalıklı bir konumu vardı. Batı Moğolistan ile Çungarya'daki bütün göçebe kabilelerin komutanlığını almış ve hatta, siyasi egemenliğini Türkistan'daki Moğol kabilelerine kadar yaymıştı. Etkisine dayanılmazdı. Çünkü bu etki, kendisinin de söylediği gibi, gizemli bilime dayanıyordu. Bana söylendiğine göre de, daha çok Moğollara telkin ettiği korkudan ileri geliyordu. Emirlerine kim uymadıysa yok olmuştu. Yurta 'da veya ovada dörtlü giden atın ya-

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nmda olsun, Dalai Lama'nın tuhaf ve kudretli dostunun hangi gün, hangi saatte ortaya çıkıvereceğini kimse bilemezdi. Bir bıçak darbesi, bir tabanca kurşunu veya boynu mengene gibi sıkı güçlü parmaklar... İşte, bu keramet göstericisinin planlarına yardım eden adalet yöntemleri böyleydi! Yurta 'nın içinde rüzgar ılık çalıp homurdanarak gergin abaya karları savuruyordu. Rüzgarın uğultusu arasında bağırtıların, iniltilerin, gülüşmelerin birbirine karıştığı türlü türlü sesler duyuluyordu. Böyle bir ülkede, göçebe kabileleri mucizelerle hayrete düşürmek güç olmasa gerek diye düşünüyordum. Çünkü, doğanın kendisi de buna ilişkin koşulları sunuyordu. Tüm bunları düşünmeye ancak zaman bulmuştum ki TuŞgun Lama başını kaldırıp gözlerini birdenbire gözlerime dikti ve Şöyle dedi:

"Doğada bilinmeyenler çoktur. Mucizeyi oluşturan da bu bilinmeyenleri kullanma sanatıdır. Ne var ki, bu güç yalnızca çok az sayıda kişiye verilmiştir. Size bunu kanıtlayacağım. Ve siz de bana daha önce böyle bir olay görüp görmediğinizi söyleyeceksiniz."

Ayağa kalktı, san giysisinin kollarını sıyırdı. Bıçağını aldı ve çobana doğru yürüdü.

"MiŞik! Ayağa kalk!" dedi.

Çoban ayağa kalkınca Lama onun gömleğini açıp göğsünü ortaya çıkardı. Niyetinin ne olduğunu henüz anlayamadan TuŞgun'un, bıçağını ansızın tüm kuvvetiyle çobanın göğsüne sapladığını gördüm. Moğol kanları içinde yere yuvarlandı ve Lamanın ipek giysisine de kan sıçradı.

"Ne yaptınız!" diye bağırdım.

İimdi sapsarı olan yüzünü bana döndürerek mırıldandı:

130

38/96

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

"İişŞt... Sessiz ol!"

Birkaç bıçak darbesiyle Moğol'un göğsünü yardı. Adamın ciğerlerini gördüm, yavaş yavaş inip kalkıyordu. Kalbinin çarptığını da farkettilim. Lama, adamın organlarına eliyle dokundu. Artık kan akımıyordu ve çobanın yüzü de oldukça sakindi. Gözleri kapalı, çok derin bir uykuya dalmış gibi

yatıyordu. Lama yine bıçağını kullanarak çobanın karnını da açmaya başlayınca dehşete kapıldım ve gözlerimi kapadım. Tekrar gözlerimi açtığımda çobanın, gömleğinin önü hâlâ açık, göğsü sapasağlam, yan yatmış ve rahat rahat uyumakta olduğunu görünce Şaşkınlığım daha da arttı. Lama, ateşin karşısına sükûnetle oturmuş, çubuğunu tüttürüyordu. Düşüncelerine dalmış, ateşe bakıyordu. Dayanamadım:

"Bu müthiş bir Şey! Daha önce hiç böyle bir Şey görmedim..."

Çoban sordu: "Siz neden söz ediyorsun?" "Lamanın gösterisinden ya da 'mucize'sinden..."

Lama umursamazca yanıt verdi: "Ben herhangi bir Şey yapmadım!"

Arkadaşıma sordum: "Olan biteni görmedin mi?" Uykulu bir sesle, "Neyi?" dedi.

İşte o zaman birden, Tuşgun Lama'nın hipnotik gücünün kurbanı olduğumu anladım; fakat bunu masum bir Moğol'un ölümünü seyretmek tercih ederdim!

Çünkü Tuşgun Lama'nın, zulmüne uğrayanların, göğüslerini ve karınlarını açtıktan sonra bu denli kolayca tekrar dikebileceğini sanacak kadar saf olmamam gerekirdi!..

131

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ertesi gün, ev sahiplerimizden izin aldık. İşimiz bitmiş olduğundan geri dönmeye karar verdik. Tuşgun Lama, kendisinin uzun mesafeler katedeceğini anlattı. O, çoban veya, avcı yurta 'smda olduğu gibi, prenslerin ve kabile reislerinin görkemli çadırlarında da derin saygı ve dinsel korkuyla sarmalanmış olarak, mucize ve kehanetleriyle zengini de yoksulu da kendisine çekip bağlayarak yaşıyor ve tüm Moğolistan'da yolculuk ediyordu.

Bize veda ederken büyücü Lama kurnaz kurnaz gülümsedi: "Benden Çin yetkililerine sözletmeyin." Sonra, ekledi:

"Dün akşam gördüğünüz anlamsız bir gösteriden ibaretti. Siz, Avrupalılar, biz, cahil göçebelerin, esrarengiz bilimlerin gücüne sahip olmamızı kabul etmek istemezsiniz. Kutsal Ta-shih Lama'nın, bir bakışta kadim Buda heykelinin önünde duran lambalarla mumları yakıverdiğini ve Tann heykellerinin dile gelip kehanete başladıkları zamanki mucizelerini ve gücünü bir görseydiniz! Fakat, ondan da güçlü, ondan da kutsal bir insan vardır..."

Sözünü keserek birden sordum: "Agarti'deki dünyanın hâkimi mi?"

İaşkınlık içerisinde, gözlerimin içine baktı ve kaşlarını çatarak sordu:

"Siz... Kendilerinden söz edildiğini işittiniz mi?"

Birkaç saniye sessizlikten sonra, kısık gözlerini kaldırdı ve dedi ki:

"Onun saygıdeğer adını yalnızca bir tek kişi bilir. İmdi yaşamakta olan bir kişi de Agarti'ye gitmiştir... O da benim... Kutsal Dalai Lama bu nedenle beni onurlandırmışlardır. Ve yine bu nedenle Urga'daki Yaşayan Buddha benden çekinir.

132

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

Fakat, boşuna! Çünkü Lhasa'daki başrahipliğin Kutsal Tah-tı'na hiçbir zaman oturmayacağım gibi; Cengiz Han'dan san dinin reisine kadar intikal ederek gelmiş olana da ilişmeyeceğim. Ben rahip değilim. Ben savaşçıyım ve intikamcıyım..."

Bir anda eyerin üstüne atladı, dizginiyle atmı kamçılardı ve atı yerinde

döndürürken, yumuşak bir sesle Moğolların veda sözünü tekrarladı:

"SaynL. SaynbaynaL." Sonra gitti...

Dönüşte Tzeren bize, TuŞgun Lama adının çevresinde dönen yüzlerce efsaneden söz etti. Özellikle bir tanesi aklımda kaldı. Bu, 1911 veya 1912'de, Moğolların silah gücüyle Çin egemenliğinden kurtulmak istedikleri bir dönemdi. Çin genel karargâhı batı Moğolistan'da, Kobdo'da bulunuyordu. Burada, en iyi subaylar tarafından komuta edilen on-bin kadar asker vardı. Çinlilere karşı olan savaşta kendini gösteren ve YaŞayan Buddha'dan Hun Prensi unvanını alan sıradan bir çobana, Hun-Baldon'a, Kobdo'yu ele geçirme emri verilmişti. Kan dökücü, korkusuz ve bir dev kadar güçlü olan Baldon, kötü bir şekilde silahlanmış Moğollarla birçok kez kente saldırmış fakat her seferinde de mitralyöz ateşi altında adamlarından birçoğunu kaybederek geri çekilmişti. Derken beklenmedik şekilde TuŞgun Lama gelmişti. Bütün askerleri biraraya toplayarak Şunları söylemişti:

"Ölümden korkmamalısınız, geri çekilmemelisiniz! Yurdunuz Moğolistan için savaşıyorsunuz ve bu uğurda öleceksiniz; çünkü tanrılar ülkenize görkemli bir gelecek vaad ediyor. Bakın da görün Moğolistan'ın kaderini!.."

Sonra, bütün ufku kavrayacak şekilde eliyle bir hareket yaptı ve birden askerler bulundukları bölgenin zengin yurta -

133

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

larla, at ve davar sürülerinin otladığı çayırlarla dolu olduğunu gördüler. Ovada, atlarına çok değerli eyerler vurulmuş sayısız atlılar

39/96

oraya çıktı... Kadımlar en güzel ipeklilerini giyinmişlerdi. Kulaklarında görkemli gümüş küpeler vardı. Çok ince bir şekilde düzenlenmiş saçları çok pahalı süslerle bezenmişti. Çinli satıcılar, çevrelerini tzikler, yani parlak giysili askerler çevirmiş olan kibar tavırlı Moğol sairlerine mallarını sunarak sonu gelmez bir kervanı sürüp götürüyorlardı.

Az sonra görüntü kaybolmuştu ve TuŞgun Lama sözlerine devam etti:

"Ölümden korkmayın! Ölüm, dünyadaki işlerin bitişi ve sonsuz kutsallığa götüren yoldur. Yüzlerinizi Doğuya doğru çevirin. Savaşta ölen kardeşlerinizi ve arkadaşlarınızı görüyor musunuz?"

Moğol savaşçılar Şaşkınlık içerisinde bağırıldılar: "Evet, evet görüyoruz!"

Ilık ve yumuşak bir ışıqla yıkanan yurta lara ya da tapınak kemerlerine benzeyen bir yapı görüyorlardı. Duvarlar ve zemin, tümüyle kırmızı ve sarı ipek kumaşlarla kaplıydı. Sütunlar ve duvarlar aydınlıktı, pırıl pırıl parlıyordu... Büyük ve kıpkırmızı bir sunakta altın Şamdanlarda adak mumları yanıyordu... Saf gümüşten kâseler ağızlarına kadar süt veya cevizle dolu idi. Kobdo'ya karşı yapılan son saldırıda ölmüş olan Moğollar yere serilmiş yumuşak minderlere oturmuşlardı. Önlerine parlak ve alçak sofralar kurulmuştu. Bunlar dumanları tüten yiyeceklerle, lezzetli koyun ve oğlak etleri, içleri çayla veya Şarapla dolu uzun ibrikler, borsuk denilen tatlı ve nefis çörekler, koyun yağıyla kaplı misk gibi kokan zaturan, katı peynir, hurma, kuru üzüm ve cevizler-

134

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

le doluydu. Saldırıda ölmüş olan tüm savaşılar altın çubuklarda tütün içiyor ve neşe içerisinde söyleşiyorlardı...

Bu görüntü de kayboldu ve bu manzaraya hayran Moğollar karşısında yalnızca eli hâlâ havada, esrarengiz Lama kaldı.

"Haydi savaşa! Zaferi kazanmadan geri dönmeyin! Kavgada yanınızdayım!

Saldın başladı. Moğollar çılginca çarpıştılar ve yüzlercesi öldü; fakat o hızla Kobdo'nun içlerine kadar girdiler. O zaman, Avrupa kentlerini yıkmış olan barbarların çoktan unutulmuş olan sahnesi tekrar canlandı. Hun-Baldon, önü sıra, kırmızıdan parlak bayraklarla bezenmiş üçgen bir mızrağı dolaştırdı. Bu, kenti üç gün boyunca Moğol savaşçıların yağmasına bıraktığına işaretti. Bunun üzerine katliam ve soygun başladı. Bütün Çinliler öldürüldü. Kent yakıldı, kalenin surları yıkıldı. Bundan sonra Hun-Baldon Ulyassu-tay'a saldırarak buradaki Çin kalesini de yıktı. Mazgalları devrilmiş, kuleleri yıkılmış, kapılan artık işlevini yitirmiş kalenin ve yangının yakıp kül ettiği resmî binaların ve kışlaların arta kalan yıkıntılar hâlâ ortadadır...

135

19 Çahar'lar

t -rlyassutay'a döndüğümüzde, Moğol saire kaygılandırıncı kJ haberler gelmiş olduğunu öğrendik. Kızılların, Koşu gölü bölgesinde albay Kazagrandi'yle çatıştığı bildiriliyordu. Sait, Kızılların güneye doğru Ulyassutay'a kadar bir ileri harekette bulunacaklarından kuşkulanyordu. İki Amerikan ticaret evi işlerini tasfiye ettiler. Bütün dostlarımız, doğudan gönderilmiş olan Çahar birliğine rastlayacaklarından çekiniyorlardı. Kentten ayrılmakta tereddüt etmekle birlikte, derhal çıkıp gitmeye de hazırdılar. Bu birlik, olayların gidişatını değiştirebileceğinden, gelmelerini beklemeye karar verdik. Birkaç gün sonra, kavgacı iki yüz kadar Çahar haydudu, eski bir Çin hong'unun komutasında geldiler. Başlarındaki adam zayıf, uzun boylu, elleri hemen dizlerine kadar inen, yüzü güneş ve rüzgardan sertleşmiş, alnında ve yanağında iki büyük yara izi taşıyan biriydi. Bu yaralardan biri adamın bir gözünü kapamıştı. Geri kalan gözünün, bir atmacanın gibi, delip geçen vahşi bir bakışı vardı. Başına vaşak postundan bir kalpak geçirmişti. Çahar birliğinin komutanı işte böyle bir adamdı. Gece karanlığında, تنها bir sokakta rastlamaktan çekinilecek kadar sinir bozucu ve tekinsiz bir herifti...

137

/

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Birlik, kale yıkıntılarının içinde, Şimdi Çin komiserine genel karargâh hizmeti gören tek yapının yalanma yerleşti. Çaharlar, tam geldikleri gün, bir Çin düğününü, kaleden ancak sekiz yüz metre uzaktaki bir Çin ticaret evini yağmaladılar. Çin komiserinin karışma "kahpe" diye bağırdılar Çaharlar, Moğollar gibi, bunda haklıydılar. Çünkü, Çin komiseri Wang Tsao-tsun, Ulyassutay'a gelir gelmez âdet olduğu üzere bir Moğol kıızıyla evlenmek istemişti. Yeni sait de, ona yaranmak arzusuyla, komiserin hoşuna gidebilecek güzel bir Moğol kızı bulunmasını emretmişti.

Çahar birliğinin gelmesinden sonra hırsızlıklar, kavgalar, içki ve sefahat âlemleri birbirini izledi. Bu yüzden Wang Tsao-tsun, birliğin daha batıya, Kobdo taraflarına ve daha sonra da Uryanhay'a doğru gönderilmesi için tüm gücünü kullandı.

Soğuk bir günün sabahı, Ulyassutay halkı uyandığı zaman dikkat çekici bir Şiddet sahnesine tanık oldu. Üçlü gruplar halinde, uzun tüylü küçük atlara binmiş Çaharlar, kentin anayolundan geçiyorlardı. Mavi üniformaları, koyun postundan kaputları vardı. Tepeden tırnağa kadar silahlıydılar. Vahşi naralar atıp bağırış çağırış içerisinde, Çinlilerin dükkanlarıyla Rus yerleşimcilerin evlerine açgözlülerle bakarak ilerliyorlardı. En önde tek gözlü reisleri, hemen arkasından da, büyük bayraklar dalgalandırıp müzik diye dinlettikleri hayvan boynuzundan yapılmış boruları çalarak, beyaz

40/96

kaputlu üç atlı geliyordu. Çaharlardan biri duyduğu açgözlülüğe dayanamadı, atmdan atlayıp sokaktaki Çin dükkanlarından birine daldı. Dükkandan çılgık sesleri yükseldi. Hun-guç yürüdü. Çinli dükkancıların korkak bağırılan da hemen yükseldi. Tek gözlü reis, atmı hemen geriye döndürdü. Ça-harın dükkanın kapısında duran atını gördü ve içeride olup

138

-ÇA HAR'LAR

bitenleri tahmin etti. Hemen fırladı ve boğuk sesiyle Çahar'ı dışarı çağırdı ve kamçısını bütün gücüyle suratına indirdi. Adamın yanağından kan fışkırdı. Fakat Çahar sesini bile çıkarmadan derhal atma atladı ve sıradaki yerine geçmek üzere dört nala uzaklaştı. Çaharlar geçerken, halk evlerine gizlenip yürekleri hoplayarak kepenk aralıklarından korkuyla dışarı bakıyorlardı. Ancak, Çaharlar sükûnetle geçtiler ve ancak, kentten dokuz kilometre kadar ötede, Çin Şarabı nakleden bir kervana rastladıklarında doğal eğilimleri gereği saldırıp yağmaladılar, Şarap fişıklarını boşalttılar. Kobdo yakınlarında düştükleri pusuda, Tuşgun Lama onları öyle bir karşıladı ki, kadim Tuba kıyılarında, Soyotlan ele geçirmeye çıkmış savaşçı oğullarını Çahar ovalan bir daha asla selamlayamayacaktı...

Çahar atlılarının Ulyassutay'dan ayrıldığı gün o kadar çok kar yağdı ki yollar geçilmez oldu ve dizlerine kadar kara gömülen atlar yorulup ilerleyemez duruma geldi. Birkaç Moğol atlı, kırksekiz saatte ancak kırk kilometre yol alarak büyük çabalar ve ağır yorgunluklar pahasına Ulyassutay'a varabildiler. Kervanlar yollarda durmak zorunda kaldılar. Moğollar, günde ancak onaltı ile yirmi kilometre giden öküz ve yaklarla yapılacak bir yolculuğu denemeye bile razı olmuyorlardı. Yalnızca develer kullanılabilirdi. Ne var ki yeterince deve yoktu ve deveciler, yaklaşık iki bin üçyüz kilometre ötedeki Kuku-Hoto demiryolu durağına varabileceklerini hiç ummuyorlardı. Bir kez daha beklemek zorundaydık. Neyi beklemek? Ölümü mü? Kurtuluşu mu? Bizi sadece enerjimiz ve gücümüz kurtarabilirdi. Dostum ve ben, yanımıza bir çadır, bir ocak ve yiyecek maddeleri alarak, Moğol Sait'in Kızıl İşgalinden korktuğu Koşu gölü kıyılarına doğru yola yeni bir serüvene çıktık.

139

1

20 Yagastay'ın Cini

T/" üçük kabilemiz, biri yük, dördü binek olmak üzere beş J» deveden ibaretti. Boyagöl ırmağı vadisini izleyerek kuzeye doğru hareket ettik. Yol, taşlı ve kalın bir kar tabakasıyla örtülüydü. Develerimiz ihtiyatla,

patikayı koklayarak yürüyor ve kılavuzumuz da deve sürücülerinin hayvanlarını yürütmek için kullandıkları "Oka! Oka!" sözlerini tekrarlayarak bağıırıyordu. Çin kalesi ile dugun'u ardımızda bıraktık, bir dağ sırtını dolaştık ve bir suyu sığıltan geçerek dağa tırmanmaya başladık. Çıkış, güç ve tehlikeli oldu. Develerimiz, bu tür durumlarda âdetleri olduğu üzere durmadan kulaklarını oynatarak, en iyi yolu seçiyorlardı. Derelerden geçiyor, tepeler aşılıyor, derinliği daha az vadilere iniyor ve hep daha yükseklerle tırmanıyorduk. Bir yerde, sivri tepelere yayılan kül rengi bulutlar altında, karla kaplı geniş bir alanda birkaç siyah nokta gördük. Kılavuz açıkladı:

"Bunlar obo lar, bu geçitleri bekliyen cinler adına dikilmiş kutsal işaretler, sunaklardır. Bu geçidin adı Yagas-tay'dır. Hakkında, bu dağlar kadar eski öyküler anlatılır."

Bu öykülerden birkaçını anlatmasını kendisinden rica ettik.

141

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Devesi üzerinde sallanan Moğol dikkatle çevreye baktıktan sonra anlatmaya başladı:

"Uzun, çok uzun bir zaman önceydi... Yüce Cengiz Han Çin tahtında oturuyor ve bütün Asya üzerinde saltanat sürüyordu. Çinliler hanlarını öldürdüler ve ailesini de yok etmek istediler. Fakat yaşlı ve saygıdeğer bir Lama, aileyi alıp Çin Seddi'nin ötesine geçirdikten sonra yurdumuzun ovalarına indirdi. Çinliler mültecilerimizi uzun bir süre aradılar ve en sonunda nerede olduklarını buldular. Son derece hızlı atlara binmiş bir birliği, onları ele geçirmek üzere gönderdiler. Zaman oldu ki Çinliler Yüce Han'a yetişecek oldular, ne var ki Lama göklere yalvardı ve böylece bol bol kar yağıp yol kapandı. Develer ilerleyebilirlerdi ama atlar bunca karda yürüyemezlerdi. Lama uzaklardaki bir manastıra mensuptu. Bu Jahantsi Küre hanı yakınından biz de geçeceğiz. Oraya git-mak için Yagastay geçidini aşmak gerekir. İşte, tam burada, yaşlı Lama birdenbire hastalandı, başı döndü ve öldü. Yüce Han'ın karısı Ta Sin Lo ağlamaya başladı; fakat aşağıda Çinli athların vadiden dört nala geçtiklerini görerek geçide yetişmeye çabaladı. Yorgun develer her an duruyor ve kadın da onları yürütmek için ne yapacağını bilemiyordu. Çinli athlar gittikçe yaklaşıyorlardı. Neşeli bağırtılan işitiliyordu bile. Çünkü Yüce Han'ın veliahdını öldürdükleri takdirde mandarinler tarafından verileceği vaadedilmiş olan ödülü Şimdiden elleri arasında hissediyorlardı. Ana ile oğulun kesik başlarını Pekin'e götürüp halkın alay ve küfür etmesi için Ch'ien Men'de teşhir edeceklerdi. Bu hali düşünüp dehşet içinde kalan kadın, çocuğunu gökyüzüne doğru kaldırarak bağırdı:

"Ey, yeryüzü ve Moğol tanrıları! Moğolların adını dünyanın bir ucundan diğer ucuna kadar Şerefle tanıtan er kişinin oğlu bakın ne halde! Cengiz

41/96

Han'ın kanından gelen bu çocuğun ölmesine izin vermeyin!..'

142

- YAGASTAY'IN CİNİ

"O anda oracıkta bir kayanın üzerinde gördüğü beyaz bir fare gelip kadının kucağına oturdu ve dile geldi:

"Ben size yardım etmek üzere gönderildim. Rahatça yolunuza devam ediniz. Korkmayınız. Peşinize düşmüş olanlar yaşamlarının son anlarını yaşıyorlar. İan ve Şeref dolu bir yaşam oğlunun kaderidir."

"Ta Sin Lo, küçük bir farenin üçyüz atlı ile nasıl başa çıkabileceğini anlamıyordu. Fare yere atlayıp konuşmaya devam etti:

"Ben Tarbagatay'ın, Yagastay'ın ciniyim. Ben kudretliyim... tanrıların sevgilisiyim. Fakat, mademki mucize farenin kudretinden kuşku duydun, bugünden itibaren, Yagas-tay, iyiler gibi kötüler için de tehlikeli olacak!.."

"Han'ın karısı ile oğlu kurtuldular ama Yagastay her zaman tehlikeli kaldı. Buradan geçilirken çok dikkatli olmak gerekir. Dağın cini, yolcuyu her an ölüme sürüklemeye hazırdır. "

Tarbagatay'ın tüm tepelerine taşlardan ve dallardan yapılma obo lar serpilmişti. Bir yere, Ta Sin Lo'nun kuşkularından ötürü hiddetlenmiş Tanrılarının gönlünü almak için, taştan bir kule dikilmişti. Belli ki cin bizi bekliyordu. En sivri tepeye tırmanmaya başladığımızda yüzümüze üfördü: Buz gibi, yakıcı bir rüzgar esmeye, uğuldamaya başladı. Hemen ardından yükseklerde birikmiş kar kütlelerini üzerimize atmaya başladı. Çevremizde hiçbir şeyi göremiyor, önümüzde giden deveyi ancak farkedebiliyorduk. Birdenbire bir darbe hissettim. Bakındım, fakat görünürde olağanüstü bir şey yoktu. Ekmek ve etle dolu iki heybenin arasmda rahatça oturuyor, ancak, devemin başını artık gözden kaybetmiş bulunuyordum. Yok olmuştu o! Kaymış ve derince bir dereye yu-

143

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

varlanmış ve bağlarla tutturulmaksızın sırtına yerleştirilmiş olan heybeler bir kayaya takılarak benimle birlikte karlar içinde kalmıştı. Yagastay'ın cini bana kötü bir oyun oynamıştı ama bu oyun kendisini tatmin etmemişti! Bu yüzden giderek daha çok kızdığını göstermeye başlamıştı! Kudur-muşcasına eserek bizi adeta eyer üstünden aşağı alıyor, develeri devirecek gibi oluyor, katı karları yüzlerimize çarparak sanki gözlerimizi körleştiriyor ve hiçbirimize soluk aldırmiyordu. Genellikle kayaların dibinde düşe kalka, kalın kar tabakası üzerinde saatlerce büyük zorluklarla ilerledik. Nihayet, rüzgarın ılık çalıp bin türlü ses çıkararak uğuldadığı küçük bir ovaya geldik. Moğol, çevrede yol arıyordu. Az sonra ellerini ve kollarını sallaya sallaya geldi ve şöyle dedi:

"Yolu kaybettik. Geceyi burada geçireceğiz. Ne Şans! Çünkü ocağımızı yakacak odun bulamayacağız. Oysa hava daha da soğuyacak..."

Binbir zahmetle, donmuş ellerimizle ve rüzgara karşı çadırımızı kurmayı başarıp içine de artık gereksiz olan ocağı yerleştirdik. Çadırın üzerini karla örttük, kar tabakaları arasında uzun ve derin hendekler açıp, "Dzuk! Dzuk!" (çök, çök) diyerek develerimizi bunların içine çöktürdük. Eşyamızı da çadıra aldık.

Dostum, ocağı yakmayıp çadırda buz gibi bir gece geçirme fikrine karşı çıktı. Ve kararını vermiş bir adam ifadesiyle, "Odun aramaya gidiyorum," dedi.

Baltasını alıp çıktı. Bir saat sonra kocaman bir telgraf direği parçasıyla geri geldi. Donmuş ellerini ovalayarak, "Siz, Cengiz Han'lar! Baltalarınızı alıp sol tarafa, dağa gidiniz. Devrilmiş telgraf direkleri bulacaksınız. İhtiyar Yagastay'la tanıştım. Bana direkleri gösterdi,"

dedi.

144

- YAGASTAY'IN CİNİ

Bulunduğumuz yerin biraz ötesinden, devrimden önce İr-kutsk'u Ulyassutay'a bağlayan Rus telgraf hattı geçiyordu. Çinliler direkleri devirip telleri almalarını Moğollara emretmişlerdi. Bu direkler, Şimdi, geçidi aşan yolcuların canlarını kurtarıyorlar. İşte bu suretledir ki, hiddetli Yagastay cininin egemenlik bölgesinin tam merkezinde, etle pişirilmiş sıcak telşehriye çorbası içtikten sonra geceyi iyice ısınmış bir çadırdan geçirdik. Ertesi sabah erkenden, çadırlarımızın iki yüz metre ötesindeki yolu bularak Tarbagatay'ın tepelerindeki zorlu yolculuğumuza devam ettik. Adair ırmağı vadisinin başladığı yerde, kırmızı gagalı Moğol kargalarının kayalıklar arasında daireler çizerek uçuştuklarını göldük. Yaklaştık ve kısa bir süre önce öldükleri anlaşılan bir atla binicisinin cesetlerini bulduk. Başlarına ne gelmiş olduğunu tahmin etmek güçtü. İkisi de yanyana yatıyordu. Ve atm yuları binicisinin sağ bileğine dolanmış bulunuyordu. Hiçbir bıçak veya kurşun yarası görünmüyordu. Adamın yüz çizgilerini ayırt etmek olanaksızdı. Kaputu Moğol kaputuydu. Fakat pantolonu ile ceketi buralarda görülenlerden değildi. Süvari ile atının nasıl olup da ölmüş olduklarını aramızda tartıştık.

Bizim Moğol kaygıyla başını önüne eğip emin bir ifade ile, "Yagastay'ın intikamı!" dedi. Adam, güneydeki obo'da. yapması gerekenleri yapmamış. Cin de hem kendisini hem atını boğmuş..."

Nihayet, dağları arkada bırakmıştık. Önü-müzde Adair vadisi uzanıyordu.

Bu dar ve girintili çıkıntılı bir ovaydı ve bol otlarla örtülüydü. Yol, bu ovayı ikiye bölüyordu. Yol uzunluğunca devrilmiş telgraf direkleri,

42/96

muhtelif yüksekliklerde kesilmiş parçalar yerde yatıyor ve uzun uzun teller de yıkıntıları tamamlıyordu. İrkutsk-Ulyassutay telgraf hattının tahribi, Çin'in Moğolistan'ı işgal etme politikası için çok gerekti.

145

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir süre sonra, kar altında kuru ve fakat besleyici otları arayan büyük koyun sürülerine rastlamaya başladık. Bazı taraflarda, yüksek dağ yamaçlarında sığır ve yak sürüleri otlu-yordu. Bununla birlikte, yalnızca bir kez çoban gördük. Diğerleri bizi görür görmez dağlara veya ıssız vadilere gizleniyorlardı. Hatta yol üstünde hiçbir yurta görmedik. Moğollar, taşınabilir evlerini de gözlerden ve rüzgardan uzakta, dağ kıvrımları arasına saklamışlardı. Göçebeler kışlıklarının yerlerini pek iyi seçerler. Moğol yurda lannı kışın sık sık ziyaret etmiştim. Bunlar öyle kuytu yerlerde kurulmuştu ki rüzgarların yaladığı yerlerden bunlara gelince insan kendini limonluğa girmiş sanırdı. Bir keresinde büyük bir koyun sürüsüne rast-geldik. Fakat biz ona yaklaştıkça büyük bölümü yavaş yavaş uzaklaşıyor, diğer bölümünün yansı bulunduğu yerde kahrken öteki yansı ovayı geçiyordu. Bu gruptan otuz kırk hayvan ayrılıp, hoplaya zıplaya, dağ yamacına çıktı. Dürbünümü alıp baktım. Sürünün arkada kalan kısmı bildiğimiz koyunlardan, ovaya çekilmiş olan büyük kısım Moğol antiloplarından (Gazelle gutturosa) oluşuyordu. Dağa çıkan küçük bölüm ise

kocaman boynuzlu muflonlardı (Ovis argali). Bütün bu hayvanlar epey ot ve berrak su buldukları Adair ovalarında ehli koyunlarla birlikte otluyorlardı. Irmağın birçok yeri donmuştu, ve suyun yüzeyinde büyük buhar kütleleri görüyordum. Bu sırada birkaç antilopla birkaç muflon bize bakıyorlardı.

Moğol gülerek, "İimdi bizim patikadan geçecekler," dedi. Bunlar acayip hayvanlardır. Zaman olur ki antiloplar bizi geçmek için kilometrelerce yarışlar ve önümüzden yolu keserler. Sonra, bu işi başarırlarsa rahat rahat yollarına devam ederler."

Antiloplann bu stratejisini aslında farketmiş ve avlanmak için bundan yararlanmaya karar vermiştim. Bu avı şöyle dü-

146

- YAGASTAY'IN CİNİ

zenledik: Bir Moğolu yük devesiyle bizim gibi ilerlemeye bıraktık. Diğer üçü, asıl yönümüzün sağ tarafında, yelpaze gibi açılarak ilerlediler. Sürü durdu, Şaşırıp bakındı. Çünkü bu dört atının aynı zamanda önünden geçmek isterdi. Telaş kendini gösterdi. Üç bin kadar hayvan vardı. Bütün bu ordu, ayrı bir grup oluşturmamadan sağa sola koşuşturmaya başladı. Bütün bir bölük önümüzden geçti, sonra, bir başka atlıyı farkedince geri dönüp aynı hareketi tekrarladılar. Elli antilopluk bir grup iki sıralı olup bana doğru koştu. Yüz metre kadar yaklaşıncaya bağırarak ve ateş ettim. Hemen durdular ve çarpışarak birbirlerinin üzerinden atlayıp oldukları yerde dönmeye başladılar. Bu panik kendilerine pahalıya mal oldu. Çünkü dört kez ateş etmeye ve aralarından irice iki tanesini devirmeye zaman bulabildim. Dostum benden de şanslı çıktı ve yanından birbirine paralel diziler şeklinde kasırga gibi geçmekte olan sürüden, bir atışta iki hayvanı yere serdi.

Bu sırada muflonlar yamacı tırmanmışlar, askerler gibi dizilerek mevzi almışlardı. Bizi seyretmek için geri dönmüşlerdi. Bu mesafeden bile onların kaslı vücutlarını, haşmetli başlarını ve güçlü boynuzlarını görebiliyordum.

Avladığımız hayvanları aldık, baştaki Moğola yetiştik ve yolumuza devam ettik. Birçok yerlerde koyun iskeletleri gördük ki boyunları parça parça edilmiş, göğüsleri de yenmişti. Moğol, "Kurtların işi," dedi. "Burada her zaman çok sayıda kurt bulunur..."

Başka antilop sürülerine de rastladık. Çok ilerimize geçinceye kadar koşuyorlar, sonra da Şaşılacak hoplama ve zıplamalarla karışımızdan, köy yollarındaki tavuklar gibi, yolu geçiyorlardı. Daha sonra, yine bir ikiyüz metre kadar daha koşuyor, duruyor ve sükûnetle otlamaya başlıyorlardı.

147

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir defasında devemi geri döndürdüm. Bütün sürü bu meydan okuyuşumu kabul etti. Hayvanlar, bana eşdeğer olarak uygun gördükleri mesafeye kadar koştu ve bir kez daha, yol kızgın taşlarla döşeliymişcesine atlayarak yolu önüm sıra geçtiler. Sonra sükûnete dönerek kendilerini bulmuş olduğumuz tarafta otlamaya devam ettiler. Aynı tuhaf koşuşturmayı kabul ettiklerini görüp kahkahalarla gülerek aynı sürü ile aynı manevrayı üç kez tekrar ettim.

Bu vadide oldukça kötü bir gece geçirdik. Donmuş bir su kenanında durduk.

Yüksek kıyı bizi rüzgardan koruyordu. Ateş yaktık ve su kaynattık. Çadırımız sıcak ve rahattı. Hazırlanmakta olan zevk verici yemeği düşünerek dinleniyorduk ki çadırımızın yakınında bir uluma ile sanki Şeytanî bir gülüşme iştilirken vadinin öte yanından uzun ve hüzünlü uluma sesleri bunlara karşılık verdi. Moğol sakın bir biçimde açıkladı: "Kurtlar!"

Tabancasını alıp çıktı. Bir süre dışarıda durdu. Bir el silah sesinden sonra içeriye girdi.

— Korkuttum. Adair kıyısında bir deve leşinin çevresinde toplanmışlardı.

43/96

— Bizim develere dokunmamışlar mı?

— Çadırın arka tarafında ateş yakarız. Bizi rahatsız etmezler.

Yemekten sonra yattık. Fakat ben, ateşin çıtırtısını, develerin derin soluk alışını ve kurtların uzaklardan gelen ulumalarını dinleyerek uzun zaman uyumadım. Nihayet, bütün bu gürültülere karşı uyumuşum. Ne zamandan beri uyuyordum bilmiyorum ama yan tarafıma yediğim kuvvetli bir darbe ile uyandım. Çadırın eteğinin yanına uzanmıştım. Ve biri

148

- YAGASTAY'IN CİNİ

dışarıdan, seremoniye gerek görmeden, beni şiddetle itmişti. Bunun çadır abasını geveleyen bir deve olduğunu düşündüm. Mavzerimi alıp dipçiği ile vurdum. Tiz bir bağırtı ve bunu da taşlar üzerinde hızla uzaklaşan patırtı sesi izledi. Ertesi sabah, ateşin ters tarafından çadırımıza kadar yaklaşmış olan bir kurdun izlerini buldum. Çadırın eteği altından toprağı kazmaya başlamış ve dipçiği kafasına yiyince kaçmıştı.

Moğolun ciddi bir tavırla anlattığı üzere, kurtlar ve kartallar

Yagastay'ın hizmetkârlarıydılar. Bu böyle olmakla birlikte Moğollar onları avlarlar. Bir gün, prens Baysey'in kampında bir kurt avına katıldım.

Moğol süvarileri en iyi atlarına binerek ovada kurtların peşine takılıyor ve bunları taşur adını verdikleri kamıştan sopalarla vura vura öldürüyorlar. Bir Rus veteriner-cerrah, kurtları stiriknin ile

zehirleyerek öldürmeyi öğretmişse de Moğollar bu yöntemden çabuk vazgeçmişlerdi. Çünkü bu yöntem göçebelerin sadık ve dost müttefikleri

olan köpekler için zararlıydı. Ayrıca onlar, ne kartallara, ne de doğanlara dokunmazlar. Hatta bunlara yiyecek bile verirler. Moğollar bir

hayvan öldürdükleri zaman havaya et parçaları atarlar ve doğanlarla kartallar, attığımız şekerleri bizim köpekler nasıl havada yakarlarsa,

öylece yakalayıp yutarlar. Kartallarla doğanlar, atlarla davarlar için çok tehlikeli olan saksağanlar ve kargalarla mücadele edip onları avlarlar.

Çünkü kargalarla saksağanlar, hayvanların sırtında bir sıyrık görür görmez gelip vahşice gagalarlar. Bunları iyileşmez yaralar haline getirdikten sonra da vahşice saldırıların artık ardı arkasını kesilmez.

149

21 Ölüm Yuvası

y-v evelerimiz ağır ağır, fakat düzgün adımlarla, kuzeye 1-J doğru ilerliyorlardı. Günde kırk elli kilometre yol alıyorduk. Bir süre sonra, yolumuzun sol tarafında bulunan küçük bir manastıra geldik. Bu, kare biçiminde, yüksek ve kalın bir duvarla çevrili, büyük bir yapıydı. Karenin

her kenarında, merkezdeki tapınağın dört kapısına ulaşan girişler vardı. İç avlunun merkezinde kırmızı lake boyalı sütunları ve Çin tarzı çatılarıyla, alçak Lama evlerine hâkim tapınaklar bulunuyordu. Yolun öte yanında Çin kalelerini andıran, ama aslında bir dugun ya da Çin çarşısı yükseliyordu. Çinliler bunları daima kale biçiminde, birbirinden birkaç metre aralıklı çifte surlu inşa eder ve iç taraflarına da evleriyle dükkanlarını yerleştirirler. Dugun larda, her olasılığa karşı, yirmi otuz kişilik bir de silahlı birlik bulundurulur. Gerektiğinde dugun lar kale işlevi görür ve uzun kuşatmalara dayanırlar. Dugun la manastır arasmda, yolun yakınında, bir göçmen kampı gördüm. Atlan ve davarları yanlarında değildi. Bir zamandan beri burada konaklamış olan Moğollar, hayvanlarını dağlara bırakmışlardı. Furtalardan çoğunun üzerinde hastalık işareti olarak, renk renk bayraklar dalgalan^

151

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yordu. Furtalardan bazılarının yanında toprağa çakılmış kazıkların tepesine oturtulmuş Moğol kalpakları, o yurta 'nın sahibinin ölmüş olduğunu belirtiyordu. Başiboş köpek sürüleri de çevrede, derelerin dibinde veya ırmakların kenarında, leşlerin bulunduğu belirtisiydi. Kampa yaklaştığımız sırada, kulaklarımıza, uzaktan uzağa davul sesleri, flütle çalınan hüzünlü havalar ve kulak tırmalayıcı haykırışlar gelmeye başladı. Bizim Moğol, bilgi almaya gitti ve geri döndüğünde, mucizeleriyle tanınmış Hutuktu Yahantsi'den yardım istemek üzere manastıra birçok ailenin gelmiş olduğu haberini getirdi. Vebaya ve karaçiçeğe tutulmuş olan bu insanlar uzak yerlerden gelmiş, fakat Urga'daki Yaşayan Bu-ddha'yı ziyarette gitmiş olan Hutuktu'yu manastırda bulamamışlardı. Bunun üzerine kabile büyücülerini çağırarak zorunda kalmışlardı. Hastalar birbiri ardına ölüyordu. Bir gün önce, yirmiyedinci cesedi, ovaya bırakmışlardı.

Bu arada biz konuşurken, büyücü de yurta ların birinden çıktı. Bu, bir gözüne perde inmiş, geçirmiş olduğu çiçek hastalığından yüzü delik deşik olmuş yaşlı bir adamdı. Sırtında lime lime olmuş bir elbise vardı, kemerinde de renk renk bezler asılıydı. Elinde bir davul ve bir flüt tutuyordu. Mavi dudakları köpük içinde, bakışlar bomboştı. Ansızın dönmeye, uzun bacaklarının çeşit çeşit hareketleri ve kollarıyla omuzlarını değişik biçimlerde kıvrmasıyla dans edip davula vurmaya, kavalı üflemeye, bağırıp çağırmaya ve hızını giderek arttırmaya başladı. O kadar ki, yüzü sapsarı, gözleri birer kan çanağı, karların üzerine yuvarlandı ve orada da, vücudunun bütün organlarıyla kıvranıp birbirini tutmaz homurtular çıkarmaya devam etti. Büyücü, hastalarını işte böyle tedavi ediyor, hastalık taşıyan cinlerle perileri bu tür çılgınlığıyla ürkütüyordu. Daha sonra öğrendim ki bu büyücülerden bir ikincisi de hastalarına Yaşayan Buddha'nın kut

44/96

152

- ÖLÜM YUVASI

sal lotus çiçeğinden doğmuş ilâhî bedenini yıkadığı banyodan çalınmış kirli ve çamurlu sulan içiriyordu.

İki büyücü durmayıp bağınıyorlardı: "Omm!.. Omm!.."

Bu iki büyü ustası, cinleri ve perileri böylece kovarken hastalar da kendi hallerine bırakılmışlardı. Keçi pöstekileriy-le gocuklara sarılmış, korkunç bir ateş içinde yanarak, nöbetler geçirip hezeyan ederek yatıyorlardı. Henüz sağlıklı olan büyüklerle çocuklar ise, ateşin başına bağdaş kurup oturmuşlar, çay içip çubuklarını çekerek kayıtsızca çene çalıyorlardı. Bütün yurta. larda hastalar, ölümler, tanımı olanaksız sefillikler ve iğrençlikler gördüm...

Ey, büyük Cengiz Han! Sen ki o üstün zekânla Asya'nın ve Avrupa'nın olanca halini görmüştün; sen ki yaşamını Moğol adının zaferine adamıştın...

Halkına, kendisini böyle bir ölümden koruyacak bilgi ışığını niçin vermedin? O halk, eski ahlakını, yüzyıllar görmüş dürüstlüğünü ve banşçı geleneklerini korudu fakat gelip geçen yılların, Karakorum'da-ki mezarında yavaş yavaş tahrip ettiği kemiklerin halkını koruyamadı. Halkın yok olmak üzeredir ve o halk ki, zamanında uygar dünyanın yansını korkudan titretirdi..

Zihnimden böyle düşünceler akıp geçerken, ölümün eşiğindeki bu insan topluluğunu görüyor; erkeklerin, kadınların ve çocukların feryatlarını, hezeyan içerisinde bağırışlan-nı işitiyordum. Uzakta bir yerlerde köpekler acı acı uluyor ve burada da, artık kımıldanacak hali kalmamış olan büyücünün davulu hiç susmayacakmış gibi çalıp duruyordu.

İleri! Mücadele için ne bir aracım ne de gücüm olmadığından bu faciaya artık dayanamıyordum. Bu, lanete uğra-

153

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mış yerden hızla uzaklaştık. Ne var ki, dehşet sahnelerine tanık olduğumuz andan itibaren göze görünmez kötü bir ruhun peşimizi bırakmadığını, ardımız sıra geldiği hissini veren iç sıkıntısından da kendimizi kurtaramıyorduk. "Hastalık cinleri?" ... "Dehşet ve sefalet levhaları?" ... "Moğolistan'ın karanlık sunaklarında her gün kurban edilenlerin ruhları?" Bizi sanp sarmalamasından kendimizi bir türlü kurtaramadığımız, anlatılamaz bir korku içindeydik. Ancak, yoldan ayrılıp ağaçlı bir tepeyi aştıktan ve ne Jahantsi Küre, ne dugun, ne de içinde ölüm halinde insanların kaynaştığı çukuru göremez olduktan sonradır ki rahatça soluk alabildik.

Biraz sonra büyük bir göle rastladık. Tisingöl'dü. Kıyının yakınında büyük bir Rus evi vardı ve burası, Koşu gölünü Ulyassutay'a bağlayan telgraf merkeziydi.

154

22 Katiller Arasında

np elgraf merkezine yaklaşıırken orada görevli Kanine adın-JL da sanşm bir gence rastgeldik. Biraz çekinerek geceyi merkezde geçirmemiz önerisinde bulundu. Salona girerken uzun boylu ve zayıf bir adamın ayağa kalkıp bizleri dikkatle gözden geçirerek bulunduğumuz yana doğru tereddütle yürüdüğünü gördük. Kanine, "Konukturlar," diye açıkladı. "Khathyl'e gidiyorlar. Özel kişiler... Yabancılar..."

Öteki, sakın biçimde, "Yaaa" diye karşılık verdi.

Biz, kemerlerimizi çözüp ağır Moğol paltolarımızı zahmetle çıkarırken adam ev sahibimize heyecanla bir şeyler anlatıyordu. Oturmak ve dinlenmek üzere masa başına yaklaştığım sırada Şöyle dediğini işittim: "Ertelemek

zorundayız."

Kanine, bu sözleri başıyla onaylamayı yeterli buldu.

Masada, aralarında Kanine'nin yardımcısının da bulunduğu daha birçok kimseler vardı. Uçuk benizli ve kısa san saçlı bir delikanlı olan Kanine'nin yardımcısı her Şeyden laf bolluğuyla söz ediyordu. Hafif çatlak bir adamdı ve bu tuhaflığı, konuşma gürültüleri arasında bir bağırıtı ya da çatırtı olup da karşısındakinin sözlerini tekrarlamaya veya o an-

155

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

da onun çevresinde geçmekte olan bir olayı mekanik ve aceleci bir ifadeyle anlatmak zorunda olduğunda ortaya çıkıyordu. Genç, yorgun, solgun yüzlü ve Şaşkın bakışlı, yüzü korkudan çarpık biçimli bir kadın olan Kanine'nin karısı da oradaydı. Bunun yanında da saçları kısa kesilmiş, erkek elbiseleri giymiş onbeş yaşında bir genç kızla Kanine'nin iki erkek çocuğu oturuyordu. Hepsi ile tanıştık. Uzun boylu yabancının adı Gorokof'tu, Samagaltaylı bir Rus yerleşimcisiydi. Kısa saçlı genç kızı bize kardeşi diye tanıştırdı. Kanine'nin karısı, belli ki varlığımızdan hoşnut olmayarak, ancak gizleyebildiği bir ürkeklikle baktı ve sesini hiç çıkarmadan olduğu yerde oturdu, kaldı. Ne yapalım ki gidecek başka yerimiz yoktu. Çay içip ekmeğimizle soğuk etimizi yemeye başladık. Kanine bize, telgraf hattının tahrip edilmesinden beri tüm ailesinin ve yakınlarının yoksulluktan çok sıkıntı çekmiş olduğunu anlattı. BolŞevikler kendisine İrkutsk'tan herhangi bir para göndermedikleri için elinden geldiğince başının çaresine bakıyordu. Rus yerleşimcilere saman satıyor, özel mesajlar taşıyor, Kyakhta'dan Ulyassutay'a ve Samagaltay'a mal taşıyor, sığır ticareti yapıyor, ava çıkıyor ve böylelikle yaşamını sürdürmeyi başanyordu. Gorokof işlerinden ötürü Khathyl'e gitmek zorunda

45/96

olduğunu, kız kardeşi ile kendisinin bizim gruba katılırlarsa, bundan mutluluk duyacaklarını söyledi. Hiddetli ve sevimsiz bir yüz hali vardı ve renksiz gözlerini, konuştuğu kişiye çevirmekten sakınıyordu.

Konuşmalarımız sırasında çevrede Rus yerleşimleri bulunup bulunmadığını

Kanine'ye sorduk. Kaşlarını çatıp tiksinen bir adam tavrıyla yanıt verdi:

"Bizim merkezden bir kilometre kadar ötede Bobrof adında ihtiyar bir zengin yaşıyor ama kendisini ziyaret etmenizi tavsiye etmem. Konuktan hoşlanmayan aksi bir cimridir."

156

- KATİLLER ARASINDA

Kocası bunları anlatırken, Kanine'nin kansı gözlerini önüne indirip sanki ürpermiş gibi omuzlarını kıstı. Goro-kof'la kız kardeşi kayıtsızca sigaralarını içmeye devam ediyorlardı. Bütün bunlar, yani Kanine'nin düşmanca tavrına ve karısının utangaç haline karşı, Gorokof'un zoraki kayıtsızlığı dikkatimi çekti ve Kanine'nin, kendisinden bu denli soğuk bir biçimde söz ettiği ihtiyar yerleşimciyi gidip görmeye karar verdim. Ulyassutay'da Bobrof adında iki kişi tanıyordum. Bobrof'a elden teslim etmek zorunda olduğum bir mektup getirdiğimi Kanine'ye söyledikten sonra çayımı bitirdim ve paltomu giyerek çıktım.

Bobrof'un evi dağın derin bir girintisinde bulunuyordu. Evi çevreleyen

yüksek çit üzerinden, evlerin alçak damları görülebiliyordu. Pencerelelerden birinde ışıık vardı. Kapıyı çaldım. Öfkeli köpek havlamaları duyuldu. Çitin aralıklarından simsiyah ve kocaman dört Moğol köpeğinin, dişlerini gösterip hırlayarak kapıya doğru koşuştuklarını gördüm. Avluda biri kapıyı açarak "Kim o?" diye bağırdı.

Yolcu olduğumu, Ulyassutay'dan gelmekte olduğumu söyledim. Köpekler zincirlendi, ve beni, bir engizisyoncu gibi dikkatle gözden geçirip tepeden tırnağa kadar süzen bir adam tarafından karşılandım. Ceplerinin birinde bir tabanca kabzası görünüyordu. Yaptığı incelemeyi tatmin edici bulduktan ve yakınlarını tanıdığımı öğrendikten sonra beni oldukça sıcak bir tavırla içeriye aldı, son derece kibar görünümlü yaşlıca bir kadın olan karısı ve evlatlığı olan güzel bir kız çocuğuyla tanıştırdı. Bu çocuğu, Sibirya'da BolŞevikler-den kaçarken bitkinlikten düşüp ölmüş olan annesinin yanında, bir ovada bulmuştu.

Boborof bana Kazagrandi birliğinin Kızılları Koşu gölü çevresinden kovmayı başardığını ve bu yüzden Khathyl'e

157

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

kadar tehlikesizce yolumuza devam edebileceğimizi söyledi. Sonra, sordu: "O haydutların yanma gideceğinize niçin bizim eve gelmediniz? "

Kendisinden birçok Şeyler öğrenmek istedim ve o da bana değerli bilgiler verdi. Kanine'nin, İrkutsk'taki Sovyet'in ajanı olduğunu ve ülkede olup bitenleri bildirmek için buraya yerleştiğini öğrendim. Ne var ki, İrkutsk yolu bu sırada kapalı olduğundan zararsız bir duruma gelmişti. Ancak Al-tay bölgesinde Biysk'ten son derece nüfuzlu bir komiser buraya gelmişti. Sordum:

— Gorokof mu?

— Kendisine bu adı veriyorsa da ben, Biysk'li olduğumdan oradaki herkesi iyice tanırım. Onun asıl adı Pouzi-kof'tur, yanındaki kısa saçlı kız da metresidir. Pouzikof çe-ka komiseri, kız ise ajanıdır. Geçen Ağustos'ta bu iki haydut, Kolçak ordusunun, tutsak düşerek elleri ve kolları bağlanmış yetmiş subayını tabancayla öldürmüşlerdir. Bunlar alçak katillerdir. Buraya bilgi toplamak için gelmişlerdir. Bizde kalmak istiyorlardı. Fakat, kendilerini iyice tanıdığımdan içeriye almadım.

Masadayken kullandıkları sözcükleri ve birbirlerine anlamlı bakışlarını anımsayarak sordum:

— Ondan korkmuyor musunuz?

— Hayır! Ben kendimi de, ailemi de nasıl savunacağımı bilirim. Ayrıca bir de koruyucum vardır. Oğlum, Moğolistan'ın en iyi nişancısı, en iyi binicisi ve en iyi savaşıdır. Oğlumla tanışmamış olmanızdan ötürü çok üzgünüm. Sürüleri görmeye gitti. Yarın akşamdan önce dönmeyecek.

158

- KATİLLER ARASINDA

Birbirimize çok içten biçimde veda ettik. Dönüşte evinde kalmaya söz verdim. Merkeze dönüşümde Kanine ile Goro-kof sordular:

— Bobrof, hakkımızda size ne tür hikayeler uydurdu?

— Sizinle ilgili hiçbir Şey söylemedi; çünkü, sizin buraya geldiğinizi öğrenir öğrenmez benimle bile konuşmak istemedi.

Ve bu işe çok Şaşmış bir kişi tavrıyla konuşmaya devam ettim: "Aranızda acaba ne geçti ki?"

Gorokof, canı sıkılmış gibi, "Eski bir mesele," dedi. Kanine de arkadaşımın sözlerine, "Kötü niyetli bir köylü" diyerek katılırken karısının korku ve acı dolu gözleri her an bir ölüm darbesi bekliyormuş gibi dehşetli bir ürkeklik gösteriyordu. Gorokof, ertesi sabah bizimle yola çıkmak için hazırlıklara başladı. Seyyar karyolalarımızı yandaki bir odada kurduk ve yatıp uyuduk. Yatmadan önce dostuma her ihtimale karşı tabancasını el altında bulundurmasını fısıldadım. Fakat o gülümseyerek cebinden bir tabancayla bir balta çıkarıp yastığının altına yerleştirdi. "Bu adamlar bana ilk andan itibaren kuşkulu göründü. Kötü bir şey hazırlıyorlar. Yarın bu Gorokof'un arkasında gideceğim ve sadık

46/96

kurşunlarımdan birini, minik bir dum-dum'u ona ayıracağım..." Moğollar geceyi çadırda, avluda, yem verecekleri develerinin yanında geçirmek istediler. Saat yediye doğru hareket ettik. Dostum artçı görevini üzerine aldı ve ikisi de tepeden tırnağa kadar silahlanmış ve güzel atlara binmiş olan Gorokof'la kız kardeşinin peşlerini bir an bırakmadı. Atlarını hayranlıkla seyrederek sordum:

159

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Samagaltay'dan buraya kadar geldiğiniz halde bunları nasıl bu kadar iyi durumda koruyabildiniz?"

Gorokof atların Kanine'ye ait oldukları yanıtını verdi. Gördüm ki Kanine inandırmaya çalıştığı kadar yoksul değildi; çünkü herhangi zengin bir Moğol bu nefis hayvanlardan biri karışılığında ona, ailesini tüm bir yıl but ve pırzola ile besleyebileceği kadar koyun verirdi.

Bir süre sonra, sık fidanlarla çevrili büyük bir bataklıkta geldik. Burada yüzlerce kuropatka veya beyaz keklik görerek şaşkınlığa uğladım. Biz yaklaşırken sudan bir sürü yaban ördeği kalktı. Kışın, bu soğuk rüzgarda ve bu karda böyle yaban ördekleri! Moğol bana bunu şöyle açıkladı:

"Bu bataklık her zaman yüksek ısıda kalır ve hiç donmaz. Yaban ördekleriyle kuropatkalai, yumuşak ve ılık toprakta yiyecek buldukları için burada bütün kış yaşırlar."

Moğolla konuşurken bataklığın üzerinde kırmızımsı sarı bir alevin dil gibi uzandığını farkettim. Alev bir an parlayıp sönüyordu. Daha sonra, öte yanda iki alev daha yükseldi. Bu, çevresinde binlerce efsane dönen ve şimdi kimya biliminin, ıslak ve ılık topraklardaki bitkisel maddelerin çürümesi sonucunda metan'ın, yani bataklık gazının birdenbire yanmasıyla basitçe açıklandığı buharlı alevdi.

Moğol bana şunları söyledi:

"Adair'in cinleri burada bulunur ve Mörön cinleriyle durmadan savaşır." Düşündüm ki, zamanımızın tekdüze Avrupasında köylüler, bu alevlerin tuhaf bir büyücülük eseri olduğuna inansa-lardı, bu gizemli ülkede elbette iki komşu ırmağın cinleri arasında yapılan savaşlarda bunu bir kanıt sayacaklardı!

160

- KATİLLER ARASINDA

Bataklığı geçtikten sonra uzakta, karşı tarafta büyük bir manastır gördük. Manastır, yolumuzdan yaklaşık sekizyüz metre kadar ötede olmakla birlikte

Gorokoflar bize, Çin dükkanlarından bir Şeyler satın almak üzere oraya gitmek istediklerini söylediler. Yalanda bizimle tekrar buluŞacaklarını söyleyerek hızla uzaklaŞtılar. Fakat kendilerini bir hayli zaman göremedik. Gerçi hiçbir iz bırakmadan gözden kayboldular ama, daha sonra onları, kendileri için beklenmedik ölümcül koŞullar içerisinde, yine yolumuzun üzerinde bulduk. Kendi hesabımıza biz, onlardan bu kadar çabuk kurtulmuş olduğumuz için durumdan hoşnuttuk. Bir gün önce Bobrof tan almış olduğum bilgiyi, onların gitmesinden sonra, dostuma aktardım.

161

23 Bir Yanardağın Üzerinde

E rtesi akŞam, dağınık biçimde on kadar evden oluşan küçük bir Rus yerleşimi olan Khathyl'e geldik. Kent, kaynağını bir kilometre yukarıda KoŞu gölünden alan Egiyn ya da Yağa ırmağı vadisindedir. KoŞu büyük bir dağ gölüdür ki sulan soğuk ve derindir. Yüz otuzbeŞ kilometre uzunluğunda ve onaltı ile kırkbeŞ kilometre enindedir. Batı kıyısında, ona Hubsugul ya da Hövsgöl adını veren Darkhat Soyotlan yaŞar. Moğollar ona KoŞu gölü derler. Her iki halk da onu kutsal ve korkunç bir göl olarak kabul ederler. Bu duygularını anlamak da kolaydır: Göl, volkanik aktivite alanında bulunmaktadır. Yazın, güneŞli ve durgun günlerde sular büyük dalgalar halinde kabanır; o kadar ki yalnızca yerlilerin balıkçı kayıklar değil, bir kıyıdan karşı kıyıya yolcu taşıyan büyük Rus gemileri bile tehlikeye düşerler. Kışın, buz tabakası bazen bir uçtan diğer uca kadar kırılır ve buradan havaya kaim buhar tabakalan yükselir. Çok açıktır ki gölün dibi sıcak su kaynakları ve belki de lav akıntılarıyla zaman zaman delinmektedir. Bu yeraltı çırpınmaları, aslında, göl su-lannın ırmağı aktığı sığ bölgeleri zaman zaman dolduran ölü balıkların çokluğuyla da sabittir. KoŞu gölü balık, hele

163

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

alabalık ve som çeŞitleri bakımından çok zengindir. Özellikle, eskiden bütün Sibirya'ya ve Mukden'e [İenyangI kadar Mançurya'ya gönderilen bir tür beyaz balığıyla çok tanınmıştır. Bu balığın eti yağlı ve çok gevrekli ve nefis havyar da elde edilir. Göldeki balıklardan bir başkası da beyaz kay-rus denilen bir tür alabalıktır. Bunlar göç mevsiminde, çoğu balığın yaptığının tersine, akıntıyla Yaga'ya kadar inip suyun yüzeyini binlerce balık sırtı ile kaynaştıracak şekilde ırmağı bir kıyısından öte kıyısına kadar doldurur. Bununla birlikte, bu balıklar avlanmazlar; çünkü içleri kurtla dolu olduğundan gıda olarak işe yaramazlar. Kedilerle köpekler bile bunlara ilişmezler. Bu dikkate değer olay İrkutsk Üniversitesi profesörlerinden Dorogostaiski tarafından incelenmekteyken BolŞeviklerin geliŞiyle çalışmalar yanda kalmıştır.

Khathyl'de bir panik havasıyla karşılaştık. Albay Kazag-randi'nin Rus birliği, iki çarpışmadan sonra BolŞevikleri bozguna uğratmış ve İrkutsk'a doğru başarılı ileri hareketine devam etmekteyken subaylar arasında çıkan

47/96

anlaşmazlık yüzünden birçok parçaya bölünerek gücünü kaybetmişti. BolŞevikler de durumdan yararlanıp, birliklerini takviye etmişler ve bin kadar askerle ileri harekete geçerek kaybetmiş oldukları yerleri tekrar

ele geçirmeye kalkışırken, Kazagran-di birliklerinden kalanlar, liderlerinin Kızılara umutsuzca direnmeye karar vermiş olduğu Khathyl'e doğru geri çekilmişlerdi. Halk, eşyalarını arabalara yükleyip kentten kaçıyor ve hayvanlarını kimler gelip alacaksa onlara bırakıyordu. Bir grup biraz ötedeki sık karaçam ormanında ve derelerde gizlenmeye niyetlenirken, bir başka grup da güneye, Mörön ile Ulyassutay'a doğru ilerliyordu. Gelişimizin ertesi günü Moğol yöneticiye, Kazagrandi'nin adamlarının Kızılarca çevrilmiş ve bunların kente yaklaşmakta olduğu haberi geldi. Bunun üzerine yönetici tüm belgeleri ile yardımcısını onbir de-

164

- BİR YANARDAĞIN ÜZERİNDE

veye yükleyip kentten ayrıldı. Bizim Moğol kılavuzlar da, bir tek deve bile bırakmadan, onunla birlikte kaçtılar. Durumumuz umutsuzlaşmıştı. Henüz hareket etmemiş olan Rus yerleşimcilere başvurarak deve satın almak istediysen de kargaşalığı tahmin ederek bunlar develerini uzaklardaki Moğollara göndermiş olduklarından bize satacak hayvanları yoktu. O zaman, bütün Moğolistan'da hayvan hastalıklarına karşı mücadelesiyle tanınmış veteriner hekim V.G. Gay'a başvurduk. Resmî görevini terketmek zorunda kalarak hayvan yetiştiriciliği yapmaya başlamıştı. Ailesiyle birlikte burada oturuyordu. Çok zeki ve çok gayretli olan bu kişi, Çarlık rejiminde, Alman cephesindeki Rus ordularının et gereksinimini Moğolistan'dan sağlamakla görevlendirilmişti. Moğolistan'da büyük bir organizasyona girişti. Bolşevikler, 1917'de, iktidarı ele aldıklarında bu işe devam etti. 1918 Mayıs'ında, Kolçak ordusu Bolşevikleri Sibirya'dan kovdukları zaman tutuklandı ve cezaevine konuldu. Bu levazım işini Moğolistan'da düzenleyebilecek tek adam olarak kabul edildiğinden serbest bırakılınca Amiral Kolçak'a bütün et mevcudu ile önceden Sovyet komiserlerinden alınmış olan bütün parayı teslim etti. O devirde Gay, Kazagrandi kuvvetlerinin levazım işlerini düzenlemekle görevliydi. Kendisiyle görüştüğümüzde bize ne kaldıysa onu, yani bizleri doksan kilometre ötedeki Mörön'e götürebilecek birkaç berbat atı almamızı önerdi. Ulyassutay'a dönmek için orada deve bulabilecektik. Ancak, bu atlar da kentten biraz uzakta bulunduklarından geceyi burada geçirmek zorunda kaldık. Oysa Bolşevikler de orada tam o gece bekleniyorlardı. Bolşevikler beklenmekteyken Gay'ın ailesiyle birlikte kalmasına Şaşıyorduk. Khathyl'de, kentten ayrılmayan birkaç kişi dışında, düşmanın hareketlerini izlemek için geride bulunma emri almış olan birkaç Kazak kalmıştı. Gece oldu. Ar-

165

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

kadaşım ve ben, çatışmaya veya gerektiğinde, Bolşeviklerin eline düşmektense kendi ellerimizle kendimizi öldürmeye hazırдық. Kaçamayan veya kaçmaya gerek görmeyen birkaç işçinin yaşadığı, Yağa yakınında bir evde yattık. Bunlar gidip Kızılların ilk görüneceği bir tepeye kadar bütün bölgeye egemen bir dağın başında mevzi aldılar. Ormanlar arasındaki bu gözlem noktasından bir işçi koşarak geldi ve bağırdı:

"Vay başımıza gelenler! Kızılar geldi! Orman yolundan bir atlı dörtnala geçti. Kendisine seslendimse de yanıt vermedi. Karanlıktı ama atm, bu bölgenin atlarına benzemediğini farkettim."

İşçilerden biri karşılık verdi:

— Böyle gelişigüzel söylenip durma. O Moğoldu. Sen Kızıl sandın...

— Hayır! Moğol değildi. Atı nailiydi. Nalların çıkardığı sesi işittim.

Mahvolduk!..

Arkadaşım, "Sanırım bu kez son ânımız geldi. Böyle ölmek ne budalaca bir şey!.." dedi.

Hakkı vardı. O anda kapı vuruldu. Bu, kaçmak için bize üç at getirmiş olan Moğoldu. Hemen atlan eyerledik; üçüncü atm sırtına da çadırımızla eşyamızı yerleştirip Gay'a veda etmeye gittik.

Gay'ın evinde bütün kurmayı bulduk. İki üç yerleşimciyle birçok Kazak, Kızılların Khathyl'e yaklaştığını ve ateş yakmakta oldukları ormanda geceyi geçireceklerini haber vermek üzere dağdan buraya dörtnala gelmişlerdi. Gerçekten de, bu ateşlerin ışığını pencerelerden görebiliyorduk, işgal etmek istediği kentin bu kadar yalanında bulunan düşmanım sabaha kadar ormanda beklemesi tuhaf görünüyordu.

166

' - BİR YANARDAĞIN ÜZERİNDE

Silahlı bir Kazak içeriye girdi ve müfrezeye mensup iki silahlı erin yaklaştırmakta olduğunu haber verdi. Salonda bulunan herkes kulak kabarttı. Dışarıda at nallarının çıkardığı gürültüyle insan sesleri işitildi ve az sonra kapı vuruldu.

Gay, "Girin," dedi.

İçeriye iki kişi girdi. Kar, sakal ve bıyıklarını beyazlatmış ve yüzlerinin kırmızılığını arttırmıştı. Üzerlerinde Sibiry kaputları ve başlarında astragan kalpaklar vardı; ancak silahsızdılar. Kendilerini sorguya çektik. İrkutsk bölgesinden bir Beyaz köylü birliğine mensuptular. Bolşeviklerle savaşırken İrkutsk civarında bir yerde yenilgiye uğramışlardı ve şimdi, Kazagrandi güçleriyle birleşmeye çalışıyorlardı.

48/96

Fakat komutanı Çarlık rejimindeki fikirlerinden ötürü baskı görmüş olan bir sosyalist, yüzbaşı Vasiliyef idi.

Kaygımız kalmamıştı. Fakat derhal Mörön Kure'ye hareket etmeye karar verdik; çünkü şimdi istenilen tüm bilgiyi edinmiş-tik. Yolda, güneye doğru kaçan yerleşimcileri geri çağırmaya giden üç Kazağa rastladık. Birlikte yolculuk ettik. Yere inip buz üzerinde ilerlerken atlan yedeğe aldık. Yağa kudurmuştu. Yeraltı güçleri suda büyük dalgalar oluşturunca ve bu dalgalar da kalın yüzeyi gürültüyle yukanya kal-dırıyor, havaya kocaman buz kütleleri fırlatıyor, bunları küçük parçalara bölüyor, sonra da akıntı yönünde sağlam kalmış tabaka altında yutup yok ediyordu. Eğri büğrü, çatlak çatlak ve her yönde ırmağın bütün yüzeyini katediyor-du.

Kazaklardan biri bu yarıklardan birine düşüyse de tam zamanında kurtardık. Sırılsıklam, soğuktan donmuş bir halde, Khathyl'e dönmek zorunda kaldı. Atlarımız kayıyorlardı. Hatta birkaç kez düştüler. İnsanlar da, hayvanlar da kendilerini tehdit etmekte olan ölümü, hemen yanbaşıları-da varlığını hissediyorlardı. Nihayet, öteki kıyıya vardık ve

167

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gerek jeolojik gerekse mecazi volkanları ardımızda bırakmış olmaktan ötürü

mutlu bir biçimde vadiyi izleyerek güneye doğru yolumuza devam ettik. Onaltı kilometre ileride ilk firari kafilesine rastladık. Büyük bir çadır kurup ateş yakmışlardı. Hemen orada bir dugun vardı; fakat, mülteciler arasında kadımlar, çocuklar ve hastalar bulunmasına karşın esnaf, yerleşimcilerin geniş yapılarına girmesine izin vermemişti. Biz yarım saat kaldık. Yol, karın fazla olduğu birkaç yer dışında kolaydı. Mörön'ü Yaga'dan ayıran yüksek tepeyi aştık. Zirve yalanında başımıza beklenmedik bir olay geldi. Çok sık ağaçlarla kaplı bir genişçe bir vadinin girişinden geçiyorduk. Alanda, görünüşe göre bizi gözetleyen iki atlı dikkatimizi çekti. Eyer üstünde oturuş biçimleri ve atlarının yürüyüşü bunların Moğol olmadıklarını gösteriyordu. Elle işaret edip yanımıza çağırdık. Karşılık vermediler. Ormandan bir üçüncüsü çıkıp durarak bize baktı. Onlara doğru atlarımızı dörtlüye kaldırdık. Bin metre kadar yaklaşmıştık ki ansızın yere atladılar ve üzerimize ateş ettiler. Neyse ki birbirimizden mesafeli yol aldığımız için, vurulması güç hedefler oluşturunuyorduk. Hemen atlardan inip yüzüstü yere yatarak çarpışmaya hazırlandık. Bununla birlikte yanıldıklarını ve bizi Kızıl sandıklarını düşünerek ateş etmedik. Hemen uzaklaştılar. Bize Avrupa tüfekleriyle ateş etmişlerdi. Öyleyse yerli değildiler. Gidip izlerini kontrol edebilmek için ormandan çekilmelerini bekledik. Atların ayakları nailiydi ve bu da bunların Moğol olmadıklarının bir başka kanıtıydı. Kim olabilirlerdi? Bunu hiçbir zaman öğrenemedik. Ancak, mermiler yerini bulmuş olsaydı, bu adamlar yaşamlarımızın seyrini önemli ölçüde değiştirmiş olacaktı! Suların bölünme hattını* geçtikten sonra rastladığımız bir Rus yerleşimci, D.A. Teternikof bizi evine davet ederek La-

* Bölünme hattı (İng. watershed): İki nehir havzasını, birbirinden ayıran yüksek arazi. (Çev.n.)

168

- BİR YANARDAĞIN ÜZERİNDE

malardan deve alıp bize vereceğine dair söz verdi. Soğuk çok şiddetliydi ve buz gibi esen rüzgar yüzünden bize daha da keskin geliyordu. Gündüzleri iliklerimize kadar donuyor, fakat geceleri çadırımızın sobasının yanında keyifle ısınıyorduk.

İki gün sonra Mörön ovasına giriyorduk. Uzaktan, Küre'nin Çin tarzı çatıları ve kırmızı büyük tapınaklarıyla köşe yapısını gördük. Hemen oracıkta ikinci bir alan, Rus-Çin yerleşimi vardı. İki saatlik yürüyüş bizi konuksever arkadaşımızla sevimli genç karısının evine getirdi. Bize lezzetli yemeklerden oluşan nefis bir akşam ziyafeti çektiler. Deve bulmak için Mörön'de beş gün kaldık. Albay Kazagrandi ağır ağır kente doğru çekilmekte olduğundan Kathy'l'den birçok mülteci geliyordu. Bunlar arasında, Kazagrandi kuvvetlerinin parçalanmasına neden olan iki albay, Plavakö ile Maklakof da vardı. Mülteciler, Mörön Kure'ye henüz gelmişlerdi ki Moğol memurlar Çin yetkililerinden aldıkları emre göre tüm Rus mültecilerin dışarı çıkarılacağını bildirdiler. Umutsuz mülteciler soruyorlardı:

"Böyle, karakışta, hiçbir yeri yurdu kalmamış olan bizler, karlarımız ve çocuklarımızla nereye gideceğiz?"

Moğol memurlar yanıt veriyorlardı: "Bu bizi ilgilendirmez. Çinliler kızmıştır ve sizi kovma emrini bize vermişlerdir. Sizin için bir şey yapamayız..."

Mülteciler Mörön Küre'den ayrıldılar ve çadırlarını kentin biraz dışında kurdular. Plavako ile Maklakof at satın alıp Van Kure'ye hareket ettiler. Uzun bir süre sonra öğrendim ki her ikisi de Çinliler tarafından yolda öldürülmüştü.

Üç deve edinmeyi başarak Ulyassutay'a gitmek üzere önemli bir Çinli tüccar ve Rus mültecisi kafilesiyle yola çıkarken, yüreklerimiz bizleri konuk etmiş olan T.V. ve D.A.

169

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Teternikof'a karşı çok derin bir minnet anısıyla doluydu. Develerimiz bize pahalıya mal olmuştu. Bunları alabilmek için Ulyassutay'daki bir Amerikan

49/96

ticaretevinin bize vermiş olduğu gümüş külçenin önemli bir bölümünü harcamıştık.

170

24 Vahşi Cezalandırma.

K uzeye doğru giderken izlemiş olduğumuz yola bir süre sonra vardık ve daha önce bizi ısıtarak kurutmuş olan o tanıdığımız devrilmiş telgraf direkleri dizisini gördük. Gece olurken Tisingöl vadisinin kuzeyindeki ağaçlıklı tepelere geldik. Biz Bobrof'un evinde kalmak isterken arkadaşlarımız telgraf merkezinde Kanine'ye konuk olmak istediler. Merkezin kapısında tüfekli bir asker ile karşılaştık. Kim olduğumuzu, ve nereden geldiğimizi sorup öğrendikten sonra, açıklamalarımız kendisini tatmin etmiş olacak ki, bir düdük çalarak haberdar ettiği subay evden çıktı.

Subay, kendisini takdim etti: "Teğmen Ivanof! Beyaz partizanlardan oluşan birliğimle burada bulunuyorum."

İrkutsk yakınlarından on erle buraya gelmişti. Ve Ulyas-sutay'daki albay Mihailof ile ilişki kurmuş, o da kendisine merkezi teslim alması emrini vermişti.

İçten bir tavırla, "Lütfen içeri buyurun," dedi.

Bobrofun evine gitmek istediğimi söyleyince eli ile bir umutsuzluk işareti yaparak, "Zahmet etmeyin. Bobrof'lar öldürüldü, evleri de yakıldı!"

171

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Dehşetle bağırımışım. Teğmen devam etti:

"Kanine ile Pouzikof'lar onları öldürdüler, evlerini soydular, sonra da evi, içindeki cesetlerle birlikte yaktılar. Görmek ister misiniz?"

Arkadaşım ile ben yanar eve kadar teğmene refakat ettik. Alevlerden kararmış tavan ve döşeme tahtaları arasında kömür haline gelmiş direkler yükseliyordu ve yemek takımlarıyla tencereler oraya buraya saçılmıştı.

Bir tarafta, bir örtü altında, dört talihsizden geriye kalan beden parçaları yatıyordu. Teğmen bana bazı açıklamalar yaptı:

"Olayı Ulyassutay'a bildirdim ve Bobrof'un yakınlarının iki subayla birlikte inceleme yapmak için gelmek üzere oldukları yanıtını aldım. Bu nedenle cesetleri gömemiyorum."

Bu hüzün manzara karşısında yüreğim daralarak sordum: "Nasıl olmuş, bu iş?"

"İöyle: Geceleyin, on askerimle Tisingöl'e yaklaşıyordum. Kızılların varlığından çekinerek merkeze ihtiyatla yaklaşıp pencerelerden içeriye baktık. Pouzikof, Kanine ve kısa saçlı kızın, giysilerle çeşitli eşyaları inceleyip bunlarla gümüş külçeleri aralarında paylaştıklarını gördük. Tanığı olduğumuz sahnenin önemini hemen kavrayamadım, fakat ihtiyatla hareket etmenin zorunlu olduğunu hissederek askerlerden birine çiti aşıp kapıyı açmasını emrettim. Avluya girdik. Dışarıya ilk çıkan, Kanine "nin, ellerini havaya kaldırıp korkusundan Şöyle bağırarak karısı oldu: 'Bu işten sonra başımıza bir felaket geleceğini biliyordum!' Kadın sonra bayıldı. Erkeklerden biri yan kapıdan fırlayıp avludaki sundurmaya kadar gittikten sonra çitten atlamak istedi. Ben bunun farkında olmadım ama askerlerimden biri kendisini yakaladı.

172

- VAHİİ CEZALANDIRMA

Kanine bizi kapıdan karşıladı. Yüzü sapsanydı ve titriyordu. Bir olay cereyan etmiş olduğunu tahmin ederek hemen kendisini tutukladım. Erkekleri bağlatarak etkisiz duruma getirdim. Sorularımıza hepsi sakın bir biçimde karşılık veriyor, yalnızca Bayan Kanine dizüstü çöküp ellerini uzatarak bağıyordu: 'Merhamet ediniz, çocuklara merhamet ediniz, onlar masumdur!..'

"Kısa saçlı kız bize umursamazca ve alaycı bakıyor, yüzüme sigarasının dumanlarını üflüyordu. Onları tehdit etmek zorunda kaldım:

"Bir cinayet işlemiş olduğunuzu biliyorum. Fakat itiraf etmek istemiyorsunuz. İnkâr etmeye devam ederseniz erkekleri kurşuna dizdirecek ve kadınları da yargılanmak üzere üzere Ulyassutay'a göndereceğim.

"Sert ve kesin bir dille konuşuyordum çünkü beni gerçekten çok sinirlendirmişlerdi. İlk ağzını açan kısa saçlı kız oldu:

"'Size hepsini anlatacağım,' dedi.

"Bana mürekkep, kağıt ve kalem getirilmesini istedim. Askerlerim tanıklık etti. Böylece Pouzikof 'un karısının itiraflarına dair bir tutanak hazırladım. Bana söyledikleri Şunlardan ibaretti:

"'Kocam ve ben, Bolşevik komiserleriyiz. Buraya, Moğolistan'da ne kadar Beyaz Rus subayının gizlenmiş olduğunu öğrenmek için gönderildik. Fakat, ihtiyar Bobrof bizi tanıyordu. Kalkıp gitmek istedikse de Kanine, Bobrof'un zengin olduğunu, uzun süredir kendisini öldürüp evini soyarak istediğini söyledi. Kendisiyle birlikte hareket etmeye razı olduk.

Bobrof'un oğluyla yakınlık kurup kendisini iskambil

173

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

oynamaya davet ettik. Evine dönerken kocam arkasından gidip onu öldürdü. Sonra, hepimiz Bobrof'un evine gittik. Çitten atlayıp köpeklere zehirli et verdim. Bunlar birkaç dakika içinde öldüler. O zaman hepimiz çiti aştık. Dışarı ilk çıkan Bobrof'un karısı oldu. Kapı arkasına saklanmış olan Pouzikof onu baltayla öldürdü. İhtiyar uyurken bir balta darbesiyle gitti. Gürültüye koşarak gelen küçük kıza da Ka-nine alınının ortasından bir tüfek

50/96

kurşunuyla yere serdi. Daha sonra, evi soyduk ve ateşe verdik. Atları ve sığırları da yok ettik. Hepsi tümüyle yanacaktı; fakat sizler geldiniz, bu

aptallar da bizi ele verdiler...'"

Daha sonra telgraf merkezine dönerken, yolun bir kenarında dikkatimi çeken siyah bir kütle görerek teğmene sordum:

"Bu ne?"

"Bir tabanca kurşunuyla öldürdüğüm cani Pouzikof. Ka-nine'yi de, Pouzikof'un karısını da öldürmek istedim, fakat Kanine'nin karısı ile çocuklarına acıdım. Ötekine gelince; doğrusu, henüz kadın öldüremiyorum. Onları askerimin koruması altında sizinle birlikte Ulyassutay'a göndereceğim. Aslında bu da durumu değiştirmeyecek, onları yargılayacak olan Moğollar ölüm hükmü vereceklerdir."

Kıyılarındaki bataklıklarda durup dururken alevler yükselen ve yanında son depremin neden olduğu üç yüz kilometrelik bir' yarık uzanan Tisingöl'de olup biten olaylar işte bunlardır. Dünyayı cinayet ve vahşetleriyle kirleten Pouzikof'lar, Kanine'ler ve diğer cehennemlik ruhlar acaba bu yarıktan mı çıkmışlardı? Teğmen İvanof'un, sürekli dua eden askerlerinden biri, soluk yüzlü bir delikanlı, onlara "Şeytanın uşakları" adını vermişti.

174

- VAHİİ CEZALANDIRMA

Ulyassutay'a bu canilerle yoldaşlık ederek dönüşümüz hiç zevkli olmadı. Arkadaşımla ben her zamanki ruhsal gücümüzü ve sağlıklı düşünebilme yetimizi kaybetmiştik. Ka-nine düşüncelerine dalmıştı. Utanmaz kadın ise gülüyor, sigara içiyor, askerlerle veya arkadaşlarımızdan bazılarıyla şa-kalaşıyordu. Nihayet Yagastay'ı geçtik. Birkaç saat sonra, ilk olarak kaleyi ve hemen sonra ovada biraraya gelmiş alçak, kerpiç evleri gördük; burası Ulyassutay'dı.

175

25 Tedirginlik Günleri

O layların hızlı seyrine bir kez daha dalmış bulunuyorduk. Kentten, onbeş günlüğüne uzaklaşmamız sırasında çok şeyler olmuştu. Çinli komiser Wang Tsao-tsun, Ur-ga'ya onbir haberci göndermiş, ancak hiçbiri geri gelmemişti. Moğolistan'daki durum Şeffaf olmaktan uzaktı. Rus birliği, yeni yerleşimciler geldiğinden büyümüş ve yasadışı varlığını, Çinlilerin her yerde hazır ve nazır casusluk örgütünce haber alınmış olmasına karşı, gizlice sürdürmüştü. Kentte, Ruslardan ve yabancı uyruklulardan hiçbiri evinden çıkmıyordu. Herkes silahlı ve harekete geçmeye hazır bekliyordu. Geceleri nöbetçiler avlularda nöbet tutuyordu. Bütün bu önlemlerin nedeni Çinlilerdi. Bunların komiserince verilen emir üzerine, elinde silah bulunan tüm Çinli tüccarlar adamlarını silahlandırdıktan sonra geri kalan silahları da memurlara dağıtmışlar ve bunlar da iki yüz kadar vasıfsız işçiden oluşan bir birlik oluşturmuşlardı. Daha sonra, Moğol silah deposunu da teslim alarak aşağı tabaka Çinli gündelikçilerden oluşan bir kalabalığın daima bulunduğu bir bölgedeki zerzevatçılara bu şekilde ellerine geçirdikleri silahları dağıtmışlardı. Bu grup Şimdi kendisini güçlü hissediyordu. Top-

177

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

laşıp, aralarında coşkulu görüşmeler yapıyorlar ve belli ki ani bir saldırıya hazırlanıyorlardı. Akşamları, çapulcu kalabalığın cüreti hoşgörülmez bir durum alıyordu. Bu başıbozuklar gelip geçenleri durdurup

üstlerini yokluyor, göz koymuş oldukları Şeyleri almaya zemin hazırlayan kavgalara girişiyorlardı. Çin mahallelerinden gizlice öğrendik ki Çinliler Ulyas-sutay'daki tüm Ruslarla Moğollara karşı bir soykırıma hazırlanıyorlardı. Biliyorduk ki uygun bir yere, bir tek eve ateş sokmak, bu ahŞap yapılardan oluşan tüm bu yerleşim yerinin bir anda alevler içerisinde kalmasına yetecekti. Bütün halk kendisini savunmaya hazırlandı: Avlularda nöbetçilerin sayısı çoğaltıldı; kentin mahallelerinde sorumlular belirlendi; bir itfaiye örgütü kuruldu; hızla kaçmak amacıyla atlar, arabalar ve erzak hazırlandı. Kobdo'dan gelen haberlere göre, Çinlilerin soykırım yaparak insanların birçoğunu öldürdükleri ve kırıp dökme, yağma olaylarından sonra tüm kenti yaktıkları öğrenilince durum büsbütün kötüleşti. Kobdo'da halkın çoğu dağa, ormana kaçmıştı. Fakat, bu iş gece olmuş ve insanlar yanlarına ne kalın giysiler ne de yiyecek alabilmişlerdi. O geceyi izleyen günlerde Kobdo'yu çevreleyen dağlardan acı ve ölüm sesleri gelmişti. Açık alanda Moğolistan kısmın soğuşuna maruz kalan kadınlarla çocuklar buz gibi hava birer birer öldürmüştü. Bütün bunlar Çin yetkililerine bildirildi. Fakat onlar gülmekle yetindiler ve bir toplantı düzenleyerek Ulyassutay'ın ayaktakımına ve başıbozuklara tesliminin uygun olup olmayacağını tartıştılar. Yerleşimcilerden birinin yanında çalışan aşçının oğlu olan genç bir Çinli, suikastı bize haber verdi. Olayı hemen incelemeyi kararlaştırdık. Bir Rus subayı da arkadaşımın bana katıldı ve bize kılavuzluk eden genç Çinlinin peşinde kenti dolaştık. Yalnızca gezintiye çıkmış gibi görüldüysek de yolda bir Çinli nöbetçi tarafından durdurulduk. Bize düŞmanca bir

178

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

tavır takınarak, kimsenin sur dıŞına çıkmaya hakkı olmadığını bildirdi. Onunla konuşurken dikkat ettim ki kentte yol boyunca Çinli nöbetçiler dizilmişti. Bir Çinli grubu da kent dıŞına giderken bulunmuştu. Bu yandan

51/96

toplantı yerine gitmenin olanaksız olduğunu derhal anlayarak başka bir yol aradık. Doğudan çıktık, Çin vergilerinin dilenci haline getirdiği çaresiz Moğolların toplandığı kampın kenarından dolaştık. Onlar da, belli ki, olayların nasıl bir seyir izleyeceğini sıkıntı içinde öğrenmeye çabıyorlardı. Çünkü geç bir vakit olmasına karşın hiç kimse uyumuyordu. Kentin dıŞına doğru ilerlerken her engelin arkasına gizlenerek son derece dikkatli hareket ediyorduk. Tabanca ve el bombalarıyla silahlanmış ve biliyorduk ki tehlikeye düşecek olursak imdadımıza koşacak küçük bir birlik kentte hazır bulunuyordu. Önde genç Çinli gidiyor, arkasında da onun gölgesi gibi, bize ihanet ettiği taktirde kendisini bir piliç öldürür gibi boğazlamaya hazır olduğunu zaman zaman hatırlatan dostum ilerliyordu. Peşinden soluğu ensesinde dostumun geldiğini bildiği bu yolculuktan genç kılavuzun pek hoşlandığını sanmıyorum. Nihayet toplantı yerinin çitleri görüldü. Aramızda sadece, kolayca görülebileceğimiz çıplak ova vardı. Bu yüzden birer birer, sürünerek ilerlemeye karar verdik. Neyse ki ovada donmuş gübre yığınları bulunuyordu. Bunları siper alarak çite doğru ilerledik. CoŞkulu kalabalığın gürültüsü bize rehberlik ediyordu. Dinlemek ve gözlemlemek için karanlıktan yararlanıyorduk. Bu

sırada hemen yanımızda olağanüstü iki Şey farkettilik.
Bu Çinli toplantısına bizimle birlikte bir başka gizli gözcü daha katılıyordu. Yere yatmış, çitin dibindeki bir delikten başım içeri uzatmıştı. Tamamiyle hareketsizdi ve belli ki geldiğimizi de işitmemişti. Oracıkta, bir hendek içinde, burun delikleri tıkanmış bir kır at yatıyor ve daha ileride direğe bağlı eyerli bir başka at duruyordu.

179

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Meydanda cehennemi bir gürültü hüküm sürüyordu, aşağı yukarı iki bin kişi bağırıyor, tartışıyor, el kol hareketleriyle tüfeklerini havaya kaldırıyor. Hemen hemen hepsi tüfek, tabanca, kılıç ve baltalarla silahlanmıştı. Kalabalık arasında başıbozuklar dolaşarak durmadan bir şeyler anlatıyor, kağıtlar dağıtıyor, açıklamalarda bulunuyorlardı. Nihayet, uzun boylu ve geniş omuzlu bir Çinli yüksekçe bir yere çıktı, tüfeğini başından yukarı kaldırdı, kalın ve sert bir sesle konuşmaya başladı. Kılavuzumuz aktardı:

"Çinlilerin Kobdo'da yapmış olduklarını yapmaları, planlarının gerçekleşmesine engel olmaması için muhafız kıtasına emir vermesi konusunda Çin komiserinden güvence almaları gerektiğini söylüyor. Rusların elindeki silahları da komiserin teslim alması gerektiğini anlattıktan sonra, 1900'de üç bin Çinliyi Blagovesensk'te suda boğmuş olan Ruslardan intikam alacağız. Ben gidip komiserle görüşünceye kadar burada bekleyin, diyor."

Adam çıktığı yerden indi ve kent tarafına açılan kapıya doğru hızla yürüdü. Yerde yatmakta olan öteki adamın başını delikten çıkardığını, kır atını hendekten alıp koşup öteki atı direktten çözerek ikisini de bize doğru, kentin ters yönünde getirdiğini gördüm, ikinci atı orada bıraktı ve kendi atına binip çitin bir kenarına gizlendi. Bu sırada dışarı çıkmış olan konuşmacı, atını çitin öte yanında görünce tüfeğini kayışından omzuna geçirdi ve atma doğru yürüdü. Yan yola varmıştı ki çitin köşesinde pusuya yatmış olan yabancı bir anda dörtlüye kalktı. Adama yıldırım gibi yetişip ensesinden yakaladığı gibi yerden aldı, eyerin ön kısmına bir çuval gibi yerleştirdi ve yarı boğulmuş Çinlinin ağzını bir bez parçasıyla tıkadıktan sonra kentin batı tarafına doğru hızla atını sürdü.

180

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

Dostuma sordum: "Bunun kim olduğunu tahmin edersin?" Derhal yanıt verdi: "TuŞgun Lama olmalı!"

Yabancınnın her hali bana intikamcı esrarengiz Lamayı hatırlatıyor ve düşmanla temas tarzı da TuŞgun'un hareket tarzını andırıyordu. Daha sonra, geceleyin, öğrendik ki komiserle görüşmeye gitmeye niyetlenen konuşmacı adamın kesik başı, kendisini beklemekte olan dinleyicilerinin önüne çitin üstünden atılıvermişti. Olay, Çinli topluluğu korkutup ateşli ruhlarına durgunluk vermişti.

Ertesi sabah beklenmedik bir yardım aldık. Urga'dan, karmakarışık saçları omuzlarına dökülmüş, kemerine bir tabanca yerleştirmiş ve gocuğu yırtık bir Moğol delikanlısı dörtlüye geldi. Moğolların hep toplandıkları çarşıya doğru giderek atmdan inmeksiz bağırır:

"Urga'yı bizim Moğol askeriyle General Baron Ungern zaptettiler! Bogdo Hutuktu hanımız oldu! Moğollar! Çinlileri öldürüp dükkanlarını yağma

ediniz! Sabrımız artık tükendi!.."

Kalabalık arasından sesler yükseldi. Delikanlının etranrı, kendisine türlü türlü sorular soran bir sürü adam çevirdi. Çinliler tarafından azledilmiş olan yaşlı sa.it, Chultun Bey-li'ye derhal bilgi verildi, o da habercinin kendisine getirilmesini istedi. Sait, delikanlıyı sorguya çektikten sonra halkı ayaklanmaya teşvik suçuyla tutukladı fakat Çin makamlarına teslim etmekten kaçındı. O sırada sair'in yanındaydım ve bu konudaki kararını işittim. Çin komiseri Wang Tsao-tsun, sait'i itaatsizlik suçlamasıyla tehdit edince, yaşlı adam tespihini çekmekle yetinip Şöyle dedi: "Sanırım, bu Moğol'un söylediklerinin her kelimesi doğru. Yalanda rollerimiz değıŞecek ve seni tutuklayacağım."

181

52/96

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Wang Tsao-tsun'um da haberin doğruluğuna inandığını tahmin ettim, çünkü hiçbir Şey söylemedi. O andan itibaren Çinliler, hiç mevcut değillermiş gibi, Ulyassutay sokaklarından kayboldular, ama buna karşılık Rus subayları ve yabancı yerleşimciler onların yerlerini aldılar. O sırada gelen bir mektup, Çinlileri büsbütün telaşlandırdı. Moğollar ile Altay Tatarları'nın, Tatar subayı Kaygorodofun komutasında, Kobdo yağmasında ele geçirdikleri mallarla kaçmakta olan Çinlilerin peşine düştüğü, kendilerine yetiŞip Sinkiang sınırlarında hepsini kılıçtan geçirdiğı haber veriliyordu. Mektupta Şunlar da bildiriliyordu ki Amil kıyılarında Çin yetkililerince gözaltıma alınmış olan general Bakiç ile altı bin askere silah verilmiş ve bunlar Baron Ungern ile birleşmek üzere Kulca'da gözaltında olan ataman Annenkof la buluşmaya gitmişlerdi. Bu haberin aslı yoktu; çünkü ne Bakiç ne de Annenkof'un böyle bir niyetleri olamazdı. Çinliler Annenkof'u . Türkistan'ın en ücra bir yerine sürmüşlerdi. Bununla birlikte haber, Çinliler arasında gerçekten Şaşkınlık yarattı. Tam bu sırada, Rus BolŞevik yerleşimci Bourdukof'un yanma İrkutsk sovyetinden Saltikof, Freimann ve Novak adında üç ajan geldi. Bunlar, Çin makamları nezdinde girişimde bulunup Rus subaylarının silahsızlandırılarak Kızılara teslim edilmesini istediler. Çinlileri Beyaz birliklerden korumak üzere Ulyassutay'a bir Kızıl birlik gönderilmesini, İrkutsk sovyetinden isteme konusunda Çin ticaret odasını ikna ettiler. Freimann, beraberinde Moğol dilinde yazılmış komünist propaganda broŞürleri ve İrkutsk telgraf hattının yeniden yapımına ilişkin bir talimat getirdi. Bourdukof da BolŞevik-lerden bazı mesajlar aldı. Onlarla pazarlığı o kadar ustaca yönettiler ki Wang Tsao-tsun'un da bir süre sonra kendileriyle aynı düşünceleri paylaşmasını sağladılar.

182

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

Ulyassutay'da soykırım bekleme günleri bir kez daha gelmişti. Rus subayları tutuklanmayı bekliyorlardı. Amerikan ti-caretevrlerinden birinin temsilcisiyle beraber görüşmek üzere komiserin yanına gittik. Düzene uymayan hareketlerini kendisine anlattık; çünkü Sovyetler hükümeti Pekin hükümeti tarafından tanınmadıkça BolŞeviklerle müzakere konusunda hükümetinin iznini alamazdı. Wang Tsao-tsun ile yardımcısı Fu Hsiang,

BolŞevik ajanlarıyla yaptıkları gizli görüşmeyi bilmemizden ötürü açıkça sıkıldılar. Komiser bize bu tür bir soykırımı, muhafızların önleyeceği konusunda bize güvence vermeye çalıştı. Muhafızların mükemmel olduğu kesindi; çünkü ciddiyet ve gücüyle tanınmış eğitimli bir subayın komutası altında deneyimli ve disiplinli askerlerden oluşuyorlardı. Ancak, üç bin vasıfsız işçi, silahlı bin esnaf ve ikiyüz başıbozuktan oluşan bir kalabalığa karşı seksen asker ne yapabiliirdi? Korkularımızın ne kadar esash olduğunu anlattık ve yabancılarla Rusların kendilerini sonuna kadar savunmaya kararlı olduklarını bildirerek kan dökülmesine her Şekilde engel olması konusunda ısrarda bulunduk. Wang, sokaklara devriye çıkarılması için derhal emir verdi ve Çin, yabana ve Rus birliklerinin bunun üzerine kenti dolaşmaya başlamaları tuhaf sahnelere neden oldu. Muhafız sayısının, bilinenden üçyüz kişi fazla olduğunu o zaman henüz bilmiyorduk. Bunlar da TuŞ-gun Lama'nın civarda, dağda gizli olan askerleriydi.

Durum bir kez daha birdenbire değişmişti. KomŞu manastırın Lamalarından, Moğol sait'e gelen habere göre, albay Kazagrandi, Çinli başıbozukları yendikten sonra Van Küre'yi ele geçirmiş; Yaşayan Buddha'nın isteğiyle Moğolla-n, Baron Ungern'in emriyle de Rusları seferber ederek Rus-Moğol süvari tugayları kurmuştu. Birkaç saat sonra öğrenildi ki, büyük Çin manastırındaki Çinliler, Rus subayı Bars-ki'yi öldürmüşler ve albay Kazagrandi de, misillemede bu-

183

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

lunmak üzere saldırıya geçip Çinlileri buradan atmıştı. Van Kure'nin ele geçiriliŞi sırasında Ruslar, altm ve propaganda broŞürleriyle Moskova'dan Kore'ye ve oradan da Amerika'ya gitmek isteyen Koreli bir komünisti tutukladılar. Albay Kazagrandi bu Koreli komünisti akınlarıyla birlikte Baron Ungern'e gönderdi. Bu haber alınır alınmaz, Ulyassutay'da-ki Rus birliğı komutanı BolŞevik ajanlarını tutuklattı ve kendilerini Bobrof'un katilleriyle birlikte mahkemeye verdi. Sal-tikof ile Novak hakkında kuŞkular çoğaldı. Bundan başka Saltikof kaçmayı başardı. Novak ise yarbay Mihailof'un önerisi üzerine batıya hareket etti.

Rus birliğinin komutanı, Rusları seferber etme emrini verdi ve Moğol makamlarının sözlü ya da yazılı olarak belirtmemelerine karşı Ulyassutay'ı açıkça himayesi altına aldı. Moğol sait Chultun Beyli, ünlü yurtsever Hun Jap Lama'nın öncülüğünde, bölgedeki Moğol prenslerini topladı. Prensler, Çinlilerden, zamanında sait Chultun Beyli'nin egemenliğı altında bulunan bütün yerleri hemen boşaltmalarını istediler. Moğollar ile Çinliler arasmda pazarlıklar, tehditler ve kavgalar yaşandı. Wang Tsao-tsun, bir anlaŞma taslağı önerdi ve bunu prenslerden bazıları kabul etti. Fakat Hun Jap Lama, tam karar anında, Çin önerisine ilişkin anlaŞma metnini yere attı ve bıçağını çekip, bu ihanet anlaŞmasını imzalamak-tansa kendi eliyle kendini öldüreceğine and içti. Bunun sonucunda Çin önerileri reddedildi ve düşmanlar mücadeleye hazırlanmaya başladılar. Jassaktu Han'ın, Noyon Han'm ve Yahantsi Lama'nın idaresindeki

aldırıp kaleyi savunmaya hazırlandılar. Çinlilerle Moğollar arasında sonu gelmez müzakereler yapıyordu. Nihayet, eski dostumuz Tzeren gelip tarafsız yabancı sıfatıyla beni buldu ve Wang Tsao-tsun ile Chultun Beyli'nin benden iki karışık kesimi sa-

184

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

kinleştirmemi ve aralarında kabule değer bir anlaşma hazırlamamı istediklerini bildiren mektuplarımı verdi. Buna benzer talepler bir Amerika ticaretevinin temsilcisine de verildi. Ertesi akşam, Çin ve Moğol temsilcilerinin huzurunda arabuluculuk toplantımızı gerçekleştireyorduk. Bu toplantı gürültülü ve coşkulu geçti. Bu nedenledir ki görevimizi başarıyla gerçekleştirmek konusundaki tüm umudumu yitirdim. Bununla birlikte, konuşmacıların yorulduğu gece boyunca, iki nokta üzerinde uzlaşma sağlamaya olanak bulduk: Moğollar savaşmak istemediklerini ve bu işi büyük Çin halkının dostluğunu koruyacak şekilde çözümlemek arzusunda bulunduklarını belirttiler. Çin komiseri de Moğolistan'a tam bağımsızlık tanıyan anlaşmaları Çin'in ihlal etmiş olduğunu kabul etti.

Bu iki nokta, ikinci toplantıda yapılan müzakerelerin esasını oluşturarak barış için bize hareket noktası işlevi gördü. Müzakereler üç gün sürdü ve o duruma geldi ki önerilerimizi tarafların uzlaşmalarıyla formüllere bağlayabildik. Başlıca maddeler, Çinli yetkililerin Moğollara yönetim yetkisini ve silahlarını geri vermelerini, ikiyüz başıbozuğu silahsızlandırmalarını ve ülkeyi terketmelerini; öte yandan Moğolların da Çin komiseriyle seksen askerlik muhafız kıtasının her türlü silah ve levazımı ile ülkelerinden çıkmalarına izin vermelerini belirliyordu. Bu, Çin-Moğol Ulyassutay antlaşması, Çin komiserleri Wang Tsao-tsun ile Fu Hsiang, iki Moğol sair, Hun Jap Lama ile diğer Moğol prensleri, Rus ve Çin ticaret odaları başkanları ve arabulucu sıfatıyla, bizler tarafından imzalandı. Çinli görevlilerle muhafızları hareket hazırlıklarına başladılar. Görev ve yetkilerini tekrar eline almış olan sair Chultun Beyli, güvenliklerini garanti ettiğinden Çinli tüccarlar Ulyassutay'da kalıyordu. Hareket günü geldi. Yüklü develer daha şimdiden ortalığı dolduruyor ve adamlar da ovadan getirilecek olan atlarını bekliyorlardı.

Bir anda çıkan

185

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

söylentiye göre atlar gece çalınmış ve güneye doğru götürülmüşlerdi. Bunların ardından gönderilen iki askerden biri geri gelip ötekinin öldürüldüğünü haber verdi. Bu olayın tüm kentte uyandırdığı Şaşkınlık, Çinliler arasında gerçek bir paniğe neden oldu. Doğudan gelen Moğollar, Wang Tsao-tsun tarafından Urga'ya haberci olarak gönderilen askerlerden onaltısının cesetlerine Urga yolu üzerinde çeşitli yerlerde rastladıklarını söyleyince panik daha da arttı. Olayın sırrı bir süre sonra anlaşıldı.

Rus birlik komutanının, V.N. Domojirof adında bir Kazak albayından aldığı mektupta Çin garnizonunun hemen silahsızlandırılması, bütün Çin memurlarının tutuklanması, bunların Baron Ungern'e teslim edilmek üzere koruma altında Urga'ya gönderilmesi, Ulyayssutay'm gerekiyorsa kuvvet kullanılarak ele geçirilmesi ve kendisinin de kıtasıyla birleşmesi emrediliyordu. Aynı zamanda Narabanşi Hutuk-tusu'ndan dört nala gelen bir

habercinin getirdiği mektupta da Hun Baldon ile albay Domojirof komutasındaki bir Rus kıtasının Çin dükkanlarını yağma ettiği, tüccarların öldürüldüğü ve manastıra gelip et ve yiyecek istediği bildiriliyordu. Hutuktu yardım istiyordu; çünkü Kobdo'nun vahşi fatihi Hun Boldon تنها ve himayesiz manastırın kolayca talan edebilirdi. Henüz imzalanmış olan antlaşmayı bozmamasını, bunun hazırlanmasına katılmış olan Ruslarla yabancıların cesaretini kırmamasını albay Mihailof "tan rica ettik. Aksi takdirde bu, hükümet etmenin başlıca yöntemi olarak, verilen sözü tanımayan Bolşevik ilkesini taklit olurdu. Bu gerekçe Mihailof'u ikna etti: Domojirof'a Ulyassutay'm aslında kavgasızca yönetimi altına girmiş bulunduğunu, eski konsolosluk üzerinde Rusya'nın üç renkli bayrağının dalgalanmakta olduğunu, başıbozukların silahsızlandırıldığını ve

186

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

Ulyassutay'da yeni imzalanan antlaşmayı bozmaksızın öteki emirlerinin yerine getirilemeyeceğini yanıtında bildirdi.

Her gün Narabanşi Hutuktusu'ndan Ulyassutay'a haberciler geliyordu. Haberler gittikçe kaygılandırıncı bir içerik kazanıyordu. Hutuktu, Hun Boldon'un dilencilerle at hırsızlarını seferber ederek silahlandığını, onlara askerî eğitim verdiğini, askerlerin manastıra ait koyunları aldıklarını, "Noyon" Domojirof'un her an sarhoş olduğunu, itirazların bu adam tarafından alay ve küfürle karşılandığını anlatıyordu. Haberciler kıtanın gücüne ilişkin çok belirsiz bilgiler veriyorlardı: Bazıları otuz kişiden, diğerleri de Domojirof komutasında sekiz yüz kişi bulunduğundan söz ediyorlardı. Sait'in bütün mektupları yanıtız kaldı ve gönderdiği adamlar da geri gelmez oldu. Artık kuşku duymanın anlamı yoktu; bunlar ya öldürülmüşler ya da tutsak edilmişlerdi.

Prens Chultun Beyli kalkıp bizzat gitmeye karar verdi. Beraberinde Rus ve Çin ticaret odaları başkanlarıyla iki Moğol subayını götürdü. Kendisinden hiçbir haber çıkmadan üç gün geçti. Moğollar kaygılanmaya başlıyorlardı.

54/96

Bunun üzerine Çin komiseri ile Hun Jap Lama, yabancılara başvurarak sorunu çözmek, Domojirof'u antlaşmayı tanımaya ikna etmek ve iki büyük halk arasındaki uzlaşmanın bozulması gibi tatsız bir olayı önlemek üzere, birinin Narabanşi'ye gönderilmesini rica ettiler. Bizimkiler, bu görevin kamu yaran adma, bir kez daha tarafımdan yerine getirilmesini istediler. Yanıma çevirmen olarak iyi bir binici ve cesur ve soğukkanlı genç bir Rus yerleşimci olan Bobrof'un yeğenini aldım. Cebimize de bize en iyi posta atlarıyla en bilgili kılavuzları sağlayan çarâ'yı koyarak artık iyice tanımakta olduğum yoldan, dostum Narabanşi Hutuktusu Jelib Djams-rap'ın manastırına doğru hareket ettim...

187

26 Beyaz Hong'lar Çetesi

Üçüncü günün gecesi, geç vakit, Narabanşi'ye vardık. Oraya yaklaştığımız, sırada gördüğümüz süvariler, bizi farkederek etmez, dörtlü manastıra döndüler. Bir süre, aradığımız Rus karargâhını bulamadık. Moğolların bizi götürdükleri manastırda Hutuktu beni derhal yanına kabul etti. Yurta 'smda Chultun Beyli de oturuyordu. Bana hatik'ler sunarak, "Bu güç

zamanlarda sizi buraya Tanrı gönderdi," dedi.

Domojirof, iki ticaretevinin başkanlarını, tutuklamakla ve prens Chultun Beyli'yi de kurşuna dizmekle tehdit etmişti. Domojirof'un Hun Boldon gibi davranışlarını meşru gösterecek hiçbir resmî belgesi yoktu. Chultun Beyli bunlara karşı savaşa hazırlanıyordu.

Beni, Domojirof'un yanına götürmelerini istedim. Karanlıkta dört büyük yurta ve Rus tüfekleriyle silahlanmış iki Moğol nöbetçi gördüm. Rus Noyonu'nun çadırına girdik. Gözlerimiz önüne serili manzara çok tuhaftı. Yurta 'nın ortasında mangal yanıyordu. Sunağın bulunması gereken yerde bir taht kurulmuş ve buna da uzun boylu, zayıf ve kır saçlı bir adam olan albay Domojirof oturmuştu. Üzerinde yalnızca iç çamaşırları ve ayaklarında da çoraplan vardı.

189

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Sarhoştı ve hikâye anlatıyordu. Ateşin etrafında, ayrı ve dikkate değer bir durumda uzanmış, oniki delikanlı vardı. Arkadaşım olan subay, Domojirof'a Ulyassutay'da olup bitenleri nakletti ve ben de, söz arasında, birliğinin nerede konaklamakta olduğunu sordum. Gülmeye başlayıp eliyle işaret ederek, "İşte, benim birliğim" dedi. Emirlerinin, önemli kuvvetlere komuta ettiği izlenimi verdiğini söyledim ve albay Mihailofun Ulyassutay'a yaklaşmakta olan Kızılalarla çarpışmaya hazırlanmakta olduğunu ekledim. Yüzünü korku ve Şaşkınlık bürüyerek, bağırdı:

"Nasıl? Kızılalar mı geliyor?"

Geceyi onun yurta'sında geçirdik. Yatmak üzereyken subay kulağıma fısıldadı:

"Tabancanızı el altında bulundurmaya dikkat ediniz." Bu sözleri gülerek karşılıdım:

"Bir Beyaz Rus birliğinde konmuş ve öyleyse güvendesiniz demektir."

Subay bir gözünü kırparak karşılık verdi: "İey!.. Evet!..."

Ertesi sabah Domojirof'u ovada bir gezintiye davet ederek kendisine olan bitenlerden açıkça söz ettim. Görüşmemizden anladım ki gerek kendisi ve gerek Hun Boldon, Baron Ungern'den yalnızca general Bakiç'e tâbi olma emrini almışlar, fakat böylelikle hareket edecek yerde yol boyunca Çin ticareteverlerini soymaya koyulmuşlardı. Domojirof, büyük bir fatih olmayı aklına koymuştu. Yolu üzerinde albay Kazagrandi kıtasından kaçan birkaç subaya rastlayarak bunlarla çetesini kurmuştu. Chultun Beyli ile işleri dostça halledip antlaşmayı bozmaması gerektiğine kendisini inandırdım. Derhal manastıra gitti.

190

- BEYAZ HONG'LAR ÇETESİ

Dönüşte, uzun boylu, haşın yüzlü, mavi ipek elbiseli bir Moğol ile karşılaştım. Hun Boldon buydu. Rusça konuşarak bana kendisini tanıttı. Domojirof'un çadırında paltomu ancak çıkarmıştım ki bir Moğol koşarak içeri girip Hun Boldon'un beni yurta 'sına çağırdığını söyledi. Prens hemen orada, nefis bir mavi /urta'da oturuyordu. Moğol âdetlerini bildiğimden atıma atlayıp altı adım ötedeki kapısının önünde indim. Hun Boldon beni kibirli ve soğuk bir tavırla karşıladı. Beni, çevirmene parmağıyla göstererek sordu:

"Kim bu?"

Beni incitmek niyetinde olduğunu anlayarak aynı tarzda karşılık verdim. Çevirmene dönüp onu parmağımla gösterdim ve daha çirkin olmasımı istediğim bir tavırla aynı soruyu sordum:

"Kim bu? Büyük bir prens ve savaşçı mı yoksa bir çoban ya da vahşi bir adam mı?"

Boldon o anda kendini kaybetti. Sesi titreyip, halinden heyecanı belli bir şekilde, işlerine karışmama izin vermeyeceğini, emirlerine kim karşı gelmeye cesaret edecek olursa onu yere sereceğini yüzüme karşı bağırarak söyledi. Masaya yumruğunu indirdi, sonra ayağa kalkıp tabancasını çekti. Fakat göçebeler arasında çok dolaşmıştım. Prens, Lama veya çoban ya da haydut olsunlar, onları iyice incelemiştım. Kırbacımı yakaladım ve tüm gücümle masaya indirerek çevirmene şunları söyledim:

"Ona de ki, ne Moğol ne de Rus, büyük ve özgür bir devletin uyruğundan bir yabancı ile görüşmek Şerefine mazhar bulunmaktadır. Ona, ilk önce

55/96

insan olmayı öğrenmesini söyle. Ancak o zaman beni ziyaret edebilir ve ancak o zaman kendisiyle görüşebiliriz."

191

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Arkamı dönüp dışarıya çıktım. On dakika sonra Hun Boldon bulunduğum yurta 'ya gelip benden özür diliyordu. Chultun Beyli ile anlaşması ve maceralarıyla özgür Moğol halkını artık incitmemesi konusunda kendisini ikna ettim. O akşam her şey çözümlenmişti. Hun Boldon, Moğolları terhis edip Kobdo'ya çekildi. Domojirof ile çetesi de Moğolla-n örgütlemek üzere Jassaktu Han'a hareket etti. Chultun Beyli'nin uygun görmesiyle Wang Tsao-tsun'a mektup yazıp muhafız kıtasının silahtan arındırılmasını istedi; çünkü Ur-ga'daki bütün Çin kıtaları bu emri almışlardı. Fakat, bu mektup, Wang çalman atların yerine develer satın alıp sınıra doğru yola çıktıktan sonra Ulyassutay'a ulaştı. Bir süre sonra yarbay Mihailof, Wang'ın askerlerine yetiştirilip silahlarını teslim almak üzere teğmen Strigine'nin komutasında elli kişilik bir birliği yola çıkardı.

192

27 Küçük Bir Tapınağın Sırrı

T) rens Chultun Beyli ile ben Narabanşi Küre1 den ayrılmaya L hazırдық. Hutuktu, sairin Şerefine Kutlama Tapınağı'nda âyin yaparken ben de çevrede, kenarlarında çeşitli derecelerde Lama gelong'h.nn, Geru/lann, Chaidje ve Rabdjampa'ia.-nn evlerinin bulunduğu dar yollarda geziniyordum. Bu yapılar, bilgin ilahiyat doktorlarının (Maramba) ve aynı Zamanda tıp doktorlarının (Ta Lama) ders verdikleri okullar, öğrencilerin {Bandi} koğuşları, depolar, evrak mahzenleri ve kütüphanelerdi. Hutuktu'nun yurta'sına döndüğümde kendisini burada buldum. Bana büyük bir hatik armağan ederek manastın gezmemizi önerdi. Yurta 'dan dışarıya çıktığımızda, serbest bırakılmış olan Rus ticaret odası başkanı ile bir Rus subayı bize katıldılar. Hutuktu bizi parlak sarıya boyanmış bir duvarın arkasındaki küçük bir yapıya götürdü.

"Dalai Lama ile Bogdo Han bir keresinde burada kalmışlardı. Bu tür kutsal kişilerin bulunduğu yerleri sarı renge boyamak geleneğimizdir, içeriye giriniz."

İçerisi oldukça görkemli bir biçimde dekore edilmişti. Zemin katta, ince oymalı Çin işi ahşap masalar, içi porselen ve bronz nesnelerle dolu camlı ve raflı dolapların yer aldığı ye-

193

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mek salonu bulunuyordu. Üst kat iki odadan oluşuyordu: İlk oda, parlak san ipekten perdeleri olan bir yatak odasıydı. Burada, tavandaki ahşap oyma kirişe ince bir bronz zincirle asılı, renkli taşlarla bezeli büyük bir Çin feneri dikkat çekiyordu. Dört köşe büyük bir yatağın üzerinde, ipek yastıklar, şilteler ve battaniyeler bulunuyordu. Karyola, Doğu Hindistan'a özgü kara ahşaptan yapılmıyordu ve özellikle de cibinliği tutan direklerde son derece ince işlenmiş oymalar vardı. Bu oymaların başlıca motifi de güneşi yutmakta olan geleneksel ejderhaydı. Yan tarafta, dinsel sahneleri gösteren oymalarla kaplı bir dolap duruyordu. Dört rahat koltuk, mobilyayı tamamlıyor ve odanın en dibinde de bir sedir üzerinde Doğu türü alçak bir taht bulunuyordu. Hutuktu bana şöyle dedi:

"Bu tahtı görüyor musunuz? Bir kış gecesi, birtakım süvariler manastıra gelerek bütün gelongların, getullerin, başlarında Hutuktu ile Kanpo olduğu halde, bu odada toplanmalarını istediler. O zaman, yabancılardan biri tahta geçip oturduktan sonra başlığını çıkardı. Bütün lamalar diz çöktüler. Çünkü Dalai Lama'nın, Tashi Lama'nın ve Bogdo Han'ın kutsal emirnamelerinde adı geçen kişiyi tanımışlardı. Bu, bütün dünyanın kendisine ait olduğu, doğanın tüm sırlarına ermiş bulunan kişiydi. Tibetçe kısa bir dua okudu ve sonra orada bulunanları kutsadı. Daha sonra gelecek yarım yüzyıla ilişkin kehanetlerde bulundu. Bundan otuz yıl önceydi ve bu süre boyunca, bütün kehanetleri gerçekleşti. O, yandaki odada, küçük mihrap önünde dua ederken, şu gördüğünüz kapı kendiliğinden açıldı, mihrabın yanında duran mumlarla kandiller yanıyordu ve içlerinde ateş olmayan kutsal buhurdanlardan çıkan günlük kokulan odayı kaplıyordu. Sonra, 'Dünyanın Hâkimi' ile yoldaşları sessizce aramızdan yok oldular. Ardında hiçbir iz kalmadı; üzerine kimse oturmamış gibi bir durumda bırakarak gittiği tah-

194

- KÜÇÜK BİR TAPINAĞIN SIRRI

ti kaplayan ipek örtünün ağır ağır eski durumunu alan kıvrımları dışında..."

Hutuktu kutsal yere girdi, diz çöktü, gözlerini elleriyle örterek dua etmeye başladı. Titreyerek yanan kandillerin gölgeleyip aydınlattığı altın yaldızlı Buda'nın sakın ve kayıtsız yüzüne baktım. Harikulade ve inanılması güç bir şeydi ama, güçlü, kaslı, ağzı ve çeneleri sert ifadeli, bütün yüzü gözlerinin parlaklığıyla belirginleşen adamı karşımda iyice gördüm. Beyaz bir giysiye bürülü saydam bedeninin gerisinde tahtın sırt dayanacak yerindeki Tibetçe yazıtları gördüm. Gözlerimi kapayıp tekrar açtım. Kimse yoktu. Ancak, tahtın ipek yastıkları kımıldandı gibime geldi.

Kendi kendime, "Sinirlilik," diye söylendim. Alışılmadık bir ortamın etkisinden kaynaklanan aşın gerginlik ve değişen duygular..." Hutuktu

bana dönerek Şöyle dedi:

"Bana hatiginizi verin. Sevdikleriniz hakkında tasali olduğunuzu hissediyorum ve onlar için dua etmek üşüyorum. Siz de dua etmelisiniz, Tanrı'ya yakarmak ve burada bulunmuş olan ve bu yere kutsallığını bırakmış olan 'Dünyanın Hâkimi'ne ruhunuzun bakışlarını çevirmelisiniz." Hutuktu, hatigi Buda'nın omuzuna yerleştirdi ve mihrabın önündeki kilimin üzerinde secde ederek duaya başladı. Sonra, başını kaldırdı, eliyle bana işaret etti:

"Buda heykelinin arka tarafındaki karanlık boşluğa bakınız. O size sevdiklerinizi gösterecektir."

Ciddi bir ifadeyle verilen bu emre derhal itaat ederek, Buda heykelinin arkasındaki niş'e bakmaya başladım. Biraz sonra, karanlıkta dalgalanan dumanlar veya saydam iplikler görünmeye başladı. Bunlar havada yüzüyor, giderek yoğun-

195

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

laşıyor ve çoğalıyordu. Yavaş yavaş çeşitli insan ve eşya biçimlerine dönüşüyorlardı. İçinde, tanıdığım dostların yanı-sıra daha başka tanımadığım kimselerin ve ailemin de bulunduğu tanımadığım bir oda gördüm. Hatta karımın giymiş olduğu elbiseyi anımsadım. Sevgili yüzünün bütün çizgileri gözle görülecek şekilde belirgindi. Sonra, bu görüntü karardı, duman ve saydam iplik dalgalan arasında dağılıp yok oldu. Hutuktu ayağa kalktı. Hatigimi Buda heykelinin omzundan alıp şu sözlerle bana geri verdi:

"İnsan hep sizinle ve ailenizle birlikte olacaktır. Tann'nm iyiliği sizi terketmeyecektir..."

"Dünyanın Hâkiminin, insanlık için dua ettiği ve tüm ulusların ve ülkelerin kaderlerine ilişkin kehanette bulunduğu bu yapıdan ayrıldık.

Arkadaşlarımda, görmüş olduğum görüntünün tanığı olduklarını öğrendiğimde ve bana, o karanlık niş'te, Buda'nın başının arkasında gördüğüm kişilerin görünümelerini ve giysilerini en ince ayrıntılarına vancaya dek tanımladıklarında büyük bir şaşkınlığa düştüm. *

Moğol subayı bana, Chultun Beyli'nin, bir gün önce, yasanımın bu önemli devresinde, ülkesinin, yaşamakta olduğu kriz sırasında kaderinin ne olacağını açıklamasını istemişse de, Hutuktu'nun, çekingen bir ifadeyle elini sallamakla yetinerek bu isteği reddettiğini de anlattı.

Sevdiklerimin hayalini görmek bana nasıl huzur verdiyse, geleceğini öğrenmenin, Chultun Beyli'yi de sakinleştireceğini söyleyerek, isteğini niçin reddetmiş olduğunu sorduğumda Hutuktu kaşlarını çatarak Şöyle dedi:

* Bu, olağandışı etkileyici görüntüyü benim gibi görmüş olan diğer kişilerin tanıklıklarım belgelemek amacıyla, görmüş olduklarını yazmalarını kendilerinden rica ettim. Yeminli ve yazılı ifadeyle hazırlanan bu belge Şimdi bende bulunmaktadır. (Ossendowski, 1922)

196

- KÜÇÜK BİR TAPINAĞIN SIRRI

"Olmaz! Görüntü, prensi memnun etmeyecektir. Onun talihi karadır. Dün, onun kaderine, yanmış kürek kemikle-riyle ve koyun bağırsaklarıyla üç kez baktım. Üçünde de aynı korkunç sonuçla karşılaştım; aynı korkunç sonuçla!..

Sözlerini tamamlayamadı. Dehşetinden gözlerini elleriyle kapadı. Chultun

Beyli'nin kaderi gece gibi kapkaraydı.

Bir saat sonra, NarabanŞi Kure'yi görüş açımızdan artık çıkaran tepelerin öte tarafındaydık.

197

28 Ölümün Nefesi

W ang Tsao-tsun'un muhafız kıtasını silahsızlandırmaya gitmiş olan birliğin döndüğü gün Ulyassutay'a geldik. Birlik, yolda albay Domojirofa rastlamıştı. Domojirof, askerlerine, adamları silahsızlandırmanın yanısıra soymalarını da emretmiş. Ne yazık ki, teğmen Strigine, yetkisiz biri tarafından verilen bu emri yerine getirmişti. Rus subay ve erlerinin, Çinli memurlarla muhafızlarından çalınmış gocukları ve çizmeleri giyip, kol saatlerini takarak ortalıkta dolaştıklarını görmek onursuzca ve yüz kızartıcı bir davranıştı. Herkes Çin gümüşlerinden ve altınlarından payına düşeni almıştı. Wang Tsao-tsun, Moğol karısı ve onun erkek kardeşi müfrezeyle birlikte geldiler ve Ruslar tarafından eşyalarının çalınmasından yakındılar. Birlikte oldukları Çinli memurlar er-zaksız ve eşyasız kalmış oldukları için açlıktan ve soğuktan oldukça ızdırap çekerek Çin sınırına vardılar. Biz yabancılar, yarbay Mihailof'un Strigine'yi askerî saygıyla kabul etmiş olmasına çok kızdık. Fakat, daha sonra Mihailof'un Çin gümüşlerinden payını ve karısının da Fu Hsiang'ın çok güzel bir eyer takımını almış olduğunu öğrenince mesele açıklığa kavuşmuş oldu. Chultun Beyli, Çin yetkililerine teslim edil-

199

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mek üzere gümüşlerle eşyaların kendisine verilmesini istedi. Mihailof öneriyi reddetti. Yabancı yerleşimciler, o andan itibaren, Rus birliğiyle bütün ilgiyi kesti. Ruslarla Moğollar arasındaki ilişki günden güne gerginleşti. Rus subaylarından birçoğu Mihailof ile Strigine'nin tavır ve hareketlerini eleştirdiler. Kavgalar böylece daha ciddi bir duruma dönüştü.

Bu sırada, bir nisan sabahı, silahlı atlılardan oluşan olağanüstü bir

57/96

grup Ulyassutay'a geldi. Bunlar BolŞevik Bour-dukof'un evine indiler ve ev sahibi de kendilerine, bize söylendiğine göre, yüklü miktarda gümüş verdi. Bu grup, imparatorluk muhafız kıtası eski subaylarından albay Poletika ve N.N. Filipof ile üç kardeşinden oluşuyordu. Amaçları, Moğolistan ile Çin'deki bütün Beyaz Rus subaylarını ve erlerini toplayıp BolŞeviklerle mücadele için Uryanhay'a götürmekti; fakat, ilk önce Ungern'i yok etmek ve Moğolistan'ı da Çin'e bırakmak arzusundaydılar. Kendilerine, "Rusya Beyazlan Merkezî Örgütü" temsilcileri adını veriyorlardı.

Ulyassutay'daki Rus subayları, bunları bir toplantıya çağırıp belgelerini inceledi ve kendilerini de sorguya çektiler. Bu inceleme ortaya koydu ki, bu subayların eski görevlerine ilişkin bütün iddiaları tümüyle asılsızdı; Poletika, Sovyet savaş komiserliğinde önemli bir konumdaydı; Filipof'un kardeşlerinden biri Kamenef'in yardımcılığını yapmıştı; Rusya'da Beyazlar Merkezî Örgütü yoktu; Uryanhay'da yapılması tasarlanan mücadele Beyaz Rus subaylarına kurulmuş bir tuzaktı ve bu grup da BolŞevik

Bourdukof ile sıkı ilişkiler içindeydi.

Rus subayları arasında, bu gruba alınacak uygun tavır hakkında hemen tartışma başladı. Müfreze birbirine tümüyle karşıt iki gruba ayrıldı.

Albay Domojirof askerleriyle birlikte geldiği sırada yarbay Mihailof, kendisini izleyen birkaç subayla birlikte, Poletika grubuna katıldı.

Domojirof iki kar-

200

- ÖLÜMÜN NEFESİ

Şit grupla ilişki kurdu ve durumu inceledikten sonra Poleti-ka'yı UlyasŞutay komutanlığına tayin edip Baron Ungern'e de olayları ilişkin geniş bir rapor gönderdi. Bu raporda beni kendisinin emirlerine karşı gelmiş olmakla suçlayarak, Şahsıma geniş bir yer ayırmıştı. Subayları beni devamlı surette dikkatlice izliyorlardı. Çeşitli bakımlardan dikkatli olmam tavsiye edilmişti. Çete ile reisi, bir yabancının Moğolistan'm iç işlerine hangi hakla karışmak cesareti gösterdiğini açıkça soruyorlardı. Domojirof'un subaylarından biri, bir toplantıda, tartışmaya çekmek amacıyla beni doğrudan doğruya tahrik etti. Kendisine sükûnetle karşılık verdim:

"Rus mültecileri ne kendi ülkelerinde, ne de yabancı ülkelerde hiçbir hakka sahip değilken burada neye dayanarak müdahaleye kalkışıyorlar?" Subay bir şey demediyse de, gözlerinde anlaşılması kolay bir yanıt belirdi. Yanımda oturmakta olan dostum kalkıp bu subaya doğru yürüdü ve uzun boyuyla karşısına dikilip yeni uyanmış gibi gerindi ve, "Biraz boks yapmak isterdim!" dedi.

Bir keresinde, bizim yabancılar grubunun uyanıklığı sayesinde kurtulmamış olsaydım, Domojirof'un adamları beni yakalamayı başaracaklardı. Yabancıların UlyasŞutay "dan ayrılmalarına ilişkin koşulları görüşmek üzere, kaleye, Moğol sair'in yanına gitmiştim. Chultun Beyli beni o kadar fazla alıkoymuştu ki akşamın dokuzuna doğru eve döndüm. Atım yavaş yürüyordu. Kente bir kilometre uzaklıkta bir hendekten üç kişi fırlayıp üzerime atıldı. Atımı kamçladım. Ancak, karşı taraftaki hendekten yolumu kesecek şekilde başka adamların da çıkmakta olduğunu farkettim. Fakat, bunlar öteki grubun üzerine yürüyüp bu grubu aralarına aldılar. Bunlardan biri beni çağırdı. Yanlarına gittiğimde, eski dos-

201

İtti.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

tum ziraat mühendisinin liderliğinde Polonyalı askerlerle diğer yabancıların Domojirof'un subaylarından üçünün etrafını çevirmiş olduklarını gördüm. Dostum, subayların ellerini kollarını arkalarına öyle sıkıca bağlamaktaydılar ki adamların kemikleri çatırdıyordu. Dostum, ağzından hiç düşmeyen çubuğunu çekerek işini tamamlarken ciddi bir tavırla, "Sanırım bunları suya atmak daha uygun olur," dedi.

Onun bu ciddi haline ve Domojirof'un subaylarının korkusuna gülerek, bana niçin saldırmak istediklerini sordum. Gözlerini önlerine dikip sustular. Fakat, ses çıkarmamaları anlamlıydı ve niyetlerinin ne olduğu da iyice anlaşıldı. Ceplerine gizledikleri tabancaları vardı.

Onlara, "Harika!" dedim. "Mesele çok açık. Sizi serbest bırakacağım. Fakat sizi buraya göndermiş olan kişiye, bir dahaki sefere sizleri artık göremeyeceğini bildireceksiniz. Silahlarınıza gelince; onları komutana

teslim edeceğim."

Dostum, bağları ilmiklerken göstermiş olduğu müthiş özeni, onları çözerken de tekrarlayarak durmaksızın söyleniyordu: "Oysa ben sizi balıklara yem olsun diye ırmağa atacaktım!" Daha sonra, adamları serbest bırakarak, bizimkilerle birlikte kente döndük.

Domojirof, Urga'daki Baron Ungern'e, Mihailof, Chultun Beyli, Poletika, Filipof ve benim hakkımda raporlar gönderip kendisinden tam yetki ve para istemeye devam etti. Asyalı kurnazlığının her türlüünü bilen bu adam, Ulyassutay'da olup bitenler hakkında yalnızca kendisinden tek yanlı bilgi almakta olan çetin savaşçı Baron Ungern'in ellerinde ölümlerini hazırladığı bu insanlarla iyi ilişkilerini yine koruyordu. Bizim yabancılar topluluğu çok kaygılıydı. Subaylar birbirine karşıt gruplara bölünmüşlerdi. Askerler, gruplar şeklinde

202

- ÖLÜMÜN NEFESİ

58/96

toplanarak günün olaylarına ilişkin değerlendirmeler yapıyor, komutanlarını eleştiriyor ve Domojirof'un bazı adamlarının etkisi altında, Şöyle yaklaşımlarda bulunuyorlardı:

"İimdi, yedi albayımız var, ki hepsi komuta etmek istiyor ve çekişip duruyorlar. Bunların yedisini de kazıklara bağlayıp iyice bir dayaktan geçirmeli. Hangisi daha çok dayanırsa, o liderimiz olmalı..."

Bu, Rus kıtasının moral bozukluğunu iyice anlatan anlamlı bir Şakaydı. Arkadaşım bana sık sık gözlemlerini aktarıyordu:

"Görünüşe bakılırsa, yakında Ulyassutay'da bir askerler konseyi kurulduğunu görmekten mutluluk duyacağız. İu işe bak! Burada gerçekten Şanssızlık diyeceğim bir Şey var: Buralarda, iman sahiplerinin, Şu körolasica Sovyetlerden uzakta, derinliklerine dalecekleri ormanlar bulamamasıdır. Bu periŞan Moğolistan korkunç surette çıplak ve bizi gizleyecek hiçbir yeri yok..."

Burada bir sovyet kurulmasının giderek olanaklı duruma geldiği doğrudu.

Bir gün askerler, Çinlilere teslim edilmiş olan silahların bulunduğu depoyu basıp içindekileri aldılar, Kışlarına götürdüler. Sarhoşluk, kumar ve kavga giderek arttı. Olayları sağduyuyla izleyen ve bir felaketten korkan yabancılar artık siyasi tutkular, kavgalar ve ihbarlar yuvası haline gelmiş olan Ulyassutay'dan çıkıp gitmeye karar verdiler. Öğrendik ki Poletika takımı da birkaç gün sonra hareket edecekti. Biz yabancılar iki gruba ayrıldık: Bir grup, Go-bi'den geçip Urga'nın güneyinden Kuhu-Hoto veya Kwei-hu-acheng ve Kalgan'a doğru eski kervan yolunu izleyecek; ben, eski dostum ve iki Polonyalı askerden oluşan öteki grup da, albay Kazagrandi'nin, bir mektubunda beni davet

203

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

etmiş olduğu Urga'ya doğru, Zain Shabi'den geçecekti. Son derece heyecan verici olaylar yaşamış olduğumuz Ulyassu-tay'dan işte böyle ayrıldık. Hareketimizden altı gün sonra kente Vandalof adında bir Buryat ile yüzbaşı Bezrodnof komutasında bir Buryat-Moğol birliği geldi. Onlarla, daha sonra, Zain Shabi'de karşılaştım. Bu birlik Ulyassutay'da düzeni sağlamak ve

Kobdo'ya yürümek üzere Urga'dan Baron Ungern tarafından gönderilmişti. Bezrodnof, Zain Shabi'den gelirken, Poletika-Mihailof grubuyla karşılaştı. Grubun eşyalarını kontrol etti ve kuşkulu belgeler buldu. Mihailof ile karısına ait çantalarda Çinlilerden çalınmış para ve eşyalar buldu. Bu, onaltı kişilik gruptan N.N. Filipof'u alıp, koruma altında, Baron Ungern'e gönderdi, üç kişiyi serbest bıraktı ve geri kalan oniki kişiyi de kurşuna dizdi. Bir mülteciler grubunun varlığı ve Poleti-ka grubunun entrikaları işte böylelikle sona ermiş oldu.

Ulyassutay'da Bezrodnof, birkaç Bolşeviği ve Çin-Moğol antlaşmasının hükümlerine aykırı hareketlerinden ötürü de Chultun Beyli'yi kurşuna dizdirdi. Domojirof'u tutuklayıp Urga'ya gönderdi. İç düzen böylece yeniden sağlandı. Chultun Beyli hakkındaki kehanet doğru çıkmıştı... Bu arada, Domojirof'un hakkımda düzenlediği raporların içeriğini öğrenmiştim. Ancak Poletika'nın, Bezrodnof'un eline düştüğü zaman yapmış olduğu gibi Urga'nın çevresinden dolaşmayarak kente doğru yoluma devam etmeye karar verdim. Artık tehlike ile yüzyüze gelmeye alışmışım. Korkunç ve kan dökücü Baron'la buluşmak üzere hareket ettim. Hiç kimse kendi alın yazısını belirleyemez. Yanlış davrandığımı sanmıyordum. Korku duygusu ise uzun zamandan beri düşüncelerimde hiç yer bulmaz olmuştu. Karşılaştığımız bir Moğol süvarisi, tanıdıklarımızın Zain Shabi'de öldüğü

204 - ÖLÜMÜN NEFESİ

haberini getirdi. Geceyi yurta 'da benimle birlikte geçirdi ve şu ölüm efsanesini anlattı:

"Moğolların Çin'e egemen oldukları, çok uzun bir zaman önceydi. Ulyassutay prensi Beltis Van deliydi. Kimden hoşlanmazsa, sorgusuz sualsiz öldürtürdü. Hiç kimse kentten geçmeye cesaret edemezdi. Öteki prenslerle zengin Moğollar Ulyassutay'ın ordularıyla kuşattılar ve kentten ayrılmayı da, kente girmeyi de yasaklayarak dışarıyla olan her türlü ilişkiyi kestiler. Korkunç bir kıtlık oldu. Kentte yaşayanlar sığırları, koyunları ve atları kesip yediler. Sonunda, Beltis Van kabilelerinden biri olan Olet'lere doğru kentin batı tarafında bulunan kuvvetleriyle umutsuz bir çıkışa karar verdi. Savaşta kendisi ve son askerine kadar bütün adamları öldü. Prensler, Hutuktu Buyantu'nun tavsiyesi üzerine, Ulyassutay'ı çevreleyen dağların yamaçlarına ölülerini gömdüler. Artık ülkelerine ölüm ve Şiddet gelmesin diye ölülerini tılsımlarla ve efsunlarla birlikte gömdüler. Mezarların üzerine ağır taşlar yerleştirildi ve Hutuktu, ölüm ve Şiddet iblisinin hapsedilmiş olduğu yerden ancak mezar taşlarının üzerine insan kanı döküldüğü gün çıkabileceği kehanetinde bulundu. Biz bu efsaneyi uzun bir süredir yaşıtmaktaydık. İşte şimdi kehanet tümüyle gerçekleşti. Ruslar burada üç Bolşeviği, Çinliler de iki Moğolu öldürdüler, Beltis Van'ın kötü ruhu taş hapishanesinden kurtuldu; şimdi halkımıza tırpan atıyor. Soylu Chultun Beyli öldü; Rus Noyon'u Mihailof da göçüp gitti. Ölüm, uçsuz bucaksız ovalarımıza yayılıyor. Onu şimdi kim durduracak? Onun yırtıcı ellerini kim bağlayacak? Tanrılarla iyi ruhların üzerine bir felaket devri çöktü. Kötü ruhlar iyi ruhlarla savaş açtı. İnsan şimdi ne yapabilir? Yalnızca yok olacak... yok olacak..."

59/96

L

Gergin Asya'nın Orta Yerinde

29 Büyük Fatihlerin Yolu Üzerinde

Eski bir efsanede Şöyle denir: Hüzünlü, acımasız ve zorlu Moğolistan'ın oğlu, büyük fatih Cengiz Han, Karasu Togol'un tepesine çıkıp kartal bakışlarını doğudan batıya gezdirdi. Batıda, bir insan kanı okyanusu gördü; bunun üzerinde dalgalanan kızıl bir sis tüm ufku ondan gizliyordu. Kaderini bu tarafta bulamadı. Ne var ki, tanrılar doğuya yürümesini ve Moğol kabilelerinin tüm savaşılanı da beraberinde götürmesini ona emrettiler. Batıda o, zengin beldeler, pırıl pırıl tapmaklar, mutlu insanlar, bahçeler ve verimli tarlalar gördü ve bütün bu manzaralar onun ruhunu neşeyle doldurdu. Oğullarına Şöyle dedi: "Ben batıda ateş ve kılıç, yıkıcı, intikam alıcı kader olacağım; doğuya ise merhametli, büyük bir kurucu gibi geleceğim ve halklara ve topraklarına mutluluk getireceğim."

Efsane böyledir. Ben bu söylencede büyük bir gerçeklik payı buldum. Batıda, Cengiz Han'm yolunu, birçok noktalarda izlemiştım. Daima, o yolu mezarlarla ve merhametsiz fatihin buralardan geçmişı olduğunu gösteren harabelerle işaretlenmiş buldum. Kahramanın doğudaki yolundan bir bölümünü, Çin'e gitmek üzere izlediğı yolu da gördüm. Bir gece,

209 HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Djirgalantu'da konakladık. Oradaki yaşlı bir hancı beni tanıdığından -Narabanşı'ye yaptığım yolculukların birinde orada kalmıştım- bizi büyük bir yakınlıkla karşıladı ve yemek yerken birçok öykü anlattı. Bu öykülerden birini anlatırken bizi yurta. 'dan dışarı çıkarıp, Ay'ın iyice aydınlattığı sivri bir dağı göstererek Cengiz Han'ın daha sonraları Çin, Çin Hindi ve Moğolistan imparatoru olan bir oğlunun macerasını nakletti: "Yerin güzelliğini ve Djirgalantu otlaklarının bolluğunu görerek buraya gelip bir kent kurmuştu. Bir süre sonra bu kent ahalisiz kaldı; çünkü Moğollar göçebedir ve yapay yerleşim yerlerinde yaşayamazlar. Ova onların evi, yeryüzü ise kentleridir. Bir zamanlar burası Çinlilerle Cengiz Han orduları arasındaki savaşılar sahne oldu ve sonra unutuldu. İmdi ondan geriye kalan, eski zamanlarda düşmanların başlarına koca taşlar yağdırdıkları bir kule ile çatısız bir kapıdır, ki bu, Cengiz Han'ın torununun, Kubilay Han'ın adını taşır." Dağların girintili çıkıntılı çizgisi ile kulenin kapkara silueti Ay ışığında pırıldayan yeşilimsi göğe yansıyor; mazgallarda, hızla geçip akan bulutlar, bir Ay parlaklığı ışıltıyordu.

Grubumuz Ulyassutay'dan ayrıldıktan sonra Zain Sha-bi'nin doksan kilometre yalanma gelinceye kadar, acele etmeksizin, günde ellibeş, seksen kilometre yol aldık. Burada, ötekilerden izin isteyerek güneye, albay Kazagrandi tarafın-dan belirlenen buluşma yerine doğru ilerledim. Güneş henüz çıkmamıştı ki ben ve Moğol kılavuzum -yanımızda, yük hayvanı yoktu- arkadaşlarımızı artık zorlukla seçebildiğim alçak ve ağaçlıklı tepelere çıkmaya başladık. Yalnız başıma yaptığım bu seferde beni bekleyen ve karşıma çıkması olası ölümcül tehlikelere ilişkin henüz bir fikrim yoktu. Bu sefer tasavvur ettiğimden daha uzun sürecekti. Kıyıları kumlu bir küçük çaydan geçerken Moğol kılavuzum yurttaşlarının, Lamaların

yasaklamasına karşın, yaz ayların-

210

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

da buraya altın aramaya geldiklerini anlattı. Bunların altın arama tarzı pek ilkel ise de sonuçlar kumların zenginliğini açıkça kanıtlamaktadır. Moğol yüz üstü yere uzanır, kumu bir tüyle aralar ve böylelikle oluşın küçük yangın içine üf-ler. Zaman zaman, ıslak parmağı ile bir altın zerresi veya küçücük ince bir altın tabakası alarak boynuna asılmış olan keseye yerleştirir. Bu ilkel yöntem, günde yedi gram altın toplanmasına olanak sağlar.

Yolculuğu bir günde tamamlamayı tasarladım. Posta menzillerinden her birinde, bana, olabildiğince hızlı biçimde yeni atlar eyerlemeleri için adamları sıkıştırdım. Menzillerden birinde, manastırdan yaklaşık kırk kilometre uzakta bana vahşi bir hayvan, bir kır at verdiler. Tam bineceğim, ayağımı üzengiye geçirmiş olduğum sırada Şahlanıp bacağımın yaralı yerine bir tekme savurdu. Bacağım şişmeye ve bana acı vermeye başladı. Güneş batarken ilk Rus ve Çin evlerini ve daha sonra da Zain manastırını gördüm. Bir dağ boyunca akan küçük çaya vardık. Bu dağın tepesinde beyaz taşlar bir Tibet duasının harflerini oluşturacak biçimde yerleştirilmişlerdi. Tepenin eteğinde bir Lama mezarlığı, yani bir yığın kemikle bir sürü köpek vardı. Nihayet, manastır tam alt tarafımızda, etrafı çitle çevrili bir kare halinde göründü. Bu karenin ortasında, Moğolistan'ın batısında Şimdiye kadar görmüş olduklarımdan tümüyle başka, ancak mimari yapısı ne Çin ne de Tibet üslûplarına benzeyen bir tapınak yükseliyordu. Bu, beyaz bir yapıydı, dikey duvarlı, damı siyah kiremitli, siyah çerçeveli düzenli bir sıra pencereli, duvarla dam arasında da hiç çürümeyen bir Tibet ağacının dalları birbirine geçirilerek düzenlenmiş bir süsle bezenmişti. Manastıra telefonla bağlı Rus evlerinden oluşın daha küçük bir kare yerleşim yeri de doğu tarafında bulunuyordu.

Moğol parmağıyla küçük yapıyı göstererek Şöyle dedi:

211

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

60/96

"Burası, Zain'deki Yaşayan Tann'nın evidir. O Rus geleneklerini ve âdetlerini sever."

Kuzeyde, konik bir tepe üzerinde Babil'in zigguratlarını çağrıştıran bir kule yer alıyordu. Burası eski kitap ve elyaz-malannın, zamanında dinsel âyinlerde kullanılıp kırılmış olan nesnelerin ve değerli eşyaların, ölen Hutuktulanın giysilerinin korunduğu bir tapınaktı. Bu müzenin arka tarafında tırmanılması olanaksız bir sarp yamaç vardı. Bu sarp yamacın yüzeyindeki taşlara, özel bir düzen kaygısı olmaksızın Lamacı tanrıların resimleri kazınmıştı. Bunların boylan bir, ikibuçuk metre arasında değişiyordu. Akşam, rahipler, bu yüksek kabartmaların önünde, tanrıların tanrıçaların resimleri uzaktan görülsün diye lambalar yakıyorlardı. Ahşveriş mahallesine girdik. Yollar tenhaydı ve pencerelerde yalnızca kadınlarla çocuklar görülüyordu. Ülkenin başka yerlerinde benzerlerine rastladığım bir Rus dükkanının önünde durdum. Beni bir dost gibi karşılamalarına çok şaşırdım. Narabanşi Hutuktusunun gideceğim yerlerdeki

bütün manastırlara, bana yardım etmelerini yazmış olduğunu öğrendim. Çünkü, NarabanŞi manastırını kurtarmıştım ve kehanetlerde de açıkça anlatılmış olduğuna göre ben tanrıların sevgilisi, enkarne olmuş bir Buda idim. Sayın Hutuk-tunun bu mektubunun bana büyük yardımı olmuştu. Hatta beni ölümden koruduğunu bile söylemeliyim. Ev sahiplerinin konukseverliği benim için gerçek bir dayanak oldu, çünkü yaralı bacağım epeyce şişmiş ve sancılanmaya başlamıştı. Çizmemi çıkardığım zaman ayağımın kan içinde olduğunu gördüm, atın tekmesi eski yarayı deşmişti. Bana bakıp yarımı sarmak için bir feldsher* getirdiler. Üç gün sonra yürümem mümkün oldu. * Feldsher: Doğu Avrupa ülkelerinde, özellikle de Rusya'da, tam bir tıp eğitimi almamış, kısmen tıbbi bilgilere sahip sağlık uzmanı. Feldsher'ler eskiden özellikle savaş alanında hekimlere yardım ederdi. (Çev.n.)

212

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

Albay Kazagranti'yi Zain Shabi'de bulamadım. Bölgenin komutanını öldürmüş olan başıbozuk Çin birliğini yok ettikten sonra Van Küre yoluyla hareket etmişti. Yeni komutan bana Kazagranti'nin Zain'de bir süre dinlendikten sonra kendisini ziyaret etmem ricasında bulunan mektubunu verdi. Mektuba bir de Moğol belgesi iliştirilmişti. Bu belge bana, daha ileride anlatacağım, "urga." [kement] aracılığıyla sürüden sürüye at ve araba değiştirme hakkını veriyor ve Moğol yaşamı ve ülkesi üzerine yeni ufuklar açıyordu. Bu belge elime geçmemiş olsaydı ne bu yaşamı, ne de bu ülkeyi öğrenip tanıyabilirdim. Bu üçyüz kilometreden biraz uzun yolculuk, yorgunluğuma yorgunluk katacaktı ama henüz kendisiyle buluşmamış olduğum Kazagranti'nin beni görmeyi arzulaması elbette ciddi nedenlere dayanıyordu. Geldiğimin ertesi günü, saat birde, burasmin yüce kişisi, "tanrı" Gheghen Pandita Hutuktu'nun ziyaretini kabul ettim. Bu denli tuhaf, bu denli olağandışı bir "tann"yı düşlemem bile olanaksızdı. Bu, yirmibir, yirmiiki yaşlarında, ufak tefek ve zayıf, hareketleri sert, sinirli ve anlamlı yüzü, bütün Moğol "tanrıları"nda olduğu gibi, iri ve ürkek gözlerle çevresini etkileyen bir delikanlıydı. Üzerinde mavi ipekliden, Hutuktu Pandita'ya özgü apoletler taşıyan bir Rus üniforması, yine mavi ipekli bir pantolon, uzun konçlu çizmeler ve başmda da, tepesi san beyaz astragan bir kalpak vardı. Kemerinde bir tabancayla bir kılıç takılıydı. Bu kılık değiştirmiş "tanrı" hakkında ne düşüneceğimi bilemiyordum. Bir fincan çay içip Moğolca ile Rusçayı birbirine karıştırarak konuşmaya başladı:

"Buradan uzak olmayan bir yerde, Cengiz Han'ın eski başkenti Karakorum yıkıntıları üzerine kurulmuş Erdeni Dzu manastırın bulunur. Kubilay Han burayı sık sık ziyaret

213

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

etmiştir. Bu kutsal bölgeye hacca gelircesine gelir ve yorgunluğunu atardı. Çünkü o, Çin'in, Hindistan'ın, İran'ın, Afganistan'ın, Moğolistan'ın ve Avrupa'nın yarısının imparatoruydu. Bu pek 'görmekli günler bahçesi'nin yerini belirtmek için bugün orada kala kala yıkıntılar ve mezarlar kalmıştır. Baroun Kure'li dindar rahipler yeraltı odalarında Erdeni Dzu'nun kendisinden de eski elyazmaları bulmuşlardı. Ma-ramba Meetchik-Atakun, işte burada, öyle bir kehanete rastlamıştır ki, buna göre, Pandita unvanını taşıyacak olan Zain Hutuktusu ancak yirmibir yaşmda

olacak, Cengiz Han'ın toprakları içinde doğacak, göğsünde doğuŞtan swas-tika işareti bulunacak ve bu Hutuktu büyük savaŞ ve felaketler döneminde halkın saygısını kazanacak, Kızıl Şeytana hizmet edenlerle savaŞacak, onları yenecek, yeryüzüne düzeni tekrar getirecek ve bu mutlu günü, ak tapınaklar kurup on-bin çanı birden çaldırarak kutlayacaktır. Pandita Hutuktu benim! Bu işaretler ve simgeler benim Şahsımda biraraya gelmişlerdir. Kızıl Şeytanın hizmetkârları olan BolŞevikleri yok edecek ve Şerefli hizmetlerimin yorgunluğunu Moskova'da gidereceğim. Bunun içindir ki beni Baron Ungern birliklerine yazdırıp savaŞmama olanak vermesini albay Kazag-randi'dan istedim. Lamalar hareketime engel olmak istiyorlar. Ama, burada Tanrı kim?.."

Ayrılırken bana bir hatik armağan etti. Ben de, çantalarımı karışttırarak Hutuktu'ya lâyük bir armağan sayılabilecek tek Şeyi, küçük bir Şişe iridyumu, platinin bu nadir ve doğal ortağını sundum.

"İŞte, madenlerin en dayanıklısı ve en serti," dedim. "Dilerim ki o, Şeref ve kudretinizin simgesi olsun, Hutuktu!"

61/96

Pandita bana teŞekkür edip ziyaretine çağırdı. Daha sonra yaramın iyileştiğini hissedince yanına gittim. Evi Avrupa

214

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

tarzı döŞenmişti: Elektrik ışığı, elektrik zilleri ve telefonları vardı. Bana Şarap ve tatlılar ikram edip iki ilginç kişiyi tanıştırdı. Bunlardan biri Tibetli bir cerrahtı ki yüzü derince çiçekbozuguydu; kocaman bir burnu ve ŞaŞı gözleri vardı. Bu, tuhaf bir cerrahtı ve Tibet'e ün salmıştı. Görevi, hastalandıklarında Hutuktulan tedavi etmek ve iyileştirmek, gelecekte sınırlarını aşttıklannda veya YaŞayan Buddha'nın ya da Dalai Lama'nın yardımcısı Lamalar Meclisi'nin isteğiyle, politikaları uyuşmadığı zaman onları zehirleyip öldürmekten ibaretti. İu anda olasılıkla, Pandita Hutuktu saray hekiminin lütfuyla, gönderilmiş olduğı bir kutlu dağın tepesinde ebedî istirahattedir. Çünkü Pandita Hutuktu'nun savaŞçı zihniyetinden Lamalar meclisi hiç hoşlanmıyordu.

Pandita, içkiyi ve iskambil kağıtlarını pek seviyordu. Bir gün Avrupalı gibi giyinmiş olarak birkaç Rusla birlikte bulunurken birkaç Lama koŞa koŞa gelip dinsel âyinin başlamış olduğunu ve yaŞayan "tann"nın da inananların dualarını kabul etmek üzere mihraptaki yerine geçmiş bulunması gerektiğini haber vermek istediler. Fakat o, evinde değildi. Kağıt oynamaya gitmişti. Arayıp buldukları zaman Pandita hiç aldırış etmeyerek kırmızı Hutuktu cübbesini, kül rengi ceketini ile pantolonunu üzerine geçirdi ve bu durumdan çok ir-kilmiş olan Lamaların taşdıkları tahtırevana binip gitti.

Hutuktu'nun evinde zehirleyici cerrahıtan başka bir de onüç yaŞlarında bir çocuk gördüm. Bu, gençliği, kırmızı giysisi ve kısa saçlarıyla bende, burada hizmet eden bir bandı veya öğrenci olduğı izlenimini bıraktı. Fakat, onun büsbütün başka bir Şey olduğunu keŞfettim. Delikanlı birinci Hu-bilgan'dı o da enkarne olmuş Buda, usta bir kâhin ve Pandita Hutuktu'nun veliahtıydı. Durmadan içiyor, bıkmaksı-zın kumar oynuyor ve Şaklabanlıklar yapıp Lamaların onurunu ayaklar altına seriyordu.

215

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Aynı akşam beni ziyarete gelen ikinci Hubilgan ile tanıştım. Yaşayan Buddha'nın doğrudan doğruya egemenliği altında bağımsız bir bölge olan Zain Shabi'nin gerçek yöneticisi kendisiydi. Bu Hubilgan otuziki yaşlarında, ciddi, münzevî, iyi eğitilmiş ve Moğol bilgeliğini derinlemesine bilen bir kişiydi. Rusça biliyor ve bu dilde yazılmış kitapları çok okuyor, özellikle başka ulusların yaşam biçimleri ve tarihleriyle ilgileniyordu. Amerikan ulusunun yaratıcı dehasına karşı büyük bir saygı duyuyor ve Şöyle diyordu:

"Amerika'ya gittiğiniz zaman, onlardan ülkemize gelmelerini ve bizi çevreleyen karanlıktan çekip çıkarmalarını isteyin. Çinlilerle Ruslar bizi felakete götüreceklerdir. Sadece Amerikalılar bizi kurtarabilirler." Beni derinden etkileyen bu kişinin dileğini ve çağrısını Amerikan ulusuna büyük bir memnuniyetle sunuyorum. Karanlık ve zulüm içinde bırakılan dürüst insanlardan oluşan bir halk kurtarılmayacak mıdır? Bu ülke niçin yıkıma terke-dilmeli? Moğolların ruhları, güçlü manevi kuvvetlerle doludur. Bu iyi insanları kültürlü bir halk haline getiriniz; onlara ülke topraklarının servetlerini kullanmayı öğretiniz. Cengiz Han'ın kadim halkı, o zaman, size daima bağlılık dolu bir dostluk gösterecektir. Oldukça iyileştikimde, Hutuktu beni birlikte Erdeni Dzu'ya gitmeye çağırdı ve ben de hemen kabul ettim. Ertesi sabah bana hafif ve rahat bir araba geldi. Yolculuğumuz beş gün sürdü. Erdemi Dzu'yu, Karakorum'u, Hoto-Zai-dam'ı ve Hara-Balgasun'u ziyaret ettik. Bunlar Cengiz Han ile ardılları Ugaday Han ve Kubilay Han tarafından onüçün-cü yüzyılda kurulmuş manastır ve beldelerin yıkıntılarıdır. Bu manastır ve beldelerden arta kalanlar duvarlar ve kuleler, birkaç büyük mezar, efsane ve öykülere ilişkin kitaplarıdır.

216

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

Hutuktu bana, "İş mezarlara bakınız," dedi. "Han-Uyuk'un oğlu buraya gömülmüştü. Çinliler ona babasını öldürmesi için para vermişlerdi, fakat kız kardeşi, babası ihtiyar imparatoru korumak üzere genç prensi kendi elleriyle öldürerek bu cinayeti önledi. Han-Mangu'nun sevgili karısı Tsinilla'nın mezarı da buradadır. Tsinilla, Kara-Bolgasun'a gitmek üzere Çin başkentinden ayrıldı ve burada cesur çoban Damçaren'e, hani atma binince rüzgardan hızlı giden ve elleriyle yak ve yaban atı avlayan Damçaren'e âşık oldu. Bu işe fena halde öfkelenen Han vefasız kadını boğdurdu, fakat onu bir imparatoriçeye lâyık törenle gömdürdü ve sonra, sık sık mezarı başına gelip yitlik aşkına gözyaşları döktü."

"Damçaren ne oldu?" diye merakla sordum.

Hutuktu da bunu bilmiyordu. Ancak, gerçek bir efsaneler arşivi olan hizmetlisi yanıt verdi:

"Acımasız Çahar eşkiyasının yardımıyla Çinlilerle karşı uzun süre savaştı. Fakat, nasıl öldüğü bilinmiyor."

Rahipler, belirli zamanlarda bu yıkıntılara gelip dua ederler.

Yıkıntıların arasında gizli ya da gömülü kutsal kitaplarla nesneleri ararlar. Yakın zamanlarda burada iki Çin tüfeği, iki altın yüzük ve sırimlarla bağlanmış çok eski elyazması tomarları bulunmuştur.

Kendi kendime, acaba bu bölge Büyük Okyanus'tan Ad-riyatığe kadar saltanat

62/96

sürmüş olan kudretli imparatorlar ve hanları niçin bunca zaman kendisine çekmiştir, diye düşündüm. Muhakkak ki, bu dağlardan, karaçamlarla ve kayınlarla örtülü bu vadilerden, bu sonsuz kumullardan, bu çekilen göller ve bu kıraç kayalardan ötürü değil.

Büyük imparatorlar, Cengiz Han'ın gördüğü vizyonu anımsayarak, onun ilâhî bir onurla, itaat ve nefretle çevrili,

217

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

görkem ve mucizelerle dolu alinyazısına ilişkin yeni vahiyleri, yeni kehanetleri burada aramışlardır. Tanrılarla, iyi ve kötü ruhlarla buradan başka nerede ilişki kurabilirlerdi? Yalnızca onların yaşadıkları yerde değil mi? Bu kadim yıkıntı-larıyla tüm Zain bölgesi işte böyle bir bölgedir.

Pandita açıkladı:

"Yalnızca Cengiz Han'm soyundan gelenler bu dağa çıkabilirler. Herhangi birisi, yan yolda, nefes alamaz olur ve daha yükseklerle çıkmaya kalkışırsa ölür. Bir zaman önce Moğol avcılar bir kurt sürüsünü dağda izlediler ve bu bölgeye varınca hepsi öldüler. Yamaçlarda kartal, muflon ve rüzgar gibi hafif ve hızlı koşan kabarga antiloplarının kemiklerine rastlanır. İnsanlığın kaderine hükmeden kitaba sahip olan kötü ruhun mekânı burasıdır."

İşte yanıt bu, diye düşündüm.

Batı Kafkasya'da Soukhoum Kale ile Toupsei arasında kurtların, kartalların ve yaban keçilerinin öldükleri bir dağa bir kez çıkmıştım. Bu bölgeyi at üstünde geçmeyecek olurlarsa insanlar ölürler. Toprak burada, dağ yamacındaki deliklerden çıkan ve her türlü hayvani yaşamı yok eden karbon gazı yayar. Gaz, yarım metre kalınlığında bir katman oluşturarak toprağa yayılır. Atlılar bu katmanın üst tarafından geçerler, atlar ise, tehlikeli bölümü aşınca kadar başlarını havaya diker, hafifçe kişnerler. Burada, "kötü ruhun, insanlığın kaderine ilişkin kitabı okuduğu" bu dağın tepesinde de aynı olay gerçekleşmektedir. Moğolların kutsal korkusunu da, Cengiz Han'ın soyundan gelen, uzun boylu, dev gibi insanlar için buranın zorlu çekiciliğini de anladım. Gururlu başları zehirli gaz tabakasının üzerinde kaldığından, onlar bu korkunç ve gizemli dağın tepelerine kadar çıkabili-yorlardı. Bu olayın bir de jeolojik açıklaması vardır ki o da

218

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

karbonlu asitle bataklık gazı oluşturmuş taş kömürü birikintilerinin güney sınırının burada olduğudur.

Hun Doptchin Djamptso topraklarını kaplayan yıkıntılardan biraz ötede küçük bir göl vardır. Burada bazen Moğollarla at sürülerini korkutan kırmızı alevler çıkar. Bu göle ilişkin çok sayıda söylence anlatılması doğaldır. Zamanında buraya bir göktaş düşmüş ve toprağa epeyce gömülmüştü. Ortaya çıkan çöküntü gölü oluşturmuştu. Anlaşıyordu ki yeraltı geçitlerinin sakinleri olan yarı insan ve yarı cinler bu gökyüzü taşını derin yatağından çıkarmaya uğraşıyor, fakat onlar taşı kaldırdıkça,

taş da gölü alevler içinde bırakarak tüm çabalara karşın, tekrar yerine oturuyordu. Bu gölü ben görmedim. Bir Rus yerleşimci gölün yüzeyinde, kuşkusuz, petrol bulunduğunu, çobanların yaktıkları ateşlerin veya güneşin yakıcı sıcaklığının petrolü tutuşturduğunu söylemişti.

Her ne olursa olsun, bütün bunlar, Moğol hükümdarları için bu ülkenin çekiciliğine ilişkin gerekçeleri dile getirir. Üzerimde en güçlü etkiyi yapan Karakoram oldu. Zalim ve bilge Cengiz Han burada yaşadı; Batı'yı kana boğmak ve Doğu'ya benzeri hiç görülmemiş bir Şan ve Şeref kazandırmak üzere dev düşüncelerini burada tasarladı. Cengiz Han iki Karakoram inşa etmişti; biri Tatsa Gol yakınında, kervan yolu üzerinde, öteki de Pamir1 deydi. Onun üzgün savaşçıları, insanlığın bu en büyük fatihini buraya, eser tamamlandıktan sonra yüce Han'ın ruhuna kurban ettikleri beşyüz tutsağa yaptırdıkları mezara gömdüler.

Dünyanın yarısı üzerinde saltanat sürmüş büyük hüküm-darların hayallerinin dolaştığı bu yıkıntılar arasında, savaşçı Pandita Hutuktu duasını etti.

Ruhu, Cengiz Han'ın ve Ti-murlenk'in Şan ve Şerefine yükselmekti.

Onları kadar gerçek olmayacak bir kahramanlığı özlüyordu.

219

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Dönüş yolculuğunda, çok zengin bir Moğol tarafından Zain'den çok da uzak olmayan bir yere davet edildik. Bizim için değerli halılar ve ipek örtülerle bezenmiş yatta, lar hazırlamıştı. Hutuktu daveti kabul etti.

Hutuktu, Moğolun başına kutlu elini uzatıp kendisinden hatikler alarak onu kut-sarken biz de yumuşak yastıklara kurulduk. Davet sahibi, dev bir kazanda pişirilmiş bütün bir koyun getirtti. Hutuktu bir butu koparıp bana ikram etti ve ötekini kendisi aldı. Daha sonra, davet sahibinin en küçük oğluna bir et parçası uzatarak ziyafetin başladığına ilişkin işaretini böylelikle vermiş oldu. Koyun bir anda bütünüyle bölünmüş ve parçalan konukların eline geçmiş oldu. Hutuktu, üzerinde hiçbir et izi kalmayan çıplak kemiği ateşin kenarına attığı zaman, diz çöküp, oturmakta olan davet sahibi, ateşten aldığı bir koyun postu parçasını iki eliyle tutarak büyük bir saygıyla Hutuktu'ya sundu. Pandita, postun üzerindeki yünlerle külleri bıçağıyla kazdıktan sonra deriyi incecik parçalara

63/96

ayınp bu lezzetli parçayı yemeye başladı. Bu, göğüs kemiğini örten kısımdır ve Moğollar buna turaç derler. Koyun bölündüğü zaman bu parça ayrılır, ateşe konulup ağır ağır pişirilir. Bu şekilde hazırlanan parça, hayvanın en lezzetli yeri olduğundan başkonuğa sunulur. Gelenekler ve tören adabı bu parçanın bölüşülmesine izin vermez.

Yemekten sonra davet sahibi, büyük bir sürünün yur-ralardan bin beşyüz metre öteden geçtiği bilindiğinden muflon avına çıkmamızı önerdi.

Üzerlerine şık eyerler vurulmuş atlar getirildi. Hutuktu'ya ayrılan atın takınılan, bulunduğu konumun belirtisi olarak, sarı ve kırmızı kumaş parçalarıyla süslenmişti. Arkamızdan elli kadar süvari at koşturuyordu.

Yere indiğimiz zaman bizi, birbirimizden ellişer adım aralıkla, kayalıklar arkasına yerleştirdiler. Moğollar dağı kuşatmaya başladılar.

Yarım saat kadar bir zaman

220

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

geçmişti ki tepede bir Şeyin parıldadığını ve bir an sonra da nefis bir muflonun, inanılmaz zıplayışlarla, kayadan kayaya atladığını gördüm. Onun arkasından, yirmi kadar hayvandan oluşan bir sürü, yıldırım hızıyla geçiyordu. Moğolların, kuşatma hareketini beceremediklerini ve bu hareketi tamamlamadan sürüyü bir tarafa yönlendirmiş olduklarını sandım. İyi ki yanıliyormuşum. Tam karşımızdaki kayalardan birinin arkasından bir Moğol fırlayıp ellerini salladı. Başta giden hayvan ürkmeksizin Moğolun yanından geçerken sürünün geri kalan kısmı ansızın yön değiştirerek üzerime doğru fırladı. Ateş ettim, iki hayvan düştü. Hutuktu da hem bunlardan bir tane, hem de oracıkta ortaya çıkıveren bir misk keçisi vurdu. En güzel boynuzun çifti yaklaşık on-beş kilo ağırlığındaydı ve genç bir muflona aitti. Zain Shabi'ye döndüğümüzün ertesi günü, tamamen iyileşmiş olduğumu hissederek, Van Kure'ye kadar yolculuğa devam etmeye karar verdim. Hutuktu'dan izin istedim. Bana büyük bir hatik verdi ve ilk günkü armağanımdan ötürü bana çok sıcak bir biçimde teşekkür etti.

"Mükemmel bir ilâç!" diye heyecanla bağırdı. "Yaptığımız gezintiden sonra kendimi çok yorgun hissediyordum; fakat, sizin ilacı aldım ve şimdi kendime geldim. Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim..."

Zavalı delikanlı, benim iridyumu yutmuştu. Eminim ki bunun ona bir kötülüğü dokunamazdı, fakat iyiliği dokunduğu konusuna gelince; olağandışı olan işte buydu! Batı hekimleri, olasılıkla, bu zararsız ve çok pahalı olmayan yeni ilacı -yeryüzünde topu topu dört kilo iridyum vardır- denemek isteyeceklerdir. Bu durumda bana Moğolistan, Barga, Sinkiang, Koko Nur ve diğer Orta Asya topraklarındaki patent hakkını bıraksınlar yeter!..

221

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Yaşlı bir Rus yerleşimci bana kılavuzluk etti. Bana, oldukça tuhaf bir şekilde çekilen büyük, hafif ve rahat bir araba verildi. Dört metre kadar uzunluğunda bir sırık, tahtirevanın ön tarafına geçirilmişti. Bunu, iki süvari, uçlarından tutup eyerlerinin kaşına yerleştirmişlerdi. Böylece, beni arkalarından çekerek dörtlüye gidiyorlardı. Arkamızdan, dört yük atı ile, dört süvari geliyordu.

222

30 Tutuklandım!

'TT-anm saat kadar sonra, Zain'den onsekiz kilometre ka-X dar ötede, derin ve bataklık bir ırmak kenarında, bir sırt üzerinden, vadide döne kıvnla ilerlemekte olduğunu gördüğümüz bir süvari koluna rastladık. Bu grup Rus tüfekleriyle silahlanmış Moğol, Buryat ve Tibetlilerden oluşuyordu. Kolun başında iki süvari yanyana gidiyordu. Başında siyah astragan kocaman bir kalpak, sırtında siyah abadan bir gocuk ve omuzlarında da kırmızı bir Kafkas başlığı olan bunlardan biri yolumu kesti, sert ve kaba bir sesle sordu:

"Kimsiniz? Nereden geliyor, nereye gidiyorsunuz?"

Az ve öz biçimde yanıtladım. Bunun üzerine, birliğin Baron Ungern kuvvetlerine bağlı bir birlik olduğunu ve yüzbaşı Vandalof'un komutasında bulunduğunu söylediler.

Biri, "Ben, askerî yargıç, yüzbaşı Bezrodnof'um," dedi.

Birdenbire kahkahalar atarak gülmeye başladı. Küstah ve ahmak sürati

hoşuma gitmiyordu. Subayları selamlayarak süvarilerime ilerlemelerini söyledim.

Tekrar yolumu kesip, "Olmaz!" diye bağırdı. Daha ileriye gitmenize izin veremem. Sizinle uzun ve ciddi bir görüşme yapmak isterim. Bu yüzden benimle Zain'e döneceksiniz."

223

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bu isteğe karşı çıktım ve kendisine albay Kazagrandi'nin mektubunu gösterdim. Soğuk biçimde yanıt verdi:

"Bu mektup albay Kazagrandi'yi ilgilendirir. Zain'e dönmeye gelince; bu da benim isimdir. İmdi bana silahlarınızı verin."

Ölümle tehdit edilmiş bile olsam bu emre uymak benim için olanaksızdı.

"Beni dinleyin," dedim. "Açıkça söyleyin: Birliğiniz Bol-Şeviklerle mi savaşıyor, yoksa siz Kızıl mısınız?"

Buryat subayı Vandalof, bana yaklaşıp, "Hayır, dedi. Emin olun ki üç yıldır BolŞeviklerle savaş halindeyiz." Sakin biçimde karşılık verdim:

"Öyleyse silahlarınızı size teslim edemem. Onları ben Sibirya'dan buraya

64/96

kadar getirdim. Birçok çatışmaya bu sadık silahlarla girdim. İmdi, onları benden Beyaz subaylar almak istiyorlar. Bu davranışı hoşgörüyü karşılayamam."

Bu sözler üzerine tüfeğimi ve tabancamı ırmağa attım. Subayların kafası karışmıştı. Bezrodnof öfkeden kıpkırmızı kesildi.

"Sizi de, kendimi de, böylece utançtan kurtarmış oldum," dedim.

Bezrodnof sesini çıkarmadan atmı geri döndürdü. Üç yüz kişilik birlik önümden geçti. Yalnızca iki subay durup, benim Moğollara, arabayı geri çevirmeleri emrini verdiler. Sonra, küçük grubumuzun arkasına geçtiler. Demek ki tutukluydum! Arkadan gelen subaylardan biri bana Rus olduğunu ve Bezrodnof'un birçok ölüm kararını beraberinde götürmekte olduğunu söyledi. Eminim ki, benim ölüm kararım da onların arasındaydı.

224

- TUTUKLANDIM!

İmdi Bezrodnof'un yanındaki Moğolların kurşunuyla ölecek olduktan sonra

Kızıl birlikler arasından kendime yol açmış, soğğun ve açlığın acısını çekmiş, Tibet'te ölümün yanından sıyrılıp geçmiş olmak neye yarardı?

Bunca yolculuk etmiş, bu kadar uzaklardan gelmiş olmak boşunaydı!

Çektiğim acıların sonucu bu olacak olduktan sonra, ona, Sibirya'nın herhangi bir Çeka merkezinde çoktan boyun eğebilirdim!

Zain Shabi'ye dönünce çantalarım araştırıldı. Bezrodnof, Ulyassutay'da olup biten işler hakkında beni inceden inceye sorguya çekmeye başladı.

Kendisiyle üç saat kadar görüştük ve bu üç saat boyunca ben, yalnızca Domojirof'un raporlarına inanmanın doğru olamayacağı konusunda kendisini ikna etmeye çalışarak Ulyassutay'daki bütün subayları savunmaya uğraştım.

Görüşme bitince yüzbaşı ayağa kalkıp yolumdan alıkoymuş olduğu için benden özür diledi. Sonra, bana gümüş kabızlı nefis bir mavzer vererek Şöyle dedi:

"Gururunuz çok hoşuma gitti." Bir anı olarak bu silahı kabul etmenizi rica ediyorum."

Ertesi sabah, cebimde, Bezrodnof'un ileri karakollarına yönelik olarak verilmiş bir 'geçebilir' belgesi olduğu halde, Zain Shabi'den tekrar yola çıktım.

225

31 "Urga" İle Yolculuk

Bir kez geçtiğim yerlerden bir daha geçtim; Bezrodnof birliğine rastladığım dağdan ve silahlarımı attığım ırmaktan... Sonra, bunların tümü arkamda kaldı. İlk konaklama yerinde at bulamamak gibi hoş olmayan bir olayla karşılaştık. Yurta 'da, sahibi ile iki oğlu vardı. Kendisine belgemi gösterince bağırdı:

"Noyon'un urga hakkı var. Kendisine hemen at bulacağız. Eyere atladi. Moğollardan ikisini beraberine ve her biri dört beş metre uzunluğunda, uçları ip halkalı uzun delenk-leri de yanına alarak dört nala kalktı. Arabam izleniyordu. Yoldan ayrıldık. Ovayı geçtik, ve bir saat gittikten sonra, çayırdı bir at sürüsü bulduk. Moğol, "urga" adı verilen ucu düğümlü kementle bu atlardan birkaçını yakaladı. Sürünün sahipleri çevredeki dağlardan dört nala inip yanımıza geldiler. Yaşlı Moğol, belgelerimi kendilerine gösterince itaatle razı oldular ve bana yoldaşlık etmiş olanlar yerine adamlarından dördünü verdiler.

Moğollar böyle yolculuk ederler. Menzilden menzile gideceklerine sürüden sürüye uğrayıp "urga" ile tuttukları atlan eyerletir, bunların sahiplerini de kılavuz diye yanlarına alır-

227

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

lar. Urga hakkıyla böylece angaryaya koşulan Moğollar, bu görevden bir an önce kurtulmaya çalışarak, görevi bir başkasına devretmek için ilk at sürüsüne doğru dört nala giderler. Urga hakkına sahip olan yolcu atı bizzat tutabilir ve çobanları bulamayacak olursa, el koyup aldığı yeni hayvanların yerine eskilerini bırakarak kılavuzlarını yeni bir sürüye kadar gitmeye zorlayabilir. Ancak, bu yöntem nadir olarak uygulanır, çünkü Moğollar kendilerine ait olmayan sürülerden at almayı, birtakım tartışmalara neden olmamak için sevmezler.

Bir açıklamaya göre, Urga kenti, adının kökenini bu gelenekten almıştır. Yabancılar, kente Urga derken, Moğollar, ona eskiden beri "Ta Küre", yani "Yüce Manastır" derler. Bu bölgeye ticareti ilk getirmiş olan Buryat'lar ve Ruslar kenti Urga diye anmışlardır; çünkü, anlattığım angarya yönteminden ya da yolculuk hakkından yararlanarak ovalan geçmiş olan tüm ticari seferlerin asıl hedefi buydu. Bir başka açıklama daha vardır: Kent, kenarlarını birer dağın oluşturduğu bir "ilmek" içindedir ve bu sırtlardan birinin eteğinde akan Tuul ırmağı ise, ucuna, bu ovaların pek iyi tanıdığı urga geçirilmiş bir değneye benzemektedir.

İşte, bu urga hakkı sayesinde, Moğolistan'ın gezginlerce bilinmeyen yörelerinde üç yüz kilometreyi bulan bir yolculuk yaptım. Böylelikle de ülkenin bu bölümündeki fauna'yi inceleme olanağı buldum. Beş altı bin başhayvanlık büyük antilop sürüleri, muflonlar, vwapiti denilen kuzey geyikleri, kabarga denilen misk keçileri gördüm. Zaman olurdu ki ufukta belirip kaybolan birer hayal gibi küçük bir yaban atı ve eşek sürüleri yıldırım hızıyla geçip giderlerdi.

Bir yerde büyük bir dağsıçanı kolonisine rastladım. Toprakta yaptıkları kabartılarla yuvalarına giden delikler onlarca metre kare genişlikte

görülüyordu. Bu mini mini tepecikler arasmda da oradan oraya sarımsı gri

65/96

veya boz renkli hay-

228

- "URGA" İLE YOLCULUK

vanlar koŞuŞuyordu. Bunlar, en kocamanı orta boylu bir köpeğin yarısı kadar olmak üzere, irili ufaklydılar. Postları, tombul vücutlarına fazla geniŞ geliyormuşcasına, zahmetle koŞuyorlardı. Dağ sıçanları dikkat çekici arayıcılarıdır. Toprak içindeki taŞları yüzeye atarak durmadan hendek kazarlar. Birçok yerde bakır cevherinden tepecikler gördüm. Daha kuzeyde volfram ve vanadyum gibi minerallere de rastladım. Dağsıçanı, deliğinin girişinde, arka ayakları üstünde dimdik oturur ve bu görüntüsüyle bir tahta parçasını, ağaç kökünü ya da taŞı andırır. Bir süvari görür görmez onu merakla gözlemeye ve tiz bir ıslık çalmaya başlar. Avcılar, uzun sopaların ucuna bez parçaları takıp yavaş yavaş ilerlerken dağ sıçanlarının bu merakından yararlanırlar. Hayvanın tüm dikkati bu bez parçasında toplanmıştır ve gelip kendisini vuran kurŞun ise bez parçasının niçin böyle kendisine doğru ilerlemekte olduğunu nedenini ona anlatır.

Orhon nehri yakınlarında, bir dağsıçanı kolonisi arasından geçerken ilginç bir sahnenin tanığı oldum. Burada binlerce yuva vardı. Bu yüzden de benim Moğollar, atlarının ayağı bunlardan birine girip kırılmasın diye bütün hünerlerini kullanmak zorunda kalıyorlardı. Bir kartalın üzerimizde daireler çizerek çok yüksekte uçmakta olduğunu farket-tim. Kartal bir taŞ gibi kendini tepeciklerden birinin üzerine atıp burada hareketsiz kaldı. Birkaç dakika sonra bir dağsıçanı, komŞusuna gitmek üzere delikten çıktı. Kartal tepecikten aşağı yavaşça atlayıp bunun deliğini bir kanadı ile kapattı. Dağsıçanı gürültüyü işitip geri döndü ve belli ki, içinde yavrularını bırakmış olduğu deliğe zorla girmeye yeltenerek hücumla geçti. Kavga başladı. Kartal, serbest bulunan bir kanadı ile döğüşüp öteki kanadıyla deliği kapatmaya devam ediyordu. Dağsıçanı, yırtıcı kuŞun üzerine cesaretle atıldı ama biraz sonra başına inen bir gaga darbesiyle vurulup düştü. Kartal, ancak o zaman dağsıçanına yaklaştı, işini ta-

229

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

marnladı ve onu pençelerinin arasına alıp dağın tepesinde midesine atmak için hayli güçlüklerle kaldırdı, götürdü.

İurasında burasında birkaç ot bulunabilen daha kıraç yerlerde, sincap büyüklüğünde, imouran denilen bir başka kemirici vardır. Bunların tüyleri, rüzgarın serptiği tohumları toplayıp küçük konutlarına götürmek için yılan gibi kayarak üzerinde koŞuŞtukları ovanın rengindedir.

İmouran'tın sadık dostu boz sırtlı ve boz başlı tarlakuŞudur. TarlakuŞu, imouran 'in oavadan geçmekte olduğunu görünce gidip onun sırtına konar.

Üzerinde dengede durabilmek için kanatlarını çırpıp ve darmadağın kuyruğunu neŞeyle kaldırarak, böylece kendisini bineğine neredeyse dörtnele taşır. TarlakuŞu, bu sırada, dostunun vücudunda yaşayan asalakları büyük bir hünerle ve hızla toplarken yaptığı bu avcılıktan haz duyduğunu da hoş ötüşleriyle dile getirir. Moğollar imouran 'a "neŞeli

tarlakuşunun küheylanı" adını verirler. Tarlakuşu bu hava haydudu kartalın yaklaştığını, gördüğü anda üç kez öterek imouran 'a haber verir ve kendisi de bir taşın arkasına veya bir hendeğe gizlenir. Bu işareti alan hiçbir imouran tehlike geçmeden başını deliğinden çıkaramaz, işte tarlakuşu ile onun küheylanı, böyle, dostça geçinip giderler. Moğolistan'ın zengin otluk yörelerinde, Uryanhay'da bile rastlamış olduğum, bir başka tür kemirici gördüm. Bu kısa kuyruklu ve siyah bir tarlafaresidir ki yüz, iki yüz başlık sürüler halinde yaşar. Bu tarlafaresi, eşsiz ve hünerli bir çiftçi olarak, kışlık besinini özenle hazırlaması bakımından dikkat çekicidir ve hatta hayvanlar âleminde bu anlamda rakipsizdir. Otun en lezzetli olduğu haftalarda başmın hızlı ve sert sallayışları ve sivri ön dişleriyle yirmi, otuz sapı birden adeta tırpanlar. Sonra, bu otları bir süre kurumaya bırakır ve daha sonra da, tümüyle usûlüne uygun bir tarzda depolar: İlk önce, otuz santimetre kadar yükseklikte bir yığın oluşturur. Bu işi bitirince yığının ortasında, uçları birleşecek şekilde, ye-

230

- "URGA" İLE YOLCULUK

re dört eğri çöp sokup bunları yığının üst tarafından, bir ot yığını daha ekleyebilecek kadar mesafe bırakarak en uzun saplarla birbirine bağlar. Yığın, otuz santimetre daha yükseldikten sonra, kışlık zahiresinin rüzgarla dağılmaması için bu kısmı da üst tarafından uzun saplarla iyice kapatır. Kötü mevsimlerde taşıma zahmetini önlemek amacıyla ot balyasını yuvasının kapısının önüne yerleştirir. Atlarla develer, minik çiftçinin bu kuru otuna pek düşkündürler. Çünkü bu ot en lezzetli olanlardan seçilmiştir. Ne var ki, balyalar öyle sağlam yapılmıştır ki tekmeyle bile zor dağıtırlar.

Moğolistan'ın hemen hemen her yerinde, gerek çifte çifte, gerek sürü halinde salga adı verilen ya da uzun kuyrukları kırlangıç kuyruğunu andırdığı ve uçuşları da kırlangıç uçuşuna çok benzediği için keklik-kırlangıç denilen tarla kekliklerine de rastladım. Bu kuşlar ne yabani ne de ürkektirler, çünkü on, onbeş adıma kadar yaklaşmanıza izin verirler. Fakat, bir kez uçunca da çok yükseklerle çıkar, durmadan kırlangıç gibi öterek yere konmaksızın uzun mesafeler alırlar. Renkleri

66/96

genel görünümüyle, açık kurşunî ve sarı, erkeklerinin sırtları ve kanatları koyu benekli, ayakları da genellikle tüylerle örtülüdür. Uğrak yeri olmayan bölgelerde bu gözlemlerde bulunmama olanak vermiş olan urga'nın bazı sakıncaları da vardı. Moğollar beni doğruca ve hızla hedefime doğru götürüyor ve verdiğim Çin dolarlarını da sevinçle benden alıyorlardı. İmdi arabada, arka tarafımda, tozlar içinde duran Kazak eyeri üzerinde sekiz bin kilometre kadar yol aldıktan sonra, doludizgin giden yabancı atlarının çektiği arabanın taşlardan, tepeciklerden, hendeklerden atlayarak beni dayanmaya zorladığı sarsıntılarla yürek hiplamalannaya artık kızıyordum. Araba zıplıyor çatırdıyor ve doğrusunu söylemek gerekirse, bir Moğol koşum at ve arabasının rahatıyla zevkini yabancı

231

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gezgine kanıtlamadaki vahŞi ve inatçı karar sayesinde sağlam kalabiliyordu. Bütün kemiklerim sızlamaya başlamıştı. Nihayet, her sallanışta inlemeye başladım çünkü yaralı bacağımda çok keskin bir siyatik krizi tutmuştu. O gece ne uyuyabildim, ne uzanabildim, ne de acı çekmeden oturabiliydim. Bütün geceyi yurta sakinlerinin horultularını dinleyerek ovada bir aşağı, bir yukarı dolaşmakla geçirdim. Bir süre sonra bana saldıran, kapkara iki dev köpeklerle mücadele etmek zorunda kaldım. Ertesi gün, bu işkenceye ancak öğleye kadar dayandım ve mücadeleyi terkederek yatmak zorunda kaldım. Acı dayanılmaz duruma gelmişti. Ne bacağımı ne sırtımı kımıldatabiliyordum. En sonunda nöbet de başladı. Ne kadar aspirinimle kininim varsa tümünü yuttuğum halde hiçbir yararını göremedim. Küçük bir manastırın yanmda bulunan ve konuklara ayrılmış bir yurta. 'ya indik. Yanımdaki Moğol gidip Lama-hekimi beni görmeye çağırdı. Lama-hekim bana çok acı bir toz verdi ve ertesi sabah yoluma devam edebileceğimi söyledi. Biraz sonra kalbimin çarpıntıları arttı ve sızı da daha Şiddetlendi. Bir uykusuz gece daha geçirdim. Fakat, güneş çılınca acı birdenbire dindi. Bir saat sonra da bana bir at hazırlamalarını söyledim. Çünkü, yolculuğa arabayla devam etmekten korkuyordum.

Moğollar atları yakalarken çadırıma albay N.N. Filipof geldi ve BolŞevik oldukları iddiasıyla kendisine, kardeşine ve Poletika'ya yönelik suçlamaları ısrarla reddettiğini söyledi. Bezrodnof, Van Küre'de beklemekte olan Baron Ungern'i görmek için oraya gitmesine izin vermişti. Ancak, Filipof bilmiyordu ki Moğol kılavuzunun yanında bir el bombası vardı ve bir Moğol da önu sıra, bir mektupla Baron'a gönderilmişti. Bilmiyordu ki, Poletika ile kardeşleri Zain Sha-bi'de aynı anda kurŞuna dizilmişlerdi. Filipof acele ediyor ve o gün Van Küre'ye ulaşmak istiyordu. Ben, kendisinden bir saat sonra yola çıktım.

232

32 YaŞlı Bir Fala

P osta yolunu izledik. Daichin Van ile albay Kazagran-di'nin hizmetçilerine durmadan binek sağlamak zorunda olduklarından, Moğolların bu bölgelerde ancak bitkin atlan vardı. YaŞlı bir Moğol ile oğlunun tuttıkları Van Küre'den önceki son menzilde durmak zorunda kaldık. AkŞam yemeğinden sonra yaŞlı adam, üzerinden eti iyice sıyrılmış olan koyunun kürek kemiğini eline alıp yüzüme bakarak birtakım dualar okudu ve kemiği harlı ateŞe koydu. İöyle dedi:

"Sana geleceğini söylemek istiyorum. Benim bütün kehanetlerim gerçikleŞir."

Kemik siyahlanınca ateŞten aldı, üzerindeki külleri üfledi ve yüzeyini büyük bir dikkatle incelemeye, sonra onu ateŞe tutup bakmaya başladı. Uzun süren bu incelemeden sonra, yüzü korku içinde, kemiği tekrar ateŞe bıraktı.

Gülerek sordum: "Ne gördünüz?"

"Sessiz ol! diye fısıldadı. "Çok korkunç Şeyler gördüm!"

Kemiği yine eline aldı. Durmaksızın dualar mırıldanıp tuhaf hareketler yaparak kemiğin bütün yüzeyini gözden geçirmeye koyuldu. Sonra sakin ve gizemli bir tavırla kehanetlerini sıraladı:

233

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Ölüm, kızıl saçlı, uzun boylu bir beyaz adam biçiminde karşıma çıkacak. Hemen arkanda duracak ve seni yakından, uzun süre izleyecek. Sen ölümü hissedip bekleyeceksin ama o geri çekilecek. Bir başka beyaz adam seninle dost olacak. Dördüncü günden önce bazı dostları kaybedeceksin. Onlar, uzun bir bıçakla vurulup ölecekler. Onları köpeklerin yediğini görüyorum. Eyer biçiminde kafası olan adamdan sakın. O, senin ölümüne neden olmaya çalışacak."

İhtiyarın bana geleceğimi bildirmesinden bir hayli sonraya kadar çay içip pipolarımızı tüttürdük. Ancak, ihtiyar yüzüme hâlâ korkuyla bakıyordu. Zihnimde şu düşünce oluştu; bir ölüm mahkûmuna cezaevi arkadaşlarının böyle bakmaları gerekir!

Ertesi sabah güneş çıkmadan falcıdan izin istedik ve yir-mibeş kilometre kadar yol aldıktan sonra Van Kure'nin karşısına geldik. Albay Kazagrandi'yi karargâhında buldum. Bu adam, iyi bir aileden geliyordu, deneyimli bir mühendis ve mükemmel bir subaydı. Savaşta, Baltık Denizi'ndeki Moon adasının savunmasında ve sonra da Volga üzerinde Bolşeviklerle olan çarpışmalarda kendini göstermişti. Albay Kazagrandi, ticaret odası başkanının evinde bulunan gerçek bir banyoda yıkanmamı

67/96

önerdi. Henüz bu evden çıkmamıştım ki uzun boylu genç bir yüzbaşı içeriye girdi. Saçları uzun, kıvrır kıvrır kaba çizgili ve zekâdan yoksun olmakla birlikte yüzü alışılmadık biçimde beyazdı. İri gözleri çelik gibi soğuktu; dudakları ince ve hemen hemen kadıncaydı. Fakat, gözlerinde öyle acımasızca bir hainlik okunuyordu ki yüzüne irkilmeden bakılamazdı. Yüzbaşı odadan çıkınca ev sahibim onun, Moğolistan'ın kuzeyinde Kızıllarla savaşmakta olan general Rezukhin'in emir subayı, yüzbaşı Veselovs-ki olduğunu söyledi. Baron Ungern ile görüşmek üzere o gün buraya gelmişlerdi.

234

- YAİLİ BİR FALCI

Yemekten sonra, albay Kazagrandi beni yurtta'sına davet etti. Kendisiyle, durumu, oldukça gerginleşmiş olan batı Moğolistan olayları hakkında görüşmeye başladık. Kazagrandi sordu:

"Doktor Gay'ı tanır mısınız? Doktor Gay, birliğimin kurulmasına yardım etmiştir. Fakat Urga'dakiler onu Bolşevik ajanı olmakla suçluyor."

Gay'ı elimden geldiği kadar savundum. Bana yardımları dokunmuştu ve bizzat Kolçak tarafından tebrik edilmişti.

"Evet, evet, ben de Gay'ın hakkını sizin gibi korumaya çalıştımsa da Rezukhin, Gay'ın Bolşeviklere gönderilmiş ve yolda el konulan mektuplarıyla bugün geldi. Baron Ungern'in emriyle Gay ve ailesi bugün Rezukhin'in karargâhına gönderildiler ve korkarım ki hedeflerine ulaşamayacaklar."

— Niçin?

— Daha önce öldürülecekler de ondan.

— Peki ne yapmalı? Gay'm Bolşevik olması olanaksızdır. Buna eğitimi de, zekâsı da yetmez.

Albay, maneviyatı kırılmış bir insan gibi mırıldandı:

"Bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum! Rezukhin'e ondan söz etmeye çalışın."

Hemen gidip Rezukhin'i görmeye karar verdim. Fakat, o sırada albay Filipof içeriye girip askerlerin eğitiminde yapılan yanlışlıklardan söz etmeye başladı. Paltomu giydiğim sırada içeriye bir başkası girdi. Bu, kısa boylu bir subaydı. Başında, siperliği olan yeşil bir Kazak kasketi, sırtında kül rengi ve yırtık bir Moğol kaputu vardı, sağ eli de boynuna bağlı siyah bir kuşakta asılıydı. Hemen tanıştırdığım bu adam General Rezukhin'di. Görüşmemiz boyunca general, bizden

235

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

geçen üç yıl boyunca neler yapmış olduğumuza dair Şakayla ve nezaketle karışık ama ustalıkla bilgi aldı. General çıkarken fırsatını bulup onunla birlikte çıktım.

Beni dikkatle ve kibarca dinledi. Sakin bir sesle Şunları söyledi:

"Doktor Gay, Sovyetlerin ajanıdır. Daha iyi görmek, daha iyi işitmek ve her şeyi bilmek için Beyaz kılığına girmiştir. Rus halkı moralsiz olduğundan, para için her türlü ihanete girişebilir. Gay da böyledir işte. Her neyse, onun hakkında daha fazla konuşmaya hiç gerek yok. Çünkü onun da, ailesinin de yaşamlara sona ermiş bulunmakta. Bugün adamlarım onları buradan beş kilometre ötede öldürdüler."

Bu faal, tatlı dilli ve kibar tavırlı, ufak tefek adama Şaşkınlık ve korkuyla baktım. Gözlerinde öyle bir nefret, öyle bir kararlılık okunuyordu ki karşısında görmüş olduğum bütün subayların oha niçin titreyerek saygı gösterdiklerini hemen anladım. Daha sonraları Urga'da, cesareti kadar zulmüyle de tanınan general Rezukhin hakkında başka şeyler de öğrendim. Bu adam, Baron Ungern'in, kendisini ateşe ve efendisince gösterilecek olanların gırtlaklarına atlamaya her an hazır bekçi köpeğiymiş sanki.

Aradan dört gün geçmişti ve "dostlarım" ölmüşlerdi, üstelik "uzun bir bıçak" ile vurularak. Böylece, yaşlı falcının kehanetinin bir bölümü olsun gerçekleşmişti. İmdi sıra, benim ölümle tehdit edilmeme gelmişti.

Nitekim çok da gecikmedi. İki gün sonra Asya Süvari Tümeni komutanı geliyordu. Bu, Baron Ungern Von Stenberg idi.

236

33

"Ölüm, Bir Beyaz Adam Biçiminde Karşıma Çıkacak!"

I

4-T7"orkunç general Baron Ungern, albay Kazagrandi'nin ile-J»ri postalannca bildirilmeksizin, tümüyle habersizce geliverdi. Albayla görüştükten sonra da albay N.N. Filipof ile beni davet etti. Davetten beni haberdar eden Kazagrandi oldu. Hemen gitmek istediysem de albay beni yarım saat kadar alıkoyduktan sonra iyi Şanslar diledi.

"Tanrı yardımcınız olsun! İyi yolculuklar."

Bu çok tuhaf, az tatmin edici, tümüyle sır dolu bir ve-daydı. Mavzerimi yanıma aldım ve potasyum siyanürümü de kolumun yenine gizledim. Baron, askerî hekimin yurta-'sına inmişti. Avluya girince yüzbaşı Veselovski yanıma geldi. Kemerinde bir Kazak kılıcı ile kılıfsız bir tabanca vardı. Geldiğimi söylemek üzere yurta 'ya girdi.

Çadırdan çıkarak, "Girin," dedi.

Girişte, gözlerim, toprağın henüz emmediği bir kan birikintisine takıldı.

Yurta 'ya benden önce girmiş olan kişinin başına ne geldiğinin kanıtı

sayılabilecek bir uğursuzluk eseri. .. Kapıyı vurdum. Oldukça tiz bir ses karŞılık verdi:

68/96

"İçeri gelin!"

237

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

EŞiği athıyordum ki kırmızı ipekliden bir Moğol cübbesi giymiŞ bir adam kaplan gibi üzerime atılıp aceleyle elimi sıktıktan sonra çadırın bir kenarındaki sedire kendini attı.

Gözlerini üzerime dikerek histerik bir sesle bağırdı:

"Bana kim olduğunuzu söyleyin! Çevremizi casuslar ve tahrikçiler almıŞ!"

Bir anda, görünümünden ve ruh halinden yola çıkıp adamı çözdüm. Küçük bir baş ve geniş omuzlar, karmakarışık san saçlar, fırça gibi kırmızımsı bıyıklar, eski Bizans ikona-lanndaki gibi zayıf bir yüz... Sonra, bütün bu çizgiler kayboldu ve geriye yalnızca çıkıntılı bir alnın altında çelik gibi pırıltılı keskin bir çift göz kaldı. Sanki bir hayvan, bir mağaranın derinliklerinden gözlerini dikmiŞ bana bakıyordu. Gözlemlerim bir an sürdü, ama anladım ki karŞımda kendini geri dönölmez maceralara atmaya hazır, tehlikeli bir adam vardı. Tehlike açıkça ortada olduğu için bir saldırıyla karŞı karŞıyaydım.

Bir iskemle gösterip bıyıklarını sinirli sinirli bükerek, ıslık gibi öten ve emretmeye alışık bir sesle, "Otur!" dedi. Tüm bedenime, giderek artan bir öfkenin yayıldığını hissediyordum. Oturmadan karŞılık verdim:

"Baron! Bana kendimi savunma hakkı vermiŞ bulunuyorsunuz. Benim adım, sizin bana bu tür saldırılarda bulunamayacağınız kadar tanınmıŞtır. Bana ne isterseniz yapabilirsiniz, çünkü güç sizin elinizde. Fakat, beni, bana saldırıya geçen birisine karŞılık vermeye zorlayamazsınız."

Bu sözleri iŞitir iŞitmez sedirden kalktı. İaşkınlığı, yüzünden okunuyordu. Nefesini tutup bıyıklarını bükmeye devam ederek beni incelemeye başladı. O zaman general Rezu-

238

- "ÖLÜM, BİR BEYAZ ADAM BİÇİMİNDE...

khin'i gördüm. Kendisini başımla selamladım. Sessizce karŞılık verdi.

Sonra, Baron'un bulunduğu yana döndüm. Oturmuş, başım önüne eğmiş, gözlerini kapamış, anlaşılmaz sözcükler mırıldanıyordu. Arasına eliyle alnını ovuyordu.

Birdenbire ayağa kalkıp, arkamda bulunan birine hitap ederek, "Çık! Artık sana ihtiyacım yok," dedi.

Arkama baktım; beyaz ve soğuk benizli yüzbaşı Vese-lovski'yi gördüm. Onun içeriye girdiğini farketmemiştim. Askerce geriye dönüp çıktı.

"Ölüm, kızıl saçlı, uzun boylu bir beyaz adam biçiminde arkamda duruyordu." Fakat, acaba peŞimi bırakmış mıydı?

Baron bir an düşünceye daldı, ve sonra kesik ve tamamlanmamış cümlelerle söze başladı:

"Özür dilerim... Anlarsınız ki... Hain çok!.. Namuslu insan kalmadı...

Kimseye güvenemiyorum. Bütün adlar sahte... Belgeler tahrif edilmiş...

Gözler ve sözler hep yalan. Ahlaksızlık her yanda. BolŞevikler her Şeyi

bozdu. Albay Filipof'u az önce öldürttüm. Filipof, Rusya Beyaz Örgütü'nün

temsilcisi olduğunu iddia ediyordu. Üzerinde BolŞeviklerce kullanılan iki Şifre bulduk. Emir subayım kılıcını kaldırdığı zaman, 'Beni niçin öldürmek istiyorsun, tavarıŞV diye bağırdı. Kimseye güvenemiyorum..."

Sustu. Ben de ses çıkarmadım. Devam etti:

"Afedersiniz. Size hakaret ettimse sıradan bir insan olmadığımı, önemli kuvvetlerin komutanı bulunduğumu, kafamın kaygılar, tasalar ve sıkıntılarla dolu olduğunu hesaba katın."

Sesinde ümitsizlik ve acı sezdım. Elini içtenlikle uzattı. Bunu bir sessizlik izledi. Sordum:

239

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"İimdi, bana ne emrediyorsunuz? Benim ne gerçek ne de sahte hiçbir belgem yok. Subaylarınızdan çoğu beni tanır. Urga'dan da bana kefil olacak birçok kiŞi gösterebilirim. Bunlar tanıktır ki ben ne tahrikçi, ne de..."

Baron sözümü kesti:

"Gerek yok, gerek yok! Her Şey açık. Her Şeyi anladım. Ruhunuzu okudum ve her Şeyi biliyorum. NarabanŞi Hu-tuktusu'nun hakkınızda yazmış oldukları gerçektir. Sizin için ne yapabilirim?"

Ülkemize ulaşabilmek amacıyla ben ve dostum Sovyet Rusya'dan nasıl kaçmıştık, bir asker grubu Polonya'ya gide-. bilmek için bize nasıl katılmıştı... Kendisine tüm bunları anlattım. En yakın limana varabilmemiz için bize yardım etmesini rica ettim. Heyecanlı bir Şekilde yanıt verdi:

"Seve seve... Hepinize yardım edeceğim. Sizi Urga'ya otomobilimle götüreceğim. Yarın Urga'ya hareket edecek ve daha sonra neler yapacağımızı konuşacağız."

Kendisinden izin isteyerek yurta 'dan çıktım. Eve döndüğüm zaman albay Kazagrandi'yi odamda, sıkıntılı, bir aŞağı bir yukarı dolaŞır buldum. Haç çıkararak bağırdı:

"Tanrım! Sana Şükürler olsun!.."

Sevinci çok dokunaklıydı ama bana yine öyle geldi ki, eğer niyeti içten olsaydı konuşunun güvenliği için daha etkili önlemler alabilirdi.

O gün yaşanan heyecanlar beni harap etmişti. Birkaç yıl daha yaşadığımı hissediyordum. Aynaya baktığım zaman saçımdaki beyaz tellerin biraz daha çoğalmış olduğunu gördüm. Hep albay Filipof'un ince yüzünü, yerdeki kan birikintisini, yüzbaŞı Veselovski'nin soğuk bakışlı gözlerini, Ba

69/96

240

- "ÖLÜM, BİR BEYAZ ADAM BİÇİMİNDE...

ron Ungern'in acı ve ümitsizlik ifade eden sesini düşünüp anımsayarak gece uyuyamadım. Sonunda, derin bir Şekilde kendimden geçmişim. Beni uyandıran Baron Ungern oldu. Daichin Van'ı beraberinde götürmek zorunda kaldığı için beni otomobile alamayacağını söyleyerek özür diledi. Fakat, bana kendi beyaz devesi ile hizmetime bakmak üzere iki Kazak verilmesi konusunda emir verdiğini söyledi. TeŞekkür etmeme fırsat bırakmadan aceleyle çıktı gitti.

Uykum büsbütün kaçtı. Giyindim ve birini yakıp birini söndürerek pipo üstüne pipo içerek düşünmeye başladım. Seybi bataklıklarında BolŞeviklerle

çarpmak, cinlerin gelip geçeni çarptığı Ulan Tayga dağlarının karlı sırtlarını aşmak ne kadar daha kolaydı! Orada her Şey basit ve anlaşılırdı. Fakat burada korkunç bir kâbus, karanlık ve fırtına öncesi bir sessizlik vardı. Baron Ungern'in her hareketiyle yarattığı dehşet, beyaz suratlı yüzbaşı Veselovski ve ölüm, bu sessizliğin ardında kol geziyorlardı.

241

34 Savaş Felaketi

Ertesi sabah, Şafak sökerken, bana harikulade bir beyaz -C/deve getirdiler. Yola çıktık. Sefer heyetim iki Kazak, iki Moğol askeri, bir Lamadan ve çadırlarımızla erzakımızı taşıyan iki yük devesinden oluşuyordu. Baron'un, beni Van Ku-re'de, arkadaşlarımın önünde harcamak istemeyerek bir yolculuk düzenleyip yolda icabına bakma düşüncesiyle hareket etmekte olduğundan hâlâ kuşkulanıyordum. Arkadan atılacak bir kurşunla her Şey bitebilirdi. Bu nedenle, her an tabancamı çekip kendimi savunmaya hazır durumdaydım. Kazakları önümde veya yanımda tutmaya sürekli dikkat ettim. Öğleye doğru uzaktan bir otomobil kornası işittik ve biraz sonra da Baron Ungern'in bütün hızıyla yanımdan geçtiğini gördük. Beraberinde iki subayla, prens Daichin Van vardı. Baron, geçerken beni pek içten selamlayıp bağırды:

"Urga'da görüşürüz!"

Eh, demek ki Urga'ya sağ salim varacaksın, dedim kendi kendime. İu halde rahatça yolculuk edebilirdim. Ulyas-sutay'dayken yanımda ve bu yolculukta önden yola çıkmış olan Polonyalı askerleri hesaba katmasam bile, Urga'da yine pek çok dostum vardı. Baron'a rastlamamızdan sonra

243

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Kazaklar bana pek fazla ilgi göstermeye ve oyalamak için de hikayeler anlatmaya başladılar. Transbaykallar ile Moğolistan'da Bolşeviklerle, Urga yakınında Çinlilerle yaptıkları çarpışmaları ve Çinli askerlerin üzerinde Moskova'dan gelme pasaportlar buldukları anlattılar. Baron'un cesaretinden, savaş alanında düşman kurşununa hiçbir zaman hedef olmayışından, hatta kamp ateşinin başında nasıl tütün ve çay içtiğinden söz ettiler. Bir keresinde, yetmişdört kurşun hemen yanbaşındaki paltosunu, eyerini ve kutuları delip geçtiği halde hiçbiri vücuduna isabet etmemişti. Baron'un, Moğollar üzerindeki büyük etkisinin bir nedeni de bu olmalıydı. Urga'da, çarpışmadan önce, yanına bir tek Kazak alarak keşfe çıkmış ve dönüşte bambu bastonu ya da taşur'uyla Çinli bir subayı ve iki askeri öldürmüştü. Yanında yalnızca iç çamaşırlarıyla bir çift çizme taşıyordu. Savaşta hep neşeli ve sakin, ender barış günlerinde ise ciddi ve düşünceliydi. Savaşırken de askerlerinden hiç ayrılmıyordu. Ben de, Kazaklar'a karşılık olmak üzere, onlara Sibiry'a'dan nasıl kaçtığımı anlattım ve zaman çabucak geçti. Develerimiz hep tırıs gidiyorlardı; böylece günde otuz kilometre yerine seksene kadar çıkıyorduk. Devem, ötekilere göre en hızlıydı. Bu, kocaman bir hayvandı; bembeyazdı ve nefis bir yelesi vardı. Onu, İç Moğolistanlı bir prens, bir çift siyah samur kürkle birlikte Baron'a armağan etmişti. Bu sakin ve kuvvetli çöl devi o kadar yüksekti ki kendimi bir kulenin tepesinde oturuyor sanıyordum. Orhon nehrini geçtikten sonra, yolun tam ortasında, kolları iki yana açılmış ve sırtüstü yatan iki Çinli askerinin cesedine rastladık. Burgut dağlarını aştıktan sonra, Urga'nın bulunduğu Tuul nehri

vadisine girdik. Yol, kaçarken Çinlilerin atmış oldukları kaputlar, gömlekler, botlar, kasketler ve mataralarla doluydu. Ölülerinin çoğunu da yollarda bırakmışlardı. Yol, daha ile-

244

- SAVAİ FELAKETİ

ride, bir bataklığın ortasından geçiyor ve iki yanında insan, at ve deve ceseti yığınlarıyla parçalanmış arabalar ve her türlü askerî malzeme görülüyordu. Baron Urgern'in Tibetlileri, kaçmakta olan Çinlileri burada yok etmişlerdi. Yeni başlayan ilkbahardan ötürü, doğada her yandan yaşam fış-kırmasıyla, bu ceset yığınlarının görüntüsü ne kadar tuhaf, ne kadar hüznü bir zıtlık oluşturunuyordu! Su birikintilerinde türlü türlü yaban ördekleri, arkalarında köpüklü çizgiler bırakıyor; yüksek otlar arasında turnalar ilginç danslarıyla birbirlerine arkadaşlık ediyor; göllerde kuğularla kazlar büyük sürüler halinde kayıp gidiyor; Moğolistan'ın parlak renkli kutsal kuşu turpun ya da "Lama kaz" çiftleri, bataklık yerlerde, minik ışıık noktalan gibi dolanıp duruyorlardı. Daha yükseklerdeki kuru yerlerde yaban hindileri bir yandan karınlarını doyururken bir yandan da sıçrayıp zıplaşı-yorlardı; sürü sürü salga keklikleri öterek uçuşuyor; dağ baş-larında kurtlar tembel tembel

70/96

güneşlenerek zaman zaman Şakacı köpek yavrulan gibi uluyup havlıyorlardı. Doğa sadece yaşamı bilir. Ölüm, doğa için olaylar zinciri içerisinde bir ara bölümdür. Doğa, ölümün izlerini kumlarla veya karlarla siler, gür yeşilliklerle ve pırlıl pırlıl otlarla, rengarenk çiçeklerle üzerini örter. İayet Chefoo'da veya Yangzte suyu kıyılarında bir ana, oğlunun geri gelmesi için, tütsü yakıp herhangi bir tapınağa bir kâse pirinç getiriyorsa, bu, doğanın hiç de umurunda değildir! Bu oğulun, Tuul ovalarında vurulup düşmüş olan bu meçhul Şehidin kemikleri, güneşin yakıp yok eden ışınları altında kuruyor ve rüzgarlar onun tozlarını çayın kumlan arasına serpiştiriyor. Doğanın ölüm karşısındaki bu kayıtsızlığında ve yaşam karşısındaki bu açgözlülüğünde bir muhteşemlik vardır. Dördüncü gün, akşam karanlığı çökerken Tuul kıyılarına vardık. Irmağın geçit verdiği yeri bir türlü bulamadık. Derin

245

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

olmayan bir yer aramak amacıyla devemi suya girmeye zorladım. Neyse ki, bataklık olmakla birlikte, sığ bir kısım bularak buradan kolaylıkla geçtik. Bundan ötürü kendimizi kut-layabilirdik; çünkü develer bu tür durumlarda yolcuları hoş olmayan sürprizlerle karşı karşıya bırakırlar. Suyu çok derin bulup, boyunlarına çıktığını hissedince kendilerini yanlamasına akıntıya bırakırlar. Bu da biniciler için, tahmin edersiniz ki, oldukça tatsız bir durumdur. Çadırımızı kıyıda kurduk. Yirmibeş kilometre kadar ötede, Moğolistan'ın bağımsızlığı uğruna yapılmış olan üçüncü büyük savaşın gerçekleştiği yerden geçtik. Baron Ungern kuvvetleri Urga'yı savunmak amacıyla Kyahta'dan gelmekte olan altı bin Çin askerinin ilerlemesini burada önlemişlerdi. Çinliler dağıtılıp dört bin asker tutsak edilmişti. Ancak, tutsaklar gece olunca kaçmaya kalkışmışlardı. Baron Ungern bunların arkasından Transbaykallı Kazaklarla

Tibetlileri göndermişti. Ölüm alanında gördüklerimiz bunlardan arta kalanlardı. Henüz mezarları olmayan bin beşyüz ceset savaş alanında idi. Savaşa katılmış olan Kazakların bana anlattıklarına göre bir o kadarı da gömülmüştü. Ölülerin üzerinde, yedikleri kılıç darbelerinden kaynaklanan çok kötü yaralar vardı. Her yana araç gereç ve döküntüler saçılmıştı. Moğollar sürüleriyle birlikte uzaklaşınca onların yerini kurtlar almıştı. Biz geçerken her taşın altında veya hendeklerin içinde saklanmış kurtlar vardı. Yabani köpek sürüleri bu iğrenç avı ele geçirmek için kurtlarla kavga ediyorlardı...

Sonunda, lanetli savaş tanrısının katliam alanını terket-tik. Hızlı akan sığ bir suya yaklaştık; Moğollar develerinden yere atlayıp kasketlerini çıkararak su içmeye başladılar. Bu, Yaşayan Buddha'nın oturduğu yerin yakınından geçen kutsal bir suydı. Suyun kıvrımlı vadisinden bir başkasma geçip

246

- SAVAİ FELAKETİ

karşımızda sık ve karanlık ağaçlarla örtülü bir dağ bulduk. Lama bağırdı: "Kutsal Bogdo-Ol! Yaşayan Buddhamızı koruyan tanrıların mekânı!" Bogdo-Ol, üç sıra dağı birbirine bağlayan dev bir ilmektir; güneybatıda Gegly, güneyde Gangyn, kuzeyde de Hutu. Balta girmemiş ormanların kapladığı bu dağ Yaşayan Buddha'nın malıdır. Ormanlar, Moğolistan'da bulunan hemen hemen her türlü hayvanlarla doluysa da bunların avlanması yasaktır. Bu yasayı bozan her Moğol ölüme mahkûm edilir. Yabancılar ise kovulur. Bogdo-Ol'u aşmak yasaktır. Geçenler ölümlerle cezalandırılır. Ancak bir tek kişi bu yasağı ihlal etti. Baron Ungern elli Kazakla birlikte dağdan geçti, Yaşayan Buddha'nın sarayına girdi ve Çinlilerce burada tutsak bulundurulmuş Urga ruhanî liderini alıp kaçırdı.

247

35

Yaşayan Tanrılar, Otuz Bin Buddha ve Altmış Bin Keşiş
Yaşayan Buddha'nın ikâmetgâhı nihayet gözlerimiz önünde-X deydi!
Bogdo-Ol'un eteğinde, beyaz duvarlar arkasında, güneş altında parlayan yeşilimsi-mavi kiremitlerle kaplı beyaz bir yapı yükseliyordu. Bu yapı, ilginç çatılı tapınaklarla küçük sarayların, oraya buraya dağılmış zengin ve sık bir ağaçlığın arasında yer alıyordu. Dağın karşı tarafında, Tuul ırmağı üzerine kurulmuş uzun bir tahta köprü, Yaşayan Buddha'nın ikâmetgâhını, keşişler kentine, tüm doğuda Ta Küre veya Urga adıyla anılan kutsal yerleşim yerine bağlıyordu. Burada, Yaşayan Buddha'nın dışında, mucizeler ortaya koyanlar, kâhinler, büyücüler ve kutsal hekimler topluluğu yaşamaktadır. Bu kişilerin tümü ilahi kökenlidir ve kendilerine de "yaşayan tanrılar" gibi önem verilip saygı gösterilir. Solda, yüksek bir yayla üzerinde, koyu kırmızı dev bir kulesi olan eski bir manastır vardır. Bu manastır "Lamalar Beldesi Tapınağı" adıyla bilinir. Beldede, lotus çiçeği üzerinde oturan, altın yaldızlı dev gibi bir Buda heykeli, onlarca küçük tapınak ve manastır, obolar, açık sunaklar, astroloji kuleleri, her yaştan ve her düzeyden altmış bin keşişin yaşadığı tek kişilik evler; yurta. lan olan kül rengi bir

249

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

köy, okullar, kutsal metin arşivleri, kitaplıklar, öğrenci yur-ta.\a.n ve

Çin'den, Tibet'ten, Buryat ve Kalmuk-ülkelerinden gelen konuklar barındırarak hanlar bulunmaktadır. Manastırın alt tarafında, çoğu Rus ve Çinli olan tüccarın oturduğu

71/96

yabancılar yerleşimi bulunur. Renk renk giysileriyle, alışıverişe dalmış kalabalık insan topluluklarını birbirine kaynaştıran doğu çarşısı burada bulunmaktadır. Bir kilometre kadar ötede, Çin dükkanlarından geri kalanları, grimsi Maimachan surları kuşatır ve biraz daha ileride de bir dizi Rus evi, bir hastane, bir kilise, bir cezaevi ile zamanında Rus konsolosluğu işlevi görmüş olan kırmızı tuğladan dört katlı ilginç bir bina yer almaktadır.

Manastıra çok yakın bir yerdeydik ki bir derenin ağzında, buraya gizlemek istedikleri üç cesedi sürükleyen çok sayıda Moğol askeri gördüm.

"Bunlar ne yapıyorlar?" diye sordum,

Kazaklar yanıt vermeyip gülümsemekle yetindiler. Sonra esas duruşa geçip askerce selam verdiler. Derken, eyerli bir Moğol poni'sine binmiş, kısa boylu bir adam ortaya çıktı. Yanımızdan geçerken onun albay apoletleriyle güneşlikli yeşil kasketini gördüm. Çok kaim kaşlarının altındaki soğuk ve renksiz gözleriyle beni süzdü. Biraz ötede kasketini çıkarıp çıplak başını sildi. Kafatasının tepesindeki tuhaf biçimli gözümünden kaçmadı... Van Kure'den önceki menzilde yaşlı falcının dikkat etmem uyarısında bulunmuş olduğu eyer biçimli kafası olan adam işte karşımdaydı!..

"Bu subay kim?" diye merakla sordum.

Subay, bizden bir hayli uzaklaşmış olmasına karşın Kazak alçak sesle yanıt verdi:

250

- YAIAYAN TANRILAR...

"Albay Sepailof! Urga merkez komutanı!"

Albay Sepailof, Moğolistan'daki olayların içerisinde yer alan en karanlık adamdı. Eski bir makine ustasıydı. Çarlık döneminde jandarma olduktan sonra büyük bir hızla yeni rütbelere kazanmıştı. Durmaksızın sinirli sinirli yüzünü buruşturuyor, boğuk ve rahatsız edici bir sesle konuşuyor, dudaklarının kenarından salyaları akıyordu. Yüzünde hep kasılmalar ya da tikler gözleniyordu. Bu adam bir deliydi. Baron Ungem onu iki kez doktorlara muayene ettirmiş, onlar da Baronu bu kötü yardımcıdan kurtarmış olmak adına albaya mutlak dinlenme vermişlerdi. Hiç kuşku yok ki Sepailof bir sadistti. Daha sonraları öğrendim ki bu adam, mahkûmları elleriyle öldürürken, Şakalar yapıp Şarkı söylüyordu. Sepailof hakkında dehşet verici söylentiler dolaşıyordu. Baron Ungern'e atfedilen zulüm hikâyelerinin çoğu aslında Sepailof'a aitti. Baron, kendisini albayın kaygılandırıldığını bana birkaç gün sonra itiraf etti; çünkü bu adam Şefini de, basit bir mahkûm gibi öldürebilecek yeteneğe sahipti. Bundan başka Transbaykallar'da karşılaşmış olduğu bir büyücü-he-kim, Baron'un bu adamı yanından uzaklaştıracak olursa, öleceğini haber vermişti. İşte bu yüzden de Baron, aynı kehanetin etkisi altında bulunan Sepailof'dan çekiniyordu. Albay, Bolşevik diye ne biliyorsa ya da uzaktan yakından onlarla ilgili her kim varsa tümüne karşı mutlak bir acımasızlık gösteriyordu. Kızıklar ona cezaevindeyken işkence yapmışlar ve kaçmasından sonra da bütün

ailesini öldürmüşlerdi. O da Şimdi intikam alıyordu.

Bir Rus tüccarının evine indim ve Zain Shabi ile Van Ku-re'ye yaptığım yolculukla ilgili hayli endişe duyduktan sonra beni sevinçle karşılayan Ulyassutay'daki dostlarımın buradaki ziyaretini kabul ettim. Yıkandım, biraz kendime çeki-

251

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

düzen verdim. Sonra onlarla birlikte dışarı çıktım, pazara girdik. Ortalık çok kalabalıktı. İnsanm kulağını sağır edecekmiş gibi bağırıp çağıran acayip alıcı ve satıcı gruplarıyla, Çin kumaşlarının capcanlı renkleri, inci gerdanlıklar, küpeler ve bileziklerle sanki bir festival havası egemendi. Bazdan canlı koyunların memelerini, yağlı olup olmadıklarını anlamak için emiyor, kasaplar kancalara asılı hayvanlardan iri parçalar kesiyor ve her yanda bu ovaların çocukları gülüp Şakala-Şıyorlardı. Yüksek başlıkları üzerine ağır gümüş taslar oturtmuş olan Moğol kadınları her renk ipek kurdeleleri ve uzun mercan gerdanlıkları büyük bir hayranlıkla seyrediyordu. Etkileyici bir görünümü olan uzun boylu bir Moğol, nefis atlardan oluşan bir sürüyü inceleyip zahachin ile pazarlık yapıyordu. Yaşayan Buddha'ya dualarını sunmak için veya Lhasa'daki diğer " tanrı "nın gizli bir mesajıyla Urga'ya gelmiş kara, canlı, sıska bir Tibetli çömelmiş, akik üzerine nakşedilmiş lotüslü bir Buda resmi üzerine pazarlık ediyordu. Bir başka köşede camdan, kristalden, porselenden, ametist, yeşim, akik veya nefritten yapılma ve son derece ince sanat eseri enfiye şişeleri satan bir Çinlinin basma Moğollarla Bur-yatlar üşüşmüştü. Kahverengi düzgün menevişli yeşil nefritten oyulmuş olan bunlardan biri, birkaç genç kıza sarılmış bir ejderhayı temsil ediyordu. Satıcı bu enfiye şişesine karşılık on tane genç öküz istiyordu. Her yanda, Buryatların uzun kırmızı cübbeleriyle altın nakış işlemeli küçük kasketlerine, Tatarların siyah paltoları ve başlarının tepesinde taşıdıkları minicik kadife kalpakları karışıyor. Sarı ve kırmızı giysileri, omuzlarına öylesine atılmış pelerinleri ve sarı başlık, kırmızı Frigya bonesi ya da eski Yunan miğferi türünden türlü türlü başlıklarıyla Lamalar bu karmaşık insan topluluğunun arka planını oluşturuyorlardı. Bunlar sükûnetle davranarak, tespihlerini çekerek, fal yorumlayarak ve özellikle

252

- YAİAYAN TANRILAR...

72/96

keşifler, kehanetler ve diğer kerametleri aracılığıyla zengin Moğollar tedavi veya istismar etmeye ya da "60 bin Lama kenti "nin öteki sırlarına ulaşmaya çalışarak kalabalığa katılıyorlardı. Yaygın biçimde dinî ve siyasi casusluk yapıyordu. Tam o sırada İç Moğolistan'dan gelen Moğolların etrafını, çok sayıda Lama belli etmeden çeviriyordu. Binaların üzerinde Rus, Çin ve Moğol bayrakları dalgalanıyordu. Küçük bir dükkana yıldızlı ve Şeritli bir bayrak çekilmişti. Çadır direklerinde çiçeğe veya cüzzama yakalanmış ve ölmek üzere bulunmuş olan prenslerle özel kişilerin Şerit, kare, daire veya üçgen şeklindeki bayrakları dalgalanıyordu. Tüm bunlar, pırıl pırıl güneşin altında göze çarpan bir kütle şeklinde birbirine karışıyor. Ara sıra, Baron Ungern'in mavi üniformalı

askerlerinin ve san apoletlerinde Cengiz Han'm swasti-kası ile YaŞayan Buddha'nın iŞaretlerini taşıyan san ve kırmızı giysili Moğollarla Tibetlilerin, bir Moğol birliğine ait Çinli askerlerin gidip geldikleri görülüyordu. Çin ordusunun dağılmasından sonra bu kahramanlardan iki bini, YaŞayan Buddha'ya bağlılık yemini etmişler, kendilerini himayesine almasını ondan yalvararak istemişlerdi. İsteklerinin kabul edilmesi üzerine kasketleriyle omuz başlarına gümüş Çin ejderhaları takarak iki alay oluşturmışlardı.

Biz çarşıdan geçerken, köşeyi dönüp kornasını çalan büyük bir otomobil geldi. İçinde, san ipekli Moğol cübbesini giyip üzerine de mavi kuşağı bağlamış olan Baron Ungern vardı. Otomobil hızlı gidiyordu. Ancak Baron beni tanıyıp aracı durduttu, indi ve yurta'ya kadar kendisine eşlik etmem ricasında bulundu. Cadın oldukça basit ve sade biçimde döşenmişti. Bir Çin mağazasının avlusuna kurulmuştu. Genel karargâhı, yakındaki diğer iki yurta. 'ya ve hizmetçileri ise bir Çinlinin evine yerleşmişlerdi. Büyük Okyanus kıyılarında bir limana varabilmem için yardım edeceği vaadini

253

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

kendisine hatırlattığım zaman general bana parlak gözleriyle bakarak Fransızca yanıt verdi:

"Benim işim burada sonuna yaklaşıyor. Dokuz güne kadar BolŞeviklerle çarpışmaya başlıyor ve Transbaykallar'a gidiyorum. O zamana kadar kalmanızı sizden rica ediyorum. Yıllar var ki uygarlıktan uzakta yaşıyorum. Düşüncelerimle başbaşaayım. Onları sizinle paylaşmak istiyorum. Göreceksiniz ki, ben ne düşmanlarımdan dedikleri gibi 'kana susamış Deli Baron', ne erlerimle subaylarımdan takmış olduğu lâkapla 'sert büyükbaba'yım. Yalnızca çok aramış ve daha çok acı çekmiş bir insanım." Baron bir süre sustu, sonra devam etti:

"Grubunuzun bundan sonraki yolculuğu hakkında düşündüm. Her Şeyi ayarlayacağım. Fakat, sizden bu dokuz gün boyunca burada kalmanızı rica ediyorum."

Ne yapabiliyordum? Kabul ettim. Baron sıcak bir biçimde elimi sıktı ve çay söyledi.

254

36 Haçlıların ve Korsanların Çocuğu

B ana kendinizden ve yolculuğunuzdan söz edin, dedi. Kendisini ilgilendirebileceğini sandığım her Şeyi anlattım. Öykümü büyük bir dikkatle dinledi.

"İimdi de ben size kendimden söz edeceğim. Benim adımın çevresinde dönen ve kimsenin sorgulayamadığı nefreti ve korkuyu öğreneceksiniz. Neyin gerçek ya da yanlış olduğunu, neyin tarih neyin efsane olduğunu göreceksiniz. Bir gün bir kitap yazacak, Moğolistan'dan geçişinizi ve 'kan dökücü general'in yurta. 'sında kalışınızı anımsayacaksınız."

Sanki cümlelerini tamamlamasına fırsat verilmiyormuş gibi bir yandan konuŞup bir yandan sigarasını tütürüyordu.

"Ungern von Sternberg ailesi çok eskidir. Attila devrinin Cermen, Macar ve Hunlan'nın karışımından gelir. Savaşçı atalarım Avrupa'daki bütün savaŞlara katılmışlardır. Haçlı seferlerinde görülmüşlerdir. Bir Ungern, Arslan Yürekli Ric-hard'ın alaylarından birinde savaŞırken Kudüs surları önünde öldürülmüştür. Hatta o trajik Çocuk Haçlılar seferi bile, Ralph

Ungern'in onbir yaşında ölümüyle simgeleşmiştir. Savaşçıların en kahramanları Slavlara karşı Cermen impara-
255

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

torluğunun doğu sınırlarına gönderildikleri zaman atalarından Arthur, yani Baron Halsa Ungern Stenberg bunların arasındaydı. Bu sınır boyu Şövalyeleri, Litvanyalı, Estonya-lı, Letonyalı ve putperest Slav halkı, ateş ve kılıçla Hristiyanlığa zorlayan Rahip İövalyeler ya da Teuton Örgütü'nü kurdular. O zamandan beri Teuton Şövalyeleri tarikatında hep ailemizin temsilcileri bulunmuştur. Teuton İövalyeleri Örgütü, Leh ve Litvanya birliklerinin kılıçları altında, Grun-wald'da yok olduğu zaman, savaşta iki Baron Ungern von Sternberg de öldü. Ailemizde, savaşçılığın yanı sıra mistisizm ve çilekeşlik zihniyeti de vardı.

"Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda, Letonya ve Litvanya topraklarında birçok Ungern baronu ve Şatoları bulunuyordu. Onlarla ilgili nice öykü ve efsane anlatılır. 'Balta' lakabıyla anılan Heinrich von Sternberg, bir gezgin Şövalyeydi. Fransa, İngiltere, İspanya ve İtalya'da yapılan turnuvalarda, onun rakiplerinin yüreğini korkuyla dolduran adı da mızrağı da iyi tanınırdı. Cádiz'de [İspanya] kafasını ikiye bölen bir Şövalyenin kılıç darbesiyle can verdi. Baron Raul Ungern, Riga ile Reval arasında

73/96

dolaşan bir korsan Şövalyeydi. Baron Peter Ungern'in Baltık Denizi'nin ortasındaki Dago adasında Şatosu vardı ve bir korsan olarak döneminin tüccarlarına hükmederdi.

"Onsekizinci yüzyıl başlarında, Baron Wilhelm Ungern adıyla tanınan ve bir simyacı olduğu için 'Şeytanın kardeşi' diye anılan biri vardı. Büyükbabam ise Hint Okyanusu'nda korsandı. İngiliz ticaret gemilerini haraca bağlamıştı ve uzun yıllar da kendi gemisiyle İngiliz savaş gemilerinden kaçıp kurtulmuştu. Rusya'da tutsak düşmüş ve Transbaykal-lar'a sürülmüştü. Ben de bir deniz subayıyım. Ne var ki Rus-Japon savaşı, beni, mesleğimi bırakıp Zabaykal Kazak-

256

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

ları'na katılmaya ve onlarla birlikte savaşmaya zorladı. Tüm yaşamımı savaşa ve budizmi incelemeye, öğrenmeye adadım. Büyükbabam bize budizmi Hindistan'dan getirmişti. Babam ve ben budizmi benimsedik.

Transbaykallar'da, devrimin çarpıklığına karşı acımasızca savaşmak için Askerî Budist Örgütü'nü kurmaya çalıştım."

Burada sustu. Kahve kadar koyu biçimde hazırlattığı çaydan fincan fincan içti.

"Devrim çarpıklığı! Bunu kim düşünüyor, Fransız filozofu Bergson ile Tibet'teki pek bilgin Tashi Lama'dan başka?.."

Korsanın torunu, bilimsel kuramlardan, yapıtlardan, bilgin ve yazar adlarından, Kutsal Kitap'tan, budizm kitaplarından söz edip, Fransızca'yı, Almancayı, Rusçayı ve İngilizce'yi birbirine karıştırarak konuşmaya devam etti:

"Budist metinlerde ve eski Hristiyanlık kitaplarında, iyi ve kötü ruhlar arasında savaşın başlayacağı zamana dair önemli kehanetler okuruz. Ne

zaman ki, bilinmeyen 'Lanet' gelip tüm uygarlığı silip dünyayı ele geçirecek, o zaman her türlü ahlak yok olup halklar ortadan kalkacaktır. Onun silahı devrimdir. Her devrimde, geçmişin deneyimlerinden yardım gören yaratıcı zekânın yerini yıkıcının genç ve kaba gücü alacaktır. O, bayağı tutkularla içgüdülerini ele geçirecek ve onları öne çıkaracaktır. İnsanoğlu ilahi ve ruhsal olandan uzaklaşacaktır. Büyük savaş [Birinci Dünya Savaşı] kanıtlamıştır ki, insanlık hep daha yüksek ideallere doğru gelişme-lidir. Fakat, İsa'nın, havari Aziz John'un, Buda'nın, ilk Hristiyan Şehitlerinin, Dante'nin, Leonardo da Vinci'nin, Goethe'nin ve Dostoyevski'nin zamanından önce gördükleri ve hissettikleri Lanet de işte tam bu sırada ortaya çıkmıştır. Bu Lanet ortaya çıkarak bizim, ilahi olana doğru giden yolumu-

257

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

zu kapatmıştır. Devrim bulaşıcı bir hastalıktır ve Avrupa, Moskova ile anlaşarak hem kendisini ve hem de dünyanın diğer bölgelerini aldatmıştır. Büyük Ruh, hayatımızın eşiğine, ne öfkeyi ne de bağışlamayı bilmeyen Karma 'yı yerleştirmiştir. Karma, hesabımızı görür. Bunun sonucu ise kıtlık ve yıkımdır; uygarlığın, onurun, Şeref ve ruhun ölümü, devletlerin ve ulusların ölümüdür. Bu dehşeti, insanlığın bu karanlık ve çılgınca çöküşünü Şimdiden görebiliyorum."

Yurta 'nın kapısı birdenbire açıldı. Bir subay, topuklarını birbirine vurup hazır ol durumunda dimdik kesilerek selam verdi. Baron, çok kızgın biçimde bağırdı:

— Niçin izinsiz içeri giriyorsunuz?

— Ekselansları... Sınırdaki küçük postamız bir Bolşevik birliğini tutsak edip getirdi.

Baron ayağa kalktı. Gözleri panlıyordu, yüzü tiklerle kasılmaya başlamıştı. Emir verdi:

"Yurta 'mm karşısına getirin onları!" Her Şey unutulmuştu, o esin dolu sözleri, etkileyici sesi... Acımasız komutanın kısa emri altında tümü birden yok olmuştu. Baron Şapkasını başına geçirdi, hiç elinden bırakmadığı bambu sopasını eline aldı ve derhal çıktı. Ben de peşinden.

Yurta 'nın karşı tarafında, Kazakların arasında, altı Kızıl vardı. Baron durdu, birkaç dakika onlara dimdik baktı. Aklından geçirmekte olduğu düşüncelerin Şiddeti yüzünden okunuyordu. Sonra, gözlerini onlardan çevirdi, Çin evinin eşiğine oturup uzun uzun düşündü. Nihayet, kalkıp tutsaklara doğru yürüdü ve kesin bir ifadeyle bambu sopasını her birinin omzuna ayrı ayrı dokundurdu:

"Sen sola!.. Sen sağa!.."

258

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

Böylelikle, altı kişiyi, dördü sağda ve ikisi solda kalmak üzere ikiye ayırdı.

"Bu ikisinin üstlerini arayın. Bunlar komiser olmalı!" Sonra, diğer dördüne doğru dönerek şöyle dedi:

"Sizler çiftçiydiniz ve Bolşevikler tarafından silah altına alındınız, değil mi?" Korku içindeki askerler bağırdılar:

— Evet, evet, ekselansları!.."

— Gidin komutanı bulun ve sizleri benim birliklerime almasını emrettiğimi

söyleyin.

Öteki iki kişinin üzerinde Komünist Siyasî Daire Komiseri kimlikleri bulundu. General kaşlarını çatarak hükmünü verdi:

"Bunları sopayla döverek öldürün!"

74/96

Geri dönüp yurta 'ya girdi. Fakat, bu olaydan sonra, görüşmemiz biraz sıkıntılı bir durum aldığından generalden izin istedim.

Kaldığım Rus evindeki yemekten sonra, Ungern'in subaylarından birkaçı geldi. Hararetli biçimde konuşurken bir otomobil kornası sesi duyuldu ve subaylar sustu.

Bunlardan biri tuhaf bir sesle, "General geçiyor," dedi.

Yarıda kalan konuşmamız tekrar başladı ise de çok zaman sürmedi. Evin hizmetçisi koşarak gelip, "Baron geliyor," dedi.

Baron içeri girdi. Kapının eşiğinde durdu. Lambalar henüz yakılmamıştı. Karanlık çökmek üzereydi. Bununla beraber Baron bizleri tanıyıp ev sahibi bayana yaklaşarak elini öptü. Sıcak bir tavırla herkesi selamladı. İkram edilen çayı kabul edip masanın önüne geldi.

259

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ev sahibi bayana, "Konuğunuzu alıp götüreceğim," dedi. Ve sonra, bana dönerek sordu:

"Otomobille bir gezinti yapmak ister misiniz? Size kentin çevresini göstereceğim."

Paltomu aldım ve eski alışkanlığımla, tabancamı cebime koyunca Baron güldü:

"Bırakınız Şunu! Burada güvendesiniz. Hem NarabanŞi Hutuktusu'nun kehanetini anımsayın: İans hep sizinle beraber olacaktır."

Gülerek karşılık verdim:

"Tamam, kehaneti unutmadım. Ancak, Hutuktu'nun, Şans sözüyle ne söylemek istediğini pek anlayamadım. Acaba, o zahmetli ve uzun yolculuktan sonra, bazıları için olduğu gibi ölümüm müdür bu? Bununla birlikte, itiraf etmeliyim ki, yoluma devam etmeyi tercih ediyor, ölümün çekimine kapılmıyorum..."

Çıktık. Kapıda bizi göz kamaştıran fenerleriyle kocaman bir Fiat bekliyordu. Direksiyonda oturan Şoför, biz yerlerimize geçip oturuncaya kadar, eli Şapkasında selam durumunda, heykel gibi kımıldamaksızın durdu. Baron emretti: "Telsiz istasyonuna!"

Otomobil ileri fırladı. Kent, biraz önceki gibi, bütün Doğu kalabalığıyla uğulduyordu. Fakat, manzara daha ilginç ve daha güzeldi. Gürültücü halkın arasından Moğol, Buryat ve Tibet süvarileri hızla geçiyor; deve kervanlarındaki insanlar başlarını saygıyla çevirip bize bakıyor; Moğol at arabalarının ahşap tekerlekleri acı acı iniliyordu. Her yan, Baro-

260

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

n'un kenti ele geçirdikten sonra bir telefon Şebekesi ve bir de telsiz telgraf istasyonu ile birlikte yaptırmış olduğu elektrik santralının ark lambalarıyla ısılsılsı parlıyordu. General, aynı zamanda, yollar olasılıkla Cengiz Han döneminden beri süpürge görmemiş olduklarından, adamlarına

kenti temizletip dezenfekte ettirmişti. Değişik mahalleleri birbirine bağlayan bir otobüs servisi kurmuş, Tuul ve Orhon ırmakları üzerine birer köprü yaptırmış, bir gazete çıkarmaya başlamış, bir veteriner laboratuvarı ile hastahaneler açmış, okullarda eğitime devam edilmesini emretmiş, Çin dükkanlarını yağmalayan Rus ve Moğol askerlerini hemen astırarak ticaret yaşamını korumuştur.

Bir gün, bir Çin dükkanından içki çalmış olan iki Kazakla bir Moğol askerini yakalayan merkez komutanı bunları generalin huzuruna getirdi. General, hırsızları otomobiline alıp hemen Çin dükkanına giderek içkileri sahibine geri verdi. Moğola, Kazaklardan birini dükkanın kapısına asmasını emretti.

Kazak asıldıktan sonra, "İimdi, ötekini as!" dedi.

İkinci Kazak da henüz asılmıştı ki merkez komutanına dönerek Şimdi de Moğolun asılmasını emretti. Bu hızlı adalet herkesi memnun etmiş görünüyordu. Fakat, Çinli dükkan sahibi, umutsuz bir tavırla komutana yaklaşarak yalvarmaya başladı:

"General Baron! Bu adamları kapımın önünden kaldırtın yoksa dükkanıma bir daha kimse girmez!"

Ticaret mahallesinden hızla geçip küçük bir çayı aştıktan sonra Rus mahallesine girdik. Biz geçerken iki Rus askeriyle oldukça zarif giyimli dört Moğol kadını köprüünün üzerinde duruyorlardı. Erler, gözlerini komutanlarının ciddi bakışla-

261

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

rına dikerek, selam verip put kesildiler. Kadınlar ilk önce Şaşırıp kaçmaya kalkışırken, kuşkusuz askerî disiplininin bu-laşmasıyla, onlar da askerler gibi kımıldanmaksızın durup ellerini başlıklarna götürerek selam verdiler.

"Disiplini görüyor musunuz? Moğol kadınları bile beni selamlıyorlar."

Otomobil ok gibi giderken ve rüzgar ıslık çalıp paltomun eteklerini uçururken biraz sonra ovaya geldik. Fakat, yanımda oturan Baron, gözlerini yummuş, durmadan, "Daha hızlı! Daha hızlı!" diyordu. Uzun bir süre ikimiz de konuşmadık.

General, "Yurta'ya. izinsiz girdiği ve hikâyemi kestiği için, o subayı dövdüm," dedi.

"İimdi devam edebilirsiniz," yanıtını verdim.

"Sıkılmadınız değil mi? Zaten geriye pek fazla bir Şey kalmadı, ama, en dikkate değer olanı da bu kısımdır. Rusya da askerî bir budist örgütü

75/96

kurmak istediğimi size anlatmıştım. Niye biliyor musunuz? İnsanlığın evrimini korumak ve devrime karşı mücadele etmek için. Çünkü, evrim insanı tanrısallığa, devrim ise ancak hayvanlığa götürür. Ben Rusya'da bulundum. Köylüler kaba, okumaz yazmaz, başlarına buyruk ve her zaman öfkeli dirler, bunlar her Şeyden ve herkesten nedensiz yere nefret ederler. Kuşkucu ve materyalisttirler. Kutsal idealleri yoktur. Rus aydınlan, gerçekte ilgili olmayan düşsel idealler içerisinde yaşıyorlar. Her Şeyi eleştirecek güçlü bir kapasiteleri vardır ama yaratıcı güçten yoksundurlar. Başka da hiçbir güçleri yoktur, yalnızca bol bol konuşmayı bilirler. Köylüler gibi, onlar

da hiç kimseyi, hiçbir Şeyi sevmiyorlar. Sevgileri de duyguları da tamamen düşsel. Düşünceleri, boş sözcükler gibi, iz bırakmadan ge-
262

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

çip gidiyor. Bu nedenlerden ötürü arkadaşlarım örgütün kurallarına karşı hareketlere başladılar. Bunun üzerine, ben de, Sarı Din'in buyrukları doğrultusunda; bekâr kalınması, kadınlardan ve yaşamın her türlü huzur ve dinlenme araçlarından, gerekli sayılmayan her Şeyden mutlak surette vazgeçilmesi zorunluluğunu koydum. Rus'un içgüdüsünü yenebilmesi için alkolün, haşhaşın ve afyonun sınırsız biçimde kullanılmasını tavsiye ettim. İmdi, alkol için subaylarla erleri astırıyorum. O zamanlar, çılgınca hezeyanlara kapılınca-ya kadar, halüsinasyonlar görünceye kadar içiyorduk. Örgütü kurmayı başaramadım; fakat, çevremde inanılmayacak kadar cesur, benzeri görülmeyecek kadar kadar vahşi üçyüz kişi topladım. Bunlar, önce Almanya'ya ve sonra Bolşeviklere karşı olan çarpışmalarda kahramanca hareket ettiler. Ancak sayıları çok çok azaldı." İoför haber verdi: "Telsizi istasyonu Ekselansları!" "İçeri gir!" diye buyurdu.

Bir tepenin başında, geri çekilirken Çinlilerin bir bölümünü yıktığı, sonra Ungern ordusu istihkâm kıtalarının tekrar kurmuş olduğu güçlü telsiz telgraf istasyonu yükseliyordu. General, gelen telgraflardan bilgi alıp bana da aktardı. Bunlar Moskova'dan, Chita'dan, Vladivostok'tan ve Pekin'den geliyordu. San bir kağıda yazılmış olan Şifreleri cebine yerleştirirken açıkladı:

"Bunlar Chita'daki, İrkutsk'taki, Harbin ve Vladivostok-ta'ki ajanlarımdan geliyor. Oralardaki adamların hepsi çok cesur, çok yetenekli yahudilerdir ve tümü dostumdur. Bir de yahudi subayım, sağ kanadıma komuta eden Vulvoviç var. Bu adam Şeytan kadar vahşi, fakat zeki ve cesurdur... İmdi boşluğa uçacağız..."

263

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir kez daha gecenin karanlığına dalarak bütün hızımızla tekrar yola koyulduk. Bu delice bir gidiş oldu. Otomobil taşların ve hendeklerin üzerinden zıplıyor, hatta küçük çaylardan geçiyor ve Şoförün sadece kayalardan kaçındığı anlaşıyordu. Biz böyle kasırga gibi giderken ovada birçok kez, karanlıkta çakıp sönen parıltılar dikkatimi çekti.

"Kurt gözleri," dedi. "Onları gerek bizimkilerin ve gerek düşmanlarımızın etiyile besledik."

Bu sözlerden sonra öyküsünü anlatmayı sürdürdü:

"Savaş sırasında, Rus ordusunun yavaş yavaş ahlaki çöküşe uğradığını, Rusya'nın Müttefikler'e ihanetini ve devrim tehlikesinin belirdiğini önceden gördük. Buna karşılık olmak üzere de, eski inanç ve âdetlerini unutmamış bütün Moğol halklarını birleştirip özerk kabilelerden oluşan ve uygarlıkların en eski ve en öncü yurdu olan Çin'in manevi ve yasal egemenliği altında tek bir Asya devleti kurmayı tasarladık. Bu devlet Çinlileri, Moğolları, Tibetlileri, Afganları, Türkistan'daki Moğol kabilelerini, Tatarları, Buryatları, Kırgızları ve Kalmukları biraraya toplayacaktı. Bu devletin devrim karşısında bir bariyer oluşturarak, kendine özgü bir ruhu, felsefesi ve bireysel politikası olabilmesi için maddi ve manevi bakımlardan çok güçlü olması gerekiyordu. Eğer çılgın ve

ahlakı bozuk insanlık, kişinin yüreğindeki Tanrısal Ruh'u kaldırmaya, kan dökmeye, her türlü manevi ilerlemeyi önlemeye devam ederse Asya devletinin görevi bu yıkıntıya doğru gidişi durdurmak, kalıcı ve güvenli bir barış düzeni kurmak olmalıdır. Bu propaganda savaş sırasında Türkmenler, Kırgızlar, Buryatlar ve Moğollar arasında büyük bir başarı kazandı... Dur!" Baron ansızın bağırdı.

Otomobil Şiddetli bir sarsıntıyla durdu. General yere atlayıp beni de kendisini izlemeye çağırdı.

264

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

Baron, bir şey arıyormuş gibi toprağa eğilmiş olarak çayırdaki bir süre yürüdü.

Sonunda, "Ah! Gitmiş," diye mırıldandı. Merakla yüzüne baktım.

"Burada zengin bir Moğolun yurta'sı vardı. Bu adam, Noskof adında bir Rus tüccarına mal satardı. Noskof, Moğolların kendisine vermiş oldukları 'Şeytan' sözcüğünün de ifade ettiği üzere hain bir adamdı. Alacaklısı olduğu Moğol-ın Çinli yetkililere dövdürüp hapsettirdi. Noskof, bu zengin Moğolu mahvetmişti. Bütün servetini kaybeden adamcağız buradan kırkbeş kilometre öteye kaçtı. Fakat, Noskof peşini bırakmadı. Ne kadar davan ve atı varsa elinden alıp onu ailesiyle birlikte aç bıraktı. Urga'yı ele geçirdiğim zaman Moğol, kendisi gibi Noskof tarafından iflasa

76/96

sürüklenmiş olan otuz kadar Moğol ailesiyle bana geldi. Bunlar onun ölümünü istiyorlardı... 'İeytan'ı astırdım."

Otomobil çayırdaki büyük bir kavis çizerek hızla ilerliyordu. Baron bir kez daha keskin ve sinirli sesiyle Asya yaşamının engin dairesi içinde zihnen dolaşıyordu:

"Rusya Fransa'ya, İngiltere'ye ve Amerika'ya ihanet edip Brest-Litovsk anlaşmasını imzalayarak kaosun saltanatını kurdu. Bunun üzerine Almanya'ya karşı Asya'nın seferberliğini ilan ettik. Temsilcilerimiz Moğolistan'a, Tibet'e, Türkistan'a ve Çin'e girdiler. O dönemde Bolşevikler tüm Rus subaylarını öldürmeye başladılar. Biz de onlara karşı iç savaşa girişip Asya Birliği hakkındaki tasarılarımızdan vazgeçtik. Fakat, daha sonraları, bütün Asya'yı uyandıracağımızı ve onun yardımıyla yeryüzünde Tanrı'nın barış ve egemenliğini yeni baştan kuracağımızı umuyoruz. Moğolistan'ı kurtarmakla bu işe kendi ölçümde yardım etmiş olduğumu düşünmekten haz duyuyorum."

265

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir an düşündü. Sonra devam etti:

"Fakat, bu davayı benimle paylaşmış olanlardan kimileri, ciddiyetimden ötürü (mahzun bir ifade takınarak) 'canavarlık' ve 'haşinlik' diye dile getirdikleri hareketlerimden ötürü beni sevmiyorlar. Bunlar henüz anlayamıyorlar ki, biz sadece bir siyasi parti ile değil, bugünün uygarlığının yıkıcıları olan bir katiller grubuna karşı savaşıyoruz. İtalyanlar mafya çetelerini niçin idam ediyorlar? Amerikalılar bomba atan anarşistleri niçin elektrikli sandalyeye oturtuyorlar? Halkın ruhunu öldürmek isteyenlerden dünyayı temizlemek benim de hakkım değil midir?

Haçlıların ve korsanların neslinden gelen bir Teuton olarak ben, katiller için ceza olarak yalnızca ölümü bilirim!.. Geri dön!" İoföre emir vermişti. Birbuçuk saat kadar sonra Urga'nın ışıklarını görüyorduk.

266

37 İehitler Kampı

Kentin girişine yaklaşırken küçük bir evin karşısında duran bir otomobil gördük.

Baron, "Bunun anlamı ne? Çabuk oraya git!" dedi.

Otomobilimizi ötekinin yanına park ettik. O sırada evin kapısı açılıp birtakım subaylar, gizlenmeye çalışarak, aceleyle dışarıya çıktılar.

General emretti:

"Durun! Hepiniz içeri girin!"

İtaat ettiler. General de, kamış bastonuna dayanarak, onların arkasından içeri girdi. Kapı açık kaldığından her şeyi görüp işittim. İoför, mırıldanır gibi durumu değerlendirdi:

"Vay başlanna gelen! Subaylar generalin otomobille kentten çıktığını biliyorlardı. Bu, her zaman uzun bir yolculuk anlamına gelirdi. Onlar da bundan yararlanarak, belli ki eğlenmek istemişler. İimdi, ölümüne sopa yiyecekler..."

Masanın, şişe ve konserve kutulanyla dolu olan bir ucunu görebiliyordum. Bir tarafta oturmakta olan iki genç kadın, general içeriye girince, bir hamlede ayağa kalktılar. Generalin kısa, sert cümlelerden oluşan boğuk sesini işittim:

267

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Vatanınız mahvoluyor!.. Bunun utancı siz Ruslara aittir. Ve siz hâlâ bunu anlayamıyorsunuz. Farkında bile değilsiniz! İarap ve kadın istiyorsunuz!.. Hergeleler!.. Hayvan herifler!.. Her birinize yüzelli sopa çekilecek!.."

Sonra sesini alçalttı, fısıltıyla konuşmaya başladı:

"Ya siz bayanlar! Ulusunuzun yıkılmakta olduğunun farkında mısınız?

Hayır, değil mi? Sizler için bunun hiçbir önemi yok. Cephede bulunan ve belki şu anda can vermek üzere olan kocalarınıza karşı hiç mi bağlılık duygunuz yok? Siz kadın değil misiniz? Duygulan erkeğinkinden daha güçlü ve daha derin olan kadına saygı gösteririm ben!.. Fakat, siz kadın değilsiniz! Beni dinleyin bayanlar! Bir daha sefere ikinizi de astırırım, anladınız mı?.."

Arabaya dönüp kornayı kendisi birkaç kez çaldı. Çevreden hemen Moğol süvarileri dörtlüye geldiler.

"Alın bu herifleri komutana görürün! Emirleri sonra göndereceğim!"

Susuyorduk. Çok sinirlenmiş olan Baron gürültülü biçimde soluyor, sigara üstüne sigara yakıp birer nefes çekip duruyordu. Bana döndü:

"Birlikte yemek yeriz."

Çok çekingen, sessiz ve iyi eğitim görmüş bir adam olan kurmay başkanını da çağırdı. Hizmetçiler bize sıcak bir Çin yemeği ve bunun arkasından da kaçınılmaz çayla birlikte soğuk et ve Kaliforniya meyvelerinden yapılmış bir komposto getirdiler. Yemeğimizi Çinliler gibi çubuklarla yiyorduk.

Baronun canı sıkındı.

Büyük bir özenle konuşmaya başladım. Suçlu subayların çok zor koşullar

içinde yaşamakta olduklarını öne sürerek,

268

- İEHİTLER KAMPI

davranışlarında haklı olabileceklerini anlatmaya çalıştım. General, mırıldanır gibi konuştı:

77/96

"İliklerine kadar çürümüşler!.. Bunlar ahlaklarını yitirmişler !..

Batmışlar!.."

Kurmay başkanı da beni destekledi ve Baron nihayet komutana telefon ederek subayların serbest bırakılması emrini verdi. Ertesi gün, dostlarımla sokaklarda dolaşarak kentin kalabalığını izledim. Baron'un enerjisi, onun sürekli bir sinirlilik hali içerisinde olmasını gerektiriyordu ve tabii ki çevresindekiler de bu durumdan nasiplerini alıyorlardı. O, her yerdeydi, her şeyi görüyordu, fakat yanmdakilerin çalışmalarına engel olmuyordu. Herkes işinin başındaydı.

O akşam, kurmay başkanı beni evine davet etti. Burada oldukça zeki birçok subayla tanıştım. Kendilerine yolculuğumu anlatıyor ve hararetle konuşuyorduk ki albay Sepailof Şarkı söyleyerek içeriye girdi. Subaylar hemen sustular ve çeşitli bahanelerle teker teker gittiler.

Sepailof, ev sahibime birkaç kağıt uzattı ve sonra bize dönerek, "Size akşam yemeği için nefis bir balık ezmesi ile domatesli çorba göndereceğim," dedi.

O, odadan çıktıktan sonra, kurmay başkanı başını ellerinin arasına alıp umutsuz bir tavırla şöyle dedi:

"Devrimden beri bu artıklarla çalışmak zorundayız..."

Bir süre sonra, bir er, Sepailof tarafından gönderilen bir kâse çorba ile balık ezmesi getirdi. Er, bunları masanın üzerine bırakmak için dikilirken kurmay başkanı gözleriyle işaret ederek kulağıma fısıldadı:

"İu surata bakın..."

269

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Er dışarı çıktıktan sonra kurmay başkanı, ayak seslerinin iyice uzaklaşmasını bekledi:

"Bu, Sepailof'un celladıdır. Zavallı mahkûmları ipe çeken veya boğan adam..."

Bunları söyledikten sonra, beni Şaşkınlık içinde bırakarak, çorbayı yere döktü ve dışarı çıkıp balık ezmesini de çitin üzerinden sokağa attı.

"Sepailof'un yemeğidir bu. Çok lezzetli olduğu kesin olsa bile zehirli olmasından da o derece kuşku duyulur! Sepailof'un evinde yemek ve içmek çok tehlikelidir."

İçim bu olaylarla daralmış olarak evime döndüm. Ev sahibim uyumamıştı. Korku içinde, yanıma geldi. Dostlarım da oradaydılar.

Hepsi birden, "Tann'ya Şükür! dediler. "Ne oldu?" diye sordum.

"Siz gittikten sonra Sepailof'un gönderdiği bir er geldi ve kendisini göndermiş olduğundan söz ederek bavullarınızı alıp götürdü. Bunun, ne anlama geldiğini biliyorduk. Her şeyi karıştıracaklar ve sonra da..."

Tehlikeyi derhal anladım. Sepailof eşyalarımın arasına istediği şeyi sokar ve böylece beni suçlu çıkarabilirdi. Emektar dostum ziraatçı ile

birlikte hemen Sepailof'un evine gittik. Arkadaşımı kapıda bırakıp içeriye girdim ve bize yemek getirmiş olan askere rastladım. Sepailof beni derhal kabul etti. İikayetlerime yanıt olarak bir yanlışlık olduğu konusunda ısrar etti ve biraz beklememi isteyerek çıktı. BeŞ, on, dakika bekledimse de kimse gelmedi. Kapıyı açmak istedim. Kilitliydi. Diğer kapıyı açmaya çalıştım. O da kilitliydi. Tuzağa düşmüştüm. Dostumu çağırmaıı düşünümüm sırada

270

- İEHİTLER KAMPI

bir duvar telefonu gözümeye iliŞti. Baron Ungern'i aradım. Birkaç dakika sonra Baron, Sepailof'la birlikte odaya girdi.

Ciddi, hatta tehdit edici bir sesle Sepailof a sordu: "Nedir bu?"

Ve yanıtı beklemeden ona bastonuyla öyle Şiddetli bir darbe indirdi ki albay yere yuvarlandı. Çıktık. General bavullarımın geri getirilmesi emretti. Bundan sonra beni yur-ia'sına götürdü,

"Bundan böyle burada kalın," dedi ve gülümseyerek ekledi: "Bu olaydan ötürü pek memnunum. Çünkü Şimdi sizinle istediğim gibi konuŞabilirim."

Bunun üzerine bir soru sorma ihtiyacı hissettim:

"Burada bütün görüp iŞittiklerimi size söyleyebilir miyim?" Yanıt vermeden bir an düşündü ve sonra, "Not defterinizi bana verin," dedi. Kendisine, yolculuklarıma dair bazı krokiler çizmiş olduğum albümü uzattım. O da bunun bir sayfasına Şunları yazdı: "Ölümümünden sonra... Baron Ungern."

Ona Şunu anımsattım:

"Sizden daha yaşlı olduğuma göre sizden önce öleceğim. " Gözlerini kapattı, başını önüne eğdi ve mırıldandı:

"Hayır! Yüzotuz gün daha var, o zaman her Şey sona ermiş olacak. Sonra... Nirvana! Nasıl bıktım, kederden, sefaletten ve nefretten..."

Uzun süre ikimiz de konuŞmadık. Hissediyordum ki albay Sepailof'u kendime iyice düşman etmişim ve Urga'dan bir an önce ayrılmak çok yerinde olacaktı.

271

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Gece yansım iki saat geçmişti. Baron birdenbire ayağa kalktı. Yüzü derin düşünceleri ifade ediyor, gözleri panlıyor, yüzündeki çizgiler acı ve elemli bir gülümseyişle çekiliyordu.

"Haydi yüce ve iyi Buda'nın yanına gidelim," dedi ve hemen sonra otomobili getirtti.

Bu Şehitler kampı, bu mülteci kampı, olayların önüne katılarak, ölümeye

78/96

doğru sürüklenerek ve bu Teuton Şövalyeleri çocuğunun nefreti ve tepeden görmesiyle yönlendirilerek, işte böylece varlığını sürdürüyordu. Ve bu insanlara böyle zulmeden o, huzur içinde ne bir gün ne de bir gece geçire-biliyordu. Zehirleyici düşüncelerle yanıp tutuşuyor, bir Titan'in acılarını çekiyor ve onu "Ölüm" adı verilen uçuruma doğru sürükleyen yüzotuz halkalık kısa zincirin her gün bir halka boyu kıaldığını bile bile bizzat kendisine de işkence ediyordu.

272

38 Buda'nın Huzurunda

M anastıra varınca otomobili bırakıp dar yolların labirentine daldık. Bu yollar bizi, Tibet'e özgü duvarlarının ve pencerelerinin üzerinde, iddialı Çin üslubunda bir çatının yükseldiği Urga'nın en büyük tapınağına ulaştırdı. Girişte tek bir fener parlıyordu. Tunç ve çelikle kaplı ağır kapı kapalıydı. General, kapıya asılı dev gonga vurur vurmaz Şaşırtıp korkan çilekeşler her yöne doğru koşuşmaya başladılar ve "General Baron"u gördüklerinde secdeye kapanıp başlarını yerden kaldırmaz oldular.

General, "Kalkın ve bizi tapınağa götürün!" dedi.

İçerisi bütün Lama tapınakları gibiydi: Üzerine dualar, sembolik işaretler ve kutlu resimler nakşedilmiş renk renk bayraklar; tavana asılmış uzun ipek kumaş parçaları; tanrı ve tanrıça resimleri görülüyordu. Sunağın iki yanında lamalarla koronun kırmızı sıralan yer alıyordu. Sunakta küçük lambalar, altın ve gümüşten şamdanların yüzeylerini aydınlatıyordu. Arka tarafta, üzerinde Tibetçe yazılar bulunan, san ipekli ağır bir perde yukarıdan aşağıya uzanıyordu. Lamalar perdeyi çektiler. Lambaların hafif ve titrek ışığında Buda'nın altın lotus çiçeği üzerine oturtulmuş büyük heykeli ortaya çıktı. "Tanrının yüzü durgun ve kayıtsızdı. Sade-

273

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ce tatlı bir pırıltı onu canlandırıyor gibiydi. İnananların adak diye getirmiş oldukları binlerce minik Buda heykeli onun iki yanında nöbet bekliyordu. Baron, Büyük Buda'nın dikkatini, edeceği duaya çekmek için gonga vurdu ve büyük tunç kâseye bir avuç para attı. Daha sonra, bütün Doğu filozoflarını incelemiş olan bu Haçlı çocuğu, gözlerini yumdu ve birleştirdiği elleriyle yüzünü kapatarak dua etti. Sol elinde siyah bir tespih gözüme çarptı. Duası on dakika kadar sürdü. Dua bitince beni alıp manastırın öbür ucuna götürürken konuşmaya başladı:

"Bu tapınaktan hoşlanmıyorum. Yenidir ve Yaşayan Buddha kör olduğu zaman lamalar tarafından yapılmıştı. Altın yaldızlı Buda'nın yüzünde halkın gözyaşlarını, umutlarını, üzüntü veya şükranlarını görmüyorum. Halkın, onun yüzü üzerinde, dualarının izlerini bırakacak kadar zamanı olmamış. İmdi bundan daha eski Kehanetler Tapınağı'nı göreceğiz."

Burası daha küçük, zamanla kararmış, kuleyi andıran, tepesi kubbeli bir yapıydı. Kapı açıktı. Kapının iki yanında döndürülebilen dua çarkları bulunuyordu. Üzerinde de. Burçlar Kuşağı'nın işaretlerini gösteren bir bakır levha vardı. İçeride, iki keşiş kutsal sutra. İlan* okuyorlardı.

Girdiğimiz zaman başlarını kaldırmadılar.

General yanlarına yaklaşıp, "Günlerimin sayısını anlamak için zarları atın," dedi.

"Sutra: Hinduizmde, kutsal metinlerin kullanımında yardımcı kaynaklar oluşturan Brahmana'lann 'talimat kılavuzları' Şekline indirgenmiş biçimi. Sanskrit bir sözcüktür ve 'iplik' Anlamına gelir. Sutra'larda yaşama ve öğretiyi ilişkin çeşitli düzenlemeler öne sürülür. Sonraları 'yasa kitapları'na dönüşmüşlerdir. Budizmde ise, Buda'nın söylevlerinden oluşan derleme metinler olarak kabul edilir. Sanskrit ve Pali dillerindeki orijinallerinin yanısı-ra, Uygurlar arasında yapılmış Türkçe çevirileri bulunmaktadır. (Çev.n.)

274

- BUDA'NIN HUZURUNDA

Rahipler içleri zarlarla dolu iki kupa getirip bunları alçak masaların üzerine boşalttılar. Baron eğilip onlarla birlikte baktı, saydı ve, "Yüzotuz," dedi. "Her zaman, yüzotuz..."

Buda'nın, Hindistan'dan getirilmiş eski bir taş heykelinin durduğu sunağa yaklaşıp tekrar dua etmeye başladı. Gün ışıırken tapmaklarla kutsal yerleri, hekimlik okulunun müzesini, kehanet kulesini, banallerle genç lamaların güreştikleri avluyu dolaştık. Başka bir yerde lamalar yay çekip ok atıyorlardı. Yüksek rütbeli bazı Lamalar bize koyun eti, çay ve yabani soğan ikram ettiler.

Yurta 'ya dönüşümümüzde boş yere uyumaya çabaladım. Birçok soru zihnimi kurcalıyordu: Ben neredeyim? Hangi çağda yaşıyordum? Açık bir biçimde algılayamamakla birlikte herhangi büyük bir fikrin, devasa bir tasarımın, anlatılamaz bir beşerî ızdırabın görünmez varlığını hissediyordum.

Yemekten sonra general beni Yaşayan Buddha'ya tanıştırmak istediğini söyledi. Yaşayan Buddha tarafından kabul edilmek o kadar güçtür ki bu fırsat beni çok mutlu etti. Otomobil bir süre sonra, "tanrı'nın sarayını çeviren beyaz kırmızı çizgili büyük duvarın kapısının önünde durdu. Sarı kırmızı giysili iki yüz kadar Lama, generali yani "Chiang Chun"u, "Han! Savaş Tanrısı!" fısıltıyla selamlamak üzere koşup geldiler. Resmî bir teşrifatçı alayı, bizi, karanlık büyük bir salona götürdüler. Sarayın iç tarafına oymalı ağır kapılar açıyordu. Salonun bir ucunda, san, ipek yastıklar içinde, taht bulunuyordu. Tahtın arkası, altın yıldızlı ahşap çerçeveli ve kırmızıydı. İki yanında karışık oymalı abanoz çerçevelere

79/96

gerilmiş sarı ipekliler, duvara dayanmış camlı dolaplarda da Çin'den, Japonya'dan, Hindistan'dan ve Rusya'dan gelmiş her türlü nesne vardı. Biblolar arasında Sevres porseleninden harikulade bir marki ile bir markiz

275

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

dikkatimi çekti. Tahtın ön tarafında, alçak bir masanın önünde, sekiz soylu Moğol oturmuşlardı. Saygıdeğer bir yaşlı kişi olan liderleri, zekâ ve güç ifade eden yüzü, insanın içine işleyen iri gözleriyle bana; Tokyo İmparatorluk Müzesi'nde Amida'nın, * tanrıça Kwannon'un ve "gülen" Hotei'nin* eski heykellerinin bulunduğu budizm salonlarında görmüş olduğum, gözleri değerli taşlardan yapılmış kutsal kişilerin heykellerini anımsattı.

Bu kişi, ülke sınırlarının hayli ötesinde bile sayılıp sevilen, Moğolistan Bakanlar Konseyi Başkanı Hutuktu Jahant-si idi. Ötekiler de, bakanlar (Hanlar) ve Khalkha prensleriydi. Jahantsi Hutuktu, Baron Ungern'i yanına çağırdı. Bana da Batı tarzı bir sandalye getirildi. Baron, birkaç güne kadar Moğolistan'dan ayrılacağını, bir çevirmen aracılığıyla Bakanlar Konseyi'ne bildirdi. Hutuktu'ya, Cengiz Han'ın ardıllarının, ülkenin kazanmış olduğu özgürlüğü korumaları gerektiğini, Cengiz Han'ın, daima yaşamakta olan ruhu ile Moğolların yine güçlü bir halk olmalarını ve üzerinde egemenlik sürmüş olduğu ülkeleri büyük bir Asya devleti şeklinde tekrar birleştirmelerini beklediğini söyledi.

General ayağa kalktı. Ötekiler kendisini izledi. Her birine ayrı ayrı ve

sert bakışlarıyla veda etti. Hutuktu, ellerini başm üzerine koyup onu kutsarken, o da Jahantsi La-Amida/Amita (Sanskrit amitabha): Japonca'da "Sonsuz Işık" anlamına gelir. Erken budizm döneminde, Mahayana budizminin en önemli ve en çok tanınan "Buddha"sıdır. (Çev.n.)

'Hotei (Çince Putaî: Onuncu yüzyılda yaşamış zen-budist Çinli bilge, gez-gin-keşiş. Sözcük, Çince'de "kenevir torbası" anlamına gelir. Hotei'nin, sırtında kenevirden yapılmış bir çuvalla dolaştığı için bu adı aldığı söylenir. Beklenen "Dünya öğretmeni" (Maitreya) olarak tekrar enkarne olacağına inanılır. Genellikle gülerken tasvir edildiği için "Gülen Buddha" olarak da adlandırılır. Hotei'yi, bilgece yaşam tarzı ve ilginç sözlerinden ötürü Nas-reddin Hoca'ya benzetmek olasıdır. (Çev.n.)

276

- BUDA'NIN HUZURUNDA

ma'nın önünde eğildi. Daha sonra bu salondan, Yaşayan Buddha'nın özel konutu olan Rus tarzı evine geçtik. Evin çevresi tümüyle, san ve kırmızı giysili çok sayıda Lama, hizmetçiler, danışmanlar, memurlar, falcılar, hekimler ve Hu-tuktu'nun sevenlerince doldurulmuştu. Dış kapıdan kırmızı uzun bir ip, parmaklığın yanından, duvarın ötesine kadar uzanıyordu. Dizüstü sürünen hacılar, dışarıdan bu ipin ucunu tutuyor ve keşişe, ya bir ipek hatik ya da bir gümüş para veriyorlar; bir ucu Bogdo'nun elinde bulunan bu ipi tutmakla da, enkarne olmuş kutsal Yaşayan "tanrı" ile ilişki kurmuş oluyorlardı. Deve tüyüyle at kılından örülmüş olan bu ip aracılığıyla bir kutsama akımı geçtiği varsayılıyordu. Bu mistik ipe dokunmuş olan her Moğola kırmızıya bir bez verilir, o da bunu, hacımı başarıyla tamamladığının bir göstergesi olarak boynuna sarar.

Kendisini görme fırsatını bulmadan önce bana Bogdo Han'dan çok söz edilmişti. Görme yetisini yitirmesine neden olan alkol düşkünlüğü, batı kültürüne eğilimi ve kendisi gibi alkol düşkünü ve çeşitli delegelerle özel elçileri kabul eden karısı hakkında bana çok şeyler anlatılmıştı. Bogdo'nun çalışma odası haline getirmiş olduğu ve büyük mühürlerin bulunduğu kasayı iki kâtip-lamanın beklediği salonda, dikkat çekici bir sadelik egemendi. Lake tahtadan alçak ve gösterişsiz bir masanın üzerinde yazı takımlarıyla Çin hükümeti ve Dalai Lama tarafından verilmiş mühürlerin korunduğu san ipekli bir kumaşa sarılmış bir kutu duruyordu. Alçak bir koltuk, bronz bir mangal, duvarlarda Moğolca ve Tibetçe levhalarla swastika, koltuğun arka tarafında Buda'nın altın yaldızlı bir heykeli ve bir sunak bulunuyor, heykelin önünde de iki lamba yanıyordu. Yer, kalın bir san halıyla kaplıydı.

277

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

İçeriye girdiğimiz zaman odada sadece iki kâtip-lama bulunuyordu. Yaşayan Buddha, yalnızca Bogdo Han'm ve bir de tapmakla ilgilenip, özel dualarında kendisine yardım eden bir Lamanm, Kampo-Gelong'un girebildiği özel sunakta bulunuyordu. Buraya öğle zamanı girmişti. San Din'in liderinin hararetli dualar eden sesi uzun süre işitilmiş ve ardından da, tanınmayan bir başka ses duyulmuştu. Tapınakta, yeryüzündeki Buddha ile gökyüzündeki Buddha arasında bir görüşme olmuştu. Lamalar böyle söylüyordu.

Baron, "Biraz bekleyelim. Belki yalanda çıkar," dedi.

Onu beklerken General de, Jahantsi Lama'nın, sakın olduğu sürece olağan

bir insan olduğunu, fakat heyecanlandığı ve derin düşünceye daldığı zaman başının çevresinde bir hâle belirdiğini anlatarak bana Jahantsi Lama'dan söz etti.

Yarım saat kadar geçmişti ki kâtip-lamalar büyük korku belirtileri göstererek tapmağa doğru kulak vermeye başladılar. Kapı yavaşça açıldı ve içeriye Moğolistan İmparatoru Yaşayan Buddha, kutsal Bogdo Djebsung Damba

80/96

Hutuktu, Dış Moğolistan Ham girdi. Bu, tümüyle tıraşlı yüzüyle Roma kardinalleri gibi, şişmanca yaşlı bir adamdı. Siyah kemerli san ipekten bir Moğol cübbesi giyinmişti. Gözleri açıktı. Bu gözlerde korku ve Şaşkınlık okunuyordu. "Yazınız" diye mırıldanarak kendisini koltuğa bıraktı.

Bir yazıcı hemen bir kağıt ve bir Çin kalem alarak Bogdo Han'ın pek karışık ve belirgin olmaktan uzak olan gördüklerini yazmaya başladı.

Yaşayan Buddha sözlerini Şöyle bitirdi:

"İşte, ben, Bogdo Hutuktu Han, iyi ve kötü ruhlar, etrafında olduğu halde yüce ve bilge Buda ile görüşürken bunları gördüm. Akıllı Lamalar, Hutuktu'lar, Kanpo'lar, Ma-ram-ba'lar ve kutsal Gheghen'ler, gördüklerimin yanıtım veriniz!"

278

- BUDA'NIN HUZURUNDA

Ter tanecikleriyle kaplı olan alnını silip sözlerine son verirken yanında bulunanların kim olduğunu sordu. Diz çökmüş olan kâtiplerden biri yanıt verdi:

"Han Chiang Chun Baron Ungern ve bir yabancı."

General beni, selam işareti olarak başını eğen Yaşayan Buddha'ya takdim etti. İkisi alçak sesle konuşmaya başladılar. Açık kapıdan tapınağın bir bölümünü görüyordum. Üzeri, bazıları açık ve diğerleri gelişigüzel bırakılmış kitaplarla örtülü büyük bir masa, iyice yanmış kömürle dolu bir mangal, geleceği öğrenmek için koyunun incik kemikleriyle bağırsak dolu bir sepet gördüm. Biraz sonra Baron ayağa kalkıp Bogdo'nun önünde eğildi. Tibetli, ellerini Baronun başına koyup fısıldayarak dua okudu.

Sonra, boynunda sallanan ağır bir ikon çıkarıp Generalin boynuna taktı.

"Ölmeyeceksiniz. En üst düzeyde varlık formunda en-karne olacaksınız. Siz, insan bedeninde enkarne olmuş Savaş Tanrısı! Minnettar Moğolistan'ın Han'ım, unutmayın."

Anladım ki Yaşayan Buddha "Kan dökücü General"i, ölümünden önce kutsuyordu.

Ertesi gün ve daha sonraki günler, Yaşayan Buddha'yi Bogdo'nun dostu olan Buryat Prensi Djam Bolon'la birlikte, üç kez ziyaret etme şansını buldum.

(Bu ziyaretleri, "Yaşayan Buddha" başlıklı dördüncü kısımda anlatacağım.)

Baron Ungern, grubumuzun yolculuğunu Büyük Okyanus kıyılarına kadar düzenledi. Deve sırtında Kuzey Man-çurya'ya kadar gidecektik. Çünkü, Polonya ile olan uluslararası ilişkiler bakımından iyi niyetler beslememekte olan Çin yetkilileriyle aramızda çıkabilecek tartışmalar böylece önlenmiş olacaktı. Ulyassutay'dan Pekin'deki Fransız elçiliğine

279

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

bir mektup göndermiŖtim; ayrıca kenti bir soykırımdan kurtardığım için bana minnetini bildiren Çin Ticaret Odası'nın mektubunu da yanıma almış olduğumdan Doğu Çin Demiryolu'nun en yakın istasyonuna kadar gidip oradan da Peki-n'e varmak niyetindeydim. Danimarkalı tüccar E.V. Oluf-sen ile Çin'e gitmekte olan bilgin Lama Turgut da benimle yolculuk yapacaktı. 19/20 Mayıs 1921 gecesini hiç unutamayacağım. AkŖam yemeğinden sonra Baron Ungern, Urga'ya geldiğimin ertesi günü tanımış olduğum Djam Bolon'un yanına gitmemiz önerisinde bulundu. Yurta 'sı, Rus mahallesinin arkasında çitle çevrili bir yerde, bir tepeliğin üzerine kurulmuştu. İki Buryat subayı bizi karşılayıp içeriye aldılar. Djam Bolon uzun boylu ve zayıfça, çok uzun yüzlü, orta yaşlı bir adamdı. Büyük savaŖtan önce basit bir çobandı, fakat Baron Ungern'le birlikte Alman cephesinde ve sonra da BolŖeviklere karşı savaŖmıştı. Buryatlann, bu büyük soylu lideri, Buryat halkının bağımsızlığını sağlama girişimleri üzerine Ruslar tarafından tahtlarından indirilmiş olan Buryat krallarının ardıydı. Hizmetçiler ceviz, kuru üzüm, hurma ve peynir dolu tabaklar getirip çay ikram ettiler. Baron, "Bu son gece Djam Bolon," dedi. Oysa bana söz vermiŖtiniz..." Bolon, "Unutmadım. Her Ŗey hazır," diye yanıt verdi. Eski savaŖlarda kaybettikleri dostları hakkında anlattıkları öyküleri uzun süre dinledim. Saatin yelkovanı ile akrebi tam onikinin üzerine gelmişti ki Djam Bolon kalkıp çıktı. Baron, hareketini haklı gösterme arzusundaymışçasına, "Geleceğimi öğrenmek istiyorum," dedi. "Ölümüm, davamızın esenliğı bakımından, çok zamansız bir ölüm olur."

280

- BUDA'NIN HUZURUNDA

Djam Bolon, orta yaşlı, ufak tefek bir kadınla geri geldi. Kadın, ateŖin başına Doğulular gibi diz çöküp eğildi ve gözlerini Baron'a dikti. Yüzü Moğol kadınlarına göre daha beyaz, daha ince, uzun ve zayıf, gözleri siyah ve bakışları sertti. Elbisesi çingenelerinkine benziyordu. Bir süre sonra öğrendim ki bu kadın Buryatlarca pek tanınmış bir falcı ve kâ-hinmiş. Bir çingene kadınıyla bir Buryat'ın kızymış. Kadın, kuŖağının arasından, ağır hareketlerle bir kese çıkardı, keseden de küçükçük kuŖ kemikleriyle bir parça kuru ot aldı. Bu ottan bir miktannı ara ara ateŖe atarak anlaşılmaz sözcükler mırıldanmaya başladı. Çadırın içini tatlı bir koku doldurdu. Yüreğimin çarptığını ve başımın döndüğünü hissettim. Kadın bütün otu yakıp bitirdikten sonra kuŖ kemiklerini ateŖe koyup pirinç maŖa üe çevirerek durmadan karıştırdı. "Kemikler karardıkça bunları alıp inceliyordu. Birdenbire yüzünde korku ve acı belirtileri ortaya çıktı. Başına sarılmış olan örtüyü çekip attı ve çırpınmalar içinde, kısa ve

81/96

seri biçimde konuşmaya başladı:

"Görüyorum... SavaŖ tanrısını görüyorum... Hayatı çok kötü geçiyor... Sonra bir gölge... Gece gibi karanlık... Gölge. .. Yüzotuz basamak kaldı... Karanlığın ötesi... Hiç... Hiçbir Ŗey göremiyorum... SavaŖ tanrısı kayboldu..."

Baron başını önüne eğdi. Kadın, kollarını açarak sırtüstü yere yuvarlandı. Kendinden geçmişti; fakat ben, kapalı kirpiklerinin arasından

bir göz bebeğinin parladığını görür gibi oldum. İki Buryat, kadını alıp götürdükten sonra Prens'in yurta. 'sına derin bir sessizlik çöktü. Baron Ungern, nihayet ayağa kalktı, ateşin çevresinde dört dönerek kendi kendine bir şeyler mırıldanmaya başladı. Sonra, durdu ve hızlı hızlı Şunları söyledi:

"Öleceğim!.. Evet öleceğim!.. Olsun. Ne çıkar bundan... Ama dava ölmeyecektir. Ben bu davanın seyredeceği yolu ,ğ

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

biliyorum. Cengiz Han'ın soyundan gelen kabileler uyanmışlardır.

Moğolların yüreğinde yanan ateşi kimse söndüre-meyecektir! Asya'da, Büyük Okyanus'tan, Hint Okyanusu'ndan Volga kıyılarına kadar uzanan büyük bir devlet olacaktır. Buda'nın bilge öğretisi kuzeye ve batıya kadar uzanacaktır. Bu, ruhun zaferi olacaktır. Cengiz Han'dan ve Ugaday'dan daha güçlü ve daha kararlı bir fatih, bir lider ortaya çıkacaktır. Sultan Babür'den daha maharetli ve daha merhametli olacak, 'yeraltı başkenti'nden Dünyanın Hâki-mi'nin çıkacağı mutlu güne kadar iktidarı elinde tutacaktır. Niçin ben Budist savaşçıların ön safında bulunamayacağım? Niçin? Karma, niçin hükmünü böyle vermiştir? Bunun böyle olmaması gerekirdi. Rusya, ilk önce, devrim utancından yıkanıp temizlenmeli, kan ve ölümle kendini arındırman, komünizmi kabul eden tüm halklar, onun, kökünden yok olması için, aileleriyle birlikte ölmelidirler!.."

Baron, elini başının üzerine doğru kaldırıp göze görünmeyen kimselere emirler veriyormuşçasına salladı.

Gün işiyordu. Son sözlerini söyledi:

"Benim zamanım geldi. Yalanda Urga'dan ayrılacağım."

Hızla ve güçlü bir şekilde ellerimizi sıkarken ekledi:

"Ebediyen veda ediyorum. Korkunç bir ölümle öleceğim, fakat dünya da şimdiye kadar görmemiş olduğu bir dehşet ve kan deryasına gömülecektir." Yurta 'nın kapısı şiddetle kapandı. General gitmişti. Kendisini bir daha hiç görmedim.

"Ben de gideyim. Çünkü benim de bugün Urga'dan ayrılmam gerek," dedim.

Prens yanıt verdi:

282

- BUDA'NIN HUZURUNDA

"Biliyorum. Baron sizi bu nedenle yanımda bıraktı. Ben size bir dördüncü arkadaş daha vereceğim: Moğolistan Savaş Bakanı'nı. Yurta 'niza dönerken onu yanınıza alın. Bu sizin için çok iyi olacak."

Djam Bolon, bu son cümleyi, her sözcüğünü, üzerine basarak söyledi.

Kendisine herhangi bir şey sormadım. İyi ve kötü ruhların sırlarının ülkesinde, sırrın ne demek olduğunu biliyordum.

39 Eyer Biçimli Kafası Olan Adam

Djam Bolon'un yurta'sında çayımı içtikten sonra, evime dönüp eşyayı hazırladım. Lama Turgut da oradaydı.

"Savaş Bakanı bizimle birlikte yolculuk edecek. Bu gerekli," dedi.

"Tamam," dedim ve Olufsen'i almaya gittim. Fakat Oluf-sen, Urga'da birkaç gün daha kalmak zorunda olduğunu söyleyerek beni Şaşırttı. Bu, onun için ölümcül bir karar olmuştı, çünkü Baron Ungern'in ayrılmasından sonra merkez komutanı olan Sepailof, bir ay kadar sonra, bir raporunda Olufsen'in ölmüş olduğunu haber verdi.

Genç ve güçlü bir Moğol olan Savaş Bakanı, kervanımıza katıldı. Kentten

dokuz kilometre kadar ileride bir otomobil bize yetişti. Lama, bütün vücudu titreyerek korku içinde bana baktı. İmdi artık alışık olduğum tehlike havasını seziyordum. Tabancamın kılıfını açarak emniyetini kaldırdım. Otomobil, kervanımızın yanında durdu. İçeride, Sepailof ile birlikte iki celladı Chestiakof ile Jdanof oturuyordu.

Sepailof bizi oldukça içten bir biçimde selamlayıp sordifö

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Khazahuduk'ta at değiştiriyorsunuz, değil mi? Yol, karşımızdaki geçitten mi geçiyor? Yolu bilmiyorum. Oysa bir haberciye yetişmem gerekiyor."

Savaş Bakanı, o akşam Khazahuduk'a varacağımızı söyledi ve yola dair de gereken açıklamaları yaptı. Otomobil bütün hızıyla uzaklaştı ve tepeyi aşınca Bakan, yanındaki Moğollardan birine, gidip onun ileride bir yerde durup durmadığına bakmasını emretti.

"Ne oluyor? Bana da anlatın," dedim.

Djam Bolon, bir gün önce, Sepailof'un, yolda kervanımıza yetişerek, beni öldürmeye karar vermiş olduğu haberini aldığını anlattı. Sepailof, Baron'u kendisine karşı kışkırttığımdan kuşkulanyormuş. Djam Bolon, bu plandan Baron'a söz etmiş, o da beni korumak amacıyla bu kervanı düzenlemişti.

Moğol geri geldi ve otomobilin gözden kaybolmuş olduğunu bildirdi.

Bakan, "İmdi, tümüyle başka bir yön tutturacağız, öyle ki albay bizi Khazahuduk'ta boşuna bekleyecek," dedi.

Kuzeye, Undur Dobo'ya doğru yöneldik ve o geceyi, yerli bir prensin evinde geçirdik. Ertesi sabah Bakan'dan izin isteyip ayrıldık. Bize çok

82/96

güzel atlar verildi. Bunlara bi-nip Van Kure'deki yaşlı falcının, kendisinden çekinmem yolunda uyarılmış olduğu "eyer biçimli kafası olan adam"ı gerilerde bırakarak doğuya doğru yolumuza devam ettik.

Oniki gün süren yolculuktan sonra, başımıza başka bir şey gelmeden, Doğu Çin Demiryolu üzerindeki ilk durağa vardık.

286

- EYER BİÇİMLİ KAFASI OLAN ADAM

Huzur ve konfor adına tüm olanaklarla kuşatılmış olduğum Pekin'deki bir otelde gezgin, avcı ve savaşçı sıfatlarından sıyrıldım. Ne var ki, Urga'da, "Enkarne Olmuş Savaş Tanrısı" Baron Ungern'den hiç ayrılmaksızın geçirmiş olduğum dokuz günün gizemli büyüünü unutamıyorum. Ba-ron'un Transbaykallar'dan kanlı geçişini anlatan gazeteler zihnimde hep o günlerin anısını uyandırıyorlardı. Aradan yedi ay geçmiş olmasına karşın, Şimdi bile, o çılgınlık, esin ve kin günlerini unutamıyorum. Kehanetler tümüyle gerçekleşti. Yüzotuz gün sonra Baron, subaylarının ihaneti yüzünden, Bolşevikler tarafından yakalanıp Eylül sonlarında öldürüldü.

Baron R.F. Ungern von Sternberg... İntikamcı karma'nın kanlı fırtınası gibi Orta Asya üzerinden gelip geçti. Ardında ne bırakmıştı? Askerlerine hitap ederek çıkardığı, İncil'de, Yuhanna'nın Vahyi'ndeki Şu sözlerle biten sert emrini:

"Rus halkının ruhunu, yozlaşmaya ve soysuzluğa gömüp katlettiği intikam darbesine kimse engel olmasın. O devrim, kökünden koparılıp yeryüzünden

atılmalıdır. Yuhanna, bizi ona karşı şöyle uyarmaktadır: 'Ve kadın çirkinlikler ve kendi zinasının iğrenç şeyleriyle dolu bir altın kâse elinde olarak erguvan ve kırmızı ile kuşanmış, ve altın ve kıymetli taş ve incilerle bezenmişti. Ve alnı üzerine bir isim yazılmıştır: SIR, BÜYÜK BABİL, DÜNYANIN FAHİİELERİNİN VE ÇİRKİNLİKLERİNİN ANASI. Ve kadını mukaddeslerin kanından ve İsa'nın Şahitlerinin kanından sarhoş gördüm. (...)''*

Bu beşerî bir belgedir; Rusya'nın, belki de dünyanın yaşadığı bir trajedinin belgesidir.

Fakat, Ungern daha başka ve bundan daha önemli bir iz bırakarak gitmişti.

Moğol yurtlarında, çobanların yaktığı

' İncil: "Yuhanna'nın Vahyi", bap 17/4-6.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ateş başlarında, Buryatlar, Moğollar, Cungarlar, Kırgızlar, Kalmuklar ve Tibetliler, bu Haç ve korsan çocuğundan doğan efsaneyi hâlâ birbirlerine anlatırlar:

"Kuzeyden bir beyaz savaşçı gelip Moğolları, tutsaklık zincirini kırmaya çağırdı ve bu zincirin halkaları, kölelikten kurtulmuş toprağımızın üzerine birer birer döküldü. Bu beyaz savaşçının bedeninde, Cengiz Han'ın ruhu vardı. O bizlere, Buda'nın adaletli inancını ve Cengiz Han'ın ve Ugaday'ın ve Kubilay Han'ın Şanını ve gücünü yayacak olan, tüm Moğolların en büyüğünün geleceğini bildirmiştir. Ve öyle de olacaktır!"

Asya uyanmıştır ve Asya'nın çocukları cesur sözler söylemektedirler.

Dünya barışı adına dileğimiz odur ki Asya'nın çocukları, yıkıcı

Timurlenk'in "kötü cinleri"ne uymayıp bilge yaratıcılar Ugaday'ın ve Sultan Babür'ün izdeşleri olduklarını gösterebilirler.

288

IV Yaşayan Buddha

40 Binbir Sevincin Mutluluk Bahçesinde

Mucizeler ve gizemler ülkesi Moğolistan'da, tüm gizemlerin ve bilinmeyenlerin koruyucusu olan Yaşayan Buddha, Kutsal Djembtsung Damba Hutuktu Han ya da Ta Kure'nin lideri Bogdo Gheghen yaşamaktadır. O, ölümsüz Buda'nın yeniden bedenlenmiş ruhudur; Chan-ra-zi ile ya da

"Dağların Merhametli Ruhu"yla birleşen Buddha Amitab-ha'nın arınan ruhunu içlerinde gizleyerek, 1670'den bu yana kesintisiz saltanat süren

esrarengiz ruhsal hükümdarlar ardışıklığının temsilcisidir. O'nda her şey

birleşmiştir: Güneş mitos; Himalayalar'ın gizemli doruklarının büyüğü;

Hint pagodalarının öyküsü; Moğol fatihlerinin -Asya'nın tüm

imparatorları- acımasız azameti ve Çinli bilgelere ilişkin kadim ve

sislerle örtülü efsaneler; Brahmanların düşüncelerine batıp boğulma; "Erdem

Tarikatı" keşiflerinin yaşamlarının zorluğu; ebediyen başıboş gezecek

savaşçı Oletler ve Hanları Ba-tur Hun Taigi ve Gushi'nin intikamları;

Cengiz Han'ın ve Kubilay Han'ın mağrur vasiyetleri; Lamaların gerici

psikolojileri; Srong-Tsang Gampo ile başlayan Tibet kralların gizemi;

San Paspas mezhebinin amansız zulmü... ve nihayet, Asya'nın,

Moğolistan'ın, Pamir'in, Himalayalar'ın, Mezopotamya'nın, İran'ın ve

Çin'in bütün o sisler arasındaki tarihi, Urga'daki Yaşayan "Tanrıyı

kuşatır. Bu nedenledir ki, Vol-

291

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ga boylarında, Sibirya'da, Arabistan'da, Dicle ile Fırat arasında, Çin Hindi'nde ve Kuzey Buz Denizi kıyılarında adına saygı gösterilmesine Şaşmamak gerekir.

Urga'da kaldığım sırada Yaşayan Buddha'yı birçok kez ziyaret ettim. Kendisiyle görüşüp yaşamını gözlemledim. Bilgin maramha lan bana onun hakkında çeşitli bilgiler verdiler. Burçlar Kuşağı'nı okuduğunu gördüm, kehanetlerini dinledim, tüm Bogdo Hanlar'ın yaşamlarını ve kehanetlerini

83/96

içeren, kadim kitapların ve elyazmaların bulunduğu kütüphaneyi inceledim. NarabanŞi Hutuktusu'nun mektubundan ötürü güvenlerini kazandığım için Lamalar bana çok açıksözlü biçimde davrandılar. Yaşayan Buddha'nın kişiliğinde, Lamacılığın kendisinde de olduğu gibi bir ikilik vardır. Zeki, anlayışlı ve enerjik bir insan olan Yaşayan Buddha, aynı zamanda kendisini, görme yetisini yitirmesine neden olan alkole vermiştir. O kör olunca Lamalar derin bir umutsuzluk durumuna düştüler. Kimileri onun hemen zehirlenip yaşamına son verilerek, yerine bir başka enkarne Buddha'nın geçirilmesinde ısrar ederken; kimi Lamalar da, liderlerinin, Moğolların ve San Din'in izleyicilerinin gözündeki yüksek nitelikleri olgusunu öne sürdüler. Sonunda, tanrıların gönlünü almak amacıyla, görkemli bir Buda heykeli ile büyük bir tapmak yapmaya karar verdiler. Ancak bu durum, Bogdo'nun tekrar görebilmesini sağlamamış, sadece, sorunların çözümünde daha radikal davranma yanlısı Lamalar arasında, kendilerinin daha yüksek ve ruhsal bir yaşama, daha hızlı ulaşmaları düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yaşayan Buddha, gerek inanç sisteminin ve gerekse Moğolistan'm kaderini düşünmekten bir an vazgeçmediği halde yararsız işlerle de uğraşmaktan geri kalmaz. Örneğin oyalan-

292

- BİNBİR SEVİNCİN MUTLULUK BAHÇESİNDE

mak için topçulukla ilgilenir. Emekli bir Rus subayı kendisine iki eski top armağan etmiş ve bu armağandan ötürü de subaya "Tumbair Hun", yani "Gönlümün Sevgili Prensi" unvanı verilmiştir. Bayram günlerinde bu top ateşlenir ve çıkan sesle de bu görme engelli büyük insan mutlu olur. Otomobiller, gramofonlar, telefonlar, kristaller, porselenler, resimler, parfümler, müzik enstrümanları, nadir hayvanlar ve kuşlar; filler ve Himalaya hayvanları, Hindistan yılanları ve papağanları... Tüm bunlardan "tann"nın sarayında bulunuyordu, fakat hızla unutulmuşlar ve bir yana atılmışlardı..

Urga'ya bütün Lamacı ve Budist dünyadan hacılar ve armağanlar gelir. Saray hazinedarı, Saygıdeğer Balma Dorji, bir gün bana, Yaşayan Buddha'ya sunulan bütün armağanların korunduğu salonu gösterdi. Burası, değerli parçaların bulunduğu eşsiz bir müzeydi. Burada Avrupa'nın müzelerinde asla görülemeyecek çok nadir nesneler biraraya getirilmişti. Haznedar, gümüş kilitli bir camekânı açarak bana şu açıklamayı yaptı:

"Bu saf altın külçeleri Bei Kem'den getirilmiştir. Bunlar, Kemchick'in siyah samur kürkleri... Bunlar harikulade geyik boynuzları... Değerli ginseng kökleri ve misklerle dolu bir kutu... Bu, 'donmuş deniz'in kıyılarından getirilmiş 124 lan (yaklaşık 4,5 kg) ağırlığında bir kehribar

parçası... Bunlar Hindistan'dan değerli taşlar, Çin'den oyma fildişleri..."

Anlatırken büyük bir keyif aldığını belli ederek, uzun süre bana salondaki bütün nesneleri gösterdi. Ve bütün bunlar, gerçekten olağanüstü şeylerdi. Gözlerimin önünde nadir kürkler, beyaz kastorlar, siyah samur kürkleri, beyaz, mavi ve siyah tilkiler; kara parslar; örümcek ağı kadar ince Hint ipeğinden on, onbeş metrelik hatikleri. içine alan kaplumbağa kabuğuna büyük bir ustalıkla oyulmuş kutular; Hint ra-

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

çalarının armağanı incilerle bezenmiş altın kutular; Çin ve Hint yapımı safir ve kırmızı yakuttan yüzükler; büyük yeşim parçalan, işlenmemiş elmaslar; altın, inci ve değerli taşlarla süslenmiş fildişleri; Bering Denizi kıyılarından getirilmiş ve İlkçağ sanatçılarıca mors balığı dişlerinin üzerine yapılmış rölyefler... ve daha nice nice, anımsayıp sayamayacağım şeyler vardı. Özel bir salonda altın, gümüş, tunç, fildişi, mercan, sedef veya nadir ağaç türlerinden yapılmış boyalı ve kokulu ahşap Buda heykellerinin yerleştirildiği camlı dolaplar bulunuyordu.

"İşgalciler, tanrıların saygı gördüğü ülkeleri ele geçirdikleri zaman resimleri, heykelleri fırlatıp attıklarını bilirsiniz. Üçyüz yıl evvel Kalmuklar Tibet'e girdiklerinde ve 1900'de Avrupalılar Pekin'i yağmaladıklarında da böyle olmuştur. Bu niçin böyle olur, hiç düşündünüz mü? İu heykellerden birini alıp inceleyin."

Kenarda en yakın duranlardan birini, ahşap bir Buda heykelini elime alıp baktım. İçinde başka bir şey vardı; salladıkça tıkırdıyordu.

Lama sordu:

"Duyuyor musunuz? Bunlar 'tann'ın içini dolduran değerli taşlarla altın parçalardır. İşgalcilerin, heykelleri derhal kırmalarının nedeni işte budur. Dünyanın ünlü taşlarının çoğu Hindistan, Babil ve Çin'de bulunmuş tann heykellerinin içinden çıkarılmıştır."

Salonların birkaçı kütüphaneye ayrılmıştı ve buradaki raflar değişik dönemlere ait, çeşitli dillerde ve birbirinden tamamiyle ayrı konulara ait elyazmaları ve cilt cilt kitaplarla doluydu. Bunlardan bazıları çürüyüp toz haline geldiği için lamalar, bir süre sonra katılaştan özel bir sıvıyla geri kalan parçalan ortamın etkisinden korumaya çalışıyorlardı.

294

- BİNBİR SEVİNCİN MUTLULUK BAHÇESİNDE

Kütüphanede, Babil'den geldiği belli olan çivi yazılı kil tabletler; Moğol kitaplarının yanına sıralanmış Çin, Hint ve Tibet eserleri; kadim ve özgün budizmden söz eden ciltler ve "Kırmızı İlapka tarikatı -ya da dejenere olmuş budizm-mensuplarıca yazılmış eserler, "San" ya da Lamacı budizm kitapları; tradisyon, efsane ve mesel kitapları gördüm. Grup grup

84/96

Lamalar bunları okuyor, inceliyor, kopya ediyor ve böylelikle kadim bilgeliği koruyup kendilerinden sonra gelecek olanlara aktarmayı amaçlıyorlardı.

Kütüphanedeki bir bölüm, büyücülüğe ilişkin olan gizemli kitaplara, otuzbir Yaşayan Buddha'nın yaşamlarına ve yapıtlarına, Dalai Lama'nın, Çin'deki Utai Hutuktusu'nun, İç Moğolistan'daki Dolo Nor Panditası

Ghegheri'in ve yüz Çin bilgesinin kitaplarına ayrılmıştı.

Bu, esrarengiz bilgilerin hazine odasına yalnızca Bogdo Hutuktu ile Maramba Ta-Rimpo-Cha girebilir. Bu bölümün anahtarları, YaŞayan Buddha'nın mühürleri ve Cengiz Han'ın swastika işaretli yakut yüzüğüyle birlikte Bogdo'nun özel çalışma odasındaki özel bir kasada saklanmaktadır.

Kutsal YaŞayan Buddha'nın yanında beŞ bin Lama bulunmaktadır. Bunlar, basit hizmetçilerden başlayıp "tanrı"nın danışmanlarına değin çeŞitli düzeydendirler. Danışmanlar arasında dört Moğol Han'ı ile üst düzey beŞ Prens bulunmaktadır.

Lamalar arasında özellikle dikkate değer üç sınıf vardır, ki Djam Bolon'la birlikte YaŞayan Buddha'nın ziyaretine gittiğimizde bunlardan bana kendisi söz etmişti.

"Tanrı", Lamaların sürdürdükleri düzensiz ve Şatafatlı yaşamın, bunlar arasında falcılarla kâhinlerin azalmasına neden olduğundan yalanmıştı:

295

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Jahantsi ve NarabanŞi manastırları sert rejimleriyle düzenlerini korumamış olsalardı Ta Kure'de ne kâhin, ne falcı kalırdı. Sıradan insanların gözünden gizli kalana nüfuz etme gücüne sahip olan Banın Abaga Nar, Dorchiul-Jurdok ve ötekiler gibi kutsal Lamalar tanrıların kutsamasıyla gitmişlerdir."

Bu Lama sınıfı son derece önemlidir, çünkü Urga manastırlarını ziyaret eden her önemli kişi, kaderinin ve geleceğinin incelenmesi amacıyla, haberi olmadan Lama Tzuren'e ya da kâhin Lama'ya gösterilir. Bu incelemenin sonucu, hemen Bogdo Hutuktu'ya bildirilir. Böylelikle Hutuktu, konuğu hakkında önceden bilgi sahibi olur ve ona gerektiği gibi davranır. Tzuren'ler çoğunlukla oldukça zayıf ve bitkin, yaşlı ve çilekeş kişilerdir. Öte yandan çocuk denilecek kadar genç Lamalara da rastladım. Bunlar, "enkarne tanrılar" olan Hubilganlar, çeŞitli Moğol manastırlarından geleceğın Hu-tuktuları ve Gheghen'leriydiler. İkinci sınıf Lamalar hekimdir yani, "Ta Lama"lardır. Bunlar bitkilerle bazı hayvansal besinlerin insanlar üzerindeki etkileri ve koruyucu Tibet ilaçları ile tedavileri üzerinde çalışırlar. Hayvanları ya da insanları kesip biçmeden ve çok dikkatli bir Şekilde anatomi incelemeleri yaparlar. Kemik kırıklarını tedavi etmede çok yeteneklidirler, mükemmel masördürler ve hipnotizma ile hayvansal manyetizma* alanlarında çok Ustadırlar.

Üçüncü sınıf Lamalar, hekimlerin en üst düzeyini oluştururlar. Bunlardan çoğu Tibetli veya Kalmuktur. Bunlar "zehirleyiciler" dir. Bunlara "siyasi tıp doktorları" adı da verilebilir. Kendi başlarına yaşarlar, ötekilere katılmazlar ve YaŞayan Bu-

Hayvansal manyetizma: Alman hekim F. Anton Mesmer'in (1734-1815), 1775'te ortaya attığı ve insanların birtakım evrensel güçleri birbirlerine aktarabilecekleri ve bu yolla da birbirlerini etkileyebilecekleri yolundaki kuramı. (Çev.n.)

296

- BİNBİR SEVİNCİN MUTLULUK BAHÇESİNDE

ddha'nın elinde en büyük sessiz silahı oluştururlar. Bana anlatıldığına göre bunların çoğu dilsizdir. Bu sınıfa ait birisini gördüm. Bu, YaŞayan Buddha'yı devirmek amacıyla Çin imparatorunca Pekin'den gönderilen Çinli

bir hekimi zehirlemiş olan, ufak tefek yaşlı bir adamdı. Yüzü derin kırışıklar içinde, çenesinin ucunda sivri ve bembeyaz bir sakalı vardı. Capcanlı gözleri, merakla her an çevresinde bir Şeyler arıyordu. Bu adam bir manastıra gittiği zaman oranın yerel "tanrısı", bu Moğol Loküst'ünden* öyle korkar ki artık hiçbir Şey yemez ve içmez. Fakat, bu tür önlemler de mahkûmu ölümden kurtaramaz: Bir Şapka, bir gömlek, bir çizme, bir tespih, bir at yuları, zehirli bir sıvıya batırılmış bir kitap veya herhangi bir dua nesnesi, Bogdo Han'ın amacına başarıyla hizmet eder! Gözleri görmeyen dini liderin çevresi büyük bir saygı ve dinsel bir bağlılıkla kuşatılmıştır. Herkes onun önünde başını yere koyar. Hanlar ve Hutuktular ona dizüstü yürüyerek yaklaşırlar. Onunla ilgili her Şey, esrarengizlik ve kadim Po-ğu tradisyonlarıyla doludur. Gramofonda sıradan bir arya dinleyen ya da dinamoyla elektrik vererek hizmetkitlannın ellerini sarsan, politik düşmanlarını zehirleten bu kör v<6 sarhoş ihtiyar, halkını bilgisizlik içinde tutan, insanları keha-netleriyle ve mucizeleriyle aldatan bu Lama, yine de tümüyle sıradan olmayan bir adamdır.

t Bir gün Bogdo'nun odasında oturmuştuk; ben Büyük Savaş'a ait öyküler anlatıyordum; Prens Djam Boion bana tercümanlık ediyordu. İhtiyar, konuşmalarımızı dikkatle dinliyordu. Ansızın gözlerini dört açıp, odanın dışından gelen gürültülere dikkat kesildi. Yüzünde saygıU, yalvarıcı ve korkmuş bir ifade vardı.

Loküst (Fr. Locuste): Romalı tarihçilere göre, İmparator Claudius'u zehirleme girişiminde bulunduğu inanan kadın. (Çev.n.)

297

85/96

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Tanrılar beni çağırıyor," diye mırıldandı. Kalktı, ağır ağır özel tapmağa girdi ve orada diz çöküp bir heykel gibi kımıldamaksızın tam iki saat yüksek sesle dua etti. Duası, göze görünmez tanrılarının sorularına yanıtlar vermekten ibaret bir görüşmeydi. Tapınaktan solgun, yorgun, fakat mutlu bir durumda çıktı. Bu onun özel tapınmasıydı. Genel tapındaki duaya katılmazdı, çünkü o sırada o "tanrı"dır. Tahtına oturur ve taht, törenle sunağa götürülüp yerleştirilir ve Lamalarla insanların dualarını orada kabul eder. Onların yalvarışlarını, umutlarını, umutsuzluklarını, gözyaşlarını ve acılarını dinlerken hiç hareket etmeden durur ve parlak, fakat cansız gözleriyle öylesine ileriye bakar.

Hizmetindeki Lamalar, o sırada birçok kez onun san ve kırmızı giysilerini, başlıklarını değiştirirler. Yaşayan Buddha'nın, başmda tacı olduğu halde, sırasıyla dört yöne dönüp en sonunda da ellerini kuzeybatıya, yani Avrupa'ya doğru çevirmesiyle ibadet sona erer. Bu, Şu anlama gelir: San Din'deki inanışa göre, bilge Buda'nın öğretileri Avrupa'ya ulaşmalıdır.

Yaşayan Buddha, hararetli dualardan veya tapmakta geçirdiği uzun zamandan sonra çok sarsılmış görünür. Genellikle kâtiplerini yanma çağınp, hep çok karmaşık ve açıklaması olmayan vizyonlarını ve kehanetlerini onlara söyleyip yazdırır. Bazen, "Ruhlan birbiriyle haberleşiyor," sözlerini söylerken beyaz elbisesini giyer ve tapınağında dua eder. O zaman, sarayın

bütün kapılan kapatılır. Lamalar ciddi ve mistik bir korkuya bürünüp hep birlikte dua edip tespihlerini çekerler ve mırıldanırlar: "Om! Mani padme Hung!"... ya da dua çarklarını döndürürler, kâhinler horoskoptan okur, Marambalar ise Yaşayan Buddha'nın sözlerini açıklamak için kadim kitapların sayfalarını karıştırırlar.

298

41 Yüzyılların Tozu

I " talya'da, Fransa'da veya İngiltere'de herhangi bir eski Şatoda tozlu örümcek ağlarını veya mahzen küflerini hiç gördünüz mü? Bu, yüzyılların tozudur. O belki bir Roma imparatorunun, Aziz Lui'nin, bir engizisyonumun, Galileo'nun veya Kral Richard'ın yüzüne, miğferine veya kılıcına temas etmiştir. Yüreğiniz istemeyerek daralır ve bu geçmiş yüzyılların tanıklarına karşı içiniz saygıyla dolar. Bu duyguya, belki de daha derin olarak, Ta Kure'de kapıldım. Yaşam burada sekiz yüzyıl önce nasıl idiye öyle sürmekte, insan ancak geçmiş zamanlarda yaşamaktadır. Bugünün insanı ise sıradan yaşamını sürdürmekte ve onu zorlaştırmaktadır. Yaşayan Buddha bir ziyaretimde bana Şöyle demişti:

"Bugün büyük bir gündür. Budizmin diğer tüm dinlere karşı zafer kazanmış olduğu gündür. Çok uzun bir zaman önce bugün, Kubilay Han, bütün dinlerin Lamalarını yanına çağırıp onlardan neye inandıklarını açıklamalarını istedi. Hepsini tanımlayarak Hutuktularını övdüler. Aralarında tartışmaya ve kavga etmeye başladılar. Yalnızca bir Lama susuyordu. Nihayet, alaycı bir tavırla gülümseyerek Şöyle dedi: 'Yüce Hükümdar! Her birine, tanrılarının gücünü kanıtlaya-

299

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

cak bir mucize göstermesini söyle. O zaman hükmünü verir ve beğendiğini seçersin,' dedi.

"Kubilay Han da Lamalara bir mucize göstermelerini emretti. Fakat tümü Han'ın karşısında utanç ve iktidarsızlık içerisinde duruyordu.

"Kubilay Han, bu teklifi yapmış olan Lamaya dönerek, 'İimdi,' dedi, 'Tanrılarının kudretini kanıtlamak sana düşüyor.'

"Lama sessizce Han'a uzun uzun baktı, döndü, bütün odada hazır bulunanlara gözlerini dikti ve ellerini ağır ağır onlara doğru uzattı. O anda, Han'ın altın kupası, gözle görünür hiçbir elin yardımı olmaksızın, kendi kendine masanın üzerinden kalkıp gitti, Han'ın dudaklarına doğru yaklaştı. Yüce Han güzel kokulu bir Şarabın tadına vardı. Herkes Şaşkınlık içerisindeyken Han hükmünü verdi:

" 'Dualarımı tanrılarına yönelteceğim ve bütün halklarım da onlara ibadet edeceklerdir. Senin inancın hangisidir, sen kimsin ve nereden geliyorsun?'

"Benim inancım yüce bilge Buda'nın öğretisidir. Ben, çok uzaklardaki, Tibet'teki Şanlı Sakkia manastırından Pan-dita Lama Turjo Gamba'yım. Orada, bir insan bedenine bağlanmış olan Buda'nın ruhu, Bilgeliği ve Kudreti vardır. Anımsa yüce Han! İnancımıza katılacak halklar bütün Batı âlemini ele geçirecekler ve inançlarını sekizyüz onbir yıl içerisinde tüm yeryüzüne yayacaklardır.'

"İşte yüzyıllar önce bugün böyle olmuştu. Lama Turjo Gambo, Tibet'e dönmedi; burada, yalnızca küçük bir tapınağın bulunduğu Ta Kure'de kaldı. Buradan, Karako-rum'daki imparatorun yanına ve daha sonra, onunla birlik-

300

- YÜZYILLARIN TOZU

te, onun inancını sağlamlaştırmak ve devlet işlerinin ne yönde seyredeceğini gelecekte haber verip, kendisini de Tanrının iradesine göre aydınlatmak üzere Çin başkentine gitti."

Yaşayan Buddha bir süre sustu, bir dua mırıldandı ve sözlerine devam etti: "Urga! Budizmin kadim yuvası... Cengiz Han'la birlikte Avrupa'nın ele geçirilmesine Kalmuklar olarak da bilinen Oletler de gittiler. Orada, Rusya'nın ovalarında yaşayarak, yüz yıl kadar kaldılar. Sonra,

86/96

Moğolistan'a döndüler. Çünkü, halka baskı uygulayan Tibet kralları Kırmızı İapkalılar ile mücadele etmek için Sarı İapkalılar onları geri çağırıyorlardı. Kalmuklar, San Din'e yardım ettilerse de Lhasa'nın çok uzakta olduğunu ve inancımızın buradan yeryüzüne ya-yılamayacağını anladılar. Bunun üzerine Kalmuk Gushi Han, 'Dünyanın Hâkimi'ni ziyaret etmiş olan bir yüce Lamayı, Undur Gheghen'i Tibet'e götürdü. O günden itibaren Bogdo Gheghen sürekli Urga'da yaşadı; kendisi, Moğolistan'ın bağımsızlığının ve Moğol kökenli Çin imparatorlarının koruyucusu oldu. Undur Gheghen, Moğol diyarının ilk Yaşayan Buddha'sı oldu. Biz ardıllarına, Lama Turjo Gam-ba'nın gösterdiği mucizeye bir karşılık olarak Kubilay Han tarafından gönderilen Cengiz Han'ın yüzüğünü miras bıraktı. Bizde bir de, Hintli keramet sahibi esrarengiz bir kişinin kafatası bulunmaktadır. Tibet Kralı Strongtsan, bunu kupa olarak kullanmış ve bin altıyüz yıl önce tapınaktaki törenlerde bununla içki içmiştir. Ayrıca, Sarı Din'in kurucusu Pas-pa tarafından Delhi'den getirilen Buda'nın eski bir taş heykeli hâlâ bizdedir."

Bogdo ellerini çırpıp ve kâtiplerden biri, kırmızı bir kumaşla kaplı iri bir gümüş anahtar alıp mühür çekmecesini açtı. Bogdo, elini içine soktu ve oymalı küçük bir fildişi ku-

301

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

tudan, bana göstermek üzere swastika işaretli harikulade bir yakut taşı olan kalın altın bir yüzük çıkardı.

"Bu yüzük Cengiz Han'la Kubilay Han'ın sağ ellerinden hiç çıkmamıştır," dedi.

Kâtip çekmeceyi kapadıktan sonra Bogdo, hiç yanından ayırmadığı Maramba'yı çağırttı ve kendisine masanın üzerinde duran eski bir kitaptan birkaç sayfa okumasını istedi. Lama tekdüze bir sesle okumaya başladı:

"Kalmukların lideri Gushi Han, Kırmızı İapkalılar'a karşı olan savaşını bitirdikten sonra 'Dünyanın Hâkimi' tarafından Dalai Lama'ya [5. ya da 6. Dalai Lama] gönderilmiş olan mucizevi 'kara taş'ı yanmda götürdü. Gushi Han, batı Moğolistan'da San Din'in merkezini kurmak istiyordu. Ne var ki, Oletler o devirde Çin tahtı için Mançular'la savaşıyorlar ve yenilgiden yenilgiye uğruyorlardı. Oletlerin son Han'ı Amursana Rusya'ya kaçtı, fakat daha önce kutsal 'kara taş'ı Urga'ya gönderdi. Böylelikle Yaşayan Buddha onu halkını kutsamak için kullanabilecekti ve Moğollara ve hayvanlarına ne hastalık, ne de bir felaket gelecekti. Yüz yıl kadar oldu ki, birisi kutsal taşı çaldı, Budistler boş yere onu aradılar. Taşın kaybolmasıyla birlikte Moğol halkı yavaş yavaş ölmeye başladı."

Bogdo Gheghen, "Yeter!" dedi. "Komşularımız bizi küçümsüyorlar. Zamanında onlara egemen olduğumuzu unutuyorlar. Fakat biz kutlu geleneklerimizi koruyoruz. Biliyoruz ki Moğol kabileleriyle San Din'in zafer günü yine gelecektir. İncancımızın koruyucuları, Buryatlar vardır. Cengiz Han'm mirasının en sadık bekçileri onlardır.

Yaşayan Buddha böyle dedi, kadim kitaplar böyle dediler!

302

42 Mucize Kitapları

Prens Djam Bolon, bir Maramba'ya, bize Yaşayan Budd-ha'nın kütüphanesini göstermesini söyledi. Kütüphane, Undur Gheghen'le başlayan ve değişik Moğol manastırlarından gelen tüm Gheghen'lerin ve Hutuktular'm mucizelerinden söz eden kitapları hazırlamakla yükümlü yirmi kadar yazıcının bulunduğu büyük bir salondur. Bu kitaplar sonradan Bandi okullarına, tapmaklarına ve Lama manastırlarına dağıtılıyordu.

Maramba'lardan biri metinlerden iki parça okudu:

"... Pek bahtiyar Bogdo Gheghen bir aynaya üfledi. Hemen, bir sis içindeymişcesine, binlerce ve binlerce savaşçının birbiriyle dövüşmekte olduğu bir vadi görüldü.

"Tanrıların sevgisine kavuşmuş olan bilge Yaşayan Budd-ha, prenslerin kaderini kendisine açıklamaları için tütsü yaktı. Mavi dumanlar arasında herkes, karanlık bir zindan ile ölmüş prenslerin, işkenceye uğramış cesetlerini gördü."

Halihazırda binlerce nüsha basılmış olan özel bir kitap, bugünkü Yaşayan Buddha'nın mucizelerini aktarıyordu. Prens Djam Bolon bu cildin birkaç konusunu anlattı:

"Buda'nın, gözleri açık olarak yapılmış, ahşaptan çok eski bir heykeli vardır ki Hindistan'dan getirilmiştir. Bogdo

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Gheghen bunu sunağın üzerine koyduktan sonra duaya başladı. Duası bittikten sonra heykelin getirilmesini emretti. Herkes hayretten donakaldı; çünkü, 'tann'nın gözleri kapanmıştı ve yaşlar akıyordu. Ahşap heykelin üzerinde yeşil filizler ortaya çıkmıştı ve Bogdo Şunları söyledi: 'İstirap ve sevinç beni bekliyor. Kör olacağım, ama Moğolistan bağımsızlığına kavuşacaktır.'

"Kehanet tümüyle çıktı. Bir başka kez de, büyük bir coşku içinde olduğu bir gün, Yaşayan Buddha, içi su dolu bir leğen getirip sunağın önüne koydurdu. Lamaları çağırdıktan sonra duaya başladı. Birdenbire sunaktaki

87/96

munlar ve lambalar kendiliklerinden yandı ve leğendeki su türlü renklere boyandı."

Prens bundan sonra bana, Bogdo Han'ın geleceği nasıl haber verdiğini anlattı: Yüzeyinde harflerle resimlerin belirlediği taze kan aracılığıyla; prenslerin kaderiyle düşüncelerini okumasına olanak veren koyun ve keçi bağırsaklarıyla; taşların ve kemiklerin yardımıyla (öyle ki Yaşayan Buddha bunların üzerinde herkesin geleceğine dair işaretleri büyük bir açıklıkla

görür); bunlardan başka, yıldızların konumuna bakıp silah mermisine ve hastalıklara karşı koruyucu muskalar da hazırlar.

Maramba, "Eski Bogdo Hanlar, sadece 'kara taş'la geleceği öğrenirlerdi," dedi. "Taşın üzerinde Tibet yazılan görünür ve Bogdo bunları okuyup tüm ulusların kaderini öğrenirdi."

Maramba, üzerinde Tibet efsanelerinin görüldüğü 'kara taş'tan söz edince bu tür bir olayın gerçekten doğru olabileceğini anımsadım. Uryanhay'ın güneydoğusunda, Ulan Tayga'da bir yerde, dağılmak üzere olan bir siyah arduvaz taşı görmüştüm. Bu arduvazın bütün parçalarını örten be-

304

- MUCİZE KİTAPLARI

yaz bir yosun öyle karışık resimler oluşturuyordu ki Venedik dantel modelini ya da bir rune* sayfasını andırıyordu. Arduvaz nemliken bu görüntüler yok oluyor, kuruyken tekrar ortaya çıkıyorlardı.

Hiç kimse Yaşayan Buddha'dan geleceği bildirmesini isteme hakkına sahip olmadığı gibi, bu cüreti de gösteremez. Kendisi, ancak esin geldiğini hissettiği ya da Dalai-Lama'dan veya Tashi-Lama'dan bir mektupla özel bir temsilci gönderildiği zamanlarda kehanette bulunur. Çar Birinci Aleksandr, Barones Kzudener'in ve onun mistik etkisine girdiğinde, Yaşayan Buddha'ya özel bir elçi göndererek geleceğinin ne olabileceğini öğrenmek istemişti. O zaman Bogdo Han olan bir delikanlı, Çar'ın geleceğini "kara taş"ta okudu ve Beyaz Çar'ın son günlerinde, herkesten gizlenip ama her yerde izlenerek, başıboş biçimde ve ıstırap içinde Şurada burada dolaşacağını bildirdi. Bugün Rusya'da halk arasında Şöyle yaygın bir inanç vardır: Birinci Aleksandr, yaşamının son dönemini Feodor Kusmitch takma adıyla; Rusya ve Sibirya'da, mahkûmlara, dilencilere ve acı çeken insanlara yardım ederek, genellikle polis tarafından izlenerek ve cezaevlerinde geçirmiştir. Sibirya'da, Tomsk kentinde öldükten sonra, son günlerini geçirdiği eviyle mezarı, kutsal ziyaret ve mucizeler mekânı durumuna gelmiştir. Romanof Hanedanı iktidardayken, Feodor Kusmitch'in yaşam öyküsüyle ilgilenilmiş ve bu ilgi de onun gerçekten de Birinci Aleksandr olduğunu ve bu çetin çileyi kendi isteğiyle çektiğine ilişkin halk arasında yerleşmiş olan söz konusu inancı doğrulamıştır.

Rune: Çok eskiden Kuzey Avrupa halklarınca kullanılmış olan eski Cermen alfabesinin, taş, tahta vb. üzerine kazılmış harflerinden her biri.

Sözcük, "tılsım, büyü yazı ya da söz" anlamına da gelmektedir! (Çev.n.)

305

i

43 Yaşayan Buddha'nın Doğumu

Yaşayan Buddha ölmez. Bazen ruhu, tam bedellinin öldüğü gün, yeni doğmuş bir bebeğe geçer ve kendisi hayattayken başka bir varlığa göç eder. "Yaşayan Buddha'nın kutsal ruhunun bu şekilde bir ölümlüye g&işt, hemen hemen her zaman yoksul bir fibdtli veya MÖTOİ alle nin yurta 'sında gerçekleşir. Bunun siyasal bir nedeni vârdır. Eğer Yaşayan Buddha, zengin bir Prens' ailesinde doğacak olursa -geçmişte de görülmüş olduğu üzere- tMlpîere ftaat etmeyebilecek bir ailenin yükselmiş olma olasılığı vardır. Oysa Cengiz Han'ın tahtına varis olan yoksul ve tanınmamış aile, bu sayede servete de sahip olunca, Lamalara seve seve bağlanır. Yalnızca üç ya da dört Yaşayan Buddha, saf Moğol kökenli, ötekiler hep Tibetliydi.

YaŞayan Buddha'nın danışmanlarından biri, Lama-Han Jassaktu bana Şunları anlattı:

"Urga'dan gönderilen mektuplarla, Lhasa ve Tashi Lum-po manastırlarına, YaŞayan Buddha'nın sağlık durumuna ilişkin sürekli bilgi verilir. Onun beŞerî bedeni yaŞlanıp da, Buda'nın ruhu bu bedenden kurtulmaya uğraŞtığı zaman Tibet tapınaklarında çok özel ve önemli törenler yapılmaya

307

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

baŞlanır ve kâhinler astroloji aracılığıyla geleceği görmeye çalışırlar.

Bu törenler sırasında Buda'nın ruhunun nerede reen-karne olacağını keŞfedecek ve dindarlığı ile tanınmış Lamalar seçilir. Bu Lamalar, bu amaçla ülkenin her yanına yolculuk ederler ve araŞtırlar. Genellikle bizzat 'tann'ın kendisi onlara işaret ve belirtiler verir. Zaman olur ki yoksul bir çobanın yurta 'sının çevresinde beyaz bir kurt görünür; ya da iki başlı bir kuzunun doğduğu haber verilir veya gökten yere bir göktaş düşer. Lamalar kutsal Tangri Nor* gölünde tuttıkları balıkların derisinde, yeni Bogdo Han'ın adını okurlar. Daha başka Lamalar öyle taşlar bulurlar ki üzerlerindeki yarıklar nerede ve kimi nerede arayıp bulabileceklerini onlara gösterir; kimi kez de dağlardaki dar derelere çekilip, tanrıların yeni seçtikleri kişinin adını bildirecekleri dağlardaki ruhların sesini dinlerler. Yeni YaŞayan Buddha bulunur bulunmaz, gizlice ailesi hakkında olabildiğince çok bilgi toplanır. Bu bilgi, 'Erdeni', yani 'Bilgelğin Yüce Mücevheri' adıyla tanınan ve Rama geleneğine uygun olarak o varlığın seçilme nedenlerini saptayan En Bilge Tashi Lama "ya sunulur. Eğer seçim

88/96

kutsal metinlere uygun çıkarsa Tashi La-ma'nın gizli bir mektup gönderdiği Dalai Lama, 'Dağların Ruhu Tapınağı'nda özel bir tören yaptıktan sonra Tashi La-ma'nın mektubuna büyük mührünü basarak seçimi onaylar.

"Eğer eski YaŞayan Buddha henüz sağ ise, yerine geçecek olanın adı büyük bir gizlilikle saklanır. Eğer Buda'nın ruhu Bogdo Han'ın bedenini terk etmişse özel bir elçilik heyeti, yeni YaŞayan Buddha ile birlikte Tibet'ten yola çıkar. Aynı tören, Gheghen'ler ile Hutuktu'ların seçiminde de tekrarlanır, fakat seçimin onaylanması yalnızca YaŞayan Buddha'ya aittir ve Lhasa'ya sonradan bildirilir."

* Tangra Tso ya da Tibetçe'de Tang-ku-h Hu: Bu göl, Lhasa'nın yaklaşık 500 kilometre batısında, 6 bin metre yükseklikte bulanmaktadır. (Çev.n.)

308

44

İimdiki YaŞayan Buddha'nın Tarihinden Bir Sayfa

Dış Moğolistan'da saltanat sürmekte olan Bogdo Han Tibetlidir. Doğu Tibet'te, Sakkia Küre yakınlarında yaŞayan yoksul bir aileden gelmektedir. Küçük yaştan beri gürültülü ve zarafetten uzak bir mizaç sahibi olmuştur. Moğol bağımsızlığı düşüncesiyle tutuşuyor ve Cengiz Han'ın mirasına eski Şanını kazandırma özlemini taşıyordu. Bu durumu ona, Moğolistan Lamaları, Prens ve Hânları ve aynı zamanda Rus hükümetinin gözünde büyük bir başarı kazandırdı. Rus hükümeti onu hep kendi yanına çekmenin yollarını aradı. Çin'deki Mançu hanedanına karşı gelmekten korkmadı ve kendisine para, silah, asker ve diplomatlarının, yardımını

sağlamış olan Rusya'dan, Tibet'ten, Buryatlarla Kırgızlar-dan destek gördü. Çin İmparatorları, Çinli budistlerin muhalefetiyle karşılaşıma korkusuyla Yaşayan Buddha ile açıkça mücadele etmekten çekindiler. Bir keresinde Bogdo Han'a, işinde yetenekli bir zehirleyici-hekim gönderdiler. Yaşayan Buddha ise bu ilginin içeriğini çabuk anladığı için ve Asya zehirlerinin kuvvetini de bildiği için Moğol ve Tibet manastırlarını ziyaret amacıyla yolculuğa çıkmaya karar verdi. Kendi yerine bıraktığı Hubilgan, Çinli hekimle dost olup zi-

309

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yaretinin amacını öğrendi. Bir süre sonra Çinli, bilinmeyen bir nedenle öldü ve Yaşayan Buddha da başkentine döndü.

Yaşayan Buddha, bir başka tehlikeyle daha karşı karşıya kaldı. Bu da, Lhasa'nın, Bogdo Han'ın Tibet için fazla özgürlükçü bir politika izlediğini anladığı zamana rastlar. Da-lai-Lama 113. ya da 12.

Dalai-Lama], hareketin başında Sa-in Noyon Han ile Jassaktu Han bulunduğu halde, birçok Han ve Prensle görüşmeler yaptı ve bu kişileri, Buda'nın, beşerî bir forma göçmesini hızlandırma konusunda ikna etti. Bunlar Urga'ya geldiler. Bogdo Han da kendilerini büyük sevinç ve saygıyla karşılayıp ağırladı. Suikastçılar Dalai-La-ma'nın emirlerini yerine getirmeye hazırlanmışlardı ki kendilerine büyük bir ziyafet çekildi. Ziyafetin sonunda konuklar kendilerini biraz rahatsız hissettiler ve tümü o gece öldüler. Yaşayan Buddha, cesetleri, mertebelerine uygun törenlerle ailelerine gönderdi.

Bogdo Han, Prenslarin ve Hanların bütün düşünce ve hareketlerini bilir. Kendisi aleyhinde en küçük bir planı olan kişi, nezaketle Urga'ya çağırılır ve oradan da sağ olarak çıkmaz.

Çin hükümeti, Yaşayan Buddha geleneğine son vermek isteyerek Urga'daki dini liderle mücadeleden vazgeçti ve amaçlarına erişmek için şu entrikayı planladı:

Pekin, Yaşayan Buddha'nın egemenliğini tanımamakta olan Dolo Nor Panditası Gheghen ile Çinli Lamacıların lideri Utai Hutuktusunu başkente davet etti. Bunlar, kimi budist kitapları inceledikten sonra, Bogdo Han'lara isabet eden Buda'nın ruhunun, insan bedeninde ancak otuzbir yaşa kalabileceğini, bu nedenle, Şimdiki Bogdo Han'ın sonuncu Yaşayan Buddha olacağına karar verdiler. Bogdo Han ise Undur Gheghen'den beri süregelen Yaşayan Buddha 'lann otuz-

310

- İİMDİKİ YAŞAYAN BUDDHA'NIN TARİHİNDEN...

birincisi olduğuna göre, Urga dini liderliği, bu karara göre, kendisinde sona eriyordu. Bu karan öğrenen Bogdo Han bazı incelemeler yaptı ve eski Tibet elyazmalarında Urga dini liderlerinden birinin evli olduğunu, oğlunun da Yaşayan Buddha'lık yapmış olduğunu ortaya çıkardı. İşte, bundan ötürüdür ki Bogdo evlenmiştir ve Şimdi, son derece yetenekli ve enerjik bir oğlu olduğu için Cengiz Han'ın dini tahtı boş kalmayacaktır. Çin imparatorları hanedanı, siyasi olaylar sahnesinden artık çekilmişse de Yaşayan Buddha, Birleşik Asya idealinin merkezi olmaya devam etmektedir. 1920 yılında iş başında bulunan yeni Çin hükümeti Yaşayan Buddha'yı kendi sarayında tutuklamıştı, ancak Baron Ungern 1921'de kutsal Bogdo-Ol'dan geçerek saraya arka tarafından yaklaşmıştı. Tibetli süvariler Çinli

nöbetçileri okla öldürmüşler, Moğollar saraya girip "tann"larını almış ve kaçırmışlardı. Bogdo Han da Moğolistan'ı ayaklandırarak Asya uluslarının ve kavimlerinin umutlarını yemden uyandırmıştı.

Bogdo'nun büyük sarayında bir Lama, baha değerli bir kilimle örtülmüş bir çekmece gösterdi. İçinde, Dalai-Lama ile Tashi Lama'nın bildirileri, Rus ve Çin imparatorlarının kararnameleri, Moğolistan ile Rusya, Çin ve Tibet arasında yapılan antlaşmalar saklanıyordu. Aynı çekmecede "Dünyanın

89/96

Hâkimi'nin gizemli işaretini taşıyan bir plaka ile Yaşayan Buddha'nın son vizyonuna ait tarihsel kayıt'da korunmaktadır.

311

45

Yaşayan Buddha'nın Gördüğü Vizyon 17 Mayıs 1921

«Tpvua ettim ve halkın gözünden gizli olanı gördüm. I—S Önümde uzak dağlarla çevrilmiş geniş bir ova uzanıyordu. Yaşlı bir Lama, ağır taşlarla dölü bir sejjet taşıyordu. Zorla ilerleyebiliyordu. Kuzeyden beyazlar giyinmiş bir süvari geldi. Lamanın yanına yaklaştı ve ona şöyle dedi:

"Sepetini bana ver. Onu Kure'ye kadar götürmene yardım edeceğim."

"Lama, sepeti süvariye verdi, fakat süvari, sepeti eyerin hizasına kadar kaldıramadığından yaşlı Lama onu tekrar sırtlayıp, ağırlığı altında iki kat ezilerek, yoluna devam etmek zorunda kaldı. Bu defa, yine kuzeyden, siyahlar giyinmiş, bir yağız ata binmiş başka bir süvari daha geldi ve o da Lamanın yanına yaklaştı ve şöyle dedi:

"Aptal ihtiyar! her yerde bol bol varken bu ağır taşları ne diye taşıyıp duruyorsun?"

"Bunu söylerken de atının göğsüyle yaşlı adamı itip taşları yere döktü. Taşlar toprağa temas eder etmez elmas oldular. Üç kişi birden bunları toplamak için yere eğildiyse de hiçbirini bunları topraktan ayıramadı. Ve yaşlı Lama bağırdı:

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Ey tanrılar! Ömrüm boyunca bu ağır yükü taşıdım ve şimdi çok az yolum kalmışken onu kaybettim. Bana yardım edin, yüce ve iyi tanrılar!"

"Birdenbire sendeleyeyen bir ihtiyar ortaya çıktı. Bütün elmasları toplayıp zahmetsizce sepete yerleştirdi, üzerindeki tozları temizledi ve sepetini sırtladıktan sonra Lamaya şunları söyleyerek yürüdü:

"Bir an dinlen. Yükümü, amacım doğrultusunda sonuna kadar taşıdım ve şimdi sana yardım ettiğim için mutluyum."

"Süvariler birbiriyle çarpışmaya başlarken, onları da gözden kaybettim. Bunlar bütün gün ve bütün gece savaştılar ve güneş ovada yükseldiği zaman ikisi de, ne ölü ne diri, orada yoktu. İz bırakmadan ortadan yok olmuşlardı. Ben, Bogdo Hutuktu Han, etrafını iyi ruhların ve iblislerin çevirmiş olduğu Yüce ve Bilge Buda'ya hitap ederken, işte, bunları gördüm.

"Bilge Lamalar, Hutuktular, Kampolar, Marambalar ve kutlu Gheghenler! Gördüklerime bir açıklama getirin."

Bunlar, benim önümde, 17 Mayıs 1921'de, Yaşayan Buddha, çalışma odasına bitişik özel dua odasından çıktığı anda söylediği sözlere göre yazıldı.

Hutuktulann, Gheghenle-rin, kâhinlerin, büyücülerin ona ne yanıt verdiklerini bilmiyorum. Fakat, bugünkü Asya'nın durumu bilindiği takdirde verilecek yanıt açık değil midir?

Asya uyanıyor; o, bilinmezliklerle doluysa da insanlığın kaderini ilgilendiren soruların yamtları vardır. Gizemli ruhanî liderlerin, yaŞayan "tann"ların, Mahatmaların, korkunç Karma kitabını okuyan insanların yaŞadığı büyük kıta, uykudan uyanıyor. Bu, yüz milyonlarca insan yaŞamından oluşan okyanus, devasa dalgalarını kıyılara çarpıyor.

314

V

Sırların Sırrı Dünyanın Hâkimi

46 Yeraltı Hükümdarlığı

"T^urun!" Bir gün, Tzagan Luk yakınlarındaki bir ova-JL^dan geçerken, yaŞlı Moğol kılavuzum mırıldandı: "Durun!"

Devesinin üstünden kendini bırakıp usulca yefe indi, deve de o sırada kendiliğinden yere çöktü.

Moğol, dua vaziyetinde ellerini yüzüne koyduktan sonra kutsal sözcükleri tekrarlamaya başladı:1

"Om mani padme hung!.." Diğer Moğollar da develerini derhal durdurdular ve dua etmeye başladılar.

Bulutsuz gökyüzünde, akŞam güneşinin harikulade yumuşak ışınları iniyordu. Gözlerimi, yumuşak yeşil otlar üzerinde gezdirirken kendi kendime, "Ne oluyor" diye düşündüm.

Moğollar bir süre dua ettiler, aralarında fısıldaştılar ve develerin semerlerini sıktıktan sonra tekrar yola koyuldular.

Moğol, "Gördünüz mü?" diye sordu, "Develerimiz korkudan kulaklarını nasıl da oynatıyor, ovadaki at sürüsü nasıl da dikkat kesildi, koyunlar ve sığırlar nasıl da toprağa yakın bir şekilde çömeldiler? Kuşların uçmadığını, dağsıçanla-

317

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nın koŞmadığını ve köpeklerin hiç havlamadığını fark ettiniz mi? Çok hafif bir meltem, uzaklardan, insanların, hayvanların ve kuşların içlerine kadar işleyen bir Şarkının ezgisini taşıyordu. Yeryüzünün ve gökyüzünün soluğu kesilmişti. Rüzgar hiç esmedi, güneş hiç kılmıdamadı. Böyle zamanlarda, koyun çalmak için sinsice yaklaşan kurt durur; ürkmüş antilop sürüsü çılgınca koŞusuna ara verir; koyunun boğazını kesmeye hazır bıçak çobanın elinden düşer; yırtıcı ka-kum, hiçbir Şeyden habersiz salga kekliğinin ardında sinsice sürünmekten vazgeçer. Korkuya kapılan tüm yaŞayan canlılar, yakarmak üzere, ister istemez diz çöküp kaderlerine razı olurlar. Az önce olanlar bunlardı. Yeraltındaki sarayında, Dünyanın

90/96

Hâkimi'nin, yeryüzündeki insanların yazgısını öğrenmek için dua ettiği her seferinde böyle olur."

Basit, kaba saba bir çoban ve avcı olan yaŞlı Moğol'un sözleri işte böyledi.

Moğolistan, çıplak ve korkunç dağlar, ataların kemiklerinin üzerini örtmüş olan uçsuz bucaksız ovalarla Sır'ı doğurmuştur. Doğanın fırtınalı

tutkularından korkan ya da onun ölümcül huzuru içerisinde sessizliğe bürünen bu ülkenin insanları, onun bu sırrını hissetmektedirler. Moğolistan'ın, "San" ve "Kırmızı" Lamaları sırrı korumakta ve Şiir-selleştirmektedirler. Lhasa'daki ve Urga'daki dini liderler ise sırrı bilmektedirler ve ona sahiptirler.

Orta Asya yolculuğum boyunca ilk kez, "Sırların Sırrı" (başka hiçbir şekilde tanımlayamıyorum) ile ilgili olarak bilincim açıldı. Önceleri onunla çok fazla ilgilenmemiştim. Ne var ki, ara ara karşına çıkan, anlaşılmaz ve sıklıkla da tartışmalı belirtileri düşündükçe ve çözümledikçe, ona yüklenen anlamı fark etmeye başladım.

318

- YERALTI HÜKÜMDARLIĞI

Amil ırmağı kıyılarında yaşayan yaşlı kimseler, bana kadim bir efsaneyi anlattılar. Buna göre, bir Moğol kabilesi Cengiz Han'ın isteklerinden kurtulup kaçmaya çıkarken bir yeraltı ülkesine saklandı. Daha sonraları, bir Soyot bana, No-gan Kul gölü yakınlarında, "Agarthi HükümdarlığıTna giriş işlevi gören ve içinden dumanlar çıkan bir kapı göstermişti. Eskiden bir avcı bu kapıdan, Agarthi'ye girmiş, dönüşünde de görmüş olduklarını anlatmaya başlamıştı. Lamalar da, Sırların Sırrı'ndan söz etmesine engel olmak için dilini kesmişlerdi. Avcı, yaşlandığında bu mağaranın girişine gitti ve onun gezgin yüreğini zenginleştirmiş ve ısıtmış olan bu olayın anısına içeriye girdi ve yeraltı ülkesinde kayboldu.

NarabanŞi Kure'de, bu yeraltı ülkesine ilişkin olarak Hu-tuktu Jelyb Celib Djamsrap'tan çok daha gerçekçi bilgiler edindim. Hutuktu bana, kudretli Dünyanın Hâkimi'nin yan gerçek biçimde yeraltı hükümdarlığından yeryüzüne gelişini, ortaya çıkışını, mucizelerini ve kehanetlerini anlattı. Ancak o zaman anlamaya başladım ki bu söylencede, bu hipnozda, bu kitlesel vizyonda ya da her ne şekilde söylenirse söylensin, sadece bir sır değil, Asya'nın siyasal yaşamının gidişatını etkileyebilecek, son derece gerçekçi ve güçlü bir şey saklıydı. O andan itibaren bazı araştırmalara giriştim.

Prens Chultun Beyli ve kendisinin önem verdiği Lama Gelong bana yeraltı hükümdarlığını anlattılar:

"Yeryüzündeki her şey; insanlar, bilimler, dinler, yasalar ve âdetler, sürekli bir değişim ve dönüşüm durumundadır. Nice büyük imparatorluklar, nice parlak kültürler yok olmuştur. Değişmeyip kalan tek bir şey vardır ki, o da Kötü Ruhlar'ın oyuncağı, piyonu olan Kötülük'tür. Altı bin yıldan fazla bir zaman önce, kutsal bir kişi, bütün bir kabile halkıyla birlikte yerin altında kayboldu ve bir daha yeryüzüne çık-

319

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

madı. Bununla birlikte, o zamandan sonra birçok kişi, Sak-kia Mouni, Under Gheghen, Pasma, Babür Han ve daha başkaları, bu yeraltı hükümdarlığını ziyaret ettiler. Hiç kimse bu yerin nerede olduğunu bilmiyor. Kimileri Afganistan'da, kimileri de Hindistan'da olduğunu söylemiştir. Sınırları içerisinde bulunan tüm insanlar Kötülüğe ve suça karşı korunmuştur. Bilim, burada sessizce gelişmiş, hiçbir şey yok edilme tehdidiyle yüz yüze gelmemiştir. Yeraltı halkı, en üst düzeyde bilgiye erişmiştir. İmdi o milyonlarca insanıyla büyük bir ülkedir ve Dünyanın Hâkimi'nin yönetimi altındadır. Dünyanın Hâkimi yeryüzünün bütün güçlerini bilir, insanların

ruhlarmı ve onların kaderlerinin büyük kitabını okur. Dünyaya, görünmez bir Şekilde hükmederken, yeryüzündeki sekizyüz milyon kiŞi onun her buyruğunu yerine getirir."

Prens Chultun Beyli devam etti:

"Bu hükümdarlığın adı Agharti'dir. Agharti, yeraltı geçit-leriyle tüm dünyayı kaplar. Çinli bir bilgin Lamanm, Amerika'daki yeraltı mağaralarının tümünde, yeraltında gözden kaybolmuş kadim bir halkın yaşadığından Bogdo Han'a söz ettiğini işittim. Bu halklarla bu yeraltı boşlukları, Dünyanın Hâkimi'ne bağlı olan yöneticilerin sorumluluğundadır. Bunda olağanüstü bir Şey yoktur. Bilirsiniz ki, batıdaki ve doğudaki iki büyük okyanusta eskiden iki kıta* yer almaktaydı. Bu iki kıta sular altında kayboldu ama üzerlerinde yaşayanlar yeraltı ülkesine geçmişlerdir. Yeraltı mağaralarında, tahılların ve bitkilerin yetişmesini sağlayan, insanlara da hasta-lıksız uzun yaşam veren tuhaf bir ışıkla aydınlanmaktadırlar. Burada farklı halklar ve çok sayıda kavim yaşamaktadır. Ne-pal'de, yaşlı bir budist brahman, Cengiz'in kadim krallığını -Siyam'ı- ziyaret etmişti. Tanrıların iradesiyle yaptığı yolcu- ' Atlas Okyanusu'nda "Atlantis", Büyük Okyanus'ta "Mu" kıtaları. (Çev.n.)

320

- YERALTI HÜKÜMDARLIĞI

luk sırasında bir balıkçıya rastladı. Balıkçının kayığına binip, birlikte denize açılmalarını istedi. Üçüncü gün bir adaya vardılar. Burada, farklı lisanları ayrı ayrı konuşabilen ve iki dilli bir halkla karşılaştılar. İnsanlar onlara, tuhaf ve hiç görmedikleri hayvanlar, onaltı ayaklı ve tek gözlü kaplumbağalar, eti çok lezzetli dev yılanlar ve sahipleri için

91/96

denizden balık yakalayan, dişleri olan kuşlar gösterdiler. Onlara yeraltı hükümdarlığa gelmiş oldukları söylendi ve bu ülkenin belirli bölümleri kendilerine tanıtıldı."

Urga'dan Pekin'e yapmış olduğum yolculukta yanımda olan Lama Turgut daha başka ayrıntılar verdi:

"Agarthi'nin başkenti, yüksek rahiplerin ve bilginlerin yaşadığı köylerle çevrilidir. Başkent, tıpkı Dalai-Lama'nın Lhasa'da, manastır ve tapınaklarla çevrili bir dağın tepesinde bulunan sarayı Potala'ya benzer. Dünyanın Hâkimi'nin tahtı, milyonlarca enkarne tanrı ile çevrilmiştir. Bunlar kutsal Pandita'lardır. Sarayın kendisi de, Goro'ların sarayları ile çevrilidir. Goro'lar, yeryüzünün, cehennemin ve gökyüzünün, görünen ve görünmeyen güçlerine sahiptirler ve insanların yaşamlarına ve ölümlerine ilişkin her Şeyi yapabilirler. Eğer bizim çılgın beşeriyetimiz onlarla savaşmaya kal-kıssa, gezegenimizin yüzeyini dümdüz edip, onu bir çöle dönüştürebilecek güce sahiptirler. Goro'lar denizleri kurutabilir, karaları okyanusa dönüştürebilirler, dağları darmadağın edip, çöllerin kumları durumuna getirebilirler. Onların bir emriyle, ağaçlar, otlar ve çahırlar büyüyebilir; zayıf ve yaşlı kimseler, genç ve güçlü kuvvetli kişiler olabilir; ölümler yeniden canlanabilir. Onlar, tuhaf ve hiç bilmediğimiz arabalara binip gezegenimizin dar geçitlerinde hızla seyrederler. Bazı Hintli Brahmanlar ve bazı Tibetli Dalai-Lamalar, hiçbir insan ayağının henüz değmemiş olduğu yüce dağlara

321

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

tırmanmayı başardıklarında, buralarda kayalara oyulmuş yazılar, kar üzerinde ayak ve tekerlek izleri gördüler. Kutlu kişi Sakkia Mouni, bir dağın tepesinde öyle taş tabletler bulmuştu ki, üzerlerinde yazılı sözcüklerin anlamını ancak yaşıllığında anlayabildi. Sonra Agharti ülkesine girdi ve oradan, belleğinde saklayabildiği kutsal bilginin kırıntılarını getirdi. Orada, olağanüstü kristal saraylarda, tüm inanç sahiplerinin görünmeyen yöneticileri oturmaktadır: Dünyanın Hâkimi ya da Brahitma, benim sizinle görüştüğüm gibi Tanrı ile görüşür; O'nun iki yardımcısından Mahitma, gelecekteki olayların amaçlarını bilir; öteki yardımcısı Mahinga ise bu olayların nedenlerini yönetir ve yönlendirir. "Kutsal Pandita'lar yeryüzünü ve onun kuvvetlerini incelerler. Kimi zaman, içlerinde en bilgin olanları toplanıp insan bakışının asla girmemiş olduğu yerlere elçiler gönderirler. Bunu, sekizyüz elli yıl önce yaşamış olan Tashi Lama anlatmıştır. Üst düzey Panditalar, bir ellerini genç rahiplerin gözlerine ve diğer ellerini de beyinlerinin üzerine koyup, bunları derin bir uykuya sokar, vücutlarını bir bitki suyuyla yıkar, onları acıya karşı duyarsızlaştırırlar, bedenlerini büyümlü bezlere sarar ve sonra, Yüce Tann'ya dua ederler. Taş kesilmiş gibi yatan, gözleri ve kulakları açık olan gençler, her şeyi görürler, işitirler ve anımsarlar. Sonra, bir Goro yaklaşıp ve gözlerini uzun süre onlara diker. Yavaşça bedenleri yerden yükselir ve daha sonra kaybolur. Goro oturur ve onları nereye gönderdiyse, bakışlarını oraya sabitler. Gözle görünmeyen iplikler, onları Goro'nun iradesine bağlar. Bazıları yıldızlar arasında yolculuk ederek, oralardaki olayları, oraların bilinmeyen halklarını, yaşam biçimlerini ve yasalarını incelerler. Onların konuşmalarını dinlerler, kitapları okurlar; onların kaderlerini ve çektikleri acıları, iyiliklerini ve günahlarını, tanrısal tasavvurlarını ve kötülüklerini öğre-

322

- YERALTI HÜKÜMDARLIĞI

nirler... Kimileri de alevlerin içine girer, gezegenlerin derinliklerinde madenleri eritip, biçimlendiren, gayzerlerin ve sıcak su kaynaklarının ortaya çıkmasına neden olan; kayaları eriten ve onları dağların deliklerinden yüzeye akıtan, ebediyen mücadele içinde olan hiddetli ateşin yaratıcısını görürler. Daha başkaları ise, havadaki son derece küçük, doğar doğmaz ölen saydam yaratıkların arasına karışıp, onların varolma nedenlerinin sırlarını ve yaşamlarının amaçlarını öğrenirler. Kimileri, denizlerin derinliklerine dalar ve tüm yeryüzüne rüzgarları, dalgalan ve fırtınaları yayan ve taşıyan sudaki akıllı yaratıkların dünyasını gözlemlerler. * Eskiden Erdeni Dzu'da yaşayan Pandita Hutuktu, Agharti'den gelmişti. Pandita ölürken, bir Goro'nun iradesi doğrultusunda, doğuda kırmızı bir yıldızda yaşadığını, buzlarla kaplı bir okyanusun üzerinde yüzdüğünü ve yeryüzünün derinliklerindeki cehennemi ateşlerin arasma daldığını anlatmıştı..."

Prens yurtta. larıyla Lamacı manastırlarda dinlediğim öyküler işte bunlardı. İnsanların, bana bunları anlatırken .takındıkları çok ciddi tavır, bunların doğruluğunu sorgulamaya ya da kuşku duymaya olanak vermemektedir.

Sır...

Lama Turgut burada okültizmde ve teozofide "elemental" olarak adlandırılan yan-zeki "doğa ruhları"nı dile getirmektedir. İS 3. yüzyılın neo-platonculan 4 sınıf "doğa ruhu" tanımlamışlardı: Topraktakiler grom'tei, havadakiler Şylph'ler, sudakiler undine'ler ve ateştekiler sahmander'lei. (Çev.n.)

147

Dünyanın Hâkimi "Tann'nın Yüzü"nün Karşısında

92/96

Urga'da kaldığım süre boyunca, Dünyanın Hâkimi hakkındaki bu efsaneye bir açıklama bulmaya çalıştım. Kuşkusuz ki, bana en iyi bilgi verebilecek olan kişi, Yasayan Bu-ddha idi ve ondan öykünün aslını öğrenmeye çalıştım. Bir konuşma sırasında kendisine Dünyanın Hâkimi'nden söz ettim. Ruhanî lider başını birdenbire bana doğru çevirdi. Hareketsiz ve görmeyen gözlerini üzerime dikti. İster istemez sustum. Sessizlik uzadı ve az sonra Yaşayan Buddha tekrar konuşmaya başladı ama anladım ki, bu konuda konuşmaya hiç istekli değildi. Sözlerimin, orada bulunanlar ve özellikle de Bogdo Han'ın kütüphane sorumlusu üzerinde oluşturduğu etkiyi yüzlerindeki Şaşkınlık ve korku ifadelerinden anladım. Hemen tahmin edileceği üzere, tüm bunlar beni daha çok Şeyler öğrenme konusunda müthiş bir merakla yöneltti.

Bogdo Hutuktu'nun çalışma odasından çıkarken benden önce oradan ayrılmış olan kütüphaneciye rastladım ve kendisine Yaşayan Buddha'nın kütüphanesini ziyaret etmeme izin verip vermeyeceğini sordum. Böyle derken de basit bir hileye başvurdum:

325

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Biliyor musunuz saygıdeğer Lama, bir gün Dünyanın Hâkimi'nin Tanrı ile görüştüğü anda, ovada deve üzerinde bulunuyordum ve o ânın, son derece etkileyici muhteşemliğini hissetmiştim..."

Yaşlı Lama beni Şaşırtan bir sükûnetle yanıt verdi:

"Bir budistin ve Sarı Dinimizin bunu gizlemesi doğru değildir. Kutsal bilginin yüce tapınağının, cennet krallığının en kutsal ve kudretli kişisinin varlığına ilişkin gerçek, bizim günahkâr kalplerimiz ve yoldan çıkmış yaşamlarımız için öyle bir tesellidir ki, bunu insanlıktan saklamak bir günah olurdu... O halde dinleyin:

"Dünyanın Hâkimi, tüm yıl boyunca Agarthi'nin Pandi-ta'larıyla Goro'lannın görevlerini denetler. Ancak, bazı zamanlar, kendisinden önceki Dünyanın Hâkimi'nin siyah taşın bir tabutun içinde yattığı mağaradaki tapmağa gider. Bu mağara her zaman karanlıktır, ama Dünyanın Hâkimi içeriye girer girmez duvarlarda ateşten çizgiler belirir tabutun kapağından da alevler yayılmaya başlar. Goro'larm en yaşlısı, başı ve yüzü örtülü, elleri de göğsüne kavuşturulmuş olarak, O'nun önünde durur. Goro, yüzünden örtüyü hiç kaldırmaz. Çünkü onun başı, hareketli gözler ve konuşan bir dil ile çıplak bir kafatasından ibarettir. Dünyadan göçmüş olan ruhlarla ilişki kurar.

"Dünyanın Hâkimi uzun bir süre dua eder, sonra, ellerini ileriye doğru uzatarak tabuta yaklaşır. Alevler daha parlak bir durum alır, duvarlardan

çıkan ateş çizgileri sönüp yanar ve birbirinin içine girerek, vatannen* alfabesinin gizemli harflerini oluştururlar. Tabuttan, ancak görülebilecek

' "Vatannen" ya da Agarta araştırmacısı Fransız ezoterist Saint-Yves d'Alveyd-re'e göre, "vattan" incil'de Yuhanna'nın, "Başlangıçta söz vardı" diye ifade ettiği kadim dildir. (Çev.n.)

326

- DÜNYANIN HÂKİMİ "TANRI'NIN YÜZÜNÜN" KARİSİNDE
kadar saydam ışıık Şeritleri yayılmaya başlar. Bunlar, önceki Dünyanın Hâkimi'nin düşünceleridir. Bir süre sonra, bu ışıık Şeritleri Dünyanın Hâkimi'ni sarmalar ve ateşten harfler, Tann'nın arzu ve buyruklanm hiç durmaksızın duvarlara yazar. Dünyanın Hâkimi o sırada, beŞeriyetin yaŞamına ve kaderine hükmeden tüm kişilerin; kralların, çarların, hanların, savaŞçı liderlerin, yüksek rahiplerin, bilginlerin ve öteki kudretli kimselerin düşünceleriyle ilişki içerisinde. Böylelikle bunların niyet ve düşüncelerini öğrenir. Bu niyet ve düşünceler Tann'yı hoşnut edecekse, Dünyanın Hâkimi bunları görünmez yardımıyla gerçekleştirecek, Tann'yı hoşnut etmeyecekse başarısızlığa uğramalarını sağlayacaktır. Bu kudreti Agarthi'ye esrarengiz 'Om' bilimi verir. Tüm dualarımıza Om sözüyle başlarız. Bu, kadim zamanlardan kutsal bir kimsenin adıdır. 'Om', üçyüz bin yıl önce yaŞamış olan ilk Goro'dur. O, Tann'yı tanıyan, beŞeriyete inanmayı, umutlanmayı ve kötülükle mücadele etmeyi öğreten ilk insan olmuştur. Sonra, Tann ona, göze görünen dünyayı yöneten tüm kuvvetlere egemen olma gücünü verdi.

"Dünyanın Hâkimi, kendisinden önceki Dünyanın Hâkimi ile görüştüktan sonra, 'Yüce Tanrısal Konsey'i toplar, büyük insanların eylem ve düşüncelerini değerlendirir, onlara yardım eder ya da bu niyetleri ortadan kaldırır. Mahitma ile Mahinga, dünyanın gidişatına yön verecek bu eylem ve düşüncelere uygun ortamları hazırlarlar. Daha sonra, Dünyanın Hâkimi büyük tapmağa girip yalnız basma dua eder. Sunağın üzerinde ateş ortaya çıkar ve bu ateş yavaş yavaş öteki sunaklara yayılır ve alevlerin arasında da yavaş yavaş Tan-n'nın yüzü belirir. Dünyanın Hâkimi, O'na 'Tanrısal Kon-sey'in kararlarını saygı ile bildirir ve karşılık olarak 'Her İeye Gücü Yeten'in ilahi buyruklarını alır. Tapmaktan çıktığında Dünyanın Hâkimi'nin yüzünden Tanrısal Işıık yayılır."

48 Gerçek mi yoksa Dinsel Bir Fantezi mi?

4tTpünyanın Hâkimi'ni kimse gördü mü? diye sordum. I_y Lama yanıt verdi:

"Evet. Siyam'da ve Hindistan'da yapılan eski budizm törenlerinde Dünyanın Hâkimi beŞ kez görüldü. Beyaz fillerin çektiği, altın ve değerli taş ve harikulade kumaşlarla bezenmiş çok güzel bir arabadaydı. Beyaz bir giysiye bürünmüştü ve başındaki süslü taçtan aşağıya sarkan elmas dizileri yüzünü örtüyordu. Üzerinde bir kuzu figürü olan altın bir elma

93/96

ile halkı kutsadı. Dünyanın Hâkimi'nin bakışları ne yana çevrildiyse, o yandaki körler gördü, dilsizler-konuştı, sağırklar işitti, kötürümler yürüdü ve ölümler ayağa kalktılar. BeŞyüz kırk yıl önce o Erdeni Dzu'da da görüldü ve kadim Sakai Manastırı ile NarabanŞi Kure'de bulundu. "Bizim YaŞayan Buddha'lardan biri ile Tashi Lama'lar-dan biri, Ondan altm

tabletler üzerine bilinmeyen harflerle yazılmış bir mesaj aldılar. Bu harfleri kimse çözemedi. Tashi Lama tapmağa girdi ve başını altın tabletin üzerine koyarak dua etmeye başladı. Dünyanın Hâkimi'nin düşünceleri bu yolla beynine geçti ve bu esrarengiz harfleri okumaya gerek kalmaksızın Dünyanın Hâkimi'nin mesajını anladı.

329

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Kaç kişi Agarthi'ye gitti?"

"Pek çok kişi. Fakat bütün bu insanlar orada neler gördüklerini bir sır olarak sakladılar. Oletler Lhasa'yı yıktıklarında, güneybatıdaki dağlarda bulunan müfrezelerinden biri Agarthi sınırlarına kadar ulaşmayı başardı. Burada ikinci derece gizemli bilimleri öğrenip yeryüzüne getirdiler. Bu yüzden Oletler ve Kalmuklar hünerli büyücü ve kâhindirler. Bir doğu ülkesinden birkaç kabilelik esmer tenli insan da Agarthi'ye girip yüzyıllarca orada yaşadılar. Sonraları bunlar bu hükümdarlıktan dışarı atıldılar ve iskambil ile, otlarla ve el çizgileriyle falcılığın sırlarını yeryüzüne getirdiler. Bunlar çingenelerdir... Asya'nın kuzeyinde, bir yerde, Şimdi ortadan kalkmak üzere olan bir kabile vardır ki Agarthi'den gelmişlerdir. Bu kabileden olanlar, ölümlerin ruhları havada uçtukları zaman, onları çağırmada hünerlidirler." Lama bir süre sustu. Sonra düşüncelerime yanıt veriyor-muşçasma devam etti:

"Agarthi'de bilgin Pandita'lar, gezegenimizin ve diğer dünyaların bütün bilimlerini taş tabletlere yazarlar. Çinli budist bilginler bunu çok iyi bilirler. Onların bilimi en üst düzeydedir ve en saf durumdadır. Her yüzyılda, yüz Çinli bilge, deniz kıyısında gizli bir yerde toplanırlar. Denizin derinliklerinden yüz ölümsüz kaplumbağa çıkar. Çinliler, bunların kabuklarının üzerine, yüzyılın ilâhî bilimine ilişkin gelişmeleri kaydederler."

(İimdi yazarken, aklıma, Pekin'deki Cennet Tapma-ğı'nda yaşlı bir Çinli keşişin anlattığı bir öykü geldi. Keşiş, kaplumbağaların havasız ve gıdasız, üç bin yıldan fazla bir süre yaşadıklarını ve bu yüzden Cennet Tapmağı 'nın mavi ahşap sütunlarının, çürümeden korumak amacıyla canlı kaplumbağaların üzerine yerleştirildiğini anlatmıştı.)

330

- GERÇEK Mİ YOKSA DİNSEL BİR FANTEZİ 1

"Urga ve Lhasa'daki ruhanî liderler, Dünyanın Hâki-mi'ne birçok kez elçiler gönderdiler ama elçiler O'nu bulamadılar. Yalnızca Tibetli bir lider, Olet'lerle yapılan bir savaşta sonra, üzerinde, 'Bu, Agarthi'ye giden kapıdır' yazılı bir mağara buldu. Mağaradan çıkan yakışıklı bir adam, ona üzerinde esrarengiz işaretler olan altın bir tablet verdi ve Şöyle dedi:

"Dünyanın Hâkimi, yeryüzündeki tüm iyi insanların, tüm kötülüklere karşı çıkmak üzere rehberlik edip başına geçeceği zamana kadar insanların karışma çıkmayacaktır. Fakat o zaman henüz gelmedi. Çünkü insan türünün arasında en kötü olan henüz doğmadı!"

"Chiang Chun Baron Ungern, Dünyanın Hâkimi'ni aramak üzere genç prens Pounzig'i gönderdi. Ancak o, Lha-sa'dan Dalai Lama'nın bir mektubu ile geri geldi. Baron onu ikinci kez gönderdi, bir daha geri gelmedi..."

49 Dünyanın Hâkimi'nin 1890'daki Kehaneti

N arabanŞi Hutuktusu, 1921 yılı baŞlarında, kendisini manastırında ziyaret ettiğimde bana Şunları anlattı:

"Dünyanın Hâkimi, otuz yıl önce, manastırımızda, Tan-n'nın sevgisine kavuşmuş Lamalara görüldüğünde, gelecek elli yıl hakkında kehanette bulundu. Kehanet Şöyleydi:"

İnsanlar giderek daha artan bir Şekilde, canlarını unutacak, . bedenlerine karşı daha çok ilgi duyacaklar. En büyük günahlar ve sapkınlıklar dünyaya egemen olacak. İnsanlar, kardeşlerinin kanma ve ölümüne susamış yırtıcı hayvanlar gibi olacaklar. "HilaV'in ışığı sönükleşecek ve onun izleyicileri sefaletle düşecekler ve sürekli savaşacaklar. Onun fatihleri, güneşin ışınlarına maruz kalacaklar ama yukarıya doğru bir ilerleme kaydedemeyecekler ve başlarına, öteki insanların önünde aşılanmalanıyla son bulacak olan iki kez en ağır felaketler gelecek. Büyük ve küçük kralların taçları düşecek ... bir, M, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz ... Tüm halklar arasında korkunç bir savaş olacak. Denizler kıpkırmızı olacak... Toprakın üzeri ve denizlerin dibini kemiklerle dolacak... Krallıklar parçalanıp dağılacak... [bir kesim] halklar ölecek. Dünyada daha önce hiç görülmemiş açlık, hastalık ve yasakların bilmediği suçlar [görülecek]... O zaman, Tann'nın ve insan-HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -daki İlahi Ruh 'un düşmanları gelecektir. Bir diğerinin elinden tutan da yok olacaktır. Unutulanlar ve kovalananlar ayaklanacak ve bütün dünyanın dikkatini üzerlerine çekeceklerdir. Sisler ve fırtınalar olacak. Çıplak dağlar ormanlarla kaplanacaktır. Depremler gelecektir... Milyonlarca kişi açlığı, hastalığı ve ölümü, köleliğin ve küçük düşürülmenin prangalarına tercih edecektir. Eski zamanlardan kalma yollar bir yerden ötekine

94/96

dolanıp duran kalabalıklarla dolacak. En büyük, en güzel kentler ateşle yok olacak... Bir, iki, üç... Baba oğula, kardeş kardeşe, ana kızma düşman kesilecek. Her türlü ahlaksızlık, sapkınlık, canilik, beden ve canın yok oluşu bunları izleyecek... Aileler dağılacak... Hakikat ve sevgi ortadan kaybolacak... Onbin insanda yalnızca bir kişi ayakta kalacak... O da çıplak ve delirmiş olacak ve kendine ev yapacak ve yiyecek bulacak dermandan ve bilgiden yoksun kalacak. Kuduz kurt gibi uluyacak, leşleri kemirecek, kendi etini dişleyecek ve Tanrı 'ya savaş açacak... Bütün yeryüzü boşalacak. Tanrı ondan yüz çevirecek. Dünyayı yalnızca karanlık ve ölüm kaplayacak. İşte o zaman, Şimdi tanınmayan bir halk göndereceğim. Onlar güçlü bir el ile, çılgınlığın ve ahlaksızlığın zararlı otlarını söküp parçalayacaklar ve Kötülüğe karşı verilen savaşta insanın ruhuna hâlâ sadık kalmış olanlara öncülük edeceklerdir. Onlar ulusların ölümüyle arınmış dünyada yeni bir yaşam kuracaklar. Ellinci yılda yalnızca üç büyük krallık ortaya çıkacak ve onlar yetmişbir yıl mutluluk içerisinde yaşayacaklar. Sonra onsekiz yıl savaş ve yıkım olacak. İşte o zaman Agarthi'nin halkları yeraltı mağaralarından, yeryüzüne çıkacaklardır. Daha sonraları, Doğu Moğolistan'dan Pekin'e doğru yolculuk ederken hep düşündüm: Ne olurdu? Farklı renk,

334

- DÜNYANIN HAKİMİ'NİN 1890'DAKİ KEHANETİ

inanç ve kabilelerden tüm halklar batıya göç etmeye başla-salardı ne olurdu?

İimdi, bu son satırları yazarken, gözlerim, ister istemez gelişigüzel yolculuklarımın izlerini taşıyan Asya'nın Kal-bi'nin sonsuzluklarına doğru dönüyor. Tipi ya da Gobi'nin kum fırtınaları arasında, ince parmaklı eliyle ufku göstererek, sakın bir sesle, bana, ruhunun derinliklerindeki düşüncelerinin kapısını aralayan Narabanşi Hutuktusu'nun yüzünü görüyorum:

"Karakorum yakınlarında, Ubsa gölü kıyılarında, rengarenk geniş kamplar, at ve sığır sürüleri, Şeflerin mavi yurta '-larmı görüyorum. Onların üzerinde Cengiz Hân'ın, Tibet, Siyam, Afganistan krallarıyla Hint prenslerinin bayraklarını; Lamacı ruhani liderlerin kutsal işaretlerini; Hanların ve Oletlerin armalarını, kuzeydeki Moğol kabilelerinin basit işaretlerini görüyorum. Telaşlı kalabalığın gurultusuna işitmiyorum. İarkıcılar, dağların, ovaların ve çöllerin hüznü Şarkılarını söylemiyorlar. Genç süvariler tezayak atlarına atlayıp dörtmala kalkmaktan hoşlanmıyorlar... Sayısız ihtiyar, kadın ve çocuk kalabalıkları var, ve, daha ötede, kuzeyde ve batıda, gözün görebildiği uzaklara kadar gökyüzü alev gibi kıpkızıl; ateşin gürlemesi ve çatırtısı, savaşın vahşi sesi duyuluyor. Kıpkızıl gök altında kendi kanlarını ve başkalarının kanını döken bu savaşçılara kim önderlik ediyor? Kim güdüyor, bu silahsız ihtiyarlar ve kadınlar kalabalığını? Sert bir düzen görüyorum; niyetlerin, sabrın ve kararlılığın derin dinsel anlayışını, insanların yeni bir göçünü, Moğolların son yürüyüşünü görüyorum..."

Karma, tarihin yeni bir sayfasını açmış olabilir. Ya Dünyanın Hâkimi de onlarla birlikte ne olacaktır? Ne var ki, bu en büyük Sırların Sırrı, derin sessizliğini korumakta...

335

"Gizli Öğretide Dünyanın Hâkimi"

"(...) Yukarıda değinilen ve adsız kalması gereken 'Varlık', daha sonraki çağlarda tarih çerçevesinde bilinen, Rişi Kapila, Hermes, Hanok, Orie vs. gibi tüm yüce Ermişler'in ve Hiyerofantlar'ın kendisinden dallanıp budaklandıkları Ağaç'tu. Nesnel İnsan olarak, O, gizemli (ve dindışı olanlar için her daim görülmez olan) ama her zaman için hazır ve nazır olan Zât'tır. Doğuda özellikle de okültistler ve Kutsal Bilim'in öğrencileri arasında O'nun hakkında birçok efsane anlatılır. Girdiği kalıbı değıştiren, ama hep aynı kalan da O'dur. Dünyanın her yanında İnişiye olmuş Arifler arasında spiritüel egemenliğe sahip olan da O'dur. Denildiği gibi, O öylesine çok adı olup da 'Adı Olmayan'dır; O, birçok adı olmasına rağmen, adları ve bizzat niteliği bilinmeyendir. O YÜCE FEDAKÂRLIK denilen İnişiyatör'ün bizzat Kendi-si'dir. Çünkü, İİGIN eşiğinde oturarak, oraya Karanlığın dairesi içinden bakar ve o eşiği geçmez; ne de bu yaşam devresinin son gününe değin Konumu'nu terk edecektir. Peki, ne bu dünyada ne de bu dünyanın cennetinde, bilmeyip H.P. Blavatsky, "Sectet Doctrine", Cilt 1, s. 207-208. (Bu alıntı, Türkçe baskıya editör tarafından eklenmiştir.)

336

-EK

de öğreneceği hiçbir şey kalmadığı için artık suyundan içmediği Aslı Bilgelik çeşmesinin başında niçin oturmaktadır ki? Çünkü yurtlarına dönüş

yoluna koyulmuş olan yalnız, ayaklarına kara sular inmiş hacılar, son ana kadar, adına Dünya Yaşamı denilen bu uçsuz bucaksız yanılsama ve madde çölünde yollarını kaybedip kaybetmediklerinden emin değillerdir. Çünkü, O, kendisini bedeninin ve yanılsamanın zincirlerinden kurtarmayı başarmış olan her tutsağa Özgürlük ve Işık Yöresi'ne giden yolu —ki oradan gönüllü olarak sürgüne gelmiştir— gösterme arzusundadır. Çünkü kısacası, O, insanlığın uğruna Kendisi'ni feda etmiş bulunmaktadır. Ne var ki, YÜCE FEDAKÂRLIK'tan ancak birkaç Seçilmiş Kişi yararlanabilmektedir. "İşte bu MAHA (Yüce) GURU'nun doğrudan ve sessiz Rehberliği sayesinde

95/96

ki, insanlığın daha küçük çaptaki diğer İlahi Öğretmenleri ile Yol Göstericileri de beŞerî bilincin ilk uyanışından itibaren, erken BeŞeriyet'in rehberleri haline geldiler. Bu 'Tanrı Oğullan' sayesinde ki, bebeklik çağındaki BeŞeriyet hem tüm sanatlar ile bilimlerin hem de spiri-tüel bilginin ilk kavramlarını edinmiştir. (...)"

Sözlükçe*

Ataman: Kazak lider, Şef.

Bandi: Budizmde teoloji öğrencisi.

Buiyat: Transbaykalya'da Selenga vadisinde yaşayan ve Moğolistan'ın en gelişmiş halklarından.

Cagan: Beyaz.

Chaidje: Lamacı yüksek rahip (bedenlenmiş bir tanrı değildir).

Çahar'lar: (Chahar) Çin İddi yakınlarında yaşayan savaşçı bir Moğol kabilesi.

Çeka: (Cheka) Sovyet devletinde rejim düşmanlarını takip eden teşekkül.

Chiang Chun: Çince'de "general"; Moğolistan'daki tüm Çin birliklerinin komutam.

Cungar'lar: (Djungar) Moğolistan'ın batısında yaşayan bir kabile.

Dalai-Lama: Lhasa'da sarı dinin veya Lamacı inancın reisi.

Dugun: Askerî bir bölgede bulunan Çin çarşısı.

Dzuk: "Yereyat/çök!"

Fang-tzu: Çince'de "ev".

Fatil: Çin'de ve Tibet'te, hekimlikte kullanılan nadir ve çok değerli bir kök.

Gelong: Tannya kurban adamaya hakkı olan Lamacı rahip.

Getul: Lamacı rahipler hiyerarşisinde üçüncü derece.

Goto: "Dünyanın Hâkimi"nin başrahibi.

Han: Kral, hükümdar.

Hatik: Konuklara, Şeflere, Lamalara ve tanrılara armağan edilen mavi veya san ipek kumaş parçası. Aynı zamanda 25-50 cent'e eşdeğer madeni para.

Hım: Prenslerde en alt derece.

* Yazar tarafından hazırlanmıştır.

338

SÖZLÜKÇE

Hushun: Moğolistan'daki Rus Kazakları'nın ev, mağaza ve ahırlarını içeren, çevresi çit veya duvarla çevrili avlu.

Hutuktu: Lamacı rahipler hiyerarşisinde en yüksek derece; en-karne olmuş

tanrı; kutsal.

İmuran: Yer sincabına benzeyen, bir tür kemirici.

Kabarga: Misk keçisi.

Kalmuk: (Olet ya da Eleuth diye de anılırlar.) Cengiz Han döneminde Moğolistan'a göç eden ve Şimdi [1922] Ural dağları ile Volga kıyılarında yaşıyan bir Moğol kabilesi.

Kanpo-gelong: Gelonglarda en yüksek rütbe; saygı unvanı.

Kanpo: Lamacı manastırın sorumlusu; "beyaz" rahiplikte en yüksek derece.

Karma: Ahnyazısı olgusunun budizmdeki karşılığı. Yunan ve Roma mitolojisindeki "Nemesis" (adalet) ile eşanlamlıdır.

Khayrus: Bir tür alabalık.

Kuropatka: Keklik.

Kırgız: Batı Sibirya'da İrtiş nehri, Balkaş gölü ve Volga arasında yaşıyan geniş bir Moğol halkı.

Lama: Lamacı rahiplerin genel adı.

Lan: Otuzaltı gram ağırlığında gümüş veya altın Rus parası.

Lanhon: Yuvarlak kil Şişesi.

Maramba: Teoloji doktoru.

Mende: "İyi günler" (Soyot selamı).

Merin: Uryanhay'da Soyot bölgesindeki polis Şefi.

Nagan-hushun: Moğolistan'da, Çin sebze bahçesi.

Naida: Sibiryalı oduncularının ateş yakma tarzı.

Noyon: Prens ya da Han; ekselansları.

Obo: Moğolistan'da, tanrıları yatıştırmak için, tehlikeli yerlere dikilen ve yığma taşlardan oluşan kutsal anıt.

Olet: Kalmuk.

Om: 1-Selam; 2- Birinci Goro'nun adı. 3- Agarthi'nin esrarengiz ve büyüsel bilimi.

Om Mani Padme Hung: "Selam Lotus çiçeğindeki Yüce Lama."

Omur Sayn: Allahaismarladık, hoşçakal.

Orohon'lar: Amur nehri kıyılarında yaşıyan Moğol kabilesi.

Oulatchen: Menzil atlarının sorumlusu; resmî kılavuz.

Ourton: Yolcuların at ve "oulatchen" değiştirdikleri posta istasyonu.

Pandita: Budist rahiplerde en yüksek derece.

Panti: Tibet'te ve Çin'de hekimlikte kullanılan ve tüyleri üzerinde karaca boynuzu.

Paspa: Lamacılıkta Şimdi 11922i egemen durumda bulunan Sarı mezhebin kurucusu.

Sait: Moğol valisi.

Salga: Bir cins keklik.

Sayn: İyi günler, günaydın, iyi akşamlar, tamam, iyi.

Ta-Lama: Sözlük anlamı "büyük rahip"; metinde "tıp doktoru".

Taimen: 55 kg ağırlığa ulaşabilen büyük alabalık.

Tang-Çu: Çin evi.